

ดังกล่าวมักได้รับการปฏิเสธด้วยวิธีการต่างๆจากรัฐบาลไทยภายใต้การบงการของอังกฤษตลอดมาตามเงื่อนไขของสนธิสัญญาฉบับนั้นเหมือนกัน ในทางตรงกันข้าม ราชสำนักไทยก็ไม่มีทางเลือกอื่นใดที่จะแก้ไขปมเงื่อนไขการคุกคามของทุนอังกฤษได้ง่ายนัก เพราะถลำตัวไปทำสนธิสัญญาฉบับนั้นมาก่อนแล้ว เนื่องจากเกรงกลัวภัยคุกคามของฝรั่งเศสในหัวเมืองภาคตะวันออกในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการแก้ปมปัญหาข้อเสียเปรียบดังกล่าวจึงไม่มีทางออกใดดีกว่า การประสานผลประโยชน์อย่างใกล้ชิดกับบรรดานายทุนขุนนางจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ ซึ่งจะประสานผลประโยชน์กับนายทุนจีนโพ้นทะเลในคาบสมุทรมาเลย์และหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์ รวมทั้งบรรดาหุ้นส่วนทางธุรกิจออสเตรเลียในอาณานิคมของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง เพราะวิธีการนี้เท่านั้นที่จะสกัดกั้นการคุกคามทั้งอิทธิพลของทุนและอำนาจทางการเมืองของอังกฤษไม่ให้ครอบครองภาคใต้ของประเทศไทยได้มากที่สุด เท่าที่จะทำให้ทั้งในขณะนั้นและเวลาถัดมาซึ่งแนวทางดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้น สมาชิกของตระกูล ณ ระนองทั่วทั้งภาคใต้และในเกาะปีนัง ก็สามารถใช้อำนาจการตัดสินใจและอิทธิพลท้องถิ่นของพวกเขา เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของทุนอังกฤษในภูมิภาคนี้ได้อย่างกว้างขวางและสร้างความไม่พอใจให้กับนายทุนอังกฤษในภูมิภาคนี้ตลอดเวลาเช่นกัน³⁴

นอกจากนั้นแล้ว หน้าที่ที่พระยาอภัยภูธรศึกษา (ตัน กิมจิง) ถึงแก่กรรมลงใน ค.ศ. 1894 นอกจากสมาชิกตระกูล ณ ระนองคนหนึ่งคือ ขอ ซิมขิม (Khaw Sim Khim) ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองกระบุรีต่อมาแล้ว ธุรกิจผูกขาดการรับซื้อดีบุกของหลวงซึ่งหักเก็บมาจากอากรดีบุกในอัตรา 7 ชัก 1 นั้น เครือข่ายธุรกิจของตน กิมจิงเคยผูกขาดรับซื้อจากราชการไทย โดยได้ค่าตั้งหรือค่าธรรมเนียมในอัตราร้อยละ 1 ของราคาดีบุกที่ทำการซื้อขายและส่งต่อไปให้บริษัทสเตอร์ทส์เทรคคิง จำกัดของอังกฤษในสิงคโปร์อีกทอดหนึ่งก็ถูกโอนมาให้กับบริษัทโกหงวน จำกัดของตระกูล ณ ระนองที่เกาะปีนังตั้งแต่ ค.ศ. 1895 แล้ว³⁵ หน้าที่ที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตใน ค.ศ. 1892 ธุรกิจการรับซื้อดีบุกเพื่อการส่งออกของสาขาบริษัทสเตอร์ทส์เทรคคิง จำกัดในเกาะภูเก็ต ก็ได้รับการกลั่นแกล้งทุกวิธีการจนต้องถอนตัวออกไปจากภาคใต้ของประเทศไทยภายในเวลาไม่นานหลังจากนั้น ต่อมาสาขาของบริษัทโกหงวน จำกัดทั่วทุกหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก ก็จะร่วมมือกับบรรดาสมาชิกตระกูล ณ ระนอง และสมาชิกตระกูล ณ นคร ซึ่งยังเป็นเจ้าเมืองอื่น ๆ อยู่ในเวลาเดียวกันด้วย จนสามารถพัฒนาบริษัทโกหงวน จำกัด กลายเป็นผู้ผูกขาดทั้งดีบุกของหลวงและดีบุกของเหมืองแร่ชาวจีนโพ้นทะเลที่ทรงอิทธิพลอื่นๆทั่วภาคใต้ไปโดยปริยายตั้งแต่นั้นมาด้วย

ซ้ำร้ายยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกตระกูล ณ ระนองซึ่งได้รับความไว้วางใจอย่างเต็มที่จากราชสำนักไทยในการประสานความร่วมมือกับบรรดาผู้นำชาวจีนโพ้นทะเล เพื่อหาทางสกัดกั้นอิทธิพลของทุนนิยมอังกฤษทุกรูปแบบอยู่ในขณะนั้น ก็ได้ใช้โอกาสดังกล่าวในการนำอิทธิพลทางการเมืองมาประยุกต์ใช้กับการขยายธุรกิจการลงทุนของบริษัทโกหงวน จำกัด หรือหุ้นส่วนธุรกิจอื่นๆ เพื่อหาทางทำลายหรือขัดขวางธุรกิจการลงทุนของบริษัทอังกฤษซึ่งเคยมีบทบาทมาก่อน หรือกำลังแสดงท่าทีที่จะเข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้นในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกในทุกรูปแบบและทุกวิธีการตลอดเวลา เช่น การเปิดบริษัทเรือเดินทะเลเพื่อขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้าในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตก ตั้งแต่เกาะปีนังจนถึงเมืองมะริดในพม่าตั้งแต่

ต้นทศวรรษ 1890 โดยมีเป้าหมายเพื่อแข่งขันกับบริษัทเดินเรือของอังกฤษคือบริษัทสเตรทส์สตีมชิป จำกัด ซึ่งเคยดำเนินการธุรกิจผูกขาดการเดินเรือในจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันตกมาก่อนหน้านั้นกว่าทศวรรษแล้วอีกด้วย ถัดจากนั้นอีกไม่นาน บริษัทโกหงวน จำกัดก็จะใช้อิทธิพลของสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตในการให้เงินอุดหนุนต่าง ๆ แก่ธุรกิจการเดินเรือของบริษัทนี้เพียงบริษัทเดียว ขณะที่ธุรกิจการเดินเรือของบริษัทอังกฤษอื่นๆ ทั้งหมด นอกจากไม่ได้รับเงินอุดหนุนใดๆ จากทางราชการไทยแล้ว ยังถูกกีดกันแก่สิ่งโดยวิธีการต่างๆ อีกมากมาย จนกระทั่งภายในเวลาเพียงไม่ถึง 1 ปีที่บริษัทโกหงวน จำกัด ได้เปิดธุรกิจเรือเดินทะเลทั่วบริเวณน่านน้ำทะเลตะวันตกเท่านั้น ธุรกิจการเดินเรือของบริษัทอังกฤษแต่ละกลุ่มก็เริ่มประสบปัญหาขาดทุนและค่อยๆ ถอนตัวออกจากการให้บริการในน่านน้ำฝั่งทะเลตะวันตกของไทยไปในที่สุด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้ เซอร์จอห์น แอนเดอร์สัน กงสุลใหญ่ของอังกฤษในกรุงเทพมหานคร ถึงกับกล่าววิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมากับกระทรวงการต่างประเทศของตนในขณะนั้นว่า “ในการฉีกลงทุนของอังกฤษในมณฑลภูเก็ตนั้น จะไม่มีธุรกิจใดที่จะได้รับโอกาสในการลงทุนอย่างยุติธรรม ตราบใดที่มีสมุหเทศาภิบาลคนปัจจุบันชื่อขอ ซิมบี้ ผู้มีผลประโยชน์ในธุรกิจการลงทุนแทบทุกอย่างของมณฑลนี้”³⁶ เพราะฉะนั้นบุคคลผู้นี้มิใช่จะอยู่เบื้องหลังในการกำจัดการขับตบของบริษัทยุโรป จำกัดออกไปจากน่านน้ำรอบ ๆ ชายฝั่งของมณฑลแห่งนี้แล้ว เขายังเป็นผู้มีบทบาทขัดขวางไม่ให้บริษัทสเตรทส์สตีมชิป จำกัดของอังกฤษเข้าไปตั้งสาขาหรือตัวแทนใดๆ ในการรับซื้อแร่ดีบุกในมณฑลภูเก็ตและมณฑลภาคใต้อื่นๆ ตลอดเวลา และบริษัทนี้ในที่สุดก็ต้องยอมถอนกิจการลงทุนออกจากประเทศไทยไปใน ค.ศ. 1902 ถัดจากนั้นก็เปิดโอกาสให้บริษัทตัวแทนต่าง ๆ ของโรงงานถลุงแร่ดีบุก บริษัทอีสเทิร์นสเม็ลติง จำกัด (The Eastern Smelting Co., Ltd.) ในเครือของตระกูล ณ ระนองและหุ้นส่วนในเกาะปีนัง กลายเป็นผู้ผูกขาดการรับซื้อแร่ดีบุกทั่วทั้งประเทศไทยแต่เพียงผู้เดียวต่อไปอีกยาวนาน³⁷

การช่วงชิงผลประโยชน์ระหว่างทุนออสเตรเลียและทุนอังกฤษ

ตั้งแต่วันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1906 เมื่อกลุ่มทุนอังกฤษได้ประกาศจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทสยามทินซินดีเคด จำกัด และบริษัทเหมืองแร่ระนอง จำกัดขึ้นมาในกรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ ถัดจากนั้นมาเพียงวันเดียวเท่านั้นคือ ในวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1906 กลุ่มทุนออสเตรเลียก็ได้ประกาศจดทะเบียนเพื่อจัดตั้งบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัดขึ้นมาในเมืองโฮบาร์ตของเกาะแทสมาเนีย เพื่อเข้ามาทำเหมืองแร่เรือขุดแห่งแรกของโลกในเกาะภูเก็ตของประเทศไทยอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นมา³⁸ พัฒนาการดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าแทนที่กลุ่มนายทุนอังกฤษและกลุ่มนายทุนออสเตรเลียเหล่านี้ ซึ่งล้วนแต่เป็นเจ้าของผู้ถือหุ้นหนังสือเดินทางและคนในบังคับอังกฤษ (British Subjects) ทั้งสองกลุ่มจะมีใช้เน้นความสำคัญให้เฉพาะการลงทุนทำเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมมลายูของอังกฤษเหมือนช่วง 2 ทศวรรษก่อนหน้านี้เพียงเป้าหมายเดียวอีกต่อไปแล้ว ทั้งกลุ่มทุนอังกฤษในเมืองแม่และกลุ่มทุนออสเตรเลียในอาณานิคมเหล่านั้น ยังได้ประกาศเปิดศักราชใหม่อย่างเป็นทางการด้วยการจัดตั้งบริษัทเหล่านี้ขึ้นมาในเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อเข้าลงทุนในภาคใต้ของประเทศไทยอย่างจริงจังตั้งแต่ ค.ศ. 1906 ปราบฏการณ์นี้จึงเท่ากับเป็น

การเริ่มต้นยุคใหม่ของการช่วงชิงผลประโยชน์ในการลงทุนทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกของคนในบังคับอังกฤษ ซึ่งล้วนมีทั้งเชื้อชาติและสัญชาติเดียวกันอีกด้วย แต่มีแหล่งสะสมทุนต่างกันคือนายทุนเชื้อสายอังกฤษซึ่งมีแหล่งสะสมทุนโดยตรงจากเมืองแม่และระดมทุนผ่านตลาดหุ้นในกรุงลอนดอนฝ่ายหนึ่ง กับนายทุนเชื้อสายอังกฤษเหมือนกันแต่มีแหล่งสะสมทุนในอาณานิคมออสเตรเลียและระดมทุนผ่านตลาดหุ้นในเมืองเมลเบิร์นและเมืองซิดนีย์ (Sidney) อีกฝ่ายหนึ่ง ขณะเดียวกัน วิธีการลงทุนของคนที่มีเชื้อชาติเดียวกันแต่มีแหล่งสะสมทุนค่อนข้างต่างกันอย่างชัดเจนทั้ง 2 กลุ่มนี้ตั้งแต่นั้นมา ก็มีพัฒนาการของการลงทุนและการประยุกต์ทุนของแต่ละกลุ่มให้สอดคล้องเข้ากับภาวะวิสัยที่เป็นจริงของโครงสร้างทางการเมืองและสังคมไทยร่วมสมัย ในลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนดังที่ได้กล่าวมาแล้วบางส่วนและจะอธิบายเพิ่มเติมในโอกาสถัดไป ผลลัพธ์ของการลงทุนระหว่างกลุ่มทุนอังกฤษและกลุ่มทุนออสเตรเลีย ซึ่งล้วนแต่เป็นคนในบังคับอังกฤษทั้ง 2 กลุ่มทุนนั้น ก็จะมีลักษณะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงและไม่ได้เป็นไปในลักษณะถูกเหมารวมในลักษณะทุนอังกฤษทั้งหมด เหมือนกับที่นักวิชาการไทยและเอเชียบางคนเคยยึดถือรวบยอดตลอดมาด้วย³⁹

อย่างไรก็ตาม การลงทุนในธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกของบริษัทต่าง ๆ จากออสเตรเลียในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยภาพรวมทั่วไปถือว่าอยู่ในฐานะได้เปรียบและมีบทบาทมากกว่าบริษัทต่าง ๆ ของชาวอังกฤษโดยตรง เพราะเหตุผลและข้อเท็จจริงต่างๆ หลายอย่างในขณะนั้น ถึงแม้ว่ากลุ่มทุนจากออสเตรเลียอยู่ในฐานะเสียเปรียบกลุ่มทุนจากอังกฤษในการลงทุนทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมมลายูโดยภาพรวมทั่วไป โดยเฉพาะการปิดบังซ่อนเร้นข้อเท็จจริงต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ในกรมทรัพยากรเหมืองแร่ของรัฐบาลอาณานิคมมลายู ให้เฉพาะบริษัทกลุ่มทุนอังกฤษต่างๆ ซึ่งมีข้าราชการระดับสูงในรัฐบาลอาณานิคมและผู้ที่เกี่ยวข้องถือหุ้นโดยตรงแล้ว ในเวลาเดียวกัน ค่าภาษีอากรและค่าสิทธิสัมปทานการทำเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมมลายูยังมีราคาสูงกว่าค่าใช้จ่ายทำนองเดียวกันในประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้นข้าราชการกรมทรัพยากรธรณีของไทยยังไม่เข้าไปแทรกแซงการลงทุนของนักธุรกิจออสเตรเลียเหมือนกับที่เคยประสบบ่อยครั้งมากในอาณานิคมมลายูอีกด้วย⁴⁰ นอกเหนือปัจจัยอื่นใดคือกลุ่มนายทุนจากออสเตรเลียแทบทุกกลุ่มที่เข้ามาลงทุนในภาคใต้ของไทยตั้งแต่แรกเริ่ม ซึ่งมีอยู่ไม่กี่กลุ่ม และแต่ละกลุ่มก็ล้วนมีการประสานผลประโยชน์ในการลงทุนทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกกับกลุ่มทุนเหล่านี้ในอาณานิคมมลายู และแข่งขันกับกลุ่มทุนอังกฤษอย่างกว้างขวางในขณะนั้นด้วย เช่น กลุ่มของพัลเฟรย์แมน (Palfreyman Group) กลุ่มไมล์ส – พัลเฟรย์แมน (Miles – Palfreyman Group) ในเมลเบิร์น กลุ่มพราตเทน (Pratten Group) และกลุ่มเคอรี่ (Kerry Group) ในซิดนีย์เป็นต้น⁴¹ ปัจจัยสำคัญนี้เองจึงอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของกลุ่มทุนออสเตรเลียในการทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกแข่งขันกับกลุ่มทุนอังกฤษทั้งในภาคใต้ของประเทศไทยและในอาณานิคมมลายูขณะนั้น ในขณะที่บริษัทเหมืองแร่ดีบุกออสเตรเลียซึ่งเข้ามาลงทุนในภาคใต้ของประเทศไทยตลอดช่วง ค.ศ. 1906 – 1914 มีอยู่ถึง 6 บริษัทและมีเงินทุนจดทะเบียนชำระเรียบร้อยแล้วถึง 565,250 ปอนด์ พวกเขายังมีธุรกิจการทำเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมมลายูอีก 9 บริษัท โดยมีทุนจดทะเบียนชำระเรียบร้อยแล้วสูงถึง 541,500 ปอนด์⁴¹

ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษตั้งแต่ปี ค.ศ. 1906-1914 มีเพียง 3 บริษัทที่ทำการลงทุนในธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในไทย โดยมีบริษัทสยามทินซินดีเคต จำกัด และบริษัทระนอง จำกัดทำธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดในจังหวัดระนองทั้ง 2 บริษัทแล้ว ยังมีบริษัทบริติชหลังสวน จำกัด (British Langsuan Co., Ltd.) ทำธุรกิจเหมืองเรือขุดอีกแห่งในจังหวัดหลังสวนด้วย แต่ในอาณานิคมมลายูกลุ่มทุนอังกฤษในช่วง ค.ศ. 1905-1914 มีบริษัทประกอบการธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกิจเหมืองผิวนาดใหญ่มากกว่าเหมืองแร่เรือขุดอยู่ในขณะนั้นรวมถึง 15 บริษัท⁴² อย่างไรก็ตาม กลุ่มทุนออสเตรเลียตั้งแต่แรกเริ่มนำเอานวัตกรรมเรือขุดแร่ดีบุกมาใช้ในเกาะภูเก็ตเป็นแห่งแรกของโลกในค.ศ. 1906 โดยบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัดก็ยังคงดำรงบทบาทนำในการขุดแร่ดีบุกด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่สุดต่อมาอีกหลายปีในประเทศไทย ส่วนบริษัทคู่แข่งของกลุ่มทุนอังกฤษก็อยู่ในฐานะเป็นรองตลอดมาเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ใน ค.ศ. 1910 ขณะที่บริษัทเรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัดของกลุ่มทุนออสเตรเลีย มีเรือขุดดำเนินธุรกิจเพียงกลุ่มเดียวในภาคใต้ของไทยขณะนั้นถึง 4 ลำ และในปีดังกล่าวสามารถผลิตแร่ดีบุกได้ถึงร้อยละ 25.5 ของปริมาณสินแร่ดีบุกทั้งหมดในประเทศไทย โดยสินแร่ดีบุกที่เหลือส่วนใหญ่เป็นผลผลิตของเหมืองแร่ชาวไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเลทั้งหมด⁴³ บริษัทเหมืองแร่ดีบุกของกลุ่มทุนอังกฤษซึ่งได้รับสิทธิสัมปทานและจดทะเบียนเรียบร้อยแล้วก่อนหน้านี้ ยังไม่ได้ดำเนินการธุรกิจเพราะต้องรอการสร้างเรือขุดจากประเทศอังกฤษอยู่ตลอดเวลาในช่วงดังกล่าว ต่อมาในช่วงก่อนปีค.ศ. 1918 ถึงแม้ว่าบริษัทสยามทินซินดีเคต จำกัด และบริษัทระนอง จำกัด ของกลุ่มทุนอังกฤษจะมีเรือขุดรวมกันถึง 5 ลำเพื่อทำการขุดแร่ดีบุกในจังหวัดระนองและยังมีบริษัทบริติชหลังสวน จำกัด อีกบริษัทหนึ่ง ซึ่งได้รับสิทธิสัมปทานทำเหมืองแร่เรือขุดในจังหวัดหลังสวนเรียบร้อยแล้วจากทางราชการไทย แต่ก็ยังไม่สามารถเปิดกิจการได้แต่อย่างใดในขณะนั้น เพราะปัญหาการก่อกวนแก่งต่าง ๆ นานาจากสมาชิกตระกูล ณ ระนอง ซึ่งเป็นเจ้าเมืองหลังสวนอยู่ในขณะนั้น ในที่สุดบริษัทนี้ก็ต้องปิดกิจการลงใน ค.ศ. 1918 นั่นเอง⁴⁴ ในทางกลับกัน กลุ่มทุนออสเตรเลียซึ่งประสานผลประโยชน์อย่างเต็มที่กับสมาชิกในตระกูล ณ ระนองและหุ้นส่วนคนอื่นๆ ของตระกูลนี้กลับได้รับความช่วยเหลือทุกรูปแบบในการลงทุนทั่วทุกแห่งในภาคใต้ของประเทศไทย จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1918 กลุ่มทุนออสเตรเลียเหล่านี้มีเรือขุดดำเนินธุรกิจทั่วภาคใต้ของประเทศไทยถึง 10 ลำ โดยเรือขุด 5 ลำ เป็นของบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัด อีก 2 ลำ เป็นของบริษัทดีบุก จำกัด (Deebook Co., Ltd.) ที่เหลือแต่ละบริษัทคือบริษัทร่อนพิบูลย์ จำกัด (Ronpibon Co., Ltd.) บริษัททุ่งคา คอมปาวด์ จำกัด (Tongkah Compound Co., Ltd.) และบริษัทราชบุรณเบซิน จำกัด (Ratrut Basin Co., Ltd.) อีกบริษัทละ 1 ลำ ส่วนกิจการเหมืองแร่เรือขุดของกลุ่มทุนออสเตรเลียอื่น ๆ เช่นบริษัทกระหู้ดีบุก จำกัด (Katoo Deebook Co., Ltd.) และบริษัทบางนอนวัลเลย์ จำกัด (The Bangnon Valley Co., Ltd.) ได้หยุดกิจการชั่วคราวและนำเรือขุดของแต่ละบริษัทไปดำเนินธุรกิจในเหมืองแร่เรือขุดของกลุ่มเดียวกันในมลายู ส่วนกิจการเหมืองแร่เรือขุดของบริษัทร่อนพิบูลย์เอ็กเทินด์ จำกัด (Ronpibon Extended Co., Ltd.) ซึ่งได้รับสิทธิสัมปทานจากรัฐบาลไทยเรียบร้อยแล้ว ยังไม่ได้ดำเนินการเพราะต้องรอการต่อเรือขุดจากประเทศออสเตรเลียอยู่ในขณะนั้น นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีเหมืองแร่ออสเตรเลียอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราชซื้อบริษัททำ

ເທີມ จำกัด (Talem Co., Ltd.) ซึ่งเป็นธุรกิจเหมืองแร่แต่เพียงบริษัทเดียวของนักธุรกิจออสเตรเลียในประเทศไทยขณะนั้นด้วย⁴⁵ ผลพวงจากการที่กลุ่มทุนเหมืองแร่ดีบุกจากออสเตรเลียขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก จึงทำให้ผลผลิตของเหมืองแร่ออสเตรเลียทุกบริษัทในช่วง ค.ศ. 1912-1913 มีปริมาณสูงถึงร้อยละ 92 ของปริมาณผลผลิตของเหมืองแร่ดีบุกชาวตะวันตกทั้งหมดในประเทศไทยขณะนั้น ซึ่งหมายความว่าปริมาณสินแร่ดีบุกของบริษัทชาวตะวันตกที่เหลือในปีนั้นอีกร้อยละ 8 คือผลผลิตของเหมืองแร่ดีบุกชาวอังกฤษเท่านั้น เนื่องจากบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวเดนมาร์กคือ บริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัด ซึ่งได้รับสิทธิสัมปทานการทำเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดตะกั่วป่าอีกแห่งหนึ่งขณะนั้น ยังไม่ได้เปิดดำเนินการแต่อย่างใด ซึ่งในที่สุดแล้ว ผลผลิตของเหมืองแร่ดีบุกกลุ่มทุนออสเตรเลียเหล่านี้ทั้งหมด ก็สามารถผลิตได้เกือบครึ่งหนึ่งของผลผลิตสินแร่ดีบุกในประเทศไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1918 เป็นต้นมาอีกด้วย⁴⁶

ปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับกลุ่มทุนออสเตรเลียเกือบทุกกลุ่ม ซึ่งยึดถือปฏิบัติตลอดมาในการลงทุนทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก ให้ประสบความสำเร็จทั้งในภาคใต้ของประเทศไทยและในเขตอิทธิพลของผู้นำชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ในอาณานิคมมลายูคือ การประสานผลประโยชน์ทางธุรกิจอย่างใกล้ชิดกับสมาชิกตระกูล ณ ระนอง ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษทุกกลุ่มนอกจากจะไม่ได้ใส่ใจที่จะประสานผลประโยชน์กับสมาชิกตระกูล ณ ระนองในรูปแบบใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยแล้ว ทั้งภาคเอกชนและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของอังกฤษในประเทศไทยหรือใน The Straits Settlements ยังถือว่าผู้ทรงอิทธิพลบางคนในตระกูล ณ ระนอง ทั้งสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตและเจ้าเมืองคนอื่น ๆ ของตระกูลนี้ทั่วภาคใต้ยังทำตัวเป็นศัตรูเพื่อขัดขวางโอกาสการลงทุนทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกและธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของกลุ่มทุนอังกฤษตลอดเวลาอีกด้วย⁴⁷ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุดคือ ในต้นปี ค.ศ. 1913 เมื่อบริษัทสยามทินซินดิเคต จำกัดของอังกฤษ ได้ทำเรื่องยื่นขอสิทธิสัมปทานในที่ดินแปลงหนึ่งแถบหุบเขาบางนอนซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดระนองและติดกับเขตสัมปทานเดิมของบริษัทที่กำลังทำเหมืองแร่เรียวคอยู่ ในขณะนั้น ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ของกรมทรัพยากรธรณีซึ่งส่วนใหญ่เป็นนายช่างชาวอังกฤษ ได้เสนอให้รัฐบาลไทยยินยอมอนุญาตให้บริษัทนี้ได้รับสิทธิสัมปทานในแปลงที่ดินดังกล่าวตามที่ขอมา แต่พระยารัตนเศรษฐี ซึ่งเป็นเจ้าเมืองระนองในขณะนั้น กลับแสดงความเห็นคัดค้านทรัพยากรธรณีว่า “ไม่เห็นด้วยที่จะให้สิทธิสัมปทานในแปลงที่ดินดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็น เขตสงวนของรัฐบาล (government reserve)”⁴⁸ แต่ถัดจากนั้นอีกไม่กี่เดือนในปี ค.ศ. 1913 นั้นเอง เมื่อกัปตันไมลส์และเครือญาติตระกูล ณ ระนองในเกาะปีนัง ได้จัดตั้งบริษัทเรียวคแร่ดีบุกบางนอนวัลเลย์ จำกัด (Bangnon Valley Tin Dredging Co., Ltd.) ขึ้นมาสำเร็จแล้ว ที่ดินเขตสงวนของรัฐบาลไทยแปลงดังกล่าวในจังหวัดระนอง ก็ได้อนุญาตให้สิทธิสัมปทานแก่บริษัทนี้เพื่อทำเหมืองแร่เรียวคอย่างง่ายดาย จึงสร้างความไม่พอใจอย่างมากแก่กลุ่มทุนอังกฤษเพิ่มขึ้นตลอดมา เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่กลุ่มทุนออสเตรเลียแทบทุกกลุ่มซึ่งประสบความสำเร็จในการลงทุนทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยและในคาบสมุทรมลายูขณะนั้น มักจะมีสมาชิกของตระกูล ณ ระนองหรือหุ้นส่วนชาวจีนโพ้นทะเลคนสำคัญอื่นๆ ของบริษัทโกหวน จำกัดใน

เกาะปีนัง ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการบริหารของแต่ละบริษัทอย่างน้อย 1 คนตลอดมาในช่วงดังกล่าวด้วย ⁴⁹

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าทั้งชาวออสเตรเลียและชาวอังกฤษล้วนเป็นผู้ที่มีเลือดเนื้อเชื้อชาติเดียวกัน เพราะแต่ละฝ่ายต่างก็ถือว่าตนเองเป็นประชากรอังกฤษ (British citizens) แต่การลงทุนของออสเตรเลียในประเทศไทยกลับได้รับการยอมรับจากทั้งราชสำนักและชนชั้นนำท้องถิ่นภาคใต้ มากกว่านักลงทุนอังกฤษ เพราะเหตุผลทางการเมืองซึ่งขณะนั้นทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสล้วนเป็นมหาอำนาจที่มีท่าทีคุกคามอธิปไตย และความเป็นเอกราชของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องแล้ว ราชสำนักไทยยังกลัวลัทธิเสี่ยงประสาณ ผลประโยชน์กับบรรดานายทุนขุนนางไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะสมาชิกตระกูล ณ ระนอง และบรรดานายทุนเชื้อสายจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ทั้งทั้ง The Straits Settlements และหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์ในทุกรูปแบบ เพื่อหาทางชักชวนไม่ให้อิทธิพลของอังกฤษเข้ามาครอบงำภาคใต้ของประเทศไทยได้อย่างง่ายดายตลอดเวลาอีกด้วย ⁵⁰ เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่กลุ่มทุนออสเตรเลียเหล่านี้ซึ่งล้วนแต่มีสายสัมพันธ์ที่ดียิ่งับสมาชิกตระกูล ณ ระนอง จะอยู่ในฐานะได้เปรียบเหนือนักลงทุนชาวอังกฤษซึ่งราชสำนักไทยไม่เคยให้ความไว้วางใจตลอดมา

ภายใต้เงื่อนไขของข้อเท็จจริงข้างต้นเหล่านี้ จึงทำให้การลงทุนของชาวออสเตรเลียในธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก โดยเฉพาะธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดในประเทศไทย ส่วนใหญ่ต่างก็ประสบความสำเร็จด้วยดีและกำไรอย่างเป็นกอบเป็นกำตลอดเวลา เช่น ขณะที่บริษัท เรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัด ใน ค.ศ. 1918 สามารถแบ่งเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้นแต่ละรายสูงถึง 438,000 ปอนด์ หรือสูงเท่ากับ 292 เปอร์เซ็นต์ของทุนที่ได้ชำระแล้วในปีเดียวกัน บริษัท เรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาคอมปาวด์ จำกัด สามารถแบ่งเงินปันผลให้ผู้ถือหุ้นสูงถึง 201,000 ปอนด์ หรือสูงเท่ากับ 400 เปอร์เซ็นต์ของทุนที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อนหน้านี้ 7 ปี ⁵¹ โดยตลาดหุ้นทั้งในเมลเบิร์นและซิดนีย์ของออสเตรเลียขณะนั้น ได้กลายเป็นแหล่งระดมทุนสำคัญสำหรับการทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยไปโดยปริยายด้วย โดยเฉพาะใน ค.ศ. 1918 วารสารออสเตรเลียเนมมิ่งสแตนดาร์ด (The Australian Mining Standard) ได้บรรยายพัฒนาการดังกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “ความก้าวหน้าของการทำเหมืองแร่ดีบุกเรือขุดในประเทศสยามได้กลายเป็นหัวข้อสำคัญทั้งทางด้านการเงินและความสนใจที่ชวนหลงใหลของผู้คนในเครือจักรภพไปแล้ว ความน่าสนใจต่างๆ ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากในดินแดนของประเทศนั้น จนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีทุนออสเตรเลียเข้าไปลงทุนในบริษัททำเหมืองแร่ดีบุกต่างๆ ของประเทศนั้นมากกว่า 1,000,000 ปอนด์ โดยทุนแทบทั้งหมดจำนวนนี้ได้มีการชำระเรียบร้อยแล้ว ขณะที่กำไรอีกประมาณ 850,000 ปอนด์ได้มีการแบ่งปันผลให้กับผู้ถือหุ้นแต่ละรายแล้ว แต่ละบริษัทยังมีทุนสำรองขนาดใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นมาจากผลกำไรเพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลาอีกด้วย ⁵²

อย่างไรก็ตาม ธุรกิจการทำเหมืองแร่ดีบุกทั่วทั้งภาคใต้ของประเทศไทยและส่วนอื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่น อาณานิคมมลายูของอังกฤษและอาณานิคมอินเดียตะวันออกของดัตช์ ต่างก็ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งเพิ่งสิ้นสุดลงแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะผลพวงจากเงินเฟ้อซึ่งทำให้ราคาอาหาร อุปกรณ์เครื่องมือการทำเหมืองแร่ และค่าแรงงานต่างๆ เพิ่มขึ้นกว่าช่วงก่อนเกิดสงครามโลก

ครั้งนั้นอย่างมาก อุปทานของสินแร่ดีบุกในตลาดโลกควบคู่กับการลดราคาลงอย่างฮวบฮาบของแร่ดีบุกในตลาดสหรัฐอเมริกาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จากเดิมใน ค.ศ. 1920 ราคาเฉลี่ยตันละ 296 ปอนด์ ลดลงเหลือเพียงตันละประมาณ 165 ปอนด์ ในค.ศ. 1921⁵³ ได้สร้างความปั่นป่วนให้ธุรกิจการลงทุนเหมืองแร่ดีบุกของทั้งกลุ่มทุนอังกฤษและออสเตรเลียในประเทศไทยเฉกเช่นเดียวกับในอาณานิคมมลายูไปโดยปริยาย เพราะสินแร่ดีบุกของไทยทั้งหมดผูกติดกับตลาดแร่ดีบุกในปีนังและสิงคโปร์ตลอดเวลาเหมือนกัน บริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั้งของออสเตรเลียและของอังกฤษในภาคใต้ของประเทศไทย ยังเป็นบริษัทแม่หรือบริษัทลูกของอีกหลายบริษัทเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมมลายูอีกด้วย โดยใน ค.ศ. 1919 ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษมีบริษัทเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมมลายูรวม 18 บริษัท กลุ่มทุนออสเตรเลียมีบริษัทเหมืองแร่ดีบุกในอาณานิคมแห่งนั้นเพียง 5 บริษัทเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามของช่วงเดียวกัน ขณะที่กลุ่มทุนออสเตรเลียมีบริษัทเหมืองแร่ดีบุกอยู่ในประเทศไทยถึง 9 บริษัทใน ค.ศ. 1919 ในช่วงดังกล่าวกลุ่มทุนอังกฤษมีบริษัทเหมืองแร่ที่ดำเนินธุรกิจอยู่ในประเทศนี้เพียง 2 บริษัทเท่านั้นเอง⁵⁴ เพราะฉะนั้นกลุ่มทุนออสเตรเลียในประเทศไทยจึงยังคงมีบทบาทสูงกว่ากลุ่มทุนอังกฤษตลอดช่วงทศวรรษ 1920 ต่อไป ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษก็ยังคงมีบทบาทนำในการพัฒนาธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในคาบสมุทรมลายูเหมือนกับช่วงที่เคยผ่านมา การทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในลักษณะการไขว่หุ้นส่วนไปมาระหว่างกลุ่มทุนออสเตรเลียและกลุ่มทุนอังกฤษทั้งในภาคใต้ของประเทศไทยและอาณานิคมมลายู ก็มีพัฒนาการเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ควบคู่ไปกับการโยกย้ายเรือขุดแร่ดีบุกของแต่ละกลุ่มทุนจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ก็ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากในช่วงนั้นเป็นต้นมาด้วย เช่น เมื่อแหล่งสัมปทานของบริษัทเรือขุดแร่กระทุ้งดีบุก จำกัด และบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกบางนอนวัลเลย์ จำกัด ได้ถูกขุดออกไปหมดสิ้นแล้ว ทั้ง 2 บริษัทก็ได้ขายเรือขุดทั้งหมดให้กับบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกกรอนพิบลีย์ จำกัด (Ronpibon Tin Dredging Co., Ltd.) ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกไทปิง จำกัด (Taiping Tin Dredging Co., Ltd.) ในรัฐเปรักของกลุ่มทุนออสเตรเลียในเครือเดียวกัน ขณะที่บริษัทเรือขุดแร่ดีบุกกระนอง จำกัดของกลุ่มทุนอังกฤษ และบริษัท เรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาคอมปาวด์ จำกัดของกลุ่มทุนออสเตรเลีย เมื่อขุดแร่ในแปลงสัมปทานของแต่ละบริษัทหมดแล้วใน ค.ศ. 1920 ก็ได้ย้ายเรือขุดของแต่ละบริษัทในภาคใต้ของประเทศไทยไปยังเขตสิทธิสัมปทานใหม่ของแต่ละบริษัทในรัฐเซลังงอร์ (Selangor) และรัฐเนกรีเซมบิลัน (Negri Sembilan) ของอาณานิคมมลายูตามลำดับ เป็นต้น ด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริงเหล่านี้จึงทำให้จำนวนเรือขุดทั้งหมดในประเทศไทยของทั้งกลุ่มทุนอังกฤษและออสเตรเลีย ซึ่งเดิมใน ค.ศ. 1917 มีอยู่ทั้งหมด 17 ลำ ได้ลดลงเหลือเพียง 13 ลำใน ค.ศ. 1921⁵⁵ นอกจากนั้นแล้ว บริษัทมาลายันทินคอร์ปอเรชัน จำกัด (Malayan Tin Corporation Ltd.) ซึ่งเป็นบริษัทลงทุนร่วมของนายทุนจากชดนิษฐ์ ก็ได้ขยายกิจการลงทุนเหมืองแร่เรือขุดของพวกเขาจากรัฐเปรัก เข้ามาทำธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดบริเวณปากแม่น้ำตะกั่วป่าในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1922 โดยจัดตั้งบริษัทขึ้นมาดำเนินการธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดแปลงสัมปทานที่เพิ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยซื้อบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกตะกั่วป่า จำกัด (Takuapa Tin Dredging Co., Ltd.)⁵⁶

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งมีส่วนผลักดันให้ธุรกิจการทำเหมืองแร่เรื่อซุดหรือเหมืองถิณขนาดใหญ๋ของกลุ่มทุนตะวันตก ทั้งกลุ่มทุนออสเตรเลียและกลุ่มทุนอังกฤษสามารถพัฒนาบทบาทในการครอบงำธุรกิจตึบุกในประเทศไทยเพิ่มขึ้นมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ การเปิดเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างกรุงเทพมหานครกับเกาะปีนังในระหว่าง ค.ศ. 1920-1921 เพราะเส้นทางรถไฟสายได้สายนี้ได้ตัดผ่านป่าเขาลำเนาไพรและบริเวณหนองน้ำต่าง ๆ ทั้ง 2 ข้างทางรถไฟที่มีความยาวกว่า 600 ไมล์เป็นครั้งแรกด้วย โดยบริเวณเหล่านั้นในอดีตเป็นเส้นทางปิดที่ไม่มีใครผ่านเข้าออกได้มาก่อน การตัดเส้นทางรถไฟสายนั้น รวมทั้งเส้นทางบำรุงอื่นๆ (feeding roads) ทั้งสองข้างทางรถไฟเพื่อให้ผู้คนและสินค้าต่าง ๆ มาใช้บริการรถไฟในแต่ละสถานีตั้งแต่นั้นมา ยังได้เปิดป่าที่อุดมสมบูรณ์เพื่อรอการสำรวจหาแหล่งแร่ใหม่ในบริเวณชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ ให้แก่ผู้ประกอบการทำธุรกิจเหมืองแร่ตึบุกทั้งชาวจีนโพ้นทะเลและชาวตะวันตกยิ่งกว่าครั้งใดสมัยใดที่เคยผ่านมามากอีกด้วย⁵⁷

โดยกลุ่มทุนจากออสเตรเลียก็ไม่มีรอสังเกตใจที่จะฉวยโอกาสรุกขยายการลงทุนสู่บริเวณแหล่งแร่ใหม่ที่เพิ่งถูกแผ้วถางจากเส้นทางรถไฟสายได้ตั้งแต่ทศวรรษ 1920 ได้อย่างง่ายดาย ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษกลับอยู่ในฐานะเสียเปรียบเพราะยังคงเป็นที่ระแวงของรัฐบาลไทยตลอดเวลาว่า จะร่วมมือกับรัฐบาลของตนเองเพื่อเข้ามาคุกคามอธิปไตยของไทยเหนือดินแดนภาคใต้เหมือนในอดีตโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ก็ยังคงอยู่ในฐานะเสียเปรียบกลุ่มทุนออสเตรเลียแทบทุกด้านเหมือนช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 นั่นเอง เพราะเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้บริษัทเหมืองแร่เรื่อซุดและเหมืองถิณขนาดใหญ๋ของกลุ่มทุนออสเตรเลียเพิ่มขึ้นอีกหลายบริษัทตั้งแต่เส้นทางรถไฟสายนี้ยังไม่ทันสร้างเสร็จสิ้นสมบูรณ์เสียด้วยซ้ำไป โดยในปลายปี ค.ศ. 1918 กับตันไมลส์และหุ้นส่วนออสเตรเลียก็ได้จัดตั้งบริษัทเรื่อซุดแร่ตึบุกร่อนพิบูลย์ จำกัด และบริษัทเรื่อซุดแร่ตึบุกร่อนพิบูลย์เอ็กทีนเค็ด จำกัด (Ronpibon Extended Tin Dredging Co., Ltd.) ขึ้นมาในอำเภอร่อนพิบูลย์ ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งสัมปทานการทำเหมืองแร่ตึบุกในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตก โดยเฉพาะในจังหวัดระนองต่อไปเหมือนเดิม เช่น การจัดตั้งบริษัทเรื่อซุดแร่ตึบุกบางริน จำกัด (Bangrin Tin Dredging Mining Co., Ltd.) ขึ้นมาใน ค.ศ. 1920 ถัดจากนั้นใน ค.ศ. 1922 อาเธอร์ เจ. คิง (Arthur J. King) ก็ได้เข้าหุ้นส่วนกับกลุ่มนายทุนจากชิตนี้อยื่นคนอื่น ๆ เพื่อจัดตั้งบริษัทเหมืองถิณขึ้นมวชื้อบริษัทหนองเป็ดไฮดรอลิกกึ่งไมน์ จำกัด (Nawng Pet Hydraulic Mining Co., Ltd.) ใกล้กับชุมทางรถไฟทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช นายทุนออสเตรเลียกลุ่มนี้ยังได้จัดตั้งบริษัทเหมืองแร่เรื่อซุดขึ้นมาอีก 2 บริษัทใน ค.ศ. 1923 คือบริษัทเรื่อซุดแร่ตึบุกห้วยยอด จำกัด (Huay Yot Tin Dredging Mining Co., Ltd.) ในอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และบริษัทเรื่อซุดแร่ตึบุกหาดใหญ่ จำกัด (Haat Yai Tin Dredging Mining Co., Ltd.) ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา⁵⁸ นอกจากนั้นแล้วยังมีกลุ่มทุนออสเตรเลียภายใต้การนำของเร็กซ์ ทอมสัน (Rex Thomson) ซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่อีกกลุ่มจากเมืองชิตนี้อย์และเมลเบิร์น ได้จัดตั้งบริษัทเหมืองแร่ลำพะ (สยาม) จำกัด (Lamph (Siam) Tin Mines No Liability) ขึ้นมาใน ค.ศ. 1922 ต่อมายังได้จัดตั้งบริษัทเหมืองแร่ในหุดจู้ด้า จำกัด (Nai Hoot Juita No Liability) ขึ้นมาใน ค.ศ. 1925 ที่บริเวณอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยเหมืองแร่ลำพะใช้เทคโนโลยี

เรือขุด ส่วนเหมืองแร่ในหุบเขาใช้เทคโนโลยีแบบเหมืองถ้ำขนาดใหญ่ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ธุรกิจการลงทุนของกลุ่มเร็กซ์ ทอมสันต้องประสบปัญหาขาดทุนอย่างรวดเร็ว ในที่สุดธุรกิจเหมืองแร่ทั้ง 2 บริษัทนี้ของชาวออสเตรเลีย ก็ได้ขายให้กับกลุ่มทุนอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทสยามทินซินดิเคต จำกัด ไปในต้นปี ค.ศ. 1926⁶⁰

กลุ่มทุนตะวันตกที่ประสบผลสำเร็จและขยายการลงทุนอย่างรวดเร็วในภาคใต้ของประเทศไทยช่วงนี้กลุ่มอื่น ๆ ก็คือ กลุ่มหุ้นส่วนเดิมซึ่งเคยจัดตั้งบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาซาเบอร์ จำกัดในอดีตนั่นเอง โดยหุ้นส่วนสำคัญของทุนออสเตรเลียกลุ่มนี้ประกอบด้วยกลุ่มไมล์-พัลเฟรย์แมน (Miles – Palfreyman Group) และกลุ่มแฟรท – พัลเฟรย์แมน (Pratt – Palfreyman Group) ซึ่งล้วนเป็นนายทุนจากเมืองเมลเบิร์น ทั้ง 2 กลุ่ม โดยใน ค.ศ. 1924 กลุ่มไมล์ – พัลเฟรย์แมน ได้จัดตั้งบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกเมือง จำกัด (Muang Tin Dredging Mining Co., Ltd.) เพื่อทำธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดขึ้นที่อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในค.ศ. 1925 กลุ่มแฟรท – พัลเฟรย์แมน ก็ได้จัดตั้งบริษัทเหมืองแร่เรือขุดขึ้นมาอีกบริษัทหนึ่งใกล้ ๆ กับสถานีรถไฟชุมพร ชื่อบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกเพนินซูลา จำกัด (The Peninsula Tin Dredging Mining Co., Ltd.) นอกจากนั้นแล้วในปีเดียวกัน กลุ่มทุนอังกฤษอีกกลุ่มหนึ่งจากรัฐแปร์ก็ได้อีกจัดตั้งบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกสยามตะวันออก จำกัด (Eastern Siam Tin Dredging Co., Ltd.) ต่อมาใน ค.ศ. 1926 นายทุนชาวอังกฤษอีกกลุ่มก็ได้จัดตั้งเหมืองถ้ำขนาดใหญ่ขึ้นมาอีกแห่งหนึ่งที่จังหวัดปัตตานีชื่อว่า บริษัทปัตตานีไฮดรอลิกกิ้ง ไมน์ จำกัด (Pattani Hydraulicking Mines Co., Ltd.) ขณะที่กลุ่มไมล์ – พัลเฟรย์แมน และกลุ่มแฟรท – พัลเฟรย์แมนจากเมลเบิร์น ยังได้จัดตั้งบริษัทเหมืองแร่เรือขุดขึ้นมาอีกหลายบริษัทตลอดช่วง ค.ศ. 1926-1927 เช่นบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกสงขลา จำกัด (Tin Songkha Dredging Mining Co., Ltd.) ในจังหวัดสงขลา บริษัทเรือขุดแร่ดีบุกตะกั่วป่า จำกัด (Takuapah Tin Dredging Mining Co., Ltd.) และบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกซาตูปูลอ จำกัด (Satupulo Tin Dredging Mining Co., Ltd.) บริษัทเรือขุดแร่ดีบุกกระเจิง จำกัด (Rangeng Tin Dredging Mining Co., Ltd.) และบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกกะทู้ จำกัด (Katu Tin Dredging Mining Co., Ltd.)⁶¹ โดยบริษัทเหมืองแร่เรือขุดของกลุ่มทุนออสเตรเลียเหล่านี้ทั้งหมดล้วนดำเนินธุรกิจในเกาะภูเก็ตตั้งแต่นั้นมา เพราะฉะนั้นตั้งแต่กลุ่มทุนชาวตะวันตกซึ่งล้วนเป็นคนในบังคับอังกฤษทั้งหมดได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกใน ค.ศ. 1906 จนถึง ค.ศ. 1927 นั้น ขณะที่กลุ่มทุนหรือบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวอังกฤษมีเพียง 4 บริษัทเท่านั้น กลุ่มทุนหรือบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวออสเตรเลียทั่วประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวกลับมีสูงถึง 15 บริษัท⁶² ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5

บริษัทเหมืองแร่ดีบุกอังกฤษและออสเตรเลียในประเทศไทย ค.ศ. 1906 – 1927

ปีจดทะเบียน	ชื่อบริษัทอังกฤษ	ทุนชำระแล้ว (ปอนด์)*	ปีจดทะเบียน	ชื่อบริษัทออสเตรเลีย	ทุนชำระแล้ว (ปอนด์)*
1906	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก สยามซินดีเคต จำกัด	15,000	1906	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก หุงคาฮาเบอร์ จำกัด	250,000
1920	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก บางริน จำกัด	300,000	1916	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ราชรุค ดีบุก	250,000
1925	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก สยามตะวันออก จำกัด	170,000	1918	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ร่อนพิบูลย์ จำกัด	249,000
1926	บริษัทปิดตานีไฮดรอลิก ลิทกิ้งไมน์ จำกัด	160,000	1918	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ร่อนพิบูลย์เอ็กทีน เด็ค จำกัด	30,000
			1920	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ตะกั่วป่า จำกัด	250,000
			1922	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ห้วยยอด จำกัด	140,000
			1922	บริษัทหนองเป็ดไฮ ดรอลิกกิ้งไมน์ จำกัด	58,000
	รวม	780,000	1923	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก หาดใหญ่ จำกัด	180,000
			1923	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ลำแพะ จำกัด	140,000
			1925	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก เพ็ญนิษฐา จำกัด	82,000
			1926	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ช้างพระ จำกัด	40,000
			1926	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ตะกั่วป่า จำกัด	137,000
			1927	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก เมือง จำกัด	40,000

(ต่อตารางที่ 5)

ปีจดทะเบียน	ชื่อบริษัทอังกฤษ	ทุนชำระแล้ว (ปอนด์)*	ปีจดทะเบียน	ชื่อบริษัทออสเตรเลีย	ทุนชำระแล้ว (ปอนด์)*
			1927	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก ชาตูปุโล จำกัด	140,000
			1927	บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก สงขลา จำกัด	141,000
			รวม		2,127,000

* 1 ปอนด์อังกฤษเท่ากับ 1 ปอนด์ออสเตรเลียก่อนปี ค.ศ. 1931

ที่มา Melbourne Stock Exchange , **Official Record** (October 3, 1927), p. 419.

ขณะที่บริษัทของชาวอังกฤษทั้ง 4 บริษัทซึ่งดำเนินกิจการเหมืองแร่ดีบุกอยู่ในประเทศไทยขณะนั้น มีทุนจดทะเบียนซึ่งได้ชำระหมดแล้วสูงเพียง 780,000 ปอนด์ บริษัทของชาวออสเตรเลียอีก 15 บริษัทซึ่งยังคงดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกถึงปี ค.ศ. 1927 กลับมีทุนจดทะเบียนซึ่งได้ชำระเรียบร้อยแล้วเหมือนกันสูงถึง 2,127,000 ปอนด์ หรือเท่ากับร้อยละ 73 ของทุนตะวันตกซึ่งดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยทั้งหมดขณะนั้น⁶³ ซึ่งไม่มีกลุ่มทุนชาติตะวันตกอื่น ๆ หลงเหลืออีกเลย โดยบริษัทเหมืองแร่ดีบุกเหล่านี้แทบทั้งหมดเป็นเหมืองแร่เรือขุด ยกเว้นบริษัทปัตตานีไฮดรอลิกกิ้งไมน์ จำกัดของชาวอังกฤษและบริษัท เหมืองแร่หนองเป็ดไฮดรอลิกกิ้งไมน์ จำกัดของชาวออสเตรเลียในขณะนั้นเท่านั้น ที่ใช้เทคโนโลยีแบบเหมืองฉีด นอกจากนั้นแล้ว ทั้งบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวออสเตรเลียและชาวอังกฤษ สามารถผลิตแร่ดีบุกในช่วง ค.ศ. 1923 - 1925 เพิ่มจากร้อยละ 40 กลายเป็นร้อยละ 50 ของการผลิตแร่ดีบุกของประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว ต่อมาเมื่อราคาแร่ดีบุกในตลาดโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากตันละประมาณ 261 ปอนด์ใน ค.ศ. 1925 กลายเป็นตันละ 321 ปอนด์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1926⁶⁴ ทั้งบริษัทเหมืองแร่ของชาวออสเตรเลียและชาวอังกฤษเหล่านี้ ก็ได้เร่งเพิ่มผลผลิตกันอย่างเต็มที่ตั้งแต่นั้นมา โดยเฉพาะบริษัทเหมืองแร่ของชาวออสเตรเลียทั้งหมดซึ่งเดิมใน ค.ศ. 1928 เคยผลิตได้รวม 2,500 ตันได้เพิ่มปริมาณสูงขึ้นเป็นประมาณ 6,400 ตันใน ค.ศ. 1930 หรือประมาณร้อยละ 58 ขณะที่บริษัทเหมืองแร่ของชาวอังกฤษผลิตได้เพียงประมาณร้อยละ 18.5 ของผลผลิตแร่ดีบุกทั้งหมดในประเทศไทย ส่วนผลผลิตที่เหลือนอกจากเหมืองแร่ดีบุกของชาวไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเลทั้งหมดในปีนั้น⁶⁵

การที่ราคาแร่ดีบุกในตลาดโลกได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 1920 โดยมีสาเหตุสำคัญเกิดจากการที่อุปสงค์ความต้องการใช้ดีบุกในอุตสาหกรรมรถยนต์ของสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จากเดิมใน ค.ศ. 1921 เพียงปีละประมาณ 80,000 ตัน ได้กลายเป็นปีละประมาณ 150,000

ต้นใน ค.ศ. 1925 ขณะที่อุปทานการผลิตแร่ดีบุกของโลกตลอดช่วงเวลาดังกล่าว ได้เพิ่มจากเพียงปีละประมาณ 116,000 ตันใน ค.ศ. 1921 เป็นประมาณปีละ 146,000 ตันใน ค.ศ. 1925 เท่านั้น⁶⁶ ขณะที่ปริมาณการบริโภคดีบุกจึงนำหน้าปริมาณการผลิตของโลกตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1925 เป็นต้นมา การสต็อกหรือกักตุนดีบุกในประเทศผู้บริโภคจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นเพิ่มขึ้นตลอดไปด้วย จึงทำให้ราคาดีบุกในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมากและผลักดันให้ทั้งตลาดหุ้นในออสเตรเลียและตลาดหุ้นในอังกฤษ ผู้คนพากันคลังไคล้ที่จะแห่กันไปซื้อหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกต่างๆ ซึ่งได้ทำการซื้อขายหุ้นผ่านตลาดทั้งสองประเทศมาก่อนหน้านั้นแล้ว หรือไม่ก็พร้อมที่จะเข้าไปจับจองซื้อหุ้นใหม่ของบริษัทต่างๆ ที่เพิ่งจดทะเบียนและพร้อมที่จะนำบริษัทเหล่านั้นเข้าไปซื้อขายหุ้นผ่านตลาดหุ้นในออสเตรเลียหรือตลาดหุ้นในประเทศอังกฤษในเวลาถัดมา จนกระทั่งการซื้อขายหุ้นของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั้งเก่าและใหม่เหล่านี้ตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1926 เป็นต้นมา กลายเป็นธุรกิจซื้อขายส่วนใหญ่ที่สร้างความตื่นเต้นให้กับตลาดหุ้นทั้งในออสเตรเลียและอังกฤษไปโดยปริยายด้วย จนกลายเป็นความคลังไคล้ของทั้งนักเล่นหุ้นและบริษัทนายหน้าในตลาดหุ้นสำคัญๆ ทั้งเมลเบิร์นและลอนดอนแล้ว วารสารออสเตรเลียเนมิ่งสแตนดาร์ดยังได้กล่าวขำให้เห็นถึงความน่าสนใจของการลงทุนซื้อหุ้นของบริษัทเหมืองแร่เรือชุดทั้งเก่าและใหม่ของชาวออสเตรเลีย ซึ่งกำลังแห่กันเข้ามาลงทุนในประเทศไทยและอาณานิคมมลายูขณะนั้นว่า “เรือชุดสำหรับดีบุกในทางปฏิบัติจริงแล้วถือว่าเป็นธุรกิจการค้าอย่างหนึ่งซึ่งไม่มีความเสี่ยงใดๆ แตกต่างจากการทำเหมืองแร่ทั่วไปเป็นอันมาก”⁶⁷

ถึงแม้ว่านักลงทุนรายย่อยทั้งในออสเตรเลียและอังกฤษให้ความสนใจในการลงทุนซื้อหุ้นของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกต่างๆ ซึ่งต้องการเข้ามาลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นมากในขณะนั้น แต่ในทางกลับกัน แหล่งแร่หรือบริเวณดินแดนที่รอการสำรวจหาแร่ดีบุกใหม่ทั้งในอาณานิคมมลายูและในประเทศไทย นอกจากจะมีจำนวนจำกัดและต้องอาศัยการลงทุนสูงขึ้นกว่าในอดีตแล้ว บริเวณท้องที่ใด ๆ ซึ่งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเพิ่งถูกบุกเบิกโดยเส้นทางรถไฟสายใต้ นั้น ส่วนใหญ่ก็ได้กลายเป็นเรือสวนหรือไร่นาของทั้งชาวพื้นเมืองและชาวจีนโพ้นทะเลไปหมดแล้ว และคนเหล่านี้ก็ไม่พร้อมที่จะขายสิทธิของตนให้กับนายหน้าหรือบริษัทเหมืองแร่ดีบุกในราคาถูกแต่อย่างใด ยิ่งบริเวณใดกลายเป็นที่ซึ่งถูกคาดหมายว่าจะมีสินแร่ดีบุกฝังอยู่ข้างใต้แผ่นดินด้วยแล้ว ราคาที่ดินบริเวณนั้นก็จะถูกปั่นให้สูงขึ้นจากเจ้าของทันที ซึ่งในที่สุดก็ได้กลายเป็นต้นทุนเพิ่มขึ้นสำหรับบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวตะวันตกทั้งในอาณานิคมมลายูและในประเทศไทย ไปโดยปริยายต่อเนื่องไปถึงปลายทศวรรษ 1920 ด้วย⁶⁸

ในทางกลับกัน การที่บริษัทตะวันตกโดยเฉพาะออสเตรเลียและอังกฤษ ต่างก็ระดมทุนเพิ่มมากขึ้นเพื่อขยายการทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกให้สอดคล้องกับอุปสงค์และราคาที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในช่วงนั้น ขณะเดียวกัน กว่าแต่ละบริษัทจะสามารถดำเนินธุรกิจใหม่ในแปลงซึ่งเพิ่งได้สัมปทานการทำเหมืองแร่ดีบุก ก็ต้องใช้เวลาเตรียมการต่าง ๆ หลังจากการระดมทุนครั้งใหม่ได้แล้วอีกประมาณ 1-2 ปีเต็ม เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่หลังจากบริษัทเหมืองแร่เหล่านี้ โดยเฉพาะเหมืองแร่เรือชุดแต่ละบริษัทสามารถ

ดำเนินธุรกิจได้เรียบร้อยแล้ว ปริมาณสินแร่ดีบุกในตลาดโลกที่ผลิตได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1928 – 1929 เป็นต้นมา ทั้งจากกำลังผลิตเต็มและกำลังผลิตใหม่ของแต่ละบริษัท ก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทันที เช่น จากเดิมใน ค.ศ. 1925 ขณะที่กำลังบริโภคแร่ดีบุกของโลกสูงกว่ากำลังการผลิตทั้งหมดในปีนั้นประมาณ 14,000 ตัน แต่พอมาถึงปี ค.ศ. 1929 กำลังการผลิตกลับตาลปัตรอย่างรวดเร็ว โดยในปีนั้น กำลังการผลิตสินแร่ดีบุกของโลกกลับสูงกว่าปริมาณการบริโภคทั้งหมดถึงประมาณ 8,000 ตัน⁶⁹ ขณะเดียวกัน ตลอดช่วงระยะเวลาที่ราคาดีบุกในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้นในกลางทศวรรษ 1920 นั้น กลุ่มนักธุรกิจอังกฤษในตลาดหุ้นลอนดอนภายใต้การนำของนายจอห์น โฮเวสัน (John Howeson) และหุ้นส่วนคนสำคัญอื่น ๆ ซึ่งถือหุ้นใหญ่ในบริษัทแองโกล – โอเรียนทัลไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัด (Anglo – Oriental Mining Corporation Ltd.) ซึ่งเป็นบริษัทแม่ส่วนใหญ่ของเหมืองแร่ดีบุกของชาวอังกฤษในอาณานิคมมลายู ไทย ในจีนเรีย และดินแดนอื่น ๆ ทั่วโลกในขณะนั้น ได้พัฒนาบทบาทของพวกเขาขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว โดยการปั่นทั้งราคาหุ้นของบริษัทเหมืองแร่ต่างๆ ที่ซื้อขายหุ้นข้ามกระดานไปมาทั้งในตลาดหุ้นลอนดอน ตลาดหุ้นเมลเบิร์น ตลาดหุ้นซิดนีย์ และตลาดหุ้นสิงคโปร์แล้ว กลุ่มทุนอังกฤษกลุ่มนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปปั่นราคาดีบุกของโลกซึ่งมีตลาดลอนดอนเป็นตลาดซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าโภคภัณฑ์ต่าง ๆ รวมทั้งดีบุกที่ใหญ่ที่สุดของโลกตั้งแต่นั้นมา โดยผู้ทรงอิทธิพลอังกฤษกลุ่มนี้หรือที่วงการดีบุกนานาชาติเรียกชื่อว่า “เดอะกรุป” (The Group)⁷⁰ นอกจากจะมีความสามารถในการเก็บความลับต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่งในหมู่หุ้นส่วนคนสำคัญของบริษัท แองโกล – โอเรียนทัลไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัด โดยเฉพาะในการปั่นราคาซื้อขายหุ้นของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกต่างๆ ด้วยวิธีการโยนหุ้นซื้อขายกันไปมาระหว่างสมาชิกของกลุ่มผ่านตลาดหุ้นลอนดอนและตลาดหุ้นในอาณานิคมอังกฤษทั่วโลกแล้ว คนเหล่านี้ยังมีความสามารถในการสร้างสถิติราคา อุปสงค์ และอุปทานเทียมของดีบุกในตลาดโลก โดยผ่านวิธีการโยนคำสั่งซื้อ – ขายผ่านบริษัทนายหน้าสินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดล่วงหน้าของกรุงลอนดอนได้อย่างแนบตา เพราะคนเหล่านี้มีวิธีการประสานผลประโยชน์กับบริษัทนายหน้า เจ้าหน้าที่ชั้นสูงในตลาดหลักทรัพย์ และตลาดซื้อขายสินค้าโภคภัณฑ์ล่วงหน้าของกรุงลอนดอนเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใดที่สมาชิกของ “เดอะกรุป” สามารถดันราคาแร่ดีบุกในตลาดโลกให้เพิ่มสูงลิ่วตลอดปี ค.ศ. 1927 ขณะเดียวกัน ก็ได้นำเอากำไรที่ได้จากการปั่นทั้งราคาหุ้นและราคาดีบุก เข้าไปซื้อและครอบงำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกทั้งของชาวอังกฤษและชาวออสเตรเลียเพิ่มขึ้นตลอดเวลาด้วย ต่อมาเมื่อปริมาณสำรองดีบุกในตลาดโลกซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในกรุงลอนดอนอีกเหมือนกัน เพิ่มขึ้นจาก 16,000 ตันใน ค.ศ. 1926 กลายเป็น 28,000 ตันใน ค.ศ. 1929 แล้ว ผู้ทรงอิทธิพลกลุ่มนี้ในตลาดซื้อขายโภคภัณฑ์ล่วงหน้ากรุงลอนดอน ก็จะทำการดึงราคาดีบุกในตลาดโลกให้ลดลงอย่างฮวบฮาบทันที จากเดิมราคาเฉลี่ยตลอดปี ค.ศ. 1927 ดีบุกมีราคาตันละ 289 ปอนด์ ได้ลดลงโดยเฉลี่ยตลอดปี ค.ศ. 1929 เหลือเพียงตันละ 204 ปอนด์เท่านั้น⁷¹

เพราะความสามารถของกลุ่มผู้ทรงอิทธิพล “เดอะกรุป” เหล่านี้ในการปั่นราคาให้สูงขึ้นและดึงราคาดีบุกให้ลดลงในตลาดโลก ที่มีศูนย์กลางสำคัญที่สุดอยู่ในกรุงลอนดอนตั้งแต่กลางทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา ในที่สุดธุรกิจการลงทุนของบริษัท แองโกล – โอเรียนทัลไมนิ่ง คอร์ปอเรชัน จำกัดก็ขยายตัวขึ้น

อย่างรวดเร็วมาก ทั้งในยามที่ตลาดดีบุกโลกมีราคาสูงขึ้นและในยามที่เศรษฐกิจดีบุกโดยทั่วไปตกต่ำลง เพราะคนเหล่านี้สามารถครอบงำทั้งตลาดหุ้นและตลาดซื้อขายโภคภัณฑ์ล่วงหน้าของกรุงลอนดอนไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ และผลลัพธ์ที่ติดตามมาจากการเติบโตอย่างมโหฬารของกลุ่มแองโกล - โอเรียนทัล ไมนิ่ง คอร์ปอเรชั่น จำกัดในเวลานั้นเอง ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมายต่อโครงสร้างการถือครองกิจการบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของทั้งชาวอังกฤษและชาวออสเตรเลีย ซึ่งเป็นผู้ผลิตดีบุกกว่าครึ่งหนึ่งของโลกตั้งแต่นั้นมาทันที โดยบริษัทเหมืองแร่อิสระต่างๆ ที่มีเจ้าของเป็นออสเตรเลียหรืออังกฤษก็ตาม ได้ยอมรับความยิ่งใหญ่และผลประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าไปประสานผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ กับบริษัทแองโกล - โอเรียนทัล ไมนิ่ง คอร์ปอเรชั่น จำกัดมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะการตัดสินใจจัดตั้งบริษัทโฮลดิ้ง (holding companies) ด้วยการจดทะเบียนในกรุงลอนดอน เพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกแต่ละบริษัทของพวกเขาทั้งในประเทศไทย อาณานิคมมลายู และอื่น ๆ ทั่วโลก ถัดจากนั้นก็เอาบริษัทโฮลดิ้งเหล่านี้เข้าไปจดทะเบียนเป็นบริษัทในเครือหรือบริษัทลูกของกลุ่มแองโกล - โอเรียนทัล ไมนิ่งคอร์ปอเรชั่น จำกัดอีกทอดหนึ่ง ขณะที่ผู้ถือบังเหียนของบริษัทนี้ ก็ยังมีหุ้นส่วนและประสานผลประโยชน์ทางธุรกิจกันอย่างแนบแน่นกับกองทุนดีบุก (tin trusts) อื่น ๆ ในตลาดซื้อขายดีบุกล่วงหน้า เช่น กองทุนทินซีเล็คชั่นทรัสต์ (Tin Selection Trust) กองทุนลอนดอนทินซินดิเคต (London Tin Syndicate Trust) และกองทุนอีสเทิร์นทินทรัสต์ (Eastern Tin Trust) เป็นต้น เพราะฉะนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1928 กลุ่มทุนอังกฤษเหล่านี้ภายใต้การนำของผู้บริหารบริษัทแองโกล - โอเรียนทัล ไมนิ่งคอร์ปอเรชั่น จำกัดก็สามารถใช้ทั้งวิธีการโยนหุ้นซื้อขายของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกที่ดำเนินกิจการต่างๆ อยู่ทั่วโลก และหุ้นของบริษัทโฮลดิ้งต่างๆ ซึ่งจดทะเบียนซื้อขายผ่านตลาดลอนดอนอยู่ในขณะนั้นได้อย่างง่ายดาย จนกระทั่งในที่สุดบริษัทนี้ก็ได้กลายเป็นผู้ครอบครองและควบคุมบริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั้งของชาวออสเตรเลียและของอังกฤษเดิมกว่า 50 บริษัทในอาณานิคมมลายู ไนจีเรียและโบลิเวีย โดยบริษัทต่างๆ เหล่านี้มีมูลค่าหุ้นในตลาดสูงถึง 10.5 ล้านปอนด์⁷² ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1928 บริษัทแองโกล - โอเรียนทัล ไมนิ่งคอร์ปอเรชั่น จำกัดยังได้จัดตั้งบริษัทลูกขึ้นมาอีก 2 บริษัทในอาณานิคมมลายูคือ บริษัทลอนดอนมาลายันทินทรัสต์ จำกัด (London Malayan Tin Trust Co., Ltd.) และบริษัทลอนดอนทินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (London Tin Corporation Ltd.) เพื่อเข้าไปซื้อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของชาวออสเตรเลียทั่วอาณานิคมแห่งนี้ ซึ่งกำลังประสบปัญหาขาดทุนอย่างหนักจากการซื้อขายทั้งหุ้นและดีบุกผ่านตลาดลอนดอนก่อนหน้านี้ ในที่สุดบริษัทเหมืองแร่ดีบุกออสเตรเลียในอาณานิคมมลายูรวม 17 บริษัทของกลุ่มพรีตเทิน (Pratten Group) จากซิดนีย์ ก็ได้ถูกขายให้กับบริษัทอังกฤษเหล่านี้ไปในราคาประมาณ 2.3 ล้านปอนด์ ถัดจากนั้นอีกเพียงปีเดียว บริษัทเหมืองแร่ดีบุกอื่นๆ ที่เหลือรวม 6 บริษัทของกลุ่มพรีต - พัลเฟรย์แมน (Pratt Palfreyman Group) และกลุ่มเซอร์เฟร็ดเดอริก แวลีย์ - แอนเดอร์สัน (Sir Frederick Waley - Anderson) จากเมลเบิร์น ก็ได้ขายให้กับนายทุนอังกฤษกลุ่มนี้ไปทั้งหมดด้วย ตั้งแต่นั้นมาศักราชของการทำเหมืองแร่ดีบุกของบริษัทออสเตรเลียในอาณานิคมมลายูก็ได้สิ้นสุดลงทั้งหมด⁷³

แต่ในประเทศไทย ตลอดช่วงทศวรรษ 1920 การรุกเข้ามครอบครอง (take over) ของทุนอังกฤษ เหนือกิจการธุรกิจเหมืองแร่ของชาวออสเตรเลียยังไม่ได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด นอกจากนั้นแล้ว ทั้งผู้ประกอบการเหมืองแร่ดีบุกออสเตรเลียและอังกฤษยังได้ร่วมมือกันจัดตั้งหอการค้าเหมืองแร่สยาม (The Siamese Chamber of Mines) ขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1929 โดยมีสำนักงานใหญ่ของหอการค้าแห่งนี้ตั้งอยู่ในสถานีรถไฟทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชและมีประธานหอการค้าแห่งนี้เป็นคนแรก คือทอม ไมล์ส (Tom Miles) ซึ่งเป็นบุตรชายกับตันไมล์ส และเป็นผู้จัดการบริษัท เรือชุดแร่ดีบุกกร่อนพิบูลย์ จำกัด ส่วนรองประธานหอการค้า คือ ที. อาร์. ไวร์ (T.R. Weir) ซึ่งเป็นผู้จัดการบริษัท สยามทินซินดิเคต จำกัด นอกจากนั้นก็ยังมีนายเหมืองแร่ดีบุกทั้งชาวอังกฤษและออสเตรเลียอีกรวม 6 คน ทำหน้าที่เป็นกรรมการบริหารหอการค้าเหมืองแร่สยามแห่งนี้ตั้งแต่นั้นมา ⁷⁴ โดยหอการค้าแห่งนี้นอกจากจะทำหน้าที่เป็นปากเสียงสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ให้กับชุมชนเหมืองแร่ดีบุกของชาวตะวันตกทั่วประเทศไทย ในขณะนั้นแล้ว ยังจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนสำคัญของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั้งของออสเตรเลียและของอังกฤษ เพื่อเรียกร้องสิทธิและผลประโยชน์จากระบบโควตาดีบุกในตลาดโลกไม่ให้ตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ จากปริมาณอุปทานที่ล้นตลาดและภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกซึ่งกำลังก่อตัวขึ้นอย่างน่าสะพรึงกลัว ในช่วงปลายทศวรรษ 1920 นั้นเอง เพราะตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1929 กรรมการผู้บริหารเหมืองแร่ดีบุกทั้งที่เป็นชาวอังกฤษและชาวออสเตรเลียกว่า 300 บริษัท ซึ่งมีกำลังผลิตดีบุกในแต่ละปีกว่าครึ่งหนึ่งของโลกในขณะนั้น ได้เปิดประชุมกันในกรุงลอนดอนเพื่อจัดตั้งสมาคมผู้ผลิตดีบุก (The Tin Producers' Association : T.P.A.) ขึ้นมา โดยมีเซอร์ฟิลิป คูนลิฟฟ์ ลิสเตอร์ (Sir Philip Cunliffe – Lister) เป็นประธานกรรมการบริหารสมาคมนี้ นอกจากนั้นยังมีคณะกรรมการบริหารชุดแรกอีก 20 คน โดยในจำนวนนี้ 16 คนเป็นชาวอังกฤษเช่น เซอร์ไซริล บัตเลอร์ (Sir Cyril Butler) ซึ่งเป็นประธานกรรมการบริษัท สยามทินซินดิเคต จำกัด และจอห์น โฮเวสัน ซึ่งเป็นประธานกรรมการบริหารบริษัท แองโกล – โอเรียนทัลไมนิงคอร์ปอเรชัน จำกัด เป็นต้น ส่วนกรรมการบริหารสมาคมที่เหลืออีก 4 คนเป็นตัวแทนของบริษัทเหมืองแร่ออสเตรเลียในประเทศไทย ซึ่งยังไม่ถูกบริษัทอังกฤษซื้อควบรวมกิจการอยู่ในเวลานั้น เช่น เจ.มัลคอล์ม นิวแมน (J. Malcolm Newman) แอมโบรส ฟรีแมน (Ambrose Freeman) เอ.ดับเบิลยู. พัลเฟรย์แมน (A.W. Palfreyman) และโอ.ที. เล็มปรีแยร์ (O.T. Lemprière) เป็นต้น ถัดจากนั้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1930 สมาคมผู้ผลิตดีบุก (T.P.A.) ก็ได้ประกาศให้บรรดาบริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั่วโลกซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมแห่งนี้ ให้ลดปริมาณการผลิตแร่ดีบุกของแต่ละบริษัทในปีนั้นให้เหลือเพียงประมาณร้อยละ 80 ของปริมาณการผลิตได้ในปี ค.ศ. 1929 ก่อนหน้านั้นทันที ⁷⁵ อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวก็ไม่สามารถหยุดยั้งการตกต่ำของราคาดีบุกในตลาดโลกได้แต่อย่างใด จนกระทั่งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1930 ราคาดีบุกในตลาดโลกลดลงมาเหลือเพียงตันละ 136 ปอนด์เท่านั้น สมาคมผู้ผลิตดีบุก (T.P.A.) จึงสั่งให้บริษัทเหมืองแร่ดีบุกซึ่งเป็นสมาชิกของตน หยุดดำเนินการตลอดเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม ค.ศ. 1930 ทันที ถึงกระนั้นก็ตาม มาตรการดังกล่าวก็ไม่สามารถหยุดยั้งราคาดีบุกในตลาดโลกให้ทรุดต่ำต่อไปได้ จนกระทั่งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1931 ราคาดีบุกในตลาดโลกก็ได้ลดลงสู่จุดต่ำสุดในราคาคันละเพียง

104 ปอนด์เท่านั้น⁷⁶ ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทต่างๆซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมแห่งนี้ในบางประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยไม่ยอมปฏิบัติตามพันธะสัญญา เฉกเช่นเดียวกับการปฏิบัติของเหมืองแร่ดีบุกชาว จีนโพ้นทะเลทั่วไปในภาคใต้ของประเทศไทยขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ขณะที่อาณานิคมมลายูของอังกฤษได้ ลดผลผลิตใน ค.ศ. 1930 ลงถึงร้อยละ 7.5 ของผลผลิตในปี ค.ศ. 1929 แต่ผลผลิตแร่ดีบุกในประเทศไทย กลับเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมถึงร้อยละ 12 ของช่วงเดียวกัน โดยในจำนวนสินแร่ดีบุกของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น ทั้งหมดตลอดช่วง ค.ศ. 1929-1930 ประมาณร้อยละ 85 ของผลผลิตที่เพิ่มขึ้นนั้น จากเดิมใน ค.ศ. 1929 ซึ่ง ประเทศไทยผลิตได้รวม 9,939 ตัน ได้เพิ่มขึ้นเป็น 11,060 ตันใน ค.ศ. 1930 ล้วนผลิตมาจากเหมืองแร่ ดีบุกของชาวออสเตรเลีย ซึ่งยังไม่ยอมขายกิจการหรือถูกเทคโอเวอร์โดยกลุ่มทุนอังกฤษในขณะนั้นทั้งสิ้น ซึ่งประกอบด้วยบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกเมือง จำกัด บริษัทเรือขุดแร่ดีบุกชาตูปุโล จำกัด บริษัทเรือขุดแร่ดีบุก เพ็นนินซูลา จำกัด และบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกฟังกา จำกัด ซึ่งทั้งหมดเป็นของกลุ่มแฟร็ด - พัลเฟรย์แมน (Pratt - Palfreyman Group) บริษัทหนองเป็ดไฮดรอลิกกิ้งไมน์ จำกัดของกลุ่มกิง - มอนโร (King - Monro Group) บริษัทเรือขุดแร่ดีบุกราชรุศ จำกัดและบริษัทเรือขุดแร่ดีบุกตะกั่วป่า จำกัดของกลุ่มเคอร์รี่ - เบลีคมอร์ (Kerry - Blakemore Group) และบริษัท เรือขุดแร่ดีบุกทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัด ซึ่งครอบครองโดย กลุ่มบอนด์ - เกรย์ - เคนเนดี (Bond - Gray - Kennedy Group)⁷⁷

ในที่สุดกลุ่มทุนอังกฤษที่ทรงอิทธิพลในตลาดซื้อขายหุ้นและโภคภัณฑ์ล่วงหน้าของกรุงลอนดอน ก็ได้พยายามทุกรูปแบบให้รัฐบาลอังกฤษเข้ามาหาทางสร้างเสถียรภาพราคาแร่ดีบุกอย่างรีบด่วน ขณะที่โลกกำลังสับสนคลานสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างเต็มที่ใน ค.ศ. 1931 ซึ่งรัฐบาลชาติตะวันตกอื่นๆ โดยเฉพาะ เนเธอร์แลนด์ซึ่งบริษัทเอกชนของพวกเขาก็มีกิจการเหมืองแร่ดีบุกทั้งในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกและ บริเวณอื่นๆ ทั่วโลก ก็ได้ร่วมมือกันสำเร็จในการหาทางทำข้อตกลงและบังคับใช้ข้อตกลงดังกล่าวที่เรียกว่า “การตกลงดีบุกระหว่างประเทศครั้งแรก” (The First International Tin Agreement) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1931 โดยเป้าหมายสำคัญของข้อตกลงนี้คือ การพยายามรักษาคุลยภาพระหว่างการผลิตและการบริโภค ดีบุกของโลก เพื่อป้องกันไม่ให้ราคาดีบุกในตลาดโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยประเทศที่เป็นผู้ผลิต ดีบุกสำคัญของโลกซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นอาณานิคมของอังกฤษและเนเธอร์แลนด์อยู่แล้วในขณะนั้น ซึ่ง ได้แก่มลายู หมู่เกาะอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ โบลิเวีย และไนจีเรีย ซึ่งในปี ค.ศ. 1929 ผลิตดีบุก ได้ถึงร้อยละ 87 ของโลก ได้เข้าเป็นสมาชิกของข้อตกลงนี้ตั้งแต่นั้นมา แต่ประเทศไทยซึ่งตั้งแต่สิ้นปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา สามารถผลิตดีบุกได้มากกว่าปีละ 12,000 ตันหรือเท่ากับมากกว่าร้อยละ 10 ของปริมาณ การผลิตทั่วโลกในเวลานั้น ยังไม่ได้มีท่าทีที่จะเข้าเป็นสมาชิกและปฏิบัติตามข้อตกลงดีบุกระหว่างประเทศ ครั้งที่ 1 นี้แต่อย่างใด ซึ่งในที่สุดการเจรจาต่างๆ ที่ติดตามมาก็ได้ทำให้รัฐบาลไทยยอมเข้าเป็นสมาชิกของ ข้อตกลงฉบับนี้ในปลายปี ค.ศ. 1931 นั้นเอง โดยประเทศผู้ผลิตดีบุกทั้งหมดที่เป็นสมาชิกของข้อตกลง ฉบับนี้ ต้องยินยอมให้โควตาส่งออกแก่ประเทศไทยสู่ตลาดโลกไม่ต่ำกว่าปีละ 10,000 ตัน โดยจะถูกยกเว้น มาตรการใด ๆ ที่จะตัดลดโควตาในอนาคต ให้ต่ำกว่าจำนวนที่ได้ตกลงไว้นั้นโดยเด็ดขาดตลอดไปในปี หลังๆ ถัดจากนั้นอีกด้วย⁷⁸

ในเวลาเดียวกัน รัฐบาลไทยซึ่งกำลังเผชิญภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกก็ยังคงให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับบรรดาเหมืองแร่ดีบุกของชาวออสเตรเลีย มากกว่าบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวอังกฤษในประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัดเจนมากในช่วงนี้ โดยเฉพาะการพยายามร่วมมือกับบริษัทเหมืองแร่ออสเตรเลียทำเป็นเหตุวนลมเร่งผลิตดีบุกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา โดยไม่ใส่ใจต่อข้อตกลงว่าด้วยดีบุกระหว่างประเทศครั้งที่ 1 ซึ่งได้บังคับใช้กับประเทศไทยในขณะนั้นแล้ว ยังได้ยินยอมอนุญาตให้บริษัทเหมืองแร่ของชาวออสเตรเลียเท่านั้นยืมระยะเวลาในการจ่ายค่าสิทธิสัมปทานและค่าธรรมเนียมในการทำเหมืองแร่ดีบุกต่างๆ ภายใต้เงื่อนไขซึ่งทั้งรัฐบาลไทยและบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวออสเตรเลียแต่ละราย ต่างยึดถือปฏิบัติในลักษณะด้อยที่ด้อยอาศัยกันเป็นอย่างดีด้วย แต่สิทธิพิเศษต่างๆ เหล่านี้ทั้งหมด รัฐบาลไม่เคยยินยอมปฏิบัติกับบริษัทเหมืองแร่ของชาวอังกฤษอื่นๆ ในประเทศไทยขณะนั้นแต่อย่างใด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเหล่านี้ นอกจากจะสร้างความไม่พอใจและความบั่นทอนให้กับเจ้าหน้าที่บริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวอังกฤษในขณะนั้นเพิ่มมากขึ้นแล้ว พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่หรือชาวออสเตรเลียซึ่งเข้าไปทำเหมืองแร่ดีบุกทั่วภาคใต้ในขณะนั้น ยังปฏิบัติตัวแบบติดดินและสร้างความใกล้ชิดกับทั้งข้าราชการและชาวบ้านในชุมชนเหมืองแร่ดีบุกแต่ละแห่งทั่วภาคใต้ได้ดีกว่าชาวอังกฤษ ซึ่งคนไทยทุกระดับที่เข้าไปเกี่ยวข้องสามารถแยกแยะว่าผู้ใดเป็นคนออสเตรเลียและผู้ใดเป็นคนอังกฤษได้อย่างง่ายดายอีกด้วย เพราะฉะนั้นบริษัทเหมืองแร่ออสเตรเลียที่เหลืออยู่ในประเทศไทยขณะนั้น จึงยังคงดำรงบทบาทของพวกเขาได้ต่อมาตลอดช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลก ขณะเดียวกัน ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างพลังต่อรองให้กับประเทศไทยเพื่อขอโควตาส่งออกดีบุกสู่ตลาดโลกเพิ่มขึ้นมากกว่าปีละ 10,000 ตันตลอดช่วงต้นทศวรรษ 1930 ด้วย⁹ อย่างไรก็ตาม การที่อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคดีบุกจำนวนมาก ล้วนอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศยุโรปต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกัน ทั้งตลาดหุ้นและตลาดซื้อขายดีบุกล่วงหน้าในกรุงลอนดอน ได้ทวีบทบาทจนกลายเป็นตลาดสำคัญที่สุดของโลกตลอดมาในขณะนั้น ยิ่งนานวันขึ้น การซื้อขายหุ้นของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั้งเก่าและใหม่ของชาวออสเตรเลีย มิใช่จะจำกัดเฉพาะการทำธุรกรรมผ่านตลาดหุ้นในเมืองเมลเบิร์นและตลาดหุ้นในเมืองซิดนีย์อีกต่อไปเท่านั้น แต่ธุรกรรมการซื้อขายหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทออสเตรเลียซึ่งยังหลงเหลืออยู่ในช่วงหลังเศรษฐกิจโลกถดถอยครั้งนั้น ยังจำเป็นต้องพึ่งพิงการระดมทุนใหม่เพิ่มขึ้นโดยทำธุรกรรมผ่านตลาดหุ้นลอนดอน ซึ่งกลายเป็นตลาดหุ้นที่ใหญ่ที่สุดของโลกตั้งแต่นั้นมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาของโครงสร้างตลาดดีบุกตลอดช่วงเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในต้นทศวรรษ 1930 ดังกล่าวข้างต้นนั้น ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อโครงสร้างเศรษฐกิจดีบุกในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโครงสร้างเจ้าของเหมืองแร่เรือขุดและเหมืองแร่ดีบุกขนาดใหญ่ของกลุ่มทุนตะวันตก โดยเฉพาะกลุ่มทุนออสเตรเลียและกลุ่มทุนอังกฤษในประเทศไทยถดถอยจากนั้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นอีกด้วย

บทที่ 6

ทุนอังกฤษและนายหน้าชาวต่างชาติในธุรกิจยางพารา

ถึงแม้ว่ายางพาราเพิ่งเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ซึ่งเริ่มมีความสำคัญต่อดินแดนต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทยตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่เศรษฐกิจยางพารา (rubber economy) ในอาณานิคมของชาวตะวันตกและภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา ก็ได้ถูกรอบงำโดยทุนอังกฤษอย่างเหนียวแน่น ขณะที่ผู้ประกอบการธุรกิจจีนโพ้นทะเลและแขกเชื้อดีในสิงคโปร์ ปีนัง และอาณานิคมมลายูของอังกฤษอื่นๆ ก็จะค่อยๆ คลานเข้ามามีบทบาทในฐานะนายหน้าและหุ้นส่วนสำคัญของทุนอังกฤษทั่วทั้งคาบสมุทรมาเลย์และภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อผูกขาดเศรษฐกิจและตลาดยางพารา ในภูมิภาคนี้ได้ครบวงจรตั้งแต่นั้นมา ขณะเดียวกัน ธนาคารของชาวอังกฤษที่มีบทบาทสำคัญในการคัดควงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสิงคโปร์และปีนังมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษแล้วนั้น โดยเฉพาะสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด และสาขาของธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ก็จะร่วมมือกับสำนักงานใหญ่ในเมืองแม่ของตน ในการระดมทุนรูปแบบต่างๆ เพื่อเข้ามาแสวงหากำไรในธุรกรรมที่เกี่ยวกับพืชเศรษฐกิจใหม่นี้เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนั้นแล้ว การที่เศรษฐกิจภาคใต้ของประเทศไทยขณะนั้นผูกติดกับเศรษฐกิจอาณานิคมอังกฤษในคาบสมุทรมาเลย์มาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ ประจวบเหมาะกับการพัฒนายางพาราในภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มต้นใหม่ๆ ก็ผูกติดกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจยางพาราในอาณานิคมแห่งนั้นอย่างแยกไม่ออกตลอดมาเช่นกัน

เพราะฉะนั้น บทบาทของทุนอังกฤษซึ่งได้กลายเป็นพลังสำคัญยิ่งในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจและธุรกิจยางพาราในอาณานิคมมลายูและอาณานิคมอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ต้น ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะเข้ามาครอบงำวงจรตลาดยางพาราของประเทศได้อย่างไม่ยากลำบากนัก โดยการประสานผลประโยชน์ทางธุรกิจในรูปแบบต่างๆ กับกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลและนายหน้าแขกเชื้อดีในอาณานิคมมลายูของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง ถัดจากนั้นบรรดาผู้ประกอบการธุรกิจชาวเอเชียเหล่านี้ ก็จะร่วมมือกับหุ้นส่วนเชื้อสายจีนโพ้นทะเลหรือแขกเชื้อดีในภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อเข้าไปทำธุรกิจยางพาราแบบครบวงจร โดยมีทุนอังกฤษทั้งในสิงคโปร์และปีนังให้การสนับสนุนสินเชื่อในรูปแบบต่างๆ อย่างกว้างขวางตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งการศึกษาในประเด็นเหล่านี้จะแบ่งพิจารณาออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่คือ 1) บทบาทของทุนอังกฤษซึ่งผ่านกลไกการทำธุรกิจของบรรดานายหน้าจีนโพ้นทะเลและแขกเชื้อดี และ 2) การขยายอิทธิพลของทุนอังกฤษในเศรษฐกิจยางพาราไทยสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1

บทบาทของชาวจีนโพ้นทะเลและแขกเชื้อดี

ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อยางพาราได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่ทั้งภาครัฐบาลภาคเอกชนอังกฤษได้ให้การส่งเสริมอย่างเต็มที่ จนกระทั่งมีการทำสวนยางพาราขึ้นเป็นครั้งแรกในบริเวณ

รัฐเปร็ดโดยภาคเอกชนอังกฤษใน ค.ศ. 1898 ภายในเวลาไม่นานหลังจากนั้น ก็มีการระดมทุนโดยภาคเอกชนอังกฤษเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อนำทุนที่ได้มาจดทะเบียนบริษัททำสวนยางพาราและเปิดขายหุ้นให้กับสาธารณชนทั่วไปในกรุงลอนดอน แล้วนำทุนที่ระดมได้ของแต่ละบริษัทมาขนเห่ล่านั้นในตลาดหุ้นลอนดอนและเมืองอื่นๆ ทั่วอังกฤษ กลับมาใช้พัฒนาสวนยางพาราขนาดใหญ่ (plantation) ในอาณานิคมมลายูของอังกฤษเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ขณะที่ชาวพื้นเมืองหรือชาวจีนโพ้นทะเลแทบยังไม่มีความรู้หรือประสบการณ์มากพอที่จะเข้ามาลงทุนทำสวนยางพาราเลียนแบบตามกลุ่มนายทุนอังกฤษในช่วงนั้นเท่าไรนัก หรือถ้าจะมีบ้างก็มีเพียงบรรดานายทุนจีนโพ้นทะเลบางคนใน The Straits Settlements ซึ่งมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเสี่ยงเข้ามาลงทุนทำสวนขนาดเล็กหรือขนาดกลางในพืชเศรษฐกิจใหม่ชนิดนี้ ซึ่งในบรรดาชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นบุกเบิกในการทำสวนยางพาราเหล่านั้น ได้แก่ ดัน จ้ายหยาน (Tan Chay Yan) แห่งรัฐมะละกา ผู้ซึ่งได้เริ่มต้นสร้างสวนยางขนาดกลางประมาณ 43 เอเคอร์ในรัฐดังกล่าวตั้งแต่ ค.ศ. 1895¹ นอกจากนั้นแล้ว การบุกเบิกทำสวนยางพาราขนาดใหญ่ในคาบสมุทรมลายูส่วนใหญ่ ล้วนเป็นการดำเนินการลงทุนของกลุ่มหุ้นส่วนชาวอังกฤษแทบทั้งสิ้นในช่วงต้น ๆ ตัวอย่างเช่น กลุ่มทุนอังกฤษจากเมืองกลาสโกว์ (Glasgow) คือเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่แห่งแรกในอาณานิคมมลายูแห่งนี้ เมื่อกลุ่มทุนอังกฤษเหล่านี้ได้จัดตั้งบริษัท ยางพาราเซลังงอร์ จำกัด (The Selangor Rubber Company Ltd.) เพื่อสร้างสวนยางพาราขนาดใหญ่ในเซลังงอร์ตั้งแต่ ค.ศ. 1899 ถัดจากนั้นมาบริษัท กูทรีส์ จำกัด (Guthries Co., Ltd.) ก็ได้ลงทุนร่วมกับดัน จ้ายหยาน เพื่อสร้างสวนยางพาราขนาดใหญ่ขึ้นในรัฐมะละกา ต่อมาใน ค.ศ. 1906 หุ้นส่วนชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ก็ได้ตัดสินใจขายสวนยางพาราขนาดใหญ่กว่า 4,300 เอเคอร์ในนามว่าบริษัท สวนยางพารามะละกา จำกัด (Malacca Rubber Plantations Co., Ltd.) ให้กับบริษัทกูทรีส์ จำกัด นอกจากนั้นแล้ว ยังมีสวนยางพาราขนาดใหญ่อื่น ๆ ที่ระดมทุนและจดทะเบียนในอังกฤษเพื่อเข้ามาลงทุนในอาณานิคมมลายูจำนวนมากในช่วงนี้ด้วย โดยในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1893-1906 ได้มีบริษัทอังกฤษรวมถึง 45 บริษัทที่ได้จดทะเบียนในลอนดอนเพื่อระดมทุนเข้ามาทำสวนยางพาราขนาดใหญ่ในอาณานิคมมลายูแห่งนี้² ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวก็จะก่อให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาพืชเศรษฐกิจของหมู่เกาะอินเดียตะวันออกซึ่งเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ และบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของอาณานิคมมลายูไปโดยปริยาย ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจการค้าและเศรษฐกิจของภาคใต้โดยรวมในช่วงนั้น นอกจากจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องอาศัยพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของอาณานิคมเหล่านี้และตลาดโลก เป็นแรงเสริมส่งสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ แล้ว อิทธิพลของการระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ จากอาณานิคมมลายูของอังกฤษสู่ภาคใต้ของประเทศไทย ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมตลอดมาอีกด้วย เพราะฉะนั้นทันทีการทำสวนยางพาราโดยนักลงทุนชาวอังกฤษในรัฐเปร็ด ได้กลายเป็นกระแสหลักของการลงทุนสำคัญอีกประเภทหนึ่ง เคียงคู่กับการลงทุนทำเหมืองแร่ดีบุกทั่วทั้งอาณานิคมมลายูและอาณานิคมอินเดียตะวันออกต่อไปอย่างยาวนานแล้ว ภายในเวลาไม่นานหลังจากนั้น เจ้าพระยาวิชิตวงษ์ประดิษฐ์ (ขอชิมบ์) เจ้าเมืองตรัง ซึ่งทำการผูกขาดทั้งเศรษฐกิจและการปกครองหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกแห่งนี้ ก็ได้

นำเมล็ดยางพาราจากรัฐเปร์ริค เพื่อนำมาทดลองปลูกในแปลงเพาะชำของท่านที่อำเภอกันตังในปัจจุบันทันที ถัดจากนั้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1900 กระทรวงการต่างประเทศของไทยก็ประสบความสำเร็จในการเจรจากับรัฐบาลอังกฤษ เพื่อซื้อเมล็ดยางพาราจำนวน 3,000 เม็ด จากแปลงทดลองในสวนพฤกษศาสตร์หลวง (Royal Botanic Garden) ในเมืองแคนดี้ (Kandy) อาณานิคมศรีลังกาของอังกฤษในขณะนั้น เมื่อรัฐบาลไทยได้เมล็ดยางพาราซึ่งเป็นพืชสวนสำคัญยิ่งของเจ้าอาณานิคมอังกฤษแล้ว เมล็ดยางพาราเหล่านั้นก็ถูกนำมาทดลองปลูกและเผยแพร่แก่นักลงทุนไทย ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของเจ้าเมืองตรังผู้นี้ ซึ่งต่อไปจะได้รับการแต่งตั้งเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1901 อีกด้วย³ ถัดจากนั้นมาพระยารัษฎานุประดิษฐ์ก็ได้ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยเพื่อโอนเงินรายได้ส่วนหนึ่งของค่าภาคหลวงแร่ดีบุกในมณฑลภูเก็ต เพื่อนำไปลงทุนตั้งซื้อเมล็ดพันธุ์ยางพาราจากศรีลังกาและหัวเมืองมลายูอื่นๆ ของอังกฤษสำหรับนำมาขยายพันธุ์และจำหน่ายในราคาต้นทุนแก่ผู้สนใจจะทำสวนยางพาราตามเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งมณฑลภูเก็ตจะกำหนดขึ้นมาอีกทอดหนึ่ง

เพราะฉะนั้น กระบวนการพัฒนาสวนยางพาราซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในเมืองตรังและหัวเมืองอื่นๆ ในมณฑลภูเก็ต ภายใต้การส่งเสริมของรัฐบาลไทยอย่างจริงจังและการดูแลรับผิดชอบอย่างเข้มงวดของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ท่านนี้ ก็สามารถบุกเบิกศักราชใหม่ของการพัฒนาพืชเศรษฐกิจสำคัญชนิดนี้ของประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา โดยผู้ลงทุนทำสวนยางพาราในประเทศไทยระยะ 10 ปีแรก ทั้งหมดกระจุกอยู่เฉพาะในมณฑลภูเก็ต ซึ่งมีทั้งนายเหมืองแร่ดีบุกและเจ้าของสวนพริกไทยในมณฑลภูเก็ตเป็นเจ้าของสวนยางพาราขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ เพราะการลงทุนทำสวนยางพาราต้องอาศัยทั้งระยะเวลาและเงินทุนเป็นจำนวนมาก จึงทำให้การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดนี้ไม่อยู่ในวิสัยที่ชาวไทยพื้นเมืองทั่วไปซึ่งยังมีฐานะยากจน จะสามารถเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมเลยในระบายนั้น จนกระทั่งถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 เพียงเล็กน้อยหรือประมาณต้นทศวรรษ 1910 การทำสวนยางพาราจึงได้มีการขยายขยายการเพาะปลูกไปยังมณฑลอื่น ๆ ของภาคได้เช่น มณฑลปัตตานี มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลชุมพร และมณฑลจันทบุรีในบริเวณภาคตะวันออกของประเทศไทยตามลำดับ⁴

ถึงแม้ว่านโยบายส่งเสริมการทำสวนยางพาราของรัฐบาลไทยตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ได้ให้ความสำคัญกับทุนและแรงงานจีนโพ้นทะเลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสกัดกั้นอิทธิพลของทุนอังกฤษ ไม่ให้ขยายตัวเข้ามาครอบงำการพัฒนาสวนยางพาราในภาคใต้ของประเทศไทยได้อย่างง่ายดายเหมือนกับในอาณานิคมมลายูของอังกฤษในขณะนั้น เพราะฉะนั้น ผลพวงของนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่ติดตามมาของรัฐบาลไทย ในความพยายามจงใจให้การสนับสนุนทั้งทุนและแรงงานจีนโพ้นทะเลเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาเศรษฐกิจยางพาราในภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดสมัยสมบูรณาสิทธิราชย์เป็นอย่าน้อยนั้น จึงทำให้ทั้งทุนและแรงงานชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งส่วนใหญ่ก็มาจากอาณานิคมมลายูและ The Straits Settlements ของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง ได้กลายเป็นผู้บุกเบิกที่ดินทำกินใหม่และได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่อย่างถาวรทั่วภาคใต้ของประเทศไทยตลอดระยะเวลากว่า 3 ทศวรรษแรก

ของคริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้ว ทั้งทุนและแรงงานอพยพจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ ยังมีพลังมากพอที่จะสกัดกั้น นักลงทุนอังกฤษไม่ให้มีโอกาเข้ามาทำสวนยางพาราขนาดใหญ่เหมือนในอาณานิคมมลายูอีกด้วย นอกจากนั้นแล้ว ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ในระยะยาวยังกลายเป็นพลังสำคัญในการเพิ่มจำนวนประชากรท้องถิ่นและเป็นฐานภาษีรายได้สำคัญให้กับภาคใต้ของประเทศไทยในเวลาต่อมาอีกด้วย

เมื่อประเทศไทยได้พัฒนาตนเองกลายเป็นประเทศผู้ผลิตยางพาราที่สำคัญของโลกเคียงคู่มากับการพัฒนาสวนยางพาราในอาณานิคมมลายูของอังกฤษและอาณานิคมหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ขณะที่ยางพาราของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาจนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ปริมาณผลผลิตที่ได้มาในแต่ละปีแทบทั้งหมด ล้วนถูกระบายส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศ โดยบรรดาพ่อค้าส่งออกหรือบริษัทต่างๆ ของชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งเป็นธุรกิจนายทุนนายหน้าหรือบริษัทตัวแทนของกลุ่มทุนอังกฤษผู้ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่และผู้ส่งออกยางพารารายใหญ่ใน The Straits Settlements โดยมีสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดซึ่งมีบทบาทสำคัญสูงสุด และสาขาของธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ซึ่งมีบทบาทรองลงมาทั้งในสิงคโปร์และปีนังทำหน้าที่เป็นแหล่งปล่อยสินเชื่อทั้งระยะสั้นและระยะยาว สำหรับการทำธุรกิจกิจการยางพาราของบรรดาผู้นำชาวจีนโพ้นทะเลใน The Straits Settlements ซึ่งได้ขยายธุรกิจนายหน้าและธุรกิจการค้ายางพาราแบบครบวงจรเข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทยและรัฐต่างๆ ในอาณานิคมมลายู โดยประสานผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับกลุ่มทุนอังกฤษขนาดใหญ่ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของสวนและผู้ซื้อขายยางพารารายใหญ่ว่านุกเบิกของตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์ตั้งแต่ ค.ศ. 1908 เป็นต้นมา โดยบริษัทอังกฤษที่สำคัญเหล่านี้ในขณะนั้น ก็ได้แก่บริษัท กูทรีส์ จำกัด (Guthries & Company, Ltd.) บริษัท ค็อกแลน จำกัด (Coghlan & Company, Ltd.) บริษัท ไชม์ดาร์บี้ จำกัด (Sime Darby & Company, Ltd.) เป็นต้น⁷ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อยางพาราได้ถูกย้ายจากการผลิตจากแหล่งกำเนิดดั้งเดิมคือบราซิลในลาตินอเมริกามาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ตลอดมาโดยทุนอังกฤษเป็นได้โพ้นทะเลตลอดมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นอกจากจะทำให้ราคายางพาราในตลาดโลกค่อยๆ เพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลาตามอุปสงค์ของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังมีส่วนทำให้ตลาดลอนดอนกลายเป็นตลาดกลางสินค้าโภคภัณฑ์ (London Commodity Exchange) ที่มีความสำคัญที่สุดของโลกเหนือคู่แข่งสำคัญอื่น ๆ เช่น ตลาดอัมสเตอร์ดัม ตลาดนิวยอร์ก และตลาดฮัมบูร์ก เป็นต้นอีกด้วย ถึงแม้ว่ากรุงลอนดอนได้กลายเป็นตลาดซื้อขายวัตถุดิบต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาตินานาชาติที่จะใช้เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมโลกตะวันตกมานานหลายทศวรรษแล้ว ก่อนหน้านั้นก็ตาม แต่เมื่อยางพาราได้กลายเป็นสินค้าชนิดใหม่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อวงการอุตสาหกรรมของโลกตะวันตกตั้งแต่เริ่มต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 รัฐบาลอังกฤษในฐานะเป็นชาติมหาอำนาจที่ทรงพลังที่สุดของโลก ยังไม่ยอมปล่อยให้โอกาสทางเศรษฐกิจของตนที่มีส่วนผลักดันให้ยางพารากลายเป็นสินค้าตัวใหม่ล่าสุดของโลกในขณะนั้น หลุดลอยไปอย่างง่ายดายแน่นอน เพราะฉะนั้นทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนอังกฤษจึงได้ใช้ความพยายามและการลงทุนต่างๆ ทุกรูปแบบเพื่อพัฒนาตลาดลอนดอนให้กลายเป็นผู้กำกับราคาและผู้ครอบงำทั้งอุปสงค์และอุปทานของยางพาราทั้งโลกตั้งแต่นั้นมา

จนกระทั่งตลาดยางพาราลอนดอน (London Rubber Market) ได้ก้าวขึ้นมามีความสำคัญและยางพาราได้กลายเป็นสินค้าหลักสำคัญที่สุดจนสามารถบ่งชี้ความสำคัญของสินค้าวัตถุดิบชนิดอื่นๆ ที่ได้มีการซื้อขายและแลกเปลี่ยนกันในตลาดโภคภัณฑ์ลอนดอน (London Commodity Exchange) ตั้งแต่ช่วงเศรษฐกิจโลกแบ่งบานใน ค.ศ. 1910 เป็นต้นมา รัฐบาลอังกฤษในอาณานิคม The Straits Settlements ยังได้ร่วมมือกับกลุ่มทุนเอกชนซึ่งเป็นเจ้าของสวนยางพารขนาดใหญ่ในรัฐต่างๆ ทั่วอาณานิคมมลายู รวมทั้งสถาบันการเงินต่างๆ ของอังกฤษที่เปิดสาขาอยู่ในอาณานิคมเหล่านี้แล้วในขณะนั้น เพื่อหาทางพัฒนาสิงคโปร์ให้กลายเป็นตลาดกลางวัตถุดิบชนิดนี้เคียงคู่กับบทบาทในการครอบงำสินแร่ดีบุกที่ได้ดำรงอยู่แล้วในขณะนั้นอีกด้วย⁶

ตลาดกลางสิงคโปร์ก็ได้ถูกวางแผนจากกลุ่มทุนอังกฤษซึ่งกำลังขยายการลงทุนต่างๆ เข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเต็มที่ตลอดเวลา ตลาดกลางสิงคโปร์ยังได้จำลองรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการแทบทุกอย่างจากตลาดกลางลอนดอน ซึ่งได้กลายเป็นตลาดสินค้าโภคภัณฑ์ที่ใหญ่ที่สุดของโลกมานานแล้วก่อนหน้านี้ ในขณะตลาดกลางลอนดอนตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าตรอกมินซิง (Mincing Lane) ของมหานครลอนดอน ตลาดกลางสิงคโปร์ก็ได้รับการพัฒนาขึ้นในบริเวณจตุรัสแรฟเฟิล (Raffle Square) ของมหานครสิงคโปร์อย่างจริงจังตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 เหมือนกัน ซึ่งในบริเวณจตุรัสแรฟเฟิลของเกาะสิงคโปร์นั้น นอกจากจะเป็นที่ตั้งของทำเนียบรัฐบาล The Straits Settlements แล้ว รัฐบาลอังกฤษยังได้ร่วมมือกับภาคเอกชนของตนอย่างจริงจังในการพัฒนาให้บริเวณจตุรัสแรฟเฟิลกลายเป็นที่ตั้งของสำนักงานธนาคาร สำนักงานบริษัทประกันภัย สำนักงานบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ สำนักงานบริษัทตัวแทนนำเข้าและส่งออกสินค้านานาชาติ และตลาดกลางในการซื้อขายสินค้าแร่ดีบุกและยางพาราทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจังตลอดทศวรรษ 1900 อีกด้วย เพราะฉะนั้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเกิดขึ้น ตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์ ก็ได้กลายเป็นตลาดโภคภัณฑ์สำคัญของสินค้าชนิดนี้เคียงคู่กับสินค้าดีบุกได้ภายในเวลาเพียงไม่กี่ปีเท่านั้น ตั้งแต่นั้นมา ตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์ก็จะทวีความสำคัญและประสานความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับตลาดกลางยางพาราลอนดอน เพื่อครอบงำราคาพืชเศรษฐกิจชนิดนี้ต่อไปอย่างยาวนาน โดยในระยะแรกๆ นั้น ถึงแม้ว่าตลาดกลางสิงคโปร์อาจจะยังมีบทบาทเปรียบเทียบกับไม่ได้เลยกับตลาดกลางลอนดอนก็ตาม แต่การที่นักธุรกิจอังกฤษได้ทวีการลงทุนทำสวนยางพารายักษ์ใหญ่เพิ่มขึ้นตลอดเวลาในอาณานิคมมลายู ควบคู่ไปกับนักธุรกิจเชื้อสายจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ในภาคใต้ของประเทศไทยและในเกาะสุมาตราของอาณานิคมอินเดียนตะวันออกของดัตช์ ต่างก็ให้ความสนใจในการลงทุนทำสวนยางพาราดังกล่าวตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมานั้น พัฒนาการดังกล่าวจึงยิ่งกระตุ้นให้รัฐบาลอาณานิคม The Straits Settlements จำเป็นต้องเร่งรีบพัฒนาสิงคโปร์ให้ก้าวเข้ามามีบทบาทครอบงำตลาดยางพาราของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีแนวโน้มจะกลายเป็นแหล่งผลิตสำคัญที่สุดของโลกในสินค้าชนิดนี้อย่างแน่นอนอีกด้วย ขณะเดียวกัน การที่สิงคโปร์มีฐานะเป็นเมืองหลวงของ The Straits Settlement และรัฐบาลอังกฤษได้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาต่างๆ ตลอดเวลา โดยเฉพาะการพัฒนาท่าเรือและโครงข่ายโทรเลข จนกระทั่งสิงคโปร์กลายเป็นท่าเรือสำคัญ

ที่สุดของภูมิภาคและมีเครือข่ายการสื่อสารกับกรุงลอนดอนและเมืองท่าสำคัญอื่นๆ เป็นอย่างดีแล้วในขณะนั้น รัฐบาลอังกฤษจึงได้ประสานความร่วมมือกับกลุ่มทุนเอกชนขนาดใหญ่ในเมืองแม่ ซึ่งกำลังให้ความสำคัญกับการลงทุนทำสวนยางพาราและธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางพัฒนาสิงคโปร์ให้กลายเป็นตลาดกลางยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลกอีกแห่งหนึ่ง เคียงคู่กับตลาดกลางยางพาราลอนดอนตั้งแต่นั้นมา

ถึงแม้ว่าบทบาทของตลาดสิงคโปร์จะทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับการขยายทุนอังกฤษในการทำสวนยางพาราทั่วอาณานิคมลาบู ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของหรือบริษัทสวนยางพาราแต่ละรายเหล่านั้น มักจะไม่ค่อยนำผลผลิตของพวกเขาเข้ามาค้าขายในตลาดกลางสิงคโปร์หรือในท้องตลาดอื่นๆ ทั่วไป เช่นในตลาดปีนังก็ตาม โดยเจ้าของหรือบริษัทสวนยางพารายังคงมักจะนิยมส่งผลผลิตของพวกเขาไปขายโดยตรงผ่านตลาดลอนดอนอยู่ระยะหนึ่งในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1900 เพื่อให้สอดคล้องกับข้อบังคับของสมาคมการค้าอังกฤษในลอนดอน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการระดมทุนให้บริษัทต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก เพื่อนำทุนที่ระดมได้ใหม่ดังกล่าวไปใช้ลงทุนทำสวนยางพารานาขนาดใหญ่ในอาณานิคมมลายูตลอดเวลา แต่เมื่อรัฐบาลมีนโยบายพัฒนาสิงคโปร์ให้เป็นตลาดกลางยางพาราสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจัง บริษัทและเจ้าของสวนยางพารานาขนาดใหญ่แต่ละรายเหล่านั้น จึงจำเป็นต้องเปิดสาขาของแต่ละบริษัทในตลาดสิงคโปร์ตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษ 1900 ไปโดยปริยายด้วย ถึงแม้ว่าการซื้อขายยางพาราในตลาดสิงคโปร์ตอนแรก ๆ นั้น ยังไม่มีบรรยากาศคึกคักอะไรมากนักถ้าหากนำไปเปรียบเทียบกับตลาดลอนดอนในเวลาเดียวกัน แต่เนื่องจากการทำสวนยางพารานาขนาดใหญ่และขนาดกลางอื่นๆ ของชาวจีนโพ้นทะเล ทั้งในอาณานิคมมลายูของอังกฤษและอาณานิคมอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ ล้วนเป็นสินค้าขาออกที่ถูกรวบรวมมาจากแหล่งผลิตโดยพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลและบรรดาตัวแทนนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งได้รับสินเชื่มาจากบริษัทค้ายางพาราและธนาคารอังกฤษทั้งในสิงคโปร์และปีนังอีกทอดหนึ่งเป็นส่วนใหญ่ โดยทั้งเจ้าของสวนยางพาราหรือพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ ก็พร้อมที่จะขายสินค้าของเขาออกสู่ตลาดโลกโดยผ่านตลาดยางพาราสิงคโปร์ ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวก็ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่ ค.ศ. 1908 เป็นต้นมา โดยเริ่มต้นก็จะมีบริษัททำสวนยางพาราของชาวอังกฤษในอาณานิคมมลายู 2-3 บริษัท เช่น บริษัททูทรีส์ จำกัด บริษัทค็อกแลน จำกัด และบริษัทไซม์คาร์บี จำกัด ได้เริ่มต้นทำธุรกิจขายยางพาราของพวกเขาในตลาดสิงคโปร์ พร้อมกับเจ้าของสวนยางพาราหรือบริษัทนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลอื่น ๆ ก็ได้เริ่มขายยางพาราจากโกดังของแต่ละบริษัทให้กับบรรดาบริษัทซื้อขายยางพาราของอังกฤษซึ่งมีสาขาอยู่ในเมืองท่าแห่งนี้อีกทอดหนึ่งเช่น บริษัทจีโน, เพอร์ไทล์ จำกัด (Gino , Pertile & Company, Ltd.) และบริษัทโมแรน จำกัด (Moran & Company, Ltd.) เป็นต้น⁷

ถึงแม้ว่าในระยะแรกเริ่มของการจัดตั้งตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมสินค้าชนิดนี้ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อระบายสู่ตลาดโลกอีกทอดหนึ่ง จะประสบปัญหาของการซื้อขายที่ไม่ค่อยคึกคัก เพราะสินค้าชนิดนี้ยังผลิตได้ไม่มากนัก ขณะเดียวกัน บริษัทเจ้าของสวนยางพารา

ขนาดใหญ่ก็ยังนิยมขายยางพาราในสวนของตนผ่านตลาดกลางลอนดอนเพราะความเคยชิน ก็ยังคงมีอยู่หลายบริษัทเหมือนกัน เพราะฉะนั้นการซื้อขายสินค้าเหล่านี้ในตลาดสิงคโปร์ จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นบทบาทของพ่อค้าคนกลางและนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลตั้งแต่ต้นด้วย โดยชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ได้ประสานผลประโยชน์กับทั้งบริษัทซื้อขายยางพาราและธนาคารอังกฤษทั้งในสิงคโปร์และปีนังในขณะนั้น โดยเฉพาะสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดและสาขาของธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัดแล้ว ยังมีพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลรายย่อยอื่นๆ ซึ่งเดิมไม่เคยประกอบธุรกิจการรับซื้อยางพาราหรือการทำสวนยางพาราในคาบสมุทรมาเลย์มาก่อนหน้านั้น แต่เพิ่งหันมาให้ความสำคัญกับการลงทุนเป็นพ่อค้ารับซื้อยางพาราทั่วทั้งอาณานิคมมลายู อาณานิคมอินเดียตะวันออก และภาคใต้ของประเทศไทย ก็ค่อย ๆ แทรกตัวเข้ามามีบทบาทในการทำธุรกิจทางด้านนี้เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการค้ายางพารารายใหญ่เหล่านี้บางคน อาจจะไม่สามารถขอสินเชื่อระยะยาวโดยตรงจากธนาคารยักษ์ใหญ่ทั้ง 2 ธนาคารในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขณะนั้น แต่ธนาคารอังกฤษทั้ง 2 ธนาคารเหล่านี้ก็มีบรรดาแก้มปราโดร์ (comprador) ทั้งชาวจีนโพ้นทะเลและแก้มปราโดร์แขกเชดดี นำสินเชื่อของธนาคารมาปล่อยเป็นเงินกู้ให้ผู้ประกอบการธุรกิจจีนโพ้นทะเลรายใหญ่เหล่านี้ ให้หันเหธุรกิจหรือขยายการลงทุนจากธุรกิจดั้งเดิมของแต่ละครอบครัว เพื่อก้าวเข้ามาทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้ายางพาราเพิ่มขึ้นตลอดเวลาด้วย ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนมากโดยเฉพาะในสิงคโปร์และปีนังตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากอุปสงค์ของยางพาราในประเทศอุตสาหกรรมทั่วโลก ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมากในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น แม้แต่บริษัทซุ่นอัน จำกัด (Soon Ann Co., Ltd.) ของตัน กี้เป็ค (Tan Kee Peck) ซึ่งเป็นบิดาของตัน กากี้ (Tan Kah Kee) และเป็นบริษัทนำเข้าข้าวจากประเทศไทยและผู้ผลิตสับปรดกระป๋องรายใหญ่ที่สุดของสิงคโปร์ ส่วนใหญ่ก็อาศัยสินเชื่อจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด สาขาสิงคโปร์ โดยผ่านนายทุนเงินกู้และแก้มปราโดร์แขกเชดดีของธนาคารทั้ง 2 แห่งเหล่านี้ตลอดมาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าบริษัทนี้ได้มีหนี้สินจำนวนมากภายหลังการตายของตัน กี้เป็คแต่ตัน กากี้ก็ได้เข้ามาดำเนินกิจการของบริษัทนี้ด้วยการรับผิดชอบในการจ่ายหนี้สินจำนวนมากให้กับบรรดาเจ้าหนี้เหล่านี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1905 เป็นต้นมา⁸

ความพยายามในการกู้ธุรกิจของครอบครัวซึ่งบิดาได้ทิ้งหนี้สินจำนวนมากให้กับตัน กากี้ โดยธนาคารเจ้าหนี้และแก้มปราโดร์แขกเชดดีเหล่านี้ยินดีรับการผ่อนส่งหนี้สินดั้งเดิม พร้อมกับการอัดฉีดเงินกู้ใหม่ให้ตัน กากี้นำไปพยุงธุรกิจของบริษัท ซุ่นอัน จำกัดให้ดำเนินการธุรกิจต่าง ๆ ต่อไปได้นั่นเอง ได้เปิดช่องทางใหม่ให้ตัน กากี้ผู้นี้เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับยางพารามากขึ้น ถึงแม้ว่าในขณะนั้น ทั้งธุรกิจการค้าขายและการทำสวนยางพาราส่วนใหญ่ในอาณานิคมของอังกฤษทั่วทั้งคาบสมุทรมาเลย์ล้วนเป็นธุรกิจการลงทุนของบริษัทอังกฤษและมีนายทุนจีนโพ้นทะเลเพียงน้อยรายมากที่ได้หันมาให้ความสำคัญกับการทำสวนยางพาราหรือการค้าขายยางพาราอย่างจริงจัง โดยนายทุนจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการทำสวนพริกไทยและสี่เสียดเหมือนในอดีตก่อนหน้านั้นแล้ว บริษัทของพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งทำการซื้อขายยางพาราจากเจ้าของสวนรายย่อย เพื่อขายส่งให้กับบริษัทส่งออกของ

พ่อค้าอังกฤษทั่วสิงคโปร์และปีนังยังมีจำนวนน้อยมาก ขณะที่ราคาขางพาราในตลาดโลกก็สูงขึ้นอย่างรวดเร็วมากโดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 1909 -1910 ราคาขางพาราได้ถีบตัวสูงขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อนหน้านั้น คือ ราคาปอนด์ละ 12 ชิลลิง 9 เพนนี ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1910 ถัดจากนั้นขางพารายังมีราคาขึ้นลงอย่างมากมาตลอดปีระหว่างหาบละ 200 เหรียญถึงหาบละ 300 เหรียญบ่อยครั้งมากอีกด้วย⁹

ตั้งแต่นั้นมา ต้น กาก็มิใช่จะดำเนินธุรกิจเฉพาะกิจการ โรงสีข้าวและโรงงานสับปรดกระป๋องของครอบครัวต่อไปเท่านั้น แต่ยังได้รับสินเชื่อเพิ่มเติมจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ให้เข้ามามีบทบาทในการทำสวนขางพาราทั้งในสิงคโปร์ รัฐมะละกาและรัฐยะโฮร์กว่า 15,000 เอเคอร์ ยังผลักดันให้บุคคลผู้นี้ก้าวเข้ามาเป็นพ่อค้าซื้อขายขางพาราที่ประสบความสำเร็จในการเก็งกำไรราคาสินค้าโภคภัณฑ์ชนิดนี้ได้ภายในเวลาอันรวดเร็วอีกด้วย จนกระทั่งบุคคลผู้นี้สามารถชำระหนี้สินดั้งเดิมของบรรพบุรุษต่อธนาคารเจ้าหนี้ได้หมดสิ้นแล้ว เขายังกลายเป็นมหาเศรษฐีทุนจีนโพ้นทะเลรายใหญ่ที่สุดรายหนึ่งในอาณานิคมอังกฤษแห่งนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1910 เป็นต้นไป¹⁰ อย่างไรก็ตาม การที่อุปสงค์ขางพาราในตลาดโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในกรุงลอนดอนซึ่งเป็นตลาดขางพาราใหญ่ที่สุดของโลก ขณะที่แหล่งผลิตขางดิบสำคัญกลับกลายเป็นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีทุนอังกฤษเพียงไม่กี่กลุ่มเป็นผู้กำกับตลาดกลางกรุงลอนดอนและเป็นเจ้าของสวนขางพารารายใหญ่ซึ่งกำลังขยายบทบาทอย่างเต็มที่ทั่วอาณานิคมมาลาเียนั้น โดยมีชาวจีนโพ้นทะเลเป็นเจ้าของสวนขางพารารายกลางและขนาดเล็ก หรือเป็นพ่อค้ารายย่อยในการซื้อวัตถุดิบชนิดนี้เพื่อขายต่อบริษัทขนาดใหญ่ของชาวอังกฤษในสิงคโปร์ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้นอีกทอดหนึ่ง

ข้อเท็จจริงเหล่านี้จึงทำให้บรรดาพ่อค้าซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทซื้อขายขางพาราด้านตลาดกลางลอนดอนก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 สามารถทำการเก็งกำไรสินค้าชนิดนี้ซึ่งอยู่ในโกดังของพวกเขาทั่วทั้งกรุงลอนดอนและลิเวอร์พูลในขณะนั้นได้อย่างง่ายดาย ขณะที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทั้งในประเทศอังกฤษและประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ ก็ต้องตกอยู่ในสภาพเบียดเบียนจายอมซื้อสินค้าราคาแพงตามอำเภอใจของบรรดาพ่อค้าและนายหน้าบริษัทขางพาราในตลาดกลางลอนดอนโดยคุณภูิ โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่มีผู้ค้าขายประจำถาวรหรือไม่เคยมีสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับบรรดาบริษัทนายหน้าและเจ้าของสวนขางพาราในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็จะต้องประสบปัญหาย่างยากมากขึ้นในการที่จะซื้อขางพาราเข้ามาป้อนโรงงานพวกเขา ได้ตามความต้องการของกำลังผลิตและอุปสงค์สินค้าอุตสาหกรรมแต่ละชนิดที่เพิ่มขึ้นในตลาดโลกขณะนั้น ทางออกของโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละชนิดเหล่านั้นทั้งในอังกฤษและประเทศยุโรปอื่น ๆ คือ ความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาช่องทางในการสั่งซื้อขางพาราด้านบริษัทนายหน้าอังกฤษแต่ละบริษัทในตลาดสิงคโปร์ หรือซื้อผ่านบรรดานายหน้าพ่อค้าจีนโพ้นทะเลซึ่งกำลังก้าวเข้ามามีบทบาทในการทำธุรกิจซื้อขายขางพาราระหว่างปีนังและสิงคโปร์เพิ่มขึ้นตลอดเวลาในขณะนั้นอีกด้วย ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวในตลาดลอนดอน ก็ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบรรดาผู้ประกอบการทั้งชาวอังกฤษและชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งเกี่ยวข้องกับธุรกิจขางพารา ได้ตัดสินใจสถาปนาสมาคมขางพาราสิงคโปร์ (The Singapore Rubber

Association : SRA) โดยอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของหอการค้าสิงคโปร์ (The Singapore Chamber of Commerce : SCC) อีกทอดหนึ่งตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน ค.ศ. 1911 ถัดจากนั้นลักษณะของการซื้อขายยางพาราในตลาดกลางสิงคโปร์แห่งนี้ ก็ได้ถูกดำเนินการไปในลักษณะของการประมูลจากผู้เสนอซื้อในราคาสูงสุดของสินค้ายางพาราแต่ละล็อต (lot) รวมทั้งการประมูลซื้อขายยางพาราแบบกระดาษ (paper rubber) ตลอดจนการกำหนดกฎเกณฑ์ค่าธรรมเนียมเก็บรักษาสินค้า และกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เลียนแบบวิธีการเดียวกับตลาดกลางยางพาราลอนดอน ก็ได้ถูกดัดแปลงประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในตลาดกลางยางพาราแห่งนี้ตั้งแต่นั้นมา ¹¹

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น ตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์ซึ่งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบมากที่สุดยังได้รับอานิสงส์ทางอ้อม จากการที่ตลาดกลางยางพาราลอนดอนต้องปิดตัวลงชั่วคราวเพราะภัยสงครามครั้งนั้นซึ่งกำลังเกิดขึ้นในทวีปยุโรป แต่กิจกรรมทางธุรกิจยางพาราในตลาดกลางสิงคโปร์กลับเป็นไปอย่างคึกคัก เพราะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากไม่ได้เป็นสมรภูมิของสงครามครั้งนั้นแต่อย่างใดแล้วยังได้กลายเป็นแหล่งผลิตยางพาราสำคัญที่สุดของโลกตั้งแต่นั้นมาด้วย เพราะฉะนั้นปริมาณการประมูลซื้อขายยางพาราประจำวันและซื้อขายยางพาราล่วงหน้าของตลาดกลางสิงคโปร์ จึงเป็นไปอย่างกว้างขวางและเต็มไปด้วยความเสี่ยงของผู้ประกอบการทั้งบริษัทที่เจ้าของทุนเป็นชาวอังกฤษและบริษัทที่เจ้าของทุนเป็นชาวจีนโพ้นทะเล หรือเป็นนายหน้าตัวแทนของชาวตะวันตกอื่น ๆ อีกทอดหนึ่งก็ตาม โดยบริษัทซึ่งเป็นเจ้าของสวนยางพาราหรือบริษัทซึ่งทำการซื้อขายยางพาราและส่วนใหญ่มีทุนอังกฤษเป็นเจ้าของแทบทั้งสิ้น ก็ได้สมัครเป็นสมาชิกของตลาดกลางยางสิงคโปร์และทำการซื้อขายสินค้าโภคภัณฑ์ชนิดนี้ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา บริษัทสำคัญของทุนอังกฤษเหล่านั้น นอกจากจะมีบริษัทกูทรีส์ จำกัด บริษัทค็อกแลน จำกัด บริษัทไซม์คาร์บี้ จำกัด และบริษัทจีโน, เพอร์ไทล์ จำกัด ซึ่งได้เข้ามาบุกเบิกซื้อขายยางพาราผ่านตลาดกลางสิงคโปร์มาก่อนหน้านั้นนานแล้วในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ยังมีบริษัทอังกฤษอื่นๆ เช่น บริษัทบาร์โลว์ จำกัด (Barlow & Company, Ltd.) บริษัทเพาเวลล์ จำกัด (Powell & Company, Ltd.) บริษัทเบห์น จำกัด (Behn & Company, Ltd.) บริษัทเมเยอร์ จำกัด (Meyer & Company, Ltd.) บริษัทดันล็อปรับบอร์ จำกัด (Dunlop Rubber & Company, Ltd.) บริษัทโบสตีดส์ จำกัด (Bousteads & Company, Ltd.) บริษัทแพตเตอร์สัน จำกัด (Patterson & Company, Ltd.) บริษัทไซมอนส์ จำกัด (Simons & Company, Ltd.) บริษัทกู๊ดฮอลล์ จำกัด (Goodhall & Company, Ltd.) บริษัทแฮริสัน แอนด์ครอสฟีลด์ จำกัด (Harrison & Crossfield Co., Ltd.) เป็นต้นแล้ว ยังมีบริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัด (East Asiatic Co., Ltd.) ของชาวเดนมาร์กซึ่งมีเรือกลไฟแล่นรับส่งสินค้าและซื้อขายยางพาราจากพม่ามาย่อยอื่น ๆ ในบริเวณชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ประเทศไทยเพื่อระบายสู่ตลาดโลกโดยผ่านท่าเรือสิงคโปร์อีกทอดหนึ่ง และบริษัทอีสต์อินดีส์เทรดดิ้ง จำกัด (East Indies Trading Co., Ltd.) ของประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นบริษัทซื้อขายยางพาราของเกาะสุมาตราในตลาดกลางสิงคโปร์แห่งนี้ตั้งแต่นั้นมา ¹²

การค้าขายยางพาราผ่านตลาดกลางสิงคโปร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 นอกจากจะทำให้ตลาดกลางแห่งนี้ได้กลายเป็นตลาดกลางยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลกถัดจากนั้นมาแล้ว ผลพวงของการเสี่ยง

และการลงทุนของนักธุรกิจชาวพาราชาวอังกฤษและบรรดานายหน้าชาวจีนโพ้นทะเล ยังทำให้บริษัทค้า
 พาราอังกฤษและบรรดานายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลบางกลุ่ม ประสบผลสำเร็จได้กำไรมหาศาลจากการค้า
 พาราทุกรูปแบบ บางกลุ่มก็ต้องประสบปัญหาขาดทุนยับเยินจนต้องล้มเลิกกิจการไปในช่วงหลัง
 สงครามดังกล่าวเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ขณะที่กลุ่มบริษัทอังกฤษซึ่งประสบผลสำเร็จในการค้าพารา
 ช่วงดังกล่าว แล้วต่อมาก็ได้เข้าไปล่าซื้อทั้งสวนพารารายใหญ่และบริษัทซื้อขายพาราในตลาด
 สิงคโปร์ จนกระทั่งกลายเป็นบริษัทพารารายใหญ่ที่สุดทั้ง 4 บริษัทตั้งแต่นั้นมาคือ บริษัททูทริส จำกัด
 บริษัทโบสติดส์ จำกัด บริษัทไซม์คาร์บี จำกัด และบริษัทแฮริสันแอนด์ครีออฟิลด์ จำกัด ซึ่งล้วนเป็น
 บริษัทของทุนอังกฤษทั้งหมดแล้ว บรรดานายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งมั่งคั่งขึ้นอย่างรวดเร็วจากการค้า
 เสี่ยงซื้อขายพาราล่วงหน้าผ่านทั้งตลาดหลักในสิงคโปร์และตลาดรองในปีนัง โดยอาศัยเงินเชื่อส่วน
 ใหญ่ของบริษัทอังกฤษดังกล่าวข้างต้น แล้วยังได้อาศัยเงินเชื่ออื่นๆ ของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์
 ปอเรชั่น จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ได้อย่างเต็มที่¹³ ในจำนวนนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลที่
 ประสบความสำเร็จในการซื้อขายพาราและเก็งกำไรได้กำไรมหาศาล จนกระทั่งสามารถขยายธุรกิจ
 การซื้อขายพารารอบงำทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกลายเป็นคู่แข่งสำคัญของบริษัท
 อังกฤษอื่นๆ ตั้งแต่ช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ก็คือกลุ่มพ่อค้าจีนฮกเกี้ยนทั้งในสิงคโปร์
 และอาณานิคมมลายูซึ่งรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นมากทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจภายใต้การนำของตัน กากี
 ซึ่งกลายเป็นมหาเศรษฐีจีนโพ้นทะเลและผู้ประสบความสำเร็จมากที่สุดในยุคพารามีราคามูมขึ้นมา
 ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1910 จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้นเอง¹⁴

ถึงแม้ว่าเงินเชื่อระยะยาวส่วนใหญ่ที่ตัน กากี รวมทั้งบรรดาพ่อค้าจีนฮกเกี้ยนทั่วทั้งอาณานิคม
 มลายูและในสิงคโปร์ขณะนั้น ล้วนระดมมาจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด และธนาคาร
 ชาร์เตอร์ด จำกัด โดยผ่านการเป็นลูกค้าของธนาคารแต่ละแห่งโดยตรงหรือผ่านบทบาทกัมปราโดร์ซึ่งเป็น
 ลูกหลานจีนโพ้นทะเลและแขกเชื้อตี่อื่นๆ อีกทอดหนึ่ง รวมทั้งโชคและการกล้าได้กล้าเสียในการเก็งกำไร
 ขึ้นลงของพาราในตลาดสิงคโปร์และลอนดอนได้ถูกต้องแม่นยำคือ ปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังของตัน
 กากีและพรรคพวก ซึ่งได้กลายเป็นนายทุนและนายหน้าในการซื้อขายพารากลุ่มสำคัญที่สุดกลุ่มหนึ่งใน
 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนกระทั่งกลายเป็นคู่แข่งสำคัญของกลุ่มทุนอังกฤษอื่นๆ ซึ่งเคยครอบงำ
 ตลาดพาราในตลาดกลางสิงคโปร์มาก่อนก็ตาม แต่ปัจจัยสำคัญอื่นๆ ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของ
 นายทุนฮกเกี้ยนเหล่านี้ ก็ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกหลายประการ โดยเฉพาะพื้นฐานประเพณีและ
 วัฒนธรรมของชาวจีนฮกเกี้ยนใน The Straits Settlements ทั้งในสิงคโปร์ ปีนัง มะละกา ในรัฐอื่นๆ ทั่วไป
 ของอาณานิคมมลายูอังกฤษและในภาคใต้ของประเทศไทยขณะนั้น นอกจากคนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของ
 ชาวจีนอพยพในแต่ละดินแดนดังกล่าวมากกว่าชาวจีนอพยพเชื้อสายอื่นๆ โดยทั่วไปแล้ว พ่อค้าจีนฮกเกี้ยน
 โดยรวมยังได้เข้าไปครอบงำภาคธุรกิจสมัยใหม่ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมของเศรษฐกิจแต่ละดินแดนมาตั้งแต่
 ปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 เป็นอย่างน้อยด้วย ขณะเดียวกัน บรรดาพ่อค้าและผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนเหล่านั้น
 ยังมีการรวมตัวกันทั้งในรูปของสมาคมแซ่ สมาคมท้องถิ่นดั้งเดิม และสมาคมจีนฮกเกี้ยนโดยรวมในแต่ละ

แห่ง ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นในรูปของสมาคมลับต่างๆ ซึ่งได้กลายเป็นองค์กรผิดกฎหมายทั่วคาบสมุทรมาเลย์ตั้งแต่ทศวรรษ 1890 เป็นต้นมาอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการสถาปนาหอการค้าจีนแห่งสิงคโปร์ (The Singapore Chinese Chamber Of Commerce : SCCC) ขึ้นมาใน ค.ศ. 1906 เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมสูงสุดของชุมชนจีนโพ้นทะเลใน The Straits Settlements และอาณานิคมมลายูของอังกฤษตั้งแต่นั้นมา ก็ได้เปิดโอกาสให้บรรดาผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนซึ่งเป็นสมาคมจีนโพ้นทะเลที่ใหญ่ที่สุดในสิงคโปร์ สามารถเข้ามาครอบงำหอการค้าจีนสิงคโปร์ได้อย่างง่ายดายแล้ว ยังสามารถนำเอาความคิดและบทบาทหน้าที่ของพวกเขาในหอการค้าแห่งนี้ ไปใช้สร้างเครดิตในทางธุรกิจต่าง ๆ กับธนาคารและกลุ่มทุนอังกฤษอื่น ๆ ซึ่งล้วนมีสาขาอยู่ในสิงคโปร์แทบทั้งสิ้นอีกด้วย เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่ต้น กากี รวมทั้งเครือญาติและหุ้นส่วนจีนฮกเกี้ยนของพวกเขาสามารถใช้ทั้งสมาคมตระกูลตัน (The Tan Clan Association) ซึ่งบิดาของเขาคือผู้นำสำคัญในการสถาปนาเคียงคู่กับวัดป้อเจียกเก็ง (Po Chiak Keng) ในสิงคโปร์ตั้งแต่ ค.ศ. 1878 นอกจากนั้น ต้น กากียังสามารถระดมเครือญาติพี่น้องสกุลตันและบรรดาสมาชิกของตระกูลฮกเกี้ยนอื่น ๆ ที่ใกล้ชิดกันตั้งแต่นับบรรพบุรุษและส่วนใหญ่ล้วนอพยพมาจากเขตตงอัน (T'ung An) ของมณฑลฝูเจี้ยนมาก่อน เช่น ต้น ชั่งเสียง (Tan Cheng Siong) ต้น ลักซาย (Tan Lark Sye) และต้น เอียนเคียม (Tan Ean Khiam) เป็นต้น เพื่อเข้าไปมีบทบาทในสมาคมจีนฮกเกี้ยน (Hokkien Pang) ของสิงคโปร์ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1900¹⁵ ถัดจากนั้น บรรดาผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนก็สามารถเข้าไปครอบงำหอการค้าจีนแห่งสิงคโปร์ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้แทนของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วทั้งคาบสมุทรมาเลย์ตั้งแต่แรกเริ่มของการสถาปนาและทศวรรษถัด ๆ มาได้อย่างง่ายดายแล้ว ยังสามารถนำอิทธิพลทางสังคมและการเมืองของชุมชนจีนโพ้นทะเลแห่งนี้ ไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายบทบาทครอบงำเศรษฐกิจบางพาราของอาณานิคมมลายูและชาติเพื่อนบ้านข้างเคียงอื่น ๆ โดยเฉพาะไทยและอาณานิคมอินเดียนตะวันออกของดัตช์ ซึ่งกำลังพัฒนาเศรษฐกิจบางพาราขึ้นมาอย่างจริงจังในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมาอีกด้วย

ในบรรดาบริษัทค้าบางพาราจีนโพ้นทะเลซึ่งทำหน้าที่เป็นนายหน้าของโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทส่งออกบางพาราดัง ๆ ของชาวอังกฤษซึ่งหันมาใช้บริการของตลาดกลางสิงคโปร์ เพราะเป็นตลาดบางพาราที่ใหญ่ที่สุดของโลกตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา นอกจากจะไม่มีบริษัทใดจะมีศักยภาพเทียบเท่ากับกลุ่มของบริษัท ต้นกากี จำกัด (Tan Kah Kee & Co., Ltd.) และบริษัทต่าง ๆ ในเครือของเขาแล้ว ตลาดบางพาราของไทยซึ่งได้กลายเป็นตลาดบริวารที่สำคัญของตลาดกลางสิงคโปร์เหมือนแหล่งผลิตสินค้าชนิดนี้แหล่งอื่น ๆ ทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ได้กลายเป็นฐานการผลิตสำคัญซึ่งกลุ่มบริษัท ต้นกากี จำกัดและในเครือได้เข้ามาครอบงำผูกขาดเกือบครบวงจรตั้งแต่นั้นอีกด้วย โดยในประเทศไทยซึ่งกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลกลุ่มนี้เคยมีทั้งโรงสีข้าวขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครและโรงงานผลิตสับปรดกระป๋องในละแวกเมืองท่ามาก่อนตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1912-1913¹⁶ ได้ตัดสินใจขยายเครือข่ายธุรกิจบางพาราเข้ามาตั้งโรงงานบางพาราแห่งแรกในนามบริษัทไต้ตอง จำกัด (Taitong Co., Ltd.) ขึ้นมาที่อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งถือเป็นโรงงานบางพาราที่ทันสมัยโรงงานแรกของกลุ่มนี้ใน

ประเทศไทยตั้งแต่ช่วงปลายสงครามโลกดังกล่าวด้วย ถัดจากนั้นมากลุ่มนี้ยังได้จัดตั้งทั้งบริษัทน้ำเชื่อม จำกัด (Nam Siam Co., Ltd.) และบริษัทน้ำไฉ่ จำกัด (Nam Thai Co., Ltd.) แล้วเปิดสาขาของทั้ง 3 บริษัท เหล่านี้เพื่อทำหน้าที่กว้านซื้อยางพาราจากทั้งเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่และพ่อค้ารายย่อยทั่วภาคใต้ ของประเทศไทย ซึ่งล้วนเป็นชาวจีนโพ้นทะเลเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย เมื่อหลี ก๊องเจียน (Lee Kong Chian) ซึ่งเป็นผู้จัดการของบริษัทตัน กากี้ จำกัดและบริษัทในเครือ ได้กลายเป็นลูกเขยของเขา เพราะแต่งงานกับตัน อ้ายเหล (Tan Ai Lay) ใน ค.ศ. 1920¹⁷ ควบคู่ไปกับการขยายเครือข่ายธุรกิจ ยางพาราแบบครบวงจรทั่วทั้งอาณานิคมมลายูของอังกฤษในนามบริษัท ลีรับเบอร์ จำกัด (Lee Rubber Co., Ltd.) โดยมีสำนักงานใหญ่อีกแห่งหนึ่งขึ้นในเกาะปีนังด้วย ตั้งแต่นั้นมา ธุรกิจยางพาราของตัน กากี้และ เครือญาติในประเทศไทย ก็ได้มีการแบ่งหน้าที่บริหารกันดังต่อไปนี้คือ ขณะที่กิจการของสาขาบริษัทได้ต อง จำกัดในประเทศไทยล้วนมีผู้จัดการบริหารทั้งหมด ซึ่งเป็นสมาชิกของตระกูลตันที่ส่งตัวมาจากปีนังอีก ทอดหนึ่ง ผู้จัดการเครือข่ายของบริษัทนี้ในสำนักงานใหญ่ที่สิงคโปร์คือ ตัน ลักซาย ส่วนผู้จัดการบริษัทน้ำ เชื่อม จำกัดและบริษัทน้ำไฉ่ จำกัด ทุกสาขาในภาคใต้ของประเทศไทย ก็มักเป็นเครือญาติสายลูกเขยใน ตระกูลหลีที่ถูกส่งตัวมาจากปีนังเหมือนกัน โดยผู้ดูแลรับผิดชอบเครือข่ายของธุรกิจทั้ง 2 บริษัทนี้ใน สำนักงานใหญ่ที่สิงคโปร์คือหลี ก๊องเจียน โดยพนักงานและลูกจ้างประจำส่วนใหญ่ของบริษัทค้ายางพารา ยักษ์ใหญ่ทั้ง 3 บริษัทเหล่านี้ในภาคใต้ของประเทศไทยทั้งในขณะนั้นและช่วงถัดมา ล้วนผ่านการฝึกฝน และเป็นที่ไว้วางใจของนายจ้างเป็นอย่างดีมาแล้วทั้งสิ้น คือถ้าไม่ใช่เป็นเครือญาติจีนฮกเกี้ยนเฉพาะใน สมาชิกแซ่ตันและแซ่หลี ก็จะต้องเคยเป็นพนักงานของสาขาใดสาขาหนึ่งในกิจการยางพาราของบริษัทตัน กากี้ จำกัดและบริษัท ลีรับเบอร์ จำกัดซึ่งได้ตั้งอยู่กระจัดกระจายทั่วอาณานิคมมลายู และ The Straits Settlements ในขณะนั้น¹⁸ ในขณะเดียวกัน ถึงแม้ว่าในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 บรรดา นายทุนจีนโพ้นทะเลทั้งใน The Straits Settlements และในอาณานิคมอินเดียตะวันออก ได้สถาปนาธนาคาร ของพวกเขาขึ้นมาหลายธนาคารและได้เปิดดำเนินธุรกรรมต่างๆ เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งทางธุรกิจจากธนาคาร อื่น ๆ ของชาวตะวันตกซึ่งตั้งหลักปักฐานอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมั่นคงมานานแล้วก็ตาม เช่น การสถาปนาธนาคารพาณิชย์จีน จำกัด (Chinese Commercial Bank : CCB) ขึ้นในสิงคโปร์โดย ดร. หลิม บูนเก็ง (Dr. Lim Boon Keng) ตัน จ้ายหยาน (Tan Chay Yan) และพรรคพวก โดยมีตัน กากี้ เป็นผู้ ถือหุ้นรายใหญ่คนหนึ่งและธนาคารโฮฮอง จำกัด (Ho Hong Bank Ltd.) ของหลิม เป็งเสียง (Lim Peng Siang) และหุ้นส่วนจีนฮกเกี้ยนที่ใกล้ชิดของเขา ซึ่งได้สถาปนาขึ้นมาในสิงคโปร์เมื่อ ค.ศ. 1917 ขณะที่ยัง อยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ตาม¹⁹ แต่ถึงกระนั้น แหล่งเงินทุนสำคัญในการระดมเงินซื้อระยะ ยาวจำนวนมากของบรรดาบริษัทยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลทั้งในสิงคโปร์ ปีนัง และภาคใต้ของ ประเทศไทย ส่วนใหญ่ก็คือธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด เหมือนในอดีตที่ผ่านมา โดยในระยะปลายสงครามเมื่อมีการเปิดสาขานาการเมอร์แคนไทล์ จำกัด และ ธนาคารลอยด์ส์ จำกัด (Lloyds Bank) ของกลุ่มทุนอังกฤษทั้งในสิงคโปร์และปีนังขึ้นอีกสองธนาคารแล้ว สาขาของธนาคารเหล่านี้ก็ได้เข้ามามีส่วนแบ่งในธุรกิจการเก็งกำไรยางพาราเพิ่มขึ้นด้วย ขณะเดียวกัน

ธนาคารใหม่เหล่านี้ก็ได้เจริญรอยตามธนาคารเก่าแก่อังกฤษทั้ง 2 รายข้างต้น โดยนิยมแต่งตั้งทั้งบรรดาลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลในสิงคโปร์และปีนัง รวมทั้งบรรดาพวกแขกเซดดีเพื่อทำหน้าที่เป็นกัมปราโคร์และนายหน้าต่าง ๆ สำหรับปล่อยเงินกู้ให้ทั้งเจ้าของสวนยางพาราและบรรดาพ่อค้ายางพาราชาวจีนโพ้นทะเลทั้งในคาบสมุทรมลายูและในภาคใต้ของประเทศไทยอีกทอดหนึ่ง โดยแขกเซดดีเหล่านี้ได้มีบทบาทสำคัญมากในการระดมเงินกู้จากสาขาต่างๆ ของธนาคารอังกฤษในปีนัง เพื่อนำมาปล่อยเป็นสินเชื่อระยะยาวสำหรับการพัฒนาสวนยางพาราและการส่งออกยางพาราทั่วทั้งมณฑลภูเก็ต ด้วยการประสานความร่วมมือและผลประโยชน์ในการลงทุนต่างๆ กับบรรดาสมาชิกตระกูล ณ ระนองทั้งในปีนังและภาคใต้ของประเทศไทยอีกทอดหนึ่งด้วย ขณะเดียวกัน การที่แขกเซดดียิ่งนานวันมากขึ้นในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้กลายเป็นนายทุนนายหน้าที่มีธนาคารอังกฤษต่างๆ ทั้งสาขาในเมืองมัทราส สาขาในร่างกุ้ง สาขาในสิงคโปร์ สาขาในปีนัง สาขาในกรุงเทพมหานคร และสาขาภูเก็ต ล้วนปล่อยเครดิตให้สินเชื่อระยะยาวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามอัตราการขายสาขาของธนาคารอังกฤษแต่ละแห่งเหล่านั้นในภูมิภาคแห่งนี้ ในที่สุดบรรดาพ่อค้าซื้อขายยางพารา รวมทั้งเจ้าของสวนยางพาราขนาดกลางและขนาดใหญ่ทั่วไปในภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่ปลายสงครามโลกครั้งนั้น ก็ได้เริ่มหันไปใช้บริการของนายทุนเงินกู้แขกเซดดีเพิ่มมากขึ้นด้วย แม้กระทั่งสาขาต่างๆ ของบริษัทดัน กากี้ จำกัดทั่วภาคใต้ขณะนั้น ทั้งบริษัทน้ำเขียว จำกัด บริษัทไต้ตอง จำกัด และบริษัทน้ำใต้ จำกัด ต่างก็หันมาระดมเงินกู้ของธนาคารอังกฤษสาขาต่าง ๆ ทั้งในปีนังและภูเก็ตที่ใช้บริการนายหน้าของแขกเซดดีอีกทอดหนึ่งแล้ว การก้าวเข้ามาทำธุรกิจส่งออกยางพาราและสวนยางพาราขนาดใหญ่ของบริษัท จันฮกซุ่น จำกัด ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่แรกเริ่มในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ก็ได้อาศัยการระดมสินเชื่อระยะยาวของธนาคารอังกฤษสาขาต่าง ๆ ในปีนังโดยผ่านบทบาทนายหน้าของแขกเซดดีเหมือนกันอีกด้วย²⁰

ในเวลาเดียวกัน การที่ราคายางพารามีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดสงครามและพัฒนาดังกล่าวก็ยังคงดำรงอย่างต่อเนื่องในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนเป็นแรงกระตุ้นสำคัญทำให้บรรดาเกษตรกรสวนพริกไทยที่ยังหลงเหลืออยู่ในภาคใต้ โดยเฉพาะในบริเวณจังหวัดตรังและบริเวณจังหวัดอื่นๆ แถบหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก ได้หันมาทำการเพาะปลูกยางพาราอย่างจริงจัง โดยสวนยางพาราเหล่านี้ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กไม่เกินรายละ 50 ไร่ และเจ้าของสวนยางพาราย่อยเหล่านี้ นอกจากจะอาศัยเงินทุนที่ได้มาจากการอดออมในครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งเป็นผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเลเป็นส่วนใหญ่แล้ว เจ้าของสวนยางพาราเหล่านี้ยังอาศัยเงินกู้ยืมบางส่วนจากบรรดานายทุนเงินกู้แขกเซดดีซึ่งได้สินเชื่อระยะยาวจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขาปีนัง และธนาคารชาร์เตอร์ด์ จำกัด ทั้งสาขาปีนังและสาขาภูเก็ต เพื่อนำมาให้บริการแก่บรรดาเจ้าของสวนยางพาราย่อยรายน้อยทั่วมณฑลภูเก็ตทั้งในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 อีกด้วย ขณะเดียวกัน เจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่อื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นเจ้าของเหมืองแร่ดีบุกมาก่อน โดยเฉพาะในมณฑลภูเก็ตก็ได้หันมาให้ความสำคัญกับอาชีพนี้อย่างจริงจัง โดยอาศัยเงินทุนจากกำไรที่สะสมมาจากการทำเหมืองแร่ดีบุก เงินทุนส่วนอื่นที่จำเป็นทั้งในการทำสวนยางพาราและขยายธุรกิจการทำเหมืองแร่ดีบุก ส่วนใหญ่ก็อาศัยสินเชื่อ

จากธนาคารอังกฤษสาขาต่าง ๆ ในปีนังเป็นหลัก โดยผ่านการบริการของนายหน้าแขกเซตตี้ทั้งในปีนังและภูเก็ตอีกทอดหนึ่งเหมือนกัน แม้กระทั่งการเข้ามาทำสวนยางพาราขนาดใหญ่ของบรรดามหาเศรษฐีจีนและจากเมดานและปีนัง ตั้งแต่บริเวณจังหวัดสงขลาลงไปถึงบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ถ้าพิจารณาเส้นเชื่อจากธนาคารยัตเล (Yat Lae Bank) ซึ่งเป็นธนาคารขนาดเล็กของกลุ่มนายทุนจีนและเหล่านี้ก็ย่อมไม่พอเพียงต่อการระดมทุนทำสวนยางพาราทั่วทั้งในเกาะสุมาตรา อาณานิคมมลายูของอังกฤษ และภาคใต้ของประเทศไทยอย่างแน่นอน เพราะเส้นเชื่อบางส่วนธนาคารอังกฤษสาขาต่าง ๆ ในปีนัง โดยเฉพาะสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน ยัตเล และสาขาของธนาคารชาร์เตอร์ด ยัตเล ในเมืองท่าแห่งนี้ คงมีบทบาทต่อการระดมทุนของมหาเศรษฐีจีนและกลุ่มต่าง ๆ จากปีนังเพื่อมาใช้พัฒนาทั้งเมืองท่าขนาดใหญ่และสร้างสวนยางพาราขนาดใหญ่ทั่วภาคใต้ตอนล่างในเวลาเดียวกันด้วย

การที่ราคาขงเพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลา ขณะเดียวกันทุนอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจยางพาราของไทยตั้งแต่แรกเริ่ม ถึงแม้ว่าบทบาทดังกล่าวมักเป็นบทบาททางอ้อม โดยผ่านบรรดาบริษัทนายหน้าหรือตัวแทนผู้ส่งออกยางพารา ซึ่งมักเป็นชาวจีนโพ้นทะเลทั้งจากปีนังและสิงคโปร์ รวมทั้งการอาศัยบทบาทของบรรดานายทุนเงินกู้แขกเซตตี้ทั้งในอาณานิคมมลายูและในมณฑลภูเก็ต ซึ่งทำหน้าที่เป็นนายหน้าหรือกัมปราโคร์สำคัญยิ่งของบรรดาธนาคารอังกฤษต่าง ๆ เจกเช่นเดียวกับอาณานิคมอินเดียและพม่าของอังกฤษในเวลานั้น อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เอง ได้มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มพื้นที่การทำสวนยางพาราในประเทศไทยอย่างชัดเจนคือ เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ประเทศไทยมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเพียงจำนวนเล็กน้อยและทางราชการก็ไม่ได้สนใจทำสถิติแต่อย่างใดแล้ว ก็ได้ขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นเรื่อยมา จนกระทั่งมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดประมาณ 109,000 ไร่ใน ค.ศ. 1917²¹ โดยสวนยางพาราเหล่านี้เป็นของชาวจีนโพ้นทะเลหรือบรรดาชาวไทยเชื้อสายจีนในภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ชาวไทยพื้นเมืองเชื้อสายมาเลย์และชาวใต้เชื้อสายไทยพุทธทั่วไปยังอยู่ในฐานะยากจนมาก จึงไม่อยู่ในวิสัยที่จะอาศัยเงินทุนสะสมของแต่ละครอบครัวหรืออาศัยสินเชื่อจากบรรดานายทุนเงินกู้แขกเซตตี้ เพื่อนำมาขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราได้แต่อย่างใดตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1

อย่างไรก็ตาม การที่ยางพาราได้กลายเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ชนิดใหม่ที่มีราคาขึ้นลงตามอิทธิพลของอุปสงค์อุปทานของตลาดโลกที่มีตลาดกลางลอนดอนและตลาดกลางสิงคโปร์เป็นผู้มีบทบาทครอบงำสินค้าชนิดนี้เพิ่มขึ้นตลอดเวลา โดยตลาดกลางลอนดอนได้กลายเป็นผู้กำกับอุปสงค์ยางพาราในประเทศไทยอุตสาหกรรมยางที่ใหญ่ที่สุดของโลกอย่างมั่นคงตลอดมาตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ต่อไปเรื่อยมาแล้ว ตลาดกลางสิงคโปร์ยังได้พัฒนาบทบาทอย่างกว้างขวางในช่วงระหว่างสงครามดังกล่าว จนกลายเป็นผู้กำกับอุปทานยางพาราในแหล่งผลิตที่สำคัญที่สุดของโลกคือดินแดนต่าง ๆ ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยทุนอังกฤษทั้งที่กรุงลอนดอนและที่สิงคโปร์ได้ทำหน้าที่ครอบงำตลาดยางพาราของโลกไว้ได้อย่างเหนียวแน่นตั้งแต่สงครามดังกล่าวเป็นต้นมา นอกจากนั้นแล้ว การที่สวนยางพาราขนาดใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาณานิคมมลายูซึ่งเป็นแหล่งผลิตยางพารารายใหญ่ที่สุดช่วงหลังสงครามครั้งนั้น

เพราะสามารถผลิตได้มากกว่าร้อยละ 72 ของโลก²² และส่วนใหญ่สวนยางพาราเหล่านั้นก็ล้วนเป็นของบริษัทต่าง ๆ ของชาวอังกฤษ ขณะที่ในประเทศไทยเอง ถึงแม้จะมีทุนอังกฤษเพียงรายเดียวคือบริษัท บงนารับเบอร์ จำกัด (Bang Nara Rubber Co., Ltd.) ได้รับอนุญาตให้สร้างสวนยางพาราจำนวนประมาณ 500 เอเคอร์ขึ้นที่อำเภอริโอเซา จังหวัดนราธิวาสในระหว่างสงครามโลกครั้งนั้นก็ตาม แต่บริษัทสวนยางพารารายนี้ก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนัก ถ้าหากเปรียบเทียบกับบริษัทสวนยางพาราขนาดใหญ่อื่น ๆ ของทุนอังกฤษในอาณานิคมมลายู หรือบริษัทสวนยางพาราขนาดใหญ่อื่น ๆ ของนายทุนดัตช์ในอาณานิคมอินเดียนตะวันออก และนายทุนฝรั่งเศสในอาณานิคมอินโดจีนขณะนั้น จากการที่ทุนอังกฤษมีบทบาทสำคัญสูงสุดในการครอบงำวงจรธุรกิจตลาดยางพาราสำคัญที่สุดของโลกคือ จากบริเวณแหล่งผลิตต้นน้ำในอาณานิคมมลายู โดยมีตลาดสิงคโปร์เป็นแหล่งรวบรวมวัตถุดิบแทบทั้งหมดของดินแดนแห่งนั้นและดินแดนอื่น ๆ ทั้งทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วยังมีตลาดลอนดอนเป็นแหล่งระบายวัตถุดิบหรือบริเวณปลายทางของสินค้าอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงทำให้ทั้งกลุ่มทุนต่าง ๆ บริษัทนายหน้า บริษัทเจ้าของสวนยางพารา และบริษัทผู้ส่งออกและผู้ส่งเข้ายางพารา เป็นต้น ทั้งในตลาดกลางลอนดอนและตลาดกลางสิงคโปร์อยู่ในฐานะได้เปรียบกว่าผู้ประกอบการชาติอื่น ๆ หรือตลาดกลางสินค้าโภคภัณฑ์อื่น ๆ ทั่วโลกในขณะนั้นได้อย่างง่ายดาย จนกระทั่งบางครั้งผู้ประกอบการธุรกิจยางพาราทั้งทางตรงและทางอ้อมในตลาดกลางยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลกทั้ง 2 แห่งเหล่านี้ สามารถสร้างอิทธิพลครอบงำราคาสินค้าโภคภัณฑ์ชนิดนี้ได้ทั่วโลกแล้ว อุปสงค์และอุปทานเทียมของยางพาราในตลาดโลกทั้งหมดจะถูกผูกคอตเหล่านี้สร้างขึ้นมาเพื่อปั่นราคาได้อย่างง่ายดายเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมานั่นเอง

อิทธิพลของทุนอังกฤษสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1

ตามข้อเท็จจริงนั้น ถึงแม้ว่าการซื้อขายยางพาราโดยผ่านตลาดสิงคโปร์ ซึ่งได้กลายเป็นตลาดกลางยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลกนับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ได้มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก โดยมีการเพิ่มจากเดิม ใน ค.ศ. 1911 จากจำนวนเพียง 84 ตัน ได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 82,824 ตันก่อนสิ้นปี ค.ศ. 1918²³ อย่างไรก็ตาม การขนส่งยางพาราจากแหล่งผลิตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีสิงคโปร์เป็นแหล่งระบายยางพาราสู่ตลาดยุโรปและสหรัฐอเมริกา ได้เกิดปัญหาขาดแคลนพาหนะขนส่งจากแหล่งผลิตไปสู่ตลาดโลกเหล่านี้อีกทอดหนึ่ง เพราะเรือเดินทะเลจำนวนมากในทวีปยุโรปได้รับความเสียหายจากภัยสงครามดังกล่าว ในที่สุดก็ได้ทำให้เกิดภาวะสต็อกยางพาราคั่งเหลืออยู่ในประเทศผู้ผลิตแถบนี้จำนวนมาก ขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในทวีปยุโรปซึ่งได้รับผลเสียหายจากภัยโจมตีต่าง ๆ ช่วงสงครามโลก ก็ยังไม่อยู่ในสภาพที่จะเดินเครื่องจักรผลิตสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบได้อย่างเต็มที่อยู่ระยะหนึ่งในช่วงเพื่งสิ้นสุดสงคราม เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ ในที่สุดก็ได้ทำให้อุปทานมากกว่าอุปสงค์ยางพารา และได้ทำให้ราคายางพาราในตลาดโลกทรุดสวลงอย่างรวดเร็วมากในเวลาต่อมา

ถึงแม้ว่าในที่สุดบรรดาบริษัทเจ้าของสวนยางพาราอังกฤษส่วนใหญ่ และบริษัทเจ้าของสวนยางพาราตัดซ์ในอาณานิคมอินเดียตะวันออกจำนวนหนึ่ง ได้ร่วมมือกันจัดตั้งสมาคมผู้เพาะปลูกยางพารา (The Rubber Growers Association :RGA) ขึ้นมาตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1918 นั้นเอง เพื่อวัตถุประสงค์ที่บรรดานายทุนตะวันตกเหล่านี้จะต้องช่วยกันพัฒนา นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ร่วมกัน ในลักษณะสมัครใจช่วยกันลดการผลิตยางพาราในสวนยางพาราขนาดใหญ่ของแต่ละบริษัทลงชั่วคราว จนกว่าราคายางพาราในตลาดโลกจะมีราคากระตือรือร้นขึ้น แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว ข้อตกลงต่างๆ ของสมาคมผู้เพาะปลูกยางพารา (RGA) ก็ไม่สามารถบังคับใช้มาตรการพยุกระดับราคาและจำกัดการผลิตแบบสมัครใจของสมาชิกแต่ละรายได้ เพราะบริษัทผู้ผลิตยางพารารายใหญ่เหล่านี้แต่ละบริษัท นอกจากจะเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ของภาคเอกชนแต่ละชาติ ต่างก็มุ่งหวังแสวงหากำไรสูงสุดด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นถึงแม้ว่าบริษัทสวนยางพาราของอังกฤษทั้งในอาณานิคมมลายูและอาณานิคมซีกตอนขณะนั้น ถือเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่สุดเพราะอาณานิคมของอังกฤษทั้งสองแห่งเหล่านี้ได้ผลิตยางพารามากกว่าร้อยละ 72 ขณะที่อาณานิคมอินเดียตะวันออกของคัตซ์ผลิตยางพาราได้เพียงประมาณร้อยละ 25 ของโลกใน ค.ศ. 1920 ก็ตาม²⁴ แต่ในที่สุดอังกฤษซึ่งเป็นมหาอำนาจสำคัญที่สุดในขณะนั้น รวมทั้งภาคเอกชนของตนเองซึ่งควบคุมตลาดกลางยางพาราสำคัญที่สุดของโลกทั้ง 2 แห่งคือตลาดกลางลอนดอนและตลาดกลางสิงคโปร์ จึงใช้ความพยายามทุกรูปแบบเพื่อกดดันให้รัฐบาลเนเธอร์แลนด์ซึ่งประเทศของตนได้รับความเสียหายอย่างมากจากภัยสงครามที่ผ่านมา เพราะต้องปฏิบัติตนเองเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดของรัฐบาลอังกฤษตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมาอีกด้วย ในที่สุดทั้งรัฐบาลอังกฤษและเนเธอร์แลนด์ ก็ได้บรรลุข้อตกลงและจัดตั้งโครงการจำกัดสตีเวนสัน (Stevenson Restriction Scheme : SRS) ขึ้นมาบังคับใช้ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1922 โดยโครงการนี้ได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิตยางพาราของอาณานิคมมลายูและซีกตอนของอังกฤษ และอาณานิคมอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ ดังนี้คือ ให้อาณานิคมแต่ละแห่งของอังกฤษและเนเธอร์แลนด์ จัดการจำกัดปริมาณการผลิตยางพาราของตนเอง ไม่ให้เกินปริมาณการผลิตของปี ค.ศ. 1920 ที่ผ่านมา ซึ่งถือเป็นปริมาณโควตาหลักของโครงการควบคุมการผลิตยางพาราตั้งแต่เริ่มปฏิบัติการ โดยให้รัฐบาลแต่ละประเทศบังคับใช้มาตรการภายในต่าง ๆ เพื่อควบคุมการผลิตยางพาราของภาคเอกชนแต่ละรายในอาณานิคมของตนเองต่อไป โดยยึดหลักเกณฑ์ง่าย ๆ ว่าปริมาณยางพาราร้อยละ 60 ตามสัดส่วนการผลิตในแต่ละอาณานิคมของประเทศอังกฤษและเนเธอร์แลนด์ขณะนั้น สามารถส่งออกสู่ตลาดโลกได้โดยเสียภาษีสินค้าขาออกในอัตราต่ำสุด ส่วนยางพาราขาออกที่เหลือเกินกว่าร้อยละ 60 ของโควตา จะต้องเสียภาษีส่งออกในอัตราส่วนที่คำนวณจากมูลค่าการส่งออกยางพาราทั้งหมดในแต่ละปี ไม่ใช่คำนวณจากส่วนที่เกินจากโควตาส่งออกร้อยละ 60 จากฐานการผลิตในปี ค.ศ. 1920 แต่อย่างใด โดยโครงการข้อจำกัดการผลิตยางพาราดังกล่าวนี้นี้ จะต้องทำให้ราคายางพาราในตลาดลอนดอนมีราคาระดับธรรมดาในระดับราคาระหว่าง 1 ชิลลิง ถึง 1 ชิลลิง 3 เพนนีต่อยางพารา 1 ปอนด์ แต่ถ้าหากราคายางพาราเฉลี่ยในช่วง 3 เดือนของตลาดลอนดอนลดลงต่ำกว่าปอนด์ละ 1 ชิลลิง ประเทศผู้ผลิตทั้งสองจะต้องตัดโควตาการส่งออกของตนลดลงร้อยละ 5 ของโควตาการส่งออกเดิม

ในแต่ละปีทันที ในทางกลับกัน ถ้าหากราคายางพาราเฉลี่ยในช่วง 3 เดือนของตลาดลอนดอนก่อนหน้าระยะเวลาของการเปลี่ยนโควตาเพิ่มขึ้นหรือลดลง ประเทศผู้ผลิตยางพาราจะต้องตัดโควตาส่งออกของตนให้ลดลงร้อยละ 5 ของจำนวนโควตาที่มีอยู่ในขณะนั้นทันที²⁵

การที่ทุนอังกฤษและทุนดัตช์ซึ่งควบคุมการผลิตยางพาราของโลกได้มากกว่าร้อยละ 97 ของปริมาณยางพาราทั้งหมดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อมีผลปฏิบัติจริงแล้ว ก็ได้ส่งผลกระทบต่อการซื้อขายตลอดวงจรธุรกิจยางพาราในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา เพราะพัฒนาการของเศรษฐกิจยางพาราของไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงกลไกราคาตลาดโลกซึ่งโครงการจำกัดสถิติเวินสัน (SRS) ครอบงำเพิ่มขึ้นมาอีกปัจจัยหนึ่ง ถึงแม้ว่าประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกของโครงการนี้ก็ตาม แต่เนื่องจากการส่งออกยางพาราของไทยตั้งแต่ต้น ล้วนพึ่งพิงอุปสงค์ของตลาดอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตกเป็นหลัก โดยยี่ดราคาดซื้อขายทั้งราคาปลีกและราคาส่งออกทุกรูปแบบตามอัตราเปลี่ยนแปลงของทั้งตลาดสิงคโปร์และตลาดลอนดอนตลอดมาแล้ว ยางพาราส่งออกของไทยทั้งหมดก่อนถึงตลาดในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ยังถูกกว้านซื้อโดยบรรดานายหน้าและบริษัทค้ายางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลก่อนสู่ตลาดโลกในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกอื่นๆ อีกทอดหนึ่งด้วย เพราะฉะนั้น การส่งออกยางพาราของไทยเพื่อระบายสู่ตลาดโลกทั้งที่ผ่านปีนังและสิงคโปร์เกือบทั้งหมด จึงต้องถูกพันนาการโดยโควตาส่งออกของอาณานิคมมลายูไปโดยปริยายด้วย ขณะเดียวกัน ทุนส่วนใหญ่ที่นำมาไหลเวียนอยู่ในห้องตลาดยางพาราไทย ล้วนเป็นทุนอังกฤษซึ่งบริษัทต้น กากี จำกัดในสิงคโปร์และปีนัง ได้ระดมมาจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และบริษัทนายหน้าค้ายางพาราอื่น ๆ ในตลาดกลางสิงคโปร์ ซึ่งต่างก็ได้แข่งชิงกันปล่อยสินเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับเครือข่ายธุรกิจยางพาราของบริษัทต้น กากี จำกัด ซึ่งได้กลายเป็นผู้ประกอบการยางพาราจีนโพ้นทะเลรายใหญ่ที่สุดของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อีกด้วย จนกระทั่งบริษัทต้น กากี จำกัด ตัวอย่างเช่นใน ค.ศ. 1918 บริษัทนี้ได้กำไรจากการทำธุรกิจยางพาราเพียงอย่างเดียว ภายหลังจากการหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งหมดแล้วสูงถึงประมาณ 4.5 ล้านเหรียญ ต่อมาใน ค.ศ. 1925 กำไรของบริษัทนี้ได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นประมาณ 7.8 ล้านเหรียญ เป็นต้น²⁶ ถัดจากนั้นยังเอากำไรส่วนใหญ่ไปขยายการลงทุนเพิ่มขึ้นตลอดเวลา แทนที่จะนำเอากำไรที่ได้ในแต่ละปีไปจ่ายเป็นเงินปันผลเลียนแบบการประกอบการธุรกิจของบริษัทค้ายางพาราของอังกฤษในขณะนั้นด้วยวิธีการแบบนี้จึงทำให้กิจการลงทุนของบริษัทต้น กากี จำกัดและบริษัทในเครือ ได้ขยายปีกครอบงำธุรกิจยางพารามีไข่เฉพาะแต่ในคาบสมุทรมลายูอีกต่อไปเท่านั้น แต่ธุรกิจลงทุนทางด้านนี้ของเครือบริษัทต้น กากี จำกัดยังได้ขยายกิจการเพิ่มขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทยตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ควบคู่ไปกับการขยายธุรกิจยางพาราในรูปแบบต่าง ๆ เข้าไปในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์และอินโดจีนของฝรั่งเศสเพิ่มขึ้นตลอดเวลาด้วย ในเวลาเดียวกัน ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดทั้งสาขาสิงคโปร์ และปีนัง ซึ่งเป็นแหล่งระดมทุนอังกฤษรายใหญ่ที่สุดของบริษัทต้น กากี จำกัดและบริษัทในเครือ ยังได้อัดฉีดสินเชื่อให้บริษัทนี้สามารถขยายอิทธิพลและเครือข่ายเข้าไปครอบงำธุรกิจยางพาราทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดเวลา แม้ว่าการกระทำดังกล่าว

อาจจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจการลงทุนของบริษัทค้ายางพาราหรือบริษัทนายหน้าอังกฤษในตลาดสิงคโปร์บ้างก็ตาม แต่การประสานผลประโยชน์ระหว่างธนาคาร ฮองกงและเช็งไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด กับกลุ่มบริษัทในเครือของตน กากี้ ก็ยังคงเพิ่มขึ้นตลอดเวลาในช่วงทศวรรษ 1920 ตัวอย่างเช่น ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1921 ธนาคารฮองกงและเช็งไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ได้ออกค้ำฟล่องหน้า (overdraft) ให้เฉพาะในนามของตน กากี้สูงถึง 1,061,000 เหรียญ พร้อมกับเงินกู้อีก 900,000 เหรียญ ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1925 ธนาคารนี้ได้ออกค้ำฟล่องหน้าให้เขาสูงถึง 3,000,000 เหรียญ และเงินกู้อื่นๆ อีก 5,000,000 เหรียญ นอกจากนั้นธนาคาร ชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคารอื่น ๆ ของอังกฤษซึ่งมีสาขาอยู่ในสิงคโปร์และปีนัง ก็ได้พยายามเข้าไปช่วงชิงผลประโยชน์ด้วยการปล่อยสินเชื่อและเครดิตให้กับตน กากี้ และบริษัทในเครือเพื่อแข่งขันกับธนาคาร ฮองกงและเช็งไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ตลอดเวลาเหมือนกัน แม้ว่าธนาคารเหล่านี้จะมีส่วนแบ่งในการทำธุรกิจกับกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลรายใหญ่ที่สุดรายนี้ โดยเป็นรองบทบาทของธนาคารฮองกงและเช็งไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ก็ตาม เพราะฉะนั้นตน กากี้และบริษัทในเครือจึงอยู่ในฐานะได้เปรียบที่จะระดมสินเชื่อและเครดิตต่างๆ จากธนาคารอังกฤษทุกธนาคารในตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์ได้ตลอดเวลาอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ในค.ศ. 1926-1927 ธนาคารต่างๆ เหล่านี้ในสิงคโปร์ได้ปล่อยสินเชื่อให้ตน กากี้สูงถึงประมาณ 10,000,000 เหรียญ²⁷

ถึงแม้ว่าบรรดาบริษัทยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอยู่มากมายภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา แต่ธุรกิจยางพาราของบริษัทตน กากี้และบริษัทในเครือได้กลายเป็นกลุ่มธุรกิจยางพาราที่ไม่ใช่ครอบงำตลาดยางพาราของไทยไว้ได้มากที่สุดเท่าที่นั้น ธุรกิจยางพาราของกลุ่มนี้ยังมีบทบาทในฐานะผู้ครอบงำตลาดยางพารารายใหญ่ที่สุดของอาณานิคมอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ ตลาดยางพาราปีนัง และตลาดยางพาราสิงคโปร์หรือที่เรียกรวมกันว่าตลาด The Straits Settlements ตั้งแต่ครั้งหลังทศวรรษ 1920 เป็นต้นมาอีกด้วย เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะมีบริษัทยางพารานาขนาดใหญ่ของชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งสามารถพัฒนาเป็นบริษัทข้ามชาติในลักษณะทำนองเดียวกันกับบริษัทตน กากี้จำกัด ตั้งแต่นั้นมาถึง 36 บริษัท แต่สถานภาพและบทบาทของบริษัทชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ นอกจากจะเปรียบเทียบกันไม่ได้เลยกับบริษัทของตน กากี้ จำกัด แล้ว เงินทุนสินเชื่อส่วนใหญ่ที่บริษัทเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากทั้งบริษัทค้ายางพาราและธนาคารอังกฤษสาขาต่าง ๆ ในสิงคโปร์และปีนัง ยังมีสัดส่วนน้อยมากถ้าหากนำไปเปรียบเทียบกับเงินทุนหมุนเวียนซึ่งเครือข่ายธุรกิจของบริษัทตน กากี้ จำกัด ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถระดมทุนทั้งทางตรงและทางอ้อมจากธนาคาร ฮองกงและเช็งไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด สาขาปีนังและสาขาสิงคโปร์ตลอดเวลาในช่วงนั้นอีกด้วย ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงการที่ตน กากี้ผู้อยู่ในฐานะผู้นำชุมชนจีนโพ้นทะเลซึ่งทรงอิทธิพลคนหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังสามารถระดมทุนได้อีกมากมายผ่านกองทุนของสมาคมและธนาคารต่าง ๆ ของชาวจีนโพ้นทะเลในสิงคโปร์ ซึ่งเพิ่งเปิดกิจการขึ้นมาในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วย ตัวอย่างเช่น ธนาคารพาณิชย์จีน จำกัด (CCB) ธนาคารโฮฮอง จำกัด เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นธนาคารพาณิชย์

ของนายทุนจีนฮกเกี้ยนซึ่งมีสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับตัน กากี และเข้ามาเกี่ยวข้องกับธุรกิจการปั่นราคา
ยางพาราในตลาดยางสิงคโปร์ตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วยกันทั้งสิ้น²⁸

พัฒนาการของตลาดยางพาราตั้งแต่นั้นมา มิใช่จะทำให้ตลาดสิงคโปร์กลายเป็นตลาดกลาง
ยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลก โดยบคับบพาทของตลาดลอนดอนเพิ่มขึ้นตลอดมาแล้ว กลุ่มทุนอังกฤษ
ทั้งในฐานะผู้ซื้อขาย นายหน้า และเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่ซึ่งประกอบธุรกิจต่าง ๆ ทั้งในแบบ
ซื้อขายล่วงหน้าและซื้อขายประจำวันในโกลด์สมิทส์ชนิดนี้ผ่านตลาดกลางสิงคโปร์ ยังไม่อยู่ในฐานะที่จะ
ครอบงำตลาดแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนกับการครอบงำตลาดกลางดีบุก ซึ่งกลุ่มทุนอังกฤษยังคงมีอำนาจ
ผูกขาดครอบงำทั่วโลกไว้ได้อย่างเหนียวแน่นตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้าม การที่
กลุ่มทุนอังกฤษได้กลายเป็นหัวเรือใหญ่สำคัญในการผลักดันโครงการจำกัดปริมาณการผลิตยางพาราหรือที่
เรียกว่าโครงการจำกัดสถิติเว็นสันตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1922 เป็นต้นมา เงื่อนไขต่าง ๆ ของโครงการนี้ยัง
กลายเป็นช่องโหว่ต่าง ๆ มากมายให้บรรดาชาวจีนโพ้นทะเลที่ดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยางพารา
โดยเฉพาะบริษัท ตัน กากี จำกัด และบริษัทในเครือทั่วภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้
เพื่อสร้างพลังต่อรองในการปั่นราคายางพารา ยังทำให้เครือข่ายธุรกิจอื่น ๆ ของกลุ่มทุนอังกฤษซึ่งทำ
ธุรกรรมซื้อขายยางพาราผ่านตลาดสิงคโปร์และตลาดลอนดอนในขณะนั้น จำเป็นต้องประสาน
ผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจยางพาราแทบทุกรูปแบบกับบริษัทตัน กากี จำกัดและบริษัทอื่น ๆ ของชาวจีน
ฮกเกี้ยน ซึ่งประสบความสำเร็จในการเข้ามาครอบงำธุรกิจยางพาราทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้
ได้อย่างเหนียวแน่นตั้งแต่นั้นมาอีกด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าหากกลุ่มธุรกิจยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเล
เหล่านี้หันไปรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นกับธนาคารต่าง ๆ ของพวกเขาซึ่งมีอยู่ถึง 3 ธนาคารแล้วใน
ขณะนั้น รวมทั้งขยายความร่วมมือกับกลุ่มทุนญี่ปุ่นซึ่งแสดงท่าทีอย่างเปิดเผยที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจ
ยางพาราของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โอกาสในการครอบงำตลาดยางพาราของโลก
ซึ่งอังกฤษมีบทบาทสูงสุดตลอดมาตั้งแต่อดีต ก็อาจสูญเสียไปได้ง่ายเหมือนกัน ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้
จึงทำให้บรรดาบริษัทธุรกิจยางพารา รวมทั้งสถาบันการเงินต่าง ๆ ของอังกฤษ โดยเฉพาะธนาคารฮ่องกง
และเซี่ยงไฮ้คอปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด์ จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ซึ่งเพิ่งเข้ามา
มีบทบาทในภูมิภาคนี้ จำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การตลาดและการลงทุนในการทำธุรกิจร่วมกับบริษัทค้าขาย
ยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะบริษัทตัน กากี จำกัดและบริษัทในเครืออื่น ๆ ของกลุ่มนี้ทั่วทั้ง
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้ประสานผลประโยชน์ได้กว้างขวางและใกล้ชิดที่สุดไปโดยปริยาย ใน
ที่สุด การค้าขายยางพาราโดยอาศัยเครดิตสินเชื่อจากธนาคารและบริษัทส่งออกยางพาราของกลุ่มทุน
อังกฤษ ซึ่งมีสาขาทำการซื้อขายโกลด์สมิทส์ชนิดนี้อยู่ในตลาดกลางสิงคโปร์ ก็ได้กลายเป็นพันธมิตรหรือ
เครื่องจักรสำคัญในการทำให้อำนาจการค้าขายยางพาราตั้งแต่ระดับผู้ผลิตรายย่อย พ่อค้าคนกลาง โรงรมยางพารา
และผู้ส่งออกยางพาราแต่ละดินแดนก่อนถึงตลาดกลางสิงคโปร์ ล้วนเกื้อกูลต่อการส่งเสริมบทบาทให้
บริษัทตัน กากี จำกัดและบริษัทในเครือ จนกลายเป็นกลุ่มทุนที่ครอบงำตลาดของแต่ละดินแดนที่ผลิต
ยางพาราได้เพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่ธนาคารอังกฤษสาขาต่าง ๆ ใน The Straits

Settlements จะปล่อยสินเชื่อให้ธุรกิจกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวตลอดเวลา จนกระทั่งใน ค.ศ. 1931 มีมูลค่าสูงถึงประมาณ 12,000,000 เหรียญ²⁹

ขณะที่ธุรกิจยางพาราของไทยซึ่งไม่ได้แตกต่างจากวงการยางพาราในชาติเพื่อนบ้านข้างเคียงอื่น ๆ ที่เป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก เพราะกลไกของตลาดภายในแต่ละดินแดนนอกจากจะต้องพึ่งพิงมาตรการควบคุมโควตาการส่งออกตามข้อตกลงต่างๆ ในโครงการจำกัดสถิติเงินต้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้วนหน้ากันแล้ว ขณะเดียวกัน ทุนอังกฤษในรูปแบบต่าง ๆ ก็ได้กลายเป็นสินเชื่อสำคัญของกลุ่มนายทุนจีนโพ้นทะเลจากสิงคโปร์และปีนัง ซึ่งล้วนเป็นเครือข่ายของบริษัทต้น กากี้จำกัดและบริษัทในเครือ ก็ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการครอบงำการซื้อขายยางพาราในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลาอีกด้วย เพราะฉะนั้น ราคาซื้อขายยางพาราในประเทศไทย นอกจากจะต้องผันแปรไปตามตลาดโลกซึ่งถูกโครงการสถิติเงินต้นผูกมัดไว้ชั้นหนึ่งแล้ว ยิ่งนานวันมากขึ้นยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการเก็งกำไรราคาของบริษัทต้น กากี้ จำกัดและบริษัทในเครือ ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งนายหน้าและลูกค้าของบริษัทข้ามชาติอังกฤษ ทั้งในตลาดกลางยางพาราสิงคโปร์และตลาดกลางยางพาราลอนดอน ขณะเดียวกัน การที่ระบบโทรคมนาคมและการสื่อสารทุกรูปแบบของประเทศไทยในขณะนั้นและในเวลาต่อมา ยังอยู่ในสภาพล่าช้ากว่าอาณานิคมมลายูของอังกฤษมาก เพราะฉะนั้นตลาดยางพาราของไทยจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะสื่อสารพันการเปลี่ยนแปลงของราคารายางพาราในตลาดโลก ซึ่งมีราคาขึ้นลงอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย เพราะฉะนั้นตลาดยางพาราในประเทศไทยจึงอยู่ในสภาพถูกมัดมือชก หรืออยู่ในสภาพกินน้ำได้สกอกโดยผูกพันไปตามราคาอ้างอิงของตลาดกลางสิงคโปร์ ซึ่งเครือข่ายของบริษัทต้น กากี้ จำกัดคือ บริษัทได้ต้อง จำกัด บริษัทน้ำเชื่อม จำกัด และบริษัทน้ำไถ่ จำกัด ล้วนอยู่ในฐานะได้เปรียบผู้ประกอบการรายย่อยอื่น ๆ ทั่วภาคใต้ของประเทศไทยในขณะนั้น ในการที่จะทราบการเปลี่ยนแปลงของราคารายางพาราในตลาดกลางสิงคโปร์และลอนดอนได้ทันทั่วทั้งตลอดเวลา ดังนั้นสภาพการทั่วไปของการค้าขายยางพาราทุกระดับในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา จึงยิ่งกลายเป็นตลาดที่ถูกผูกขาดโดยเครือข่ายของกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลที่มาจากสิงคโปร์ ปีนังเหล่านี้เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าราคารายางพาราในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1920 โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากการบังคับใช้โครงการสถิติเงินต้นไปได้ประมาณ 2-3 ปีแล้ว นอกจากได้ทำให้ราคารายางพาราในตลาดโลกมีเสถียรภาพอยู่ได้ระยะหนึ่ง เพราะบรรดาสวนยางพาราขนาดใหญ่ทั้งของบริษัทอังกฤษและบริษัทดัตช์ในแต่ละอาณานิคม ได้ถูกมาตรการจำกัดการระบายยางพาราสู่ตลาดโลกทางอ้อมในขณะนั้น แต่ในภาคใต้ของประเทศไทยกลับมีพื้นที่เพาะปลูกสวนยางพาราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการลงทุนของบรรดาชาวจีนโพ้นทะเลที่ได้อพยพเข้ามาจากอาณานิคมมลายูของอังกฤษและอาณานิคมอินเดียตะวันออกของดัตช์ตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ภายใต้นโยบายสนับสนุนและส่งเสริมอย่างเต็มที่ของรัฐบาลไทย ที่จะให้คนเหล่านี้เข้ามาครอบครองพื้นที่ทำการเพาะปลูกยางพารา ก่อนที่กลุ่มทุนอังกฤษขนาดใหญ่อื่นๆ จะใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐบาลตนเองเข้ามาบีบบังคับให้รัฐบาลไทย เปิดทางให้พวกเขาเข้ามาลงทุนทำสวนยางพาราขนาดใหญ่เหมือนในอาณานิคมตะวันตกแต่ละแห่งได้อย่างง่ายดายก่อนหน้านี้ ด้วย

เหตุผลเหล่านี้ จึงทำให้พื้นที่เพาะปลูกยางพาราในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากเดิมใน ค.ศ. 1917 ซึ่งมีเพียงประมาณ 109,000 ไร่ กลายเป็นประมาณ 886,000 ไร่ใน ค.ศ. 1928³⁰

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ทางอ้อม ในการที่จะใช้อำนาจต่อรองของพวกเขาในตลาดยางพาราของไทยซึ่งไม่ได้ถูกบังคับให้มาตรการจำกัดการผลิตของโครงการสถิติเวนสันอย่างเป็นทางการ เพราะประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีของโครงการจำกัดการผลิตยางพาราดังกล่าวเลย ขณะที่สถิติตัวเลขของผลผลิตยางพาราในประเทศไทยขณะนั้น บรรดาบริษัทนายหน้าและกลุ่มทุนอังกฤษทั้งในตลาดสิงคโปร์และลอนดอน ก็ไม่สามารถทราบตัวเลขที่ถูกต้องได้เลย เพราะผลผลิตยางพาราส่วนใหญ่ของไทยได้ถูกบริษัทไต้ตง จำกัด บริษัทน้ำเชื่อม จำกัด และบริษัทน้ำไฉ่ จำกัด ทำการกว้านซื้อผ่านบรรดาร้านรับซื้อยางพารารายใหญ่และรายเล็กทั่วภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งล้วนแต่อาศัยเครดิตและสินเชื่อจากบรรดาเครือข่ายธุรกิจเหล่านี้ของบริษัทต้น กากี จำกัด ผู้ได้รับสินเชื่อระยะยาวจากบรรดาธนาคารและบริษัทยางพาราข้ามชาติอื่น ๆ ของกลุ่มทุนอังกฤษในตลาดกลางสิงคโปร์และป็นังอีกทอดหนึ่ง นอกจากนั้นแล้ว ยางพาราส่วนใหญ่ของไทยก็ถูกส่งออกสู่ตลาดโลกโดยผ่านท่าเรือสิงคโปร์และท่าเรือป็นังแทบทั้งหมดอีกด้วย ดังนั้นปัจจัยใหม่ๆ เหล่านี้จึงยังส่งเสริมให้เครือข่ายธุรกิจของบริษัทในเครือต้น กากีเหล่านี้ อยู่ในฐานะได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ กับกลุ่มทุนอังกฤษในตลาดยางพาราโลกได้เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย ชำร่วยยิ่งไปกว่านั้น การที่ประเทศไทยไม่ได้เป็นชาติภาคีของโครงการจำกัดสถิติเวนสันมาตั้งแต่ต้น แต่ในเวลาเดียวกัน ประเทศไทยกลับมีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกและการเพิ่มผลผลิตยางพาราดลาคทศวรรษ 1920 เฉกเช่นเดียวกันกับปริมาณการเพิ่มขึ้นของสวนยางพาราขนาดเล็กของบรรดาชาวจีนโพ้นทะเลในอาณานิคมมลายูและอาณานิคมอินเดียนตะวันออกช่วงนั้น ซึ่งผู้ที่มิบทบาทในการรับซื้อผลผลิตจากเจ้าของสวนรายย่อยเหล่านี้ ส่วนใหญ่ก็คือเครือข่ายของบริษัทต้น กากี จำกัด ในอาณานิคมตะวันตกทั้งสองเหมือนกับในภาคใต้ของประเทศไทยเช่นกัน ผลพวงที่ติดตามมาอย่างรวดเร็วในขณะนั้นคือ ขณะที่บริษัทค้าขายยางพาราข้ามชาติรายใหญ่ๆ ของกลุ่มทุนอังกฤษในตลาดกลางลอนดอนและตลาดกลางสิงคโปร์ซึ่งผูกขาดกันอยู่เพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น เช่น บริษัทททุทรีส์ จำกัด บริษัทโบสดีส์ จำกัด บริษัทเฮริสตันแอนด์ครอสฟีลด์ จำกัด บริษัทไซม์คาร์บี จำกัด และบริษัทเพ็ตเตอร์สันไซมอนส์ จำกัด (Patterson Simons & Company, Ltd.) เป็นต้น³¹ บริษัทเหล่านี้อาจจะอยู่ในฐานะปั่นอุปสงค์เทียมของยางพาราในตลาดอุตสาหกรรมตะวันตกได้เหมือนในอดีตก่อนหน้าทศวรรษ 1920 แต่ทุนอังกฤษเหล่านี้ไม่อยู่ในฐานะที่จะปั่นอุปทานเทียมในแหล่งผลิตยางพาราของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างง่ายดายเหมือนในอดีตอีกต่อไป เพราะยิ่งนานวันขึ้น สวนยางพาราขนาดกลางและขนาดเล็กทั่วไปของชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับทวีสัดส่วนเพิ่มขึ้นตลอดเวลาตามราคายางพาราที่มีราคาสูงขึ้นภายใต้การบังคับใช้ของโครงการสถิติเวนสันระหว่าง ค.ศ. 1922-1928³² โดยผลผลิตของสวนยางพาราเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนทำการซื้อขายผ่านมือเครือข่ายของบริษัทต้น กากี จำกัด และบริษัทของมหาเศรษฐีจีนโพ้นทะเลอื่นๆ แทนที่จะทำการซื้อขายโดยผ่านบริษัทข้ามชาติของชาวตะวันตกเหมือนกับสวนยางพาราขนาดใหญ่เคยประพฤติปฏิบัติกันมา

ด้วยเหตุนี้บริษัทตัน กาก็ จำกัดและบริษัทในเครือทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเพิ่มบทบาทขึ้นมามากเวลาและอยู่ในฐานะที่จะปั่นอุปทานเทียมของยางพาราในแหล่งผลิตแถบนี้ได้มากกว่าในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างแน่นอน โอกาสดังกล่าวจึงทำให้เครือข่ายธุรกิจของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ซึ่งแม้ว่ายังจำเป็นต้องอาศัยเครดิตและสินเชื่อส่วนใหญ่จากกลุ่มทุนอังกฤษ โดยเฉพาะธนาคารต่างๆ ของอังกฤษซึ่งเปิดสาขาอยู่ในสิงคโปร์และปีนังในขณะนั้นก็ตาม แต่หลังต่อรองในการทำธุรกิจยางพารามากหลายรูปแบบของเครือข่ายบริษัทตัน กาก็ จำกัดกับธนาคารอังกฤษและบริษัทนายหน้าค้าขายยางพาราในตลาดโลกเหล่านี้ ก็จะต้องทวีเป็นเงาตามตัวและทำให้ทุนจีนโพ้นทะเลกลุ่มนี้อยู่ในฐานะผูกขาดตลาดยางพาราไทยได้อย่างมั่นคงตั้งแต่นั้นมาอีกด้วย ขณะเดียวกัน กลุ่มทุนอังกฤษก็อยู่ในฐานะที่ไม่อาจจะแหวกนโยบายการประสานความร่วมมือระหว่างราชสำนักไทยกับบรรดาผู้นำชาวจีนโพ้นทะเลทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสกัดกันไม่ให้ทุนของพวกเขาเข้ามาขยายการลงทุนในเศรษฐกิจยางพาราทั่วภาคใต้ของประเทศไทยได้อย่างง่ายดายเหมือนกับที่ยังดำรงอยู่ในอาณานิคมมาลายูขณะนั้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จึงยังทำให้กลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลภายใต้การนำของตน กาก็ สามารถใช้ฐานการลงทุนในประเทศไทยรวมทั้งอาณานิคมตะวันตกอื่น ๆ สำหรับการพัฒนาทุนของพวกเขาขึ้นมาได้อย่างแข็งแกร่งเพื่อเข้าไปร่วมชิงบทบาทครอบงำธุรกิจการค้ายางพาราของโลกและแข่งขันกับกลุ่มทุนตะวันตกอื่น ๆ ในระยะยาวต่อไปแล้ว ผลพวงที่ติดตามมาคือการขยายการลงทุนอย่างรวดเร็วของธุรกิจเครือบริษัทตัน กาก็ จำกัดทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยการอัดฉีดของกลุ่มธนาคารอังกฤษและบริษัทข้ามชาติซื้อขายยางพาราในตลาดกลางสิงคโปร์ เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบกิจการลงทุนต่าง ๆ ของกลุ่มนี้ก็กลายเป็นปรากฏการณ์ปกติธรรมดาตลอดมา ในที่สุดยิ่งนานวันมากขึ้นกลุ่มบริษัทนี้ก็เหมือนผู้ประกอบการรายอื่น ๆ คือ ต้องประสบปัญหาการทำธุรกิจที่เสี่ยงต่อการขาดทุนเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย เพราะในเวลานั้นการค้าขายยางพาราทั้งในตลาดกลางสิงคโปร์และตลาดกลางลอนดอน ได้ตกอยู่ในสภาพของการปั่นราคาและการสร้างอุปสงค์อุปทานเทียมของผู้ประกอบการต่างๆ เพิ่มขึ้นตลอดเวลา เปรียบเช่นเดียวกับการปั่นราคาหุ้นทั้งในตลาดลอนดอนและตลาดนิวยอร์กตลอดช่วงทศวรรษ 1920 เช่นกัน นั่นคือธุรกิจยางพาราของบริษัทในเครือตัน กาก็ก็ไม่ได้แตกต่างกับธุรกิจยางพาราของผู้ประกอบการชาวตะวันตกอื่นๆ คือ ในที่สุดแล้วก็ต้องตกอยู่ในวังวนของการเก็งราคาและการปั่นราคาของบรรดาบริษัทนายหน้าต่าง ๆ ทั้งในตลาดกลางโลกทัศน์และตลาดหุ้นสำคัญที่สุดของโลกในเวลานั้นคือตลาดลอนดอนและตลาดนิวยอร์กไปโดยปริยายด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อราคายางพาราในตลาดสิงคโปร์ได้ลดลงจากหาบละ 180 เหรียญ เหลือเพียงประมาณหาบละ 90 เหรียญก่อนสิ้นปี ค.ศ. 1926³¹

ลายรายชื่อของผู้ประกอบการธุรกิจเก็งราคายางพารารายใหญ่ที่สุดของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปรียบเช่นบริษัทตัน กาก็ จำกัด และบริษัทในเครือต่างๆ ก็เริ่มปรากฏออกมาเรื่อย ๆ เมื่อการซื้อขายยางพาราล่วงหน้าของบริษัทในเครือต้องประสบปัญหาเก็งราคาผิดพลาดและขาดทุนสะสมเพิ่มขึ้น แต่ปัญหาการขาดทุนของบริษัทตัน กาก็ จำกัดและบริษัทในเครือก็ยังคงถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับเรื่อยมาได้เป็นอย่างดี โดยธุรกิจกลุ่มนี้ได้ใช้วิธีการขอสินเชื่อระยะยาวจากธนาคารอื่นๆ ของชาวจีนโพ้นทะเล รวมทั้งเงิน

สะสมต่างๆ ของสมาคมจีนทั่วทั้งคาบสมุทรมาเลย์ซึ่งทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินย่อยๆ ของแต่ละชุมชนจีนโพ้นทะเลแต่ละภาษาหรือแต่ละตระกูลไปพร้อมๆ กันด้วย ขณะเดียวกัน บรรดาสถาบันการเงินและบริษัทข้ามชาติอังกฤษซึ่งเป็นแหล่งสินเชื่อกลุ่มใหญ่ที่สุดของเครือข่ายธุรกิจต้น กากี้ ก็ไม่ได้ทราบปัญหาภายในธุรกิจของกลุ่มนี้อย่างแท้จริง เพราะการจ่ายดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมเงินกู้ล่วงหน้าต่าง ๆ ในแต่ละงวดที่ธุรกิจสินเชื่อของตน กากี้จำเป็นต้องจ่ายให้เจ้าของสินเชื่อกอังกฤษแต่ละราย ก็ยังคงดำรงอยู่อย่างเป็นปกติตลอดช่วงปลายทศวรรษ 1920 ซึ่งเศรษฐกิจขงพาราและเศรษฐกิจโลกโดยรวมกำลังมีที่ท่าถดถอยลงเรื่อยๆ โดยกลุ่มทุนอังกฤษเหล่านี้แทบไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงได้เลยว่า ธุรกิจสินเชื่อของตน กากี้กำลังประสบปัญหาขาดทุนอย่างหนักจนกระทั่งต้องอาศัยเงินกู้ระยะสั้นจากแหล่งเงินทุนอื่นๆ ของชุมชนจีนโพ้นทะเล เพื่อนำมาหมุนเวียนเป็นค่าใช้จ่ายและค่าดอกเบี้ยคงค้างอื่น ๆ ในแต่ละงวดให้กับสถาบันการเงินของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง มากกว่าการที่จะนำรายได้จากผลกำไรของการค้าขงพารามาใช้จ่ายหนี้สินเหล่านี้เหมือนในอดีตก่อนหน้านี้สักอีกต่อไป ขณะเดียวกัน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาเสียหายอย่างยับเยินให้กับธุรกิจของครอบครัวและเครือญาติซึ่งเคยผูกติดกันอย่างเหนียวแน่นกับบริษัทต้น กากี้ จำกัด บรรดาเครือญาติซึ่งครั้งหนึ่งเคยทำงานในฐานะลูกจ้างหรือในฐานะหุ้นส่วนผู้ใกล้ชิดของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุดในกลุ่มนี้ ก็ได้พยายามพ่วงถ่ายต้นทุนและประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งได้เรียนรู้จากสำนักงานใหญ่ของบริษัทต้น กากี้ จำกัดในสิงคโปร์ เพื่อไปจัดตั้งบริษัทหุ้นส่วนใหม่โดยมีตนเองเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุด แทนที่จะเป็นลูกจ้างของตน กากี้ก็อีกต่อไป ก็มีอยู่หลายรายด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ต้น ลักซาย (Tan Lask Sye) ซึ่งมีฐานะเป็นทั้งหลานและลูกจ้างที่ใกล้ชิดของตน กากี้ ก็ได้จัดตั้งบริษัทเอ็กโฮ จำกัด (Aik Ho & Company, Ltd.) ขึ้นมารอล่วงหน้าแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 1924 โดยหุ้นส่วนรายใหญ่อื่นๆ ของพวกเขาก็คือ เครือญาติและหุ้นส่วนผู้ใกล้ชิดซึ่งเคยทำธุรกิจร่วมกันในบริษัทต้น กากี้ จำกัดมาก่อนนั่นเอง ต่อมาใน ค.ศ. 1927 หลี ก้องเจียน (Lee Kong Chian) ซึ่งเป็นลูกเขยคนโตสุดของตน กากี้และเป็นผู้จัดการด้านการเงินของพ่อตามั้งแต่ ค.ศ. 1920 ก็ได้ตัดสินใจไปจัดตั้งบริษัท ลีรับเบอร์ จำกัด (Lee Rubber & Company, Ltd.) ขึ้นมาอีกแห่งหนึ่งแล้ว บุคคลทั้งสองนี้ยังได้เข้าไปถือหุ้นในธนาคารพาณิชย์จีน จำกัด (CCB) และธนาคาร โฮฮอง จำกัด ซึ่งเปิดดำเนินการทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่นั้นมาอีกด้วย³⁴

เพราะฉะนั้นเมื่อบริษัท ต้น กากี้ จำกัด ซึ่งเหมือนกับกลุ่มบริษัทซื้อขายขงพารารายใหญ่อื่นๆ ของโลกได้ถูกรอบงำโดย “ผีพินันของทศวรรษ 1920” เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ควบคู่ไปกับการที่ตลาดหุ้นนิวยอร์กได้เข้ามาบีบบาทครอบงำการซื้อขายและเก็งกำไรขงพาราล่วงหน้าทั้งในตลาดกลางลอนดอนและตลาดกลางสิงคโปร์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงปลายทศวรรษดังกล่าว จนกระทั่งพฤติกรรมเก็งกำไรโดยขาดทั้งประสบการณ์และข้อมูลที่แท้จริง ได้กลายเป็นปรากฏการณ์เด่นของตลาดโภคภัณฑ์และตลาดหุ้นสำคัญๆ ทั่วโลกไปโดยปริยาย ในที่สุดการล่มสริมลงมาของตลาดหุ้นนิวยอร์กก็ได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ผูกมัดตนเองเข้ากับการลงทุนทั้งในตลาดหุ้นนิวยอร์ก ตลาดโภคภัณฑ์ในลอนดอน และตลาดกลางขงพาราในสิงคโปร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นด้วย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงันและถดถอยทั่วโลกตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1930 เป็นต้นไป โดยพัฒนาการดังกล่าวก็

ได้นำไปสู่ความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงของโครงการจำกัดสติเว็นสัน ตลอดจนราคาของพาราทั่วโลกก็ได้จมดิ่งอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น จากราคาเดิมใน ค.ศ. 1930 มีราคาเฉลี่ยเพียงปอนด์ละ 5 ชิลลิง ก็ได้ลดลงใน ค.ศ. 1932 มีราคาเฉลี่ยเพียงปอนด์ละ 1 ชิลลิงเท่านั้น³⁵ ซึ่งนอกจากจะทำให้เศรษฐกิจของพาราทั่วทั้งภูมิภาคนี้ต้องประสบความเสียหายครั้งร้ายแรงที่สุดกว่าที่เคยผ่านมาแล้ว บริษัท ดัน กากี้ จำกัด ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ในสิงคโปร์และมีหนี้สินจำนวนมหาศาลต่อทั้งธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด รวมทั้งบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์อื่นๆ ของอังกฤษ ซึ่งมีมูลค่าหนี้รวมกัน 11,500,000 เหรียญ ก็ได้ถูกบรรดากลุ่มเจ้าหนี้เหล่านี้ซึ่งได้รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเข้าไปบริหารจัดการทันทีใน ค.ศ. 1932 ขณะที่หนี้สินของบริษัทนี้ที่มีต่อธนาคารโฮซอง จำกัด อีกรวมกันประมาณ 2,300,000 เหรียญ ก็ได้ถูกยุบรวมเป็นหนี้สินเดียวกันกับธนาคารพาณิชย์จีน จำกัด (CCB) ซึ่งจะยุบรวมกับธนาคารแห่งนี้เข้าด้วยกัน แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นธนาคารจีนโพ้นทะเล จำกัด (Oversea Chinese Banking Corporation: OCBC) โดยมีทั้งหลี่ ก๊องเจียนและตัน ลักชายเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของธนาคารจีนโพ้นทะเล จำกัด (OCBC) ซึ่งเกิดจากการรวบรวมกิจการของธนาคารต่างๆ ดังกล่าว โดยเงินทุนส่วนใหญ่ทั้งในกรณีการรับภาระจ่ายหนี้เดิมของบริษัทดัน กากี้ จำกัด และเงินอัดฉีดเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาซื้อและควบรวมกิจการธนาคารต่างๆ เข้าด้วยกันเป็นธนาคารจีนโพ้นทะเลจำกัด (OCBC) ภายใต้การบริหารจัดการของหลี่ ก๊องเจียนตั้งแต่นั้นมา ทั้งธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด จะทำหน้าที่อัดฉีดเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้ธนาคารแห่งนี้เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาและผลกระทบทั้งหมดจากการล้มละลายของบริษัทดัน กากี้ จำกัด เพื่อป้องกันไม่ให้นานปลายไปสู่ระบบธนาคารและเศรษฐกิจของอาณานิคมมลายูและ The Straits Settlements โดยรวม³⁶ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากลุ่มสถาบันเงินทุนต่าง ๆ ของอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ที่สุดของบริษัทดัน กากี้ จำกัด ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะฟื้นฟูกิจการของบริษัทนี้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อป้องกันหนี้สินรายใหญ่นานาชนิดที่รายนี้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ของแต่ละสถาบันการเงินในสิงคโปร์และป็นังต่อไป แม้กระทั่งการตกลงยินยอมผ่อนปรนลดอัตราดอกเบี้ยคงค้างให้ลูกหนี้รายนี้เป็นกรณีพิเศษจากเดิมที่เคยเก็บเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 3 ต่อปี ตั้งแต่กลาง ค.ศ. 1933 เป็นต้นไป แต่ในที่สุดแผนการฟื้นฟูกิจการของบริษัทดัน กากี้ จำกัด ซึ่งเคยเป็นยักษ์ใหญ่ธุรกิจค้าขายพารารายใหญ่ที่สุดของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ต้องล้มครืนลงไปเพราะขาดเงินทุนหมุนเวียนอันเนื่องมาจากการทำธุรกิจขาดทุนยับเยิน รวมทั้งการย้ายถ่ายเทกำไรในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ถือหุ้นบริษัทนี้ เพื่อไปจัดตั้งบริษัทใหม่อื่นๆ ก็ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานหลายระลอกก่อนหน้านี้แล้ว ในค.ศ. 1934 กิจการของบริษัทนี้จึงถูกคำสั่งศาลของ The Straits Settlements สั่งปิดชั่วคราว และทรัพย์สินต่างๆ ของบริษัทซึ่งได้ถูกเจ้าหน้าที่อายัดไว้ โดยเฉพาะพวกอสังหาริมทรัพย์ สวนยางพารา โรงงานยางพาราต่างๆ ทั้งใน The Straits Settlements อาณานิคมมลายูของอังกฤษ อาณานิคมอินเดียตะวันออกของดัตช์ และในประเทศไทย ก็ถูกบังคับขายทอดตลาดในราคาถูกเมื่อ ค.ศ. 1936 โดยผู้ที่ประมูลซื้อทรัพย์สินราคาถูกเหล่านี้จากบรรดาเจ้าหนี้ธนาคารและสถาบันการเงินของอังกฤษ ส่วนใหญ่ก็คือเครือข่ายของธุรกิจ

บริษัท ลีรับเบอร์ จำกัดของหลี่ ก๊องเจียนและเครือข่ายของบริษัท เอ็กโซ จำกัดของตัน ลักซาขอีกทอดหนึ่ง นั่นเอง ³⁷

ถึงแม้ว่าตัน กาก็ได้ปิดฉากตนเองในฐานะราชายางพารา (Rubber King) รายใหญ่ที่สุดของโลก รายหนึ่งในลักษณะการล้มละลายบนฟูก และสร้างความสูญเสียจำนวนมหาศาลให้กับกลุ่มทุนอังกฤษ พร้อมกับการหันหลังให้กับธุรกิจยางพารา ด้วยการหันไปเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อกอบกู้เอกราชให้กับประเทศจีนอย่างเข้มแข็งต่อไป ขณะที่ธุรกิจการซื้อขายยางพาราในเครือข่ายดั้งเดิมของเขาทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศไทยก็ได้หวนกลับมาเข้มแข็งยิ่งขึ้นภายใต้การบริหารจัดการของหลี่ ก๊องเจียน และตัน ลักซาขตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษ 1930 ขณะที่เครือข่ายธุรกิจยางพาราของบริษัท ได้ต้อง จำกัดสาขาต่างๆ ทั่วภาคใต้ของประเทศไทยได้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของตัน ลักซาขและสมาชิกในเครือญาติแซ่ตันตลอดมาแล้ว บริษัทน้ำเชี่ยว จำกัด และบริษัทน้ำไถ่จำกัดก็ได้ถูกรับครอบครองโดยหลี่ ก๊องเจียนและสมาชิกเครือญาติแซ่หลี่อื่นๆ ตั้งแต่นั้นมาด้วย ³⁸ เพราะฉะนั้นเครือข่ายธุรกิจยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลจากทั้งสิงคโปร์และปีนังซึ่งล้วนเป็นลูกหลานและเครือญาติอันใกล้ชิดของตัน กาก็ นอกจากจะยังคงได้รับการสนับสนุนเครดิตและสินเชื่อระยะยาวจากสถาบันการเงินชั้นนำทั้ง 3 ธนาคารดั้งเดิมของอังกฤษ รวมทั้งกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลอื่นๆ เพื่อธำรงการผูกขาดตลาดยางพาราส่วนใหญ่ของไทยเฉกเช่นอาณานิคมของชาติตะวันตกอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างเหนียวแน่นต่อไปแล้ว ยังทำให้ธุรกิจยางพาราของพวกเขาเหล่านี้สามารถนำบทเรียนและประสบการณ์อันสูงค่ายิ่งของความล้มเหลวซึ่งบริษัทตัน กาก็ จำกัด ได้เคยเผชิญภัยมาก่อนหน้านั้นอย่างโชกโชน เพื่อนำมาใช้ประคองธุรกิจของพวกเขาตลอดช่วงเวลาที่เศรษฐกิจโลกฟุบและส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อตลาดยางพาราอยู่ในขณะนั้นได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

บทที่ 7

การขยายตัวของทุนอังกฤษในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ไม่มากนัก เพราะสมรภูมิในการรบพุ่งส่วนใหญ่อยู่ในทวีปยุโรป ถัดจากนั้นมา เมื่อเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทยค่อย ๆ พื้นตัวขึ้นมาก็มีความเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่เริ่มต้นทศวรรษ 1920 เพราะอุปสงค์ของตลาดโลกที่มีต่อสินค้าโภคภัณฑ์สำคัญในดินแดนแถบนี้ โดยเฉพาะข้าว ฝ้าย ยางพารา น้ำมัน และไม้สัก ได้เพิ่มปริมาณสูงขึ้นตลอดเวลา ซึ่งนอกจากจะทำให้ธุรกิจการลงทุนของบริษัทอังกฤษซึ่งได้ครอบงำเศรษฐกิจสาขาสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในประเทศไทย มากกว่าชาติมหาอำนาจอื่นๆ ได้ฉวยโอกาสขยายการลงทุนต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับแต่ละกลุ่มทุนเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวแล้ว การขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศไทยตลอดช่วงทศวรรษ 1920 นั้น ยังมีผลทำให้วิถีชีวิตของประชาชนทั่วไปโดยรวม เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจการตลาด (market economy) และสังคมไทยได้ถูกดึงเข้าสู่วงจรอิทธิพลของเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ หรืออิทธิพลของโลกาภิวัตน์ (globalisation) เพิ่มขึ้นโดยปริยายด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อเศรษฐกิจโลกได้ตกอยู่ในภาวะถดถอย (recession) เป็นครั้งแรกในต้นทศวรรษ 1930 ถัดมา นอกจากเศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบเสียหายอย่างรุนแรงแล้ว ธุรกิจและการลงทุนประเภทต่าง ๆ ของบริษัทอังกฤษทั่วทั้งประเทศไทยก็ต้องประสบปัญหาขาดทุนหรือเผชิญปัญหาชะงักงันชั่วคราวเหมือนดินแดนอื่น ๆ ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเวลาเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อเศรษฐกิจไทยโดยรวมได้กลับมาเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1930 การขยายการลงทุนของธุรกิจอังกฤษในประเทศไทยถัดจากนั้นมา ก็จะกลับมาคึกคักอีกครั้งหนึ่งและมีผลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจอังกฤษส่วนใหญ่ยังคงครอบงำเศรษฐกิจสาขาสำคัญต่าง ๆ ของประเทศไทยไว้ได้อย่างเหนียวแน่นเรื่อยมา จนกระทั่งถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ที่อิทธิพลของทุนอังกฤษเริ่มได้รับผลกระทบจากการรุกเข้ามาอย่างรวดเร็วของทุนญี่ปุ่นในประเทศไทยตั้งแต่บัดนั้นมา เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1941-1945) สิ้นสุดลงแล้ว โอกาสที่ทุนอังกฤษจะกลับมาครอบงำเศรษฐกิจไทยเฉกเช่นอาณานิคมแห่งหนึ่งของพวกเขาในภูมิภาคแถบนี้ เหมือนในอดีตก่อนหน้านั้นเกือบหนึ่งศตวรรษ ก็ได้กลายเป็นสิ่งที่ไกลเกินเอื้อมไปในที่สุด

เพื่อจะทำความเข้าใจการขยายตัวของธุรกิจอังกฤษในประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวข้างต้น ในบทนี้จึงจำเป็นต้องแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็นประเด็นใหญ่ ๆ เรียงตามลำดับคือ 1) การขยายบทบาทของธนาคารพาณิชย์อังกฤษ 2) การขยายตัวของธุรกิจนำเข้า เหมือนแร่ฝ้าย และป่าไม้สัก 3) การ

ขยายตัวของธุรกิจส่งออกยางพารา การขนส่งทางเรือ และการค้าข้าว และ 4) ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีต่อธุรกิจการลงทุนของชาวอังกฤษในประเทศไทย

การขยายบทบาทของธนาคารพาณิชย์อังกฤษ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงได้ไม่นาน ในขณะนั้นประเทศไทยมีธนาคารต่าง ๆ ซึ่งได้ดำเนินกิจการลงทุนในประเทศไทยมาตั้งแต่แรกเริ่มใน ค.ศ. 1888 จนถึง ค.ศ. 1919 มีสาขาต่าง ๆ ของธนาคารต่างประเทศถึง 5 ธนาคาร และมีธนาคารสยามกัมมาจล จำกัด ของคนไทยเพียงธนาคารเดียวซึ่งได้สถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1906 เท่านั้น ถัดจากนั้นใน ค.ศ. 1920 ธนาคารเมอร์แคนไทล์ฯ จำกัด ของทุนอังกฤษซึ่งเดิมเคยแต่งตั้งให้บริษัทวินด์เซอร์, เรดลิช จำกัด (Windsor, Redlich & Company, Ltd.) ของชาวเยอรมันซึ่งเป็นเจ้าของโรงสีข้าวรายใหญ่แห่งหนึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของธนาคารแห่งนี้ในกรุงเทพมหานครตลอดมาในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ได้ตัดสินใจเข้ามาเปิดสาขาแห่งแรกของธนาคารแห่งนี้ในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา โดยยังคงเน้นให้ความสำคัญกับการปล่อยสินเชื่อให้กับกัมปราโดร์ของธนาคารแห่งนี้ ซึ่งมีทั้งกัมปราโดร์ผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเลและกัมปราโดร์แขกเช็ดดี เพื่อเพิ่มบทบาทในการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมและผ้าฝ้ายต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งออกทั้งข้าวและไม้สักสู่ตลาดโลกให้กว้างขวางมากขึ้น ตามการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วย เพราะฉะนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา ขณะที่ประเทศไทยมีธนาคารต่าง ๆ เพียง 7 ธนาคาร โดยในจำนวนนั้นยังคงมีธนาคารต่างประเทศถึง 6 ธนาคาร ในจำนวนนี้มีธนาคารพาณิชย์ของอังกฤษถึง 3 ธนาคาร ที่เหลือเป็นธนาคารอินโดจีน จำกัดของทุนฝรั่งเศส และอีก 2 ธนาคารขนาดเล็กของชาวจีนโพ้นทะเลเท่านั้น ขณะที่ธนาคารกลางหรือธนาคารชาติของประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่มี การสถาปนาขึ้นมา โดยบรรดาที่ปรึกษาการคลังของรัฐบาลไทยซึ่งล้วนแต่เป็นชาวอังกฤษทั้งสิ้น ยังมีความเห็นพ้องเรือยมาว่าการสถาปนาธนาคารกลางของประเทศไทยแทบจะยังไม่มี ความจำเป็นแต่อย่างใด เพราะธนาคารต่างประเทศยังคงค้ำประกันธนบัตรไทย รวมทั้งธนบัตรไทยยังคงอิงค่าเงินบาทกับค่าเงินปอนด์ต่อไปอย่างเหนียวแน่น

ถึงแม้ว่าตลอดช่วงระยะเวลาเกือบ 1 ปีเต็มภายหลังของการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น ค่าเงินบาทของไทยต้องเผชิญปัญหาวิกฤติอยู่ระยะหนึ่ง จากการที่ราคาสินแร่เงินได้เพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลาในตลาดโลก ขณะที่ค่าเงินบาทของเราในขณะนั้นได้หันมาผูกค้ำกับสินแร่ทองคำบริสุทธิ์แทนสินแร่เงินบริสุทธิ์มาตั้งแต่ ค.ศ. 1908 แล้ว แต่ในเวลาเดียวกันเหรียญกษาปณ์ไทยซึ่งผลิตโดยเนื้อเงินบริสุทธิ์มาก่อนหน้านั้น ก็ยังคงใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันในห้องตลาดตลอดมา ขณะที่ธนบัตรไทยซึ่งผลิตขึ้นมาใช้แลกเปลี่ยนสินค้าเหมือนกันตั้งแต่นั้นมา โดยมีธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคาร อินโดจีน จำกัด เป็นผู้ค้ำประกันและผลิตขึ้นมาใช้นั้น ก็ยังมีปริมาณจำกัดและใช้กระจุกอยู่ในหมู่บริษัทนำเข้าและส่งออกสินค้าของชาวต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพ่อค้ารายย่อยและชาวไทยทั่วไปก็ยังนิยมใช้เหรียญกษาปณ์ต่างๆ ซึ่งใช้แร่เงินเป็นวัตถุดิบกัน

ต่อมา ซึ่งใน ค.ศ. 1919 ยังมีเหรียญกษาปณ์ที่ผลิตด้วยแร่เงิน เพราะฉะนั้นบรรดาพ่อค้านำเข้าส่งออกจึงเฮโลกันนำเหรียญกษาปณ์ไปหลอมเป็นแร่เงินบริสุทธิ์ เพื่อส่งออกสู่ตลาดโลกที่มีอุปสงค์เพิ่มขึ้นตลอดเวลาอีกด้วย ผลกระทบที่ติดตามมาคือค่าเงินบาทไทยก็มีราคาแปรปรวนและปรับค่าสูงขึ้นตลอดเวลาในปลายปี ค.ศ. 1919 เช่น จากอัตราแลกเปลี่ยนเดิม 13 บาทเท่ากับ 1 ปอนด์ ได้ปรับเป็น 9.54 บาท เท่ากับ 1 ปอนด์ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1919 นอกจากนั้นแล้ว เศรษฐกิจในประเทศก็เกิดปัญหาขาดแคลนข้าวเพราะปัญหาน้ำท่วมและฝนแล้ง จนกระทั่งรัฐบาลไทยต้องประกาศห้ามส่งออกข้าวทุกชนิดในปีนั้นด้วยและกว่าอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทจะกลับมามีเสถียรภาพอีกครั้งหนึ่ง โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ในอัตรา 11 บาท ต่อ 1 ปอนด์ ก็ต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่องจนถึง ค.ศ. 1921 แล้ว เศรษฐกิจไทยโดยรวมจึงกลับคืนสู่สภาพปกติตั้งแต่นั้นมา³ แต่ถึงกระนั้นก็ตามตลอดช่วงเวลาดังกล่าวสถานการณ์ภาพและบทบาทของธนาคารอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารข้างต้น ก็ยังคงเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุด เรียงตามลำดับกันมา ขณะที่ธนาคารต่างชาติอื่นๆ รวมทั้งธนาคารสยามกัมมาจล จำกัด ของไทย ก็ยังมีบทบาทจำกัดและมีลูกทางเข้าไปติดดวงส่วนแบ่งจากการเติบโตของเศรษฐกิจไทยได้ไม่เท่าไรนัก ถ้าหากนำไปเปรียบเทียบกับธนาคารพาณิชย์อังกฤษทั้ง 3 ธนาคารดังกล่าว

ซ้ำร้ายยิ่งไปกว่านั้น ทั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยและสาขานาคารของชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ทั้งหมดยังอาศัยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารพาณิชย์อังกฤษเหล่านี้ เพื่อนำเงินกู้ดังกล่าวมาปล่อยสินเชื่อเพื่อให้เครดิตในรูปแบบต่างๆ แก่ลูกค้าอื่นๆ ของแต่ละธนาคารอีกทอดหนึ่งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเงินฝากประจำของธนาคารขนาดเล็กเหล่านี้ มีไม่เพียงพอต่อการให้เครดิตจำนวนมากแก่ลูกค้าผู้ทำหน้าที่นำเข้าและส่งออกสินค้าต่างๆ แล้ว การดำรงอยู่ของธนาคารขนาดเล็กเหล่านี้ ส่วนใหญ่ก็อาศัยกำไรจากค่าธรรมเนียมการแลกเปลี่ยนเงินตราและค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้า และส่งออกสินค้าต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาตลาดโลกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมานั่นเอง ขณะเดียวกัน ถึงแม้ตั้งแต่ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา ขางพาราเริ่มเป็นสินค้าขาออกที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งของประเทศไทย แทนที่จะมีสินค้าขาออกเฉพาะข้าว ดีบุก และไม้สักเป็นส่วนใหญ่เหมือนในอดีตก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตาม สินค้าขาออกเหล่านี้ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดก็ยังคงพึ่งพิงทุนอังกฤษในหลายขั้นตอนของวงจรการทำธุรกิจแต่ละสาขา ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมเฉกเช่นในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นส่วนใหญ่เหมือนเดิม นอกจากนั้นแล้ว สินค้าขาออกสำคัญเหล่านี้ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดยังส่งออกสู่เมืองท่าสิงคโปร์ ปีนัง และฮ่องกง ซึ่งล้วนเป็นดินแดนในอาณานิคมของอังกฤษทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อาจจะมีการเพิ่มปริมาณการค้าต่างประเทศของไทย โดยสินค้าเหล่านี้บางรายการเช่นดีบุกและขางพารา ได้มีการส่งออกสู่ตลาดต่างๆ ในยุโรปโดยตรงบ้าง แต่ปริมาณการส่งออกสินค้าเหล่านี้สู่ตลาดยุโรปก็ไม่ได้เป็นไปอย่างกว้างขวาง เพราะสินค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดยังคงส่งออกสู่เมืองท่าในคาบสมุทรมาเลย์ ถัดจากนั้นบริษัทนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลหรือผู้ส่งออกรายใหญ่อื่นๆ ของชาวอังกฤษ ซึ่งอาศัยสินเชื่อล่วงหน้าจากธนาคาร ขนาดใหญ่ของ

อังกฤษทั้งในสิงคโปร์และปีนัง จะส่งออกทั้งดีบุกและยางพาราไทยเหล่านี้สู่ตลาดอุตสาหกรรมชาติตะวันตกอื่น ๆ อีกทอดหนึ่งตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย

ในเวลาเดียวกัน นอกจากธนาคารและผู้ประกอบการธุรกิจอังกฤษจะยังคงครอบงำการส่งออกสินค้าหลักของประเทศไทยต่อไปอย่างเหนียวแน่น ในด้านการนำเข้าจากต่างประเทศ ทั้งสินค้าประเภททุนเช่นเครื่องจักรกล อุปกรณ์การก่อสร้างทางรถไฟและการคมนาคม น้ำมัน และวัตถุดิบต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญ โดยเฉพาะสิ่งทอและผ้าชนิดต่างๆ ซึ่งประเทศไทยส่วนใหญ่สั่งซื้อมาจากประเทศอังกฤษหรืออาณานิคมต่างๆ ของอังกฤษในเอเชียอีกทอดหนึ่งนั้น นอกจากจะยังคงอยู่ภายใต้บทบาทการครอบงำของบริษัทการค้าอังกฤษ ตัวแทนนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลและนายหน้าแขกอินเดียเพิ่มขึ้นตลอดเวลาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว ธุรกิจการนำเข้าเหล่านี้แทบทั้งหมดยังคงอาศัยบทบาทสินเชื่อในรูปแบบต่างๆ ของสาขานาการอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เพราะทั้งสาขานาการอังกฤษเหล่านี้ในประเทศไทย รวมทั้งสาขาอื่น ๆ ในอาณานิคมอังกฤษทั้งภูมิภาคเอเชียยิ่งนานวันมากขึ้น ก็ยังประสานผลประโยชน์กับบรรดาผู้ประกอบการธุรกิจนำเข้าสินค้าต่าง ๆ ในประเทศไทยได้สะดวกมากขึ้นแล้ว สินค้านำเข้าทั้งประเภททุนและประเภทอุปโภคบริโภคทั่วไปของประเทศไทย ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดยังถูกนำเข้ามาจากอาณานิคมสิงคโปร์และฮ่องกงของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง ที่เหลือนอกจากนั้น ก็เป็นอาณานิคมอินเดียและอังกฤษซึ่งยังคงมีบทบาทสำคัญในการค้าต่างประเทศของไทยตลอดมาตั้งแต่คริสต์ทศวรรษที่ 19 และจะยังคงดำรงบทบาทดังกล่าวต่อมาจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย นอกจากนั้นแล้ว ก็เป็นประเทศยุโรปอื่น ๆ โดยเฉพาะเยอรมันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนชาติอื่น ๆ ในเอเชียที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในการค้าต่างประเทศของไทยเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนเรื่อยมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็มีเพียงประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น ส่วนการค้าต่างประเทศของไทยกับจีนมักเป็นการค้าประเภทนำเข้าและส่งออกผ่านท่าเรือฮ่องกงอีกทอดหนึ่ง

เพราะฉะนั้นสถิติข้อมูลต่างๆ ของนักวิชาการต่างประเทศเช่น สุเอชิโร อากิระ (Suehiro Akira) จึงรวมสถิติการค้าต่างประเทศระหว่างไทยกับฮ่องกงและจีน เข้าไว้ในสถิติเดียวกัน ไม่มีการแยกฮ่องกงและจีนออกจากกันตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ธนาคารยักษ์ใหญ่ของอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารข้างต้นซึ่งมีสาขากันทั่วโลกมานานแล้ว และยังมีสาขาอยู่ในประเทศไทยตลอดช่วงดังกล่าว ก็คือผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำธุรกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่างประเทศของไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมตลอดเวลา เพราะแม้กระทั่งบริษัทธุรกิจการค้าต่าง ๆ ของชาวเยอรมันและชาวญี่ปุ่นในช่วงก่อน ค.ศ. 1936 ซึ่งเป็นปีที่ธนาคารโยโกฮาม่า สเปชีส์ จำกัด (Yokohama Specie Bank, Ltd.) ได้เข้ามาเปิดสาขาคำนินธุรกิจในกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรกนั้น¹ ก่อนหน้าช่วงเวลาดังกล่าว ธุรกิจการค้าต่าง ๆ ของชาวตะวันตกอื่น ๆ ยกเว้นชาวฝรั่งเศส และการลงทุนของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย ล้วนทำธุรกรรมพาณิชย์ต่าง ๆ โดยอาศัยสินเชื่อและเป็นลูกค้าของสาขานาการฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด มากที่สุด รองลงไปก็เป็นสาขานาการชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัดตามลำดับ

โดยผู้ประกอบการธุรกิจนำเข้าและส่งออกของชาวต่างประเทศเหล่านี้ ไม่เคยให้ความสนใจหรือทำธุรกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าต่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์ของไทยหรือธนาคารพาณิชย์ของชาวจีนโพ้นทะเลอื่น ๆ ซึ่งได้เปิดกิจการและสาขาต่าง ๆ บ้างแล้วในกรุงเทพมหานครตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดในขณะที่ทำเรือสิงคโปร์และทำเรือฮ่องกงยังคงมีบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะทางผ่านเข้าออกสำคัญของการค้าต่างประเทศของไทยตลอดระยะเวลาดังกล่าว ธนาคารพาณิชย์ของอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารซึ่งมีสาขาทั้งในประเทศไทยและอาณานิคมทั้ง 2 แห่งเหล่านี้ก็จะยังคงดำรงบทบาทสำคัญที่สุดในการครอบงำธุรกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าต่างประเทศของไทยเรื่อยมาจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย^{*}

ตารางที่ 6

ตลาดนำเข้าและส่งออกสินค้าต่างประเทศของไทย ค.ศ. 1890-1934

(หน่วย : ร้อยละ)

ก.ศ.	มูลค่ารวม (หน่วย : บาท)	ตลาดเอเชีย				ตลาดยุโรป			
		จีนและ ฮ่องกง*	สิงคโปร์	อินเดีย	ญี่ปุ่น	รวม**	อังกฤษ	เยอรมัน	รวม***
การนำเข้า									
1890	26,310,000	29.5	66.8	-	-	97.0	-	-	2.2
1900	43,390,000	32.1	37.4	3.8	-	82.0	10.6	5.5	16.1
1913	90,789,000	25.7	17.1	10.3	2.3	60.0	-	-	36.8
1925	161,244,000	31.4	15.4	11.0	5.3	69.5	14.9	4.1	27.1
1934	101,727,000	12.7	11.3	8.1	25.5	73.2	12.8	3.8	21.5
การส่งออก									
1890	32,100,000	52.6	27.8	0.4	-	84.0	-	-	16.0
1900	52,000,000	37.6	46.3	3.7	-	88.0	2.9	-	11.3
1913	115,520,000	32.5	38.7	1.7	0.5	74.0	-	-	23.0
1925	196,581,000	32.9	39.5	0.5	5.1	84.0	1.1	2.4	8.7
1934	172,595,000	26.4	48.3	9.3	0.5	87.9	1.0	1.0	3.8

* ส่วนใหญ่เป็นสินค้าขาเข้าและขาออกที่ผ่านตลาดฮ่องกงอีกทอดหนึ่ง

** รวมสินค้าขาเข้าและขาออกของประเทศเอเชียอื่นๆ ที่เหลือ

*** รวมสินค้าขาเข้าและขาออกของประเทศยุโรปอื่นๆ ที่เหลือ

ที่มา Suehiro Akira , *Capital Accumulation in Thailand 1855-1985* (Tokyo : The Centre for East Asian Cultural Studies , 1989) , p. 25.

อย่างไรก็ตาม ทั้งธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด มิใช่จะมีบทบาทครอบงำการค้าต่างประเทศของไทยตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ไร้ได้มากที่สุดเห็นถือว่าสาขาธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ของชาวต่างประเทศและธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งในประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวเท่านั้น ธนาคารพาณิชย์อังกฤษเหล่านี้ยังมีส่วนสำคัญที่สุดในฐานะผู้ให้สินเชื่อและผู้ให้บริการสำหรับการทำธุรกรรมต่างๆ ของชาวต่างประเทศซึ่งต้องการเข้ามาลงทุนในธุรกิจต่างๆ ของประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment : FDI) ซึ่งใน ค.ศ. 1914 มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 65 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ใน ค.ศ. 1930 มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 132 ล้านดอลลาร์สหรัฐและใน ค.ศ. 1938 มีจำนวนลดลงเหลือเพียงประมาณ 124 ล้านดอลลาร์สหรัฐนั้น ถ้าหากไม่นับการลงทุนของบรรดานายทุนจีนโพ้นทะเลซึ่งใน ค.ศ. 1938 มีมูลค่าประมาณ 100-120 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยการลงทุนของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการค้าข้าว เหมืองแร่ดีบุก ธุรกิจยางพารา และการค้าอื่นๆ ที่เหลือของนักลงทุนจากต่างประเทศ ในแต่ละช่วงข้างต้นนั้น นอกจากส่วนใหญ่จะเน้นการทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก และไม้สักมากกว่าธุรกิจการลงทุนใดๆ แล้ว ผู้ลงทุนจากต่างประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังเป็นนักลงทุนชาวออสเตรเลียและชาวอังกฤษประมาณร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ลงทุนจากต่างประเทศในแต่ละช่วงอีกด้วย โดยนักลงทุนทั้งชาวออสเตรเลียและชาวอังกฤษเหล่านี้ นอกจากจะถือสัญชาติอังกฤษทั้งหมดแล้ว การลงทุนของคนเหล่านี้ยังนิยมใช้บริการต่างๆ ผ่านสาขาธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขาธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และสาขาธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ทั้งใน Straits Settlements และในประเทศไทยอีกด้วย ส่วนนักลงทุนจากชาวต่างประเทศที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 20 ประกอบด้วยนักลงทุนจากเดนมาร์ก สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น และฝรั่งเศส ซึ่งส่วนใหญ่ทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออกสินค้าต่างๆ เป็นหลัก นักลงทุนจากประเทศเหล่านี้บางรายยังทำธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้สัก โรงสีข้าว บริการขนส่งทางเรือ ธนาคารพาณิชย์ และเหมืองแร่ดีบุกอีกด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ตามบทบาทของนักลงทุนจากชาติต่างๆ เหล่านี้ เปรียบเทียบกันไม่ได้เลยกับการครอบงำเศรษฐกิจการลงทุนของประเทศไทยโดยทุนอังกฤษ ซึ่งทั้ง 3 ธนาคารพาณิชย์อังกฤษข้างต้น ล้วนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการเป็นแหล่งระดมทุนในรูปแบบต่างๆ ผ่านสาขาของคนในประเทศไทย เพื่อให้บริการต่อการลงทุนของภาคเอกชนสัญชาติอังกฤษเหล่านั้นในทุกรูปแบบเป็นอย่างดี³

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาธนาคารพาณิชย์อังกฤษทั้ง 3 ธนาคารในประเทศไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมานั้น ทั้งธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยมาตามอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยขณะเดียวกัน บทบาทต่างๆ ของทั้งสองธนาคารเหล่านี้ก็ยังคงมีบทบาทเหนือกว่าธนาคารอื่นๆ ทั้งหมดซึ่งดำเนินกิจการอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาจนถึงสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย โดยทั้งสองธนาคารเหล่านี้ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการปล่อยสินเชื่อทั้งในระยะกลางและระยะยาว ให้กับ

บรรดาผู้ประกอบการธุรกิจจีนโพ้นทะเลผ่านทางบรรดากัมปราโดร์ชาวจีนโพ้นทะเลด้วยกันเองหรือกัมปราโดร์แขกเซตตีในสิงคโปร์และปีนังเป็นส่วนใหญ่เหมือนในระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยบรรดากัมปราโดร์เหล่านี้ก็จะนำสินเชื่อด่าง ๆ จากทั้งธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดและธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัดไปให้บรรดาผู้ประกอบการลงทุนจีนโพ้นทะเลทั้งจาก The Straits Settlements และในชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลทั่วภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อนำไปใช้ขยายกิจการลงทุนการทำเหมืองแร่ดีบุก การทำสวนยางพารา และการนำเข้าส่งออกสินค้าต่าง ๆ จากภาคใต้ของไทยผ่านทั้งท่าเรือปีนังและสิงคโปร์ตลอดมาด้วย ส่วนสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดในกรุงเทพมหานคร ก็ยังคงทำหน้าที่ขยายสินเชื่อให้กับทั้งผู้ประกอบการธุรกิจนำเข้าและส่งออกโดยผ่านบริการของกัมปราโดร์จีนโพ้นทะเลแต่ละรายแล้ว สาขานาการแห่งนี้ในกรุงเทพมหานครยังครอบครองส่วนแบ่งสำคัญที่สุดในการทำธุรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ กับบรรดาบริษัทห้างร้านของชาวอังกฤษและชาวยุโรปอื่นๆ ที่ไม่มีธนาคารพาณิชย์เอกชนของ ชาวจีนเกี่ยวกับพวกคนดำเนินธุรกิจอยู่ในกรุงเทพมหานคร สาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดซึ่งมีสำนักงานอยู่ใกล้กับ ตลาดน้อย บนถนนเจริญกรุงขณะนั้น ยังเป็นธนาคารพาณิชย์สำคัญที่สุดสำหรับการเปิดสินเชื่อให้กับบรรดาธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กอื่นๆ ของชาวจีนโพ้นทะเล เพื่อนำไปปล่อยสินเชื่อให้กับบรรดาพ่อค้าส่งออกข้าวในกรุงเทพมหานครและบรรดาพ่อค้าข้าวอื่นๆ ในฮ่องกงและสิงคโปร์อีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจนำเข้าและส่งออกข้าวในเมืองท่าต่างๆเหล่านี้ได้ตกอยู่ภายใต้การประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของบรรดามหาเศรษฐีจีนแต่จิวในกรุงเทพมหานคร ฮ่องกง และสิงคโปร์อย่างครบวงจรตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมาแล้ว บรรดาพ่อค้าข้าวต่าง ๆ เหล่านี้และธนาคารจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และฮ่องกงขณะนั้น ยังอาศัยสินเชื่อและเครดิตต่างๆ ของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ซึ่งมีสาขาต่าง ๆ อยู่ทั่วทุกเมืองท่าที่เป็นตลาดค้าข้าวสำคัญที่สุดของประเทศไทย โดยเฉพาะฮ่องกงและสิงคโปร์อีกด้วย

ขณะเดียวกัน สาขาของธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัดในภูเก็ต ถึงแม้จะเน้นหนักในการปล่อยสินเชื่อให้กับบรรดาบริษัทเหมืองแร่ดีบุกอังกฤษและออสเตรเลียมากที่สุด โดยให้ความสำคัญไม่มากนักกับบรรดาลูกค้าเจ้าของเหมืองแร่ดีบุกและเจ้าของสวนยางพาราซึ่งมีเชื้อสายจีนโพ้นทะเลในภาคใต้ของประเทศไทย เพราะธุรกรรมส่วนใหญ่ของสาขานาการชาร์เตอร์ด จำกัดแห่งนั้น เน้นการให้บริการแลกเปลี่ยนเงินตราและการค้าต่างประเทศระหว่างภาคใต้ของประเทศไทยกับเมืองท่าปีนังและสิงคโปร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการส่งออกแร่ดีบุก การนำเข้าข้าวสารจากพม่าและสินค้าอุปโภคบริโภคอื่นๆ จากต่างประเทศเข้าสู่บริเวณหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกอีกทอดหนึ่ง แต่ธุรกิจการนำเข้าและส่งออกสินค้าเหล่านี้ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกำมือของสาขาบริษัทสเตรทส์เทรคดิง จำกัดและสาขาบริษัทอังกฤษอื่นๆ จากปีนังและรังกุงอีกทอดหนึ่งนั้น บริษัทแม่ของบรรดาสาขาต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่ได้เปิดบัญชีและอาศัยสินเชื่อจากธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัดในแต่ละสาขาของปีนังและรังกุง มากกว่าสาขาในเกาะภูเก็ตตลอดมา เฉกเช่นเดียวกันกับการขยายบทบาทของบรรดานายทุนเงินกู้แขกเซตตีในภาคใต้ช่วง

ก่อนและหลังเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปลายทศวรรษ 1920 ถึงต้นทศวรรษ 1930 นั้น ส่วนใหญ่บรรดานายทุนเงินกู้แบกเชดดีทั่วทุกจังหวัดในชายฝั่งทะเลตะวันตก ก็ล้วนอาศัยสินเชื่อและเครดิตในรูปแบบต่างๆ จากสาขานาการชาร์เตอร์ร่า จำกัด ธนาคารลอยด์ส์ จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ทั้งในเกาะปีนังและในร่างกุ้งอีกทอดหนึ่ง⁷ ส่วนธุรกิจลงทุนในรูปแบบอื่น ๆ ของบรรดาผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ของผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเลทั่วทั้งภาคใต้ของประเทศไทย นอกจากจะอาศัยเงินทุนสะสมส่วนหนึ่งจากภายในครอบครัวของตนเองแล้ว เงินทุนที่ขาดเหลือส่วนอื่นยังอาศัยการกู้จากบรรดาบริษัทเงินทุนและธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลด้วยตนเองจากปีนังมากที่สุด โดยแหล่งเงินทุนเหล่านี้ก็ล้วนแต่อาศัยสินเชื่อระยะยาวจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ร่า จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ในเกาะปีนังอีกทอดหนึ่งแทนทั้งสิ้นอีกด้วย⁸

ถึงแม้ว่าสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด และสาขานาการชาร์เตอร์ร่า จำกัด ในประเทศไทย จะทำธุรกิจกับบรรดาผู้ประกอบการชาวจีนโพ้นทะเลหรือบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ของคนเหล่านี้โดยตรงน้อยมาก โดยเน้นผูกขาดการทำธุรกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่างประเทศและการแลกเปลี่ยนเงินตรา เพราะการค้าและการลงทุนทุกรูปแบบของประเทศไทยทั้งช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ยังคงให้ค่าเงินบาทอิงอยู่กับค่าเงินปอนด์ของอังกฤษอย่างเคร่งครัดเพียงสกุลเดียวตลอดมา ดังนั้นธุรกรรมการค้าต่างประเทศและการแลกเปลี่ยนเงินตราทุกสกุลในประเทศไทยขณะนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการบริการไม่ทางตรงก็ทางอ้อมผ่านสาขานาการฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด และสาขาของธนาคารชาร์เตอร์ร่า จำกัด ขณะเดียวกัน เมื่อสาขาของธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด เข้ามาเปิดกิจการธุรกิจในประเทศไทยแล้ว ถึงแม้ว่าสาขานาการพาณิชย์อังกฤษรายใหม่นี้จะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนแบ่งหากำไรจากการทำธุรกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นบ้าง แต่ธนาคารอังกฤษเก่าแก่ทั้งสองธนาคารดังกล่าว ก็พยายามรักษายาตราของพวกเขามากยิ่งที่เหมือนกัน สาขานาการเมอร์แคนไทล์ จำกัด จึงจำเป็นต้องพยายามขยายการปล่อยสินเชื่อให้กับบรรดาผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ที่เป็นชาวจีนโพ้นทะเล ทั้งบรรดาเจ้าของโรงสีข้าว เจ้าของโรงเลื่อย และผู้นำเข้าส่งออกสินค้าอื่นๆ ในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวผู้บริหารของธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะธนาคารแห่งนี้เป็นผู้เพิ่งมาใหม่ ไม่อยู่ในฐานะได้เปรียบเหมือนสาขานาการเก่าแก่ทั้งสองของอังกฤษก่อนหน้านี้ในประเทศไทย เพราะฉะนั้นช่องทางในการทำธุรกิจที่ยังเหลืออยู่คือ การเปิดธุรกรรมพาณิชย์ต่างๆ ทุกรูปแบบ โดยเน้นความสำคัญให้กับธุรกิจของคนเอเชีย มากกว่าธุรกิจของผู้ประกอบการชาวอังกฤษด้วยตนเองในประเทศไทย เฉกเช่นสาขาอื่น ๆ ของธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ซึ่งเพิ่งเข้ามาเปิดกิจการหลังธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ จำกัด และธนาคารชาร์เตอร์ร่า จำกัด ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขณะนั้น⁹

ธนาคารพาณิชย์ของเอกชนอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารเหล่านี้ นอกจากจะยังคงดำรงบทบาทสำคัญที่สุดในการครอบงำธุรกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่างประเทศและการแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศไทยอย่างมั่นคง เหนือกว่าคู่แข่งชาตินาการพาณิชย์ของชาติอื่นๆ และของเอกชนคนไทยตลอด

ช่วงทศวรรษ 1920 -1930 แล้ว ทั้งธนาคาร ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัดและธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ซึ่งมีสาขาอยู่ในประเทศไทย สิงคโปร์ ปีนัง ฮ่องกง และเมืองท่าอื่น ๆ ในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ซึ่งเป็นภูมิลำเนาตั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเลทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั้งทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังได้ประสานผลประโยชน์อย่างใกล้ชิดกับบรรดาธนาคารจีนโพ้นทะเลต่างๆ และบรรดาบริษัทโพยก๊วน (remittance companies) ทั้งหลายในประเทศไทย ซึ่งตั้งแต่ ค.ศ. 1920 มีอยู่ถึง 12 บริษัทโดยเป็นบริษัทของชาวจีนแต้จิ๋ว 8 บริษัท ส่วนที่เหลืออีก 4 บริษัทเป็นของชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนแคะ และชาวจีนไหหลำพวกละ 1 บริษัท¹⁰ โดยธุรกิจส่งโพยก๊วนของบรรดาชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ผู้ ครอบครองของพวกเขามองในประเทศจีนนั้นในแต่ละปีมีเงินจำนวนมหาศาลมาก ตัวอย่างเช่น ในระหว่าง ค.ศ. 1911-1942 ได้มีการประเมินว่าคนจีนเหล่านี้ได้ส่งเงินกลับสู่ดินแดนมาตุภูมิของพวกเขาตลอดช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉลี่ยในปีที่ต่ำสุดมีเพียง 12 ล้านบาทแต่ปีที่สูงสุดมีถึงประมาณปีละ 300 ล้านบาทโดยเฉลี่ย¹¹ โดยบริษัทโพยก๊วนเหล่านี้จะดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ของพวกเขาโดยร่วมมือกับบรรดาธนาคารจีนโพ้นทะเลต่างๆ ในกรุงเทพมหานครแล้ว ทั้งสาขานาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขานาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และสาขานาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ในกรุงเทพมหานคร สิงคโปร์ และฮ่องกง ยังได้เข้าไปมีส่วนสำคัญในการโอนเงินและทำธุรกรรมโพยก๊วนเหล่านี้ร่วมกับบรรดาบริษัทโพยก๊วนทั้งหลายในกรุงเทพมหานคร เฉกเช่นเดียวกับธุรกรรมทำนองเดียวกันในชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ทั้งทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะธนาคาร ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ซึ่งมีสาขาต่างๆ ทั้งทั้งฮ่องกงและเมืองท่าชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ของจีนในขณะนั้น ได้กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผูกขาดธุรกิจโพยก๊วนกับบรรดาผู้ประกอบการชาวจีนโพ้นทะเลต่างๆ มากที่สุดรายหนึ่ง จนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ถ้าหากเปรียบเทียบบทบาทของธนาคารอังกฤษและธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ในประเทศไทยทั้งหมดตั้งแต่แรกเริ่มมาจนถึงช่วงทศวรรษ 1930 นั้น ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขากรุงเทพมหานคร รวมทั้งสาขาอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฮ่องกง และจีน ถือว่าเป็นธนาคารที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในการครอบงำการค้าต่างประเทศและการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อมเหนือกว่าคู่แข่งธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ทั้งหมดรวมกันมานานหลายทศวรรษแล้ว ธนาคารแห่งนี้ยังมีบทบาทสำคัญมากในการขยายกิจการลงทุนหรือประสานผลประโยชน์กับนักธุรกิจเชื้อสายจีนโพ้นทะเล นักธุรกิจเชื้อสายอินเดียและสมาชิกในราชสกุลวงศ์บางพระองค์ เพื่อทำธุรกิจการลงทุนสำคัญต่างๆ ในประเทศไทยตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลาอีกด้วย ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุดอย่างหนึ่งคือ การที่ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขาต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร ปัตตานี ภูเก็ต ภูเก็ต ฮ่องกง ชัวเถา และเซี่ยงไฮ้ ได้ปล่อยสินเชื่ออย่างเต็มที่ให้กับบริษัทโสลดิงของนายอาห์เหม็ด เอ็บราฮิม นานา (Ahmed Ebrahim Nana) คือบริษัทรันเดอร์บุราห์มากัน จำกัด (Randery Burah Makan Co., Ltd.) ซึ่งมีทุนจดทะเบียนเพียง 300,000

บาทใน ค.ศ. 1915¹² สามารถขยายบทบาทในการค้าต่างประเทศ การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และการปล่อยเงินกู้ให้กับบรรดาลูกหนี้เชื้อสายจีนโพ้นทะเลและสมาชิกของเชื้อพระวงศ์ไทยอย่างกว้างขวางตั้งแต่นั้นมาจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย

ถึงแม้ว่าต้นตระกูลนานาชาติซึ่งเป็นมุสลิมอินเดียได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยาแล้ว ขณะเดียวกัน สมาชิกรุ่นหลัง ๆ ของตระกูลนานาชาติจนถึงช่วงที่ประเทศไทยยอมทำสนธิสัญญาเบาว์ริงใน ค.ศ. 1855 เป็นต้นมา ได้ขยายธุรกิจการลงทุนในด้านการค้าต่างประเทศระหว่างประเทศไทยกับชาติเพื่อนบ้านอื่น ๆ เรื่อยมาตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะการค้าน้ำตาล ข้าว และฝิ่น ระหว่างไทย ชวา และอินเดียตลอดมา ก็ตาม ขณะเดียวกัน ภายหลังปี ค.ศ. 1855 ตระกูลนานาชาตินอกจากจะมีความชำนาญในการค้าต่างประเทศระหว่างไทยกับชาติเหล่านี้ตลอดมาแล้ว สมาชิกทุกคนของตระกูลนี้ยังรู้จักประยุกต์ใช้สิทธิของคนในบังคับอังกฤษ เพราะอินเดียได้กลายเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจรายนี้อยู่แล้วในขณะนั้น สมาชิกทุกคนของตระกูลนานาชาติยังมีประสบการณ์และความชำนาญอย่างยิ่งต่อการแสวงหาช่องทางทำการค้าและการลงทุนในรูปแบบต่างๆ กับชนชั้นศักดินาของไทยมาอย่างยาวนานด้วย. เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่สมาชิกของตระกูลนานาชาติ โดยเฉพาะนายอาห์เหม็ด เอ็บราฮิม นานา ซึ่งได้เข้ามาบ่งเหียนธุรกิจการลงทุนทั้งหมดของตระกูลตั้งแต่วางค.ศ. 1890 จนถึงช่วง ค.ศ. 1934 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เขาดำรงการนั้น จะสามารถขยายธุรกิจการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ โดยอาศัยข้อได้เปรียบข้างต้น ตลอดจนเครดิตและสินเชื่อต่าง ๆ จากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด สาขากรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่าเขาเป็นทั้งลูกค้าและกัมปราโคร์สำคัญที่สุดรายหนึ่งตลอดมาอย่างยาวนานร่วม 4 ทศวรรษ¹³

โดยบริษัทโฮลดิ้งของตระกูลนานาชาติคือบริษัทธนเคอริบุร่าห์มากัน จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครได้ร่วมมือกับสาขาอื่น ๆ ของบริษัทนี้ในสุราบายา กัลกัตตา ปัตตาเวีย ฮ่องกง และชัวเถา ขยายธุรกิจการค้าในลักษณะของกิจการค้าแบบแลกเปลี่ยนระหว่างข้าวไทยกับน้ำตาลชวา เชื่อมระหว่างประเทศไทย จีน อาณานิคมอินเดียตะวันออกของดัตช์ และอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ โดยมีธนาคาร ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดในแต่ละสาขาของเมืองท่าเหล่านี้ เป็นผู้ให้สินเชื่อเพื่อทำธุรกรรมในรูปแบบต่างๆ ของเครือข่ายของตระกูลนานาชาติในแต่ละดินแดนเพิ่มขึ้นเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำธุรกิจแลกเปลี่ยนระหว่างข้าวไทยกับน้ำตาลชวาตลอดช่วงดังกล่าวจนถึงช่วงเศรษฐกิจถดถอยครั้งแรก ด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้นนอกจากจะทำกำไรมหาศาลให้ตระกูลนานาชาติแล้ว ยังทำให้ตระกูลนานาชาติกลายเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลชวาไปยังอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ รายใหญ่ที่สุดตั้งแต่ทศวรรษ 1920 ด้วย โดยกว่าร้อยละ 85 ของน้ำตาลชวาที่ส่งไปขายยังอินเดียและตะวันออกไกลในช่วงดังกล่าวซึ่งอยู่ภายใต้การครอบงำของตระกูลนานาชาติ ส่วนใหญ่ล้วนอาศัยสินเชื่อในการทำธุรกรรมเกือบทุกชั้นตอนจากสาขาธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดในแต่ละเมืองท่าเหล่านั้นอีกทอดหนึ่ง¹⁴

นายอาห์เม็ด เอิบราฮิม นานา ยังรู้จักใช้สถานภาพความเป็นคนในบังคับอังกฤษและอิทธิพลความใกล้ชิดกับบรรดาชนชั้นนำไทย โดยเฉพาะพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์เพื่อนำเงินทุนสะสมของครอบครัวและเครือญาติ ตลอดจนสินเชื้อมูลค่าส่วนใหญ่ของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด หรือแม้กระทั่งธนาคาร สยามกัมมาจล จำกัด ซึ่งมีอิทธิพลของธนาคารอังกฤษแห่งนี้ครอบงำมาตั้งแต่เริ่มต้นสถาปนา อีกทอดหนึ่งได้อย่างง่ายดายด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาмаก ๆ ที่นายอาห์เม็ด เอิบราฮิม นานาและพรรคพวกชาวมุสลิมอินเดียอื่นๆ อีก 20 คน จะสามารถประสบความสำเร็จในการซื้อและยึดที่ดินที่หลุดจำนองจากลูกหนี้ชาวไทยกว่า 137 คน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 10,500 ไร่ในมณฑลกรุงเก่าหรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันตั้งแต่ ค.ศ. 1914¹⁵

ถัดจากนั้นที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์เหล่านี้ นอกจากจะให้ชาวนาเช่าช่วงต่อไปแล้ว โฉนดที่ดินยังนำไปใช้ค้ำประกันเพื่อขอยกปล่อยสินเชื่อให้เครือข่ายธุรกิจการค้าต่างประเทศโดยเฉพาะการส่งออกข้าวจากไทยไปสู่ตลาดต่างๆ ทั้งเอเชีย และการส่งออกน้ำตาลจากเกาะชวาไปสู่ตลาดไทยและตลาดอื่น ๆ ทั่วโลกอีกทอดหนึ่งอย่างง่ายดายและกว้างขวางมากยิ่งขึ้นตามลำดับด้วย ตัวอย่างเช่นในช่วง ค.ศ. 1913 สาขาธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดในกรุงเทพมหานครให้บริษัทโฮลดิ้งของตระกูลนานา กู้สินเชื่อโดยเฉลี่ยเพียงเดือนละประมาณ 55,000 บาทเท่านั้น แต่ใน ค.ศ. 1923 ธนาคารแห่งนี้ปล่อยสินเชื่อให้ตระกูลนานาโดยเฉลี่ยสูงถึงประมาณเดือนละ 669,000 บาท โดยสินเชื่อเหล่านี้ทั้งหมดมีทรัพย์สินอสังหาริมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ มูลค่าสูงถึง 823,785 บาท และโฉนดที่ดินต่าง ๆ ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 980,425 บาท เป็นหลักทรัพย์ที่นำไปค้ำประกันเงินกู้จากธนาคารแห่งนี้อีกทอดหนึ่งด้วย¹⁶

ตระกูลนานามีใจจะอาศัยสินเชื่อของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด เพื่อขยายธุรกิจการค้าข้าวไทยและน้ำตาลชวา ซึ่งเป็นธุรกิจหลักของตระกูลต่อไปอย่างเต็มที่ตลอดทศวรรษ 1920 เท่านั้น แต่ตระกูลนี้ยังพร้อมที่จะนำกำไรจากการค้าต่างประเทศและสินเชื่อจากธนาคาร เพื่อคอยฉวยโอกาสกว้านซื้อที่ดินราคาถูกจากบรรดาเจ้านายและเชื้อพระวงศ์ไทยซึ่งประสบปัญหาการทำธุรกิจขนาดใหญ่ขาดทุนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ตลอดเวลาอีกด้วย เช่น ใน ค.ศ. 1922 ได้ซื้อที่ดินในเขตอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีจากพระองค์เจ้าวรดิษฐ์ประพันธ์พงศ์และเชื้อพระวงศ์อื่นๆ ถัดมาในปีรุ่งขึ้นเมื่อเชื้อพระวงศ์องค์อื่นๆ เช่นหม่อมไชยลังค์ ไม่สามารถจ่ายหนี้ที่ค้างชำระให้กับธนาคาร ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดได้ นายอาห์เม็ด เอิบราฮิม นานาก็ได้เข้าซื้อหนี้ไปในราคาถูก ถัดจากนั้นมาในต้นทศวรรษ 1930 เมื่อนายเลิด เศรษฐบุตรประสบปัญหาย่ำแย่ในการลงทุนธุรกิจต่างๆ ของเขา ที่ดินส่วนใหญ่ของตระกูลนายเลิดก็ถูกจำหน่ายโอนในราคาถูกให้ตระกูลนานาไปในช่วงนั้น¹⁷

แน่นอนที่สุด ทรัพย์สินต่างๆ เหล่านี้ นอกจากจะนำไปให้ผู้อื่นเช่าช่วงหรือทำธุรกิจการค้าต่าง ๆ แล้ว ตระกูลนานายังนำทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นมากมายตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อนำไปเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันสินเชื่อทุกรูปแบบจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยตลอดระยะเวลาดังกล่าวอีกด้วย เพราะฉะนั้นสินเชื่อทุกรูปแบบของธนาคารแห่งนี้จึงมุ่งปล่อยให้เครือข่ายธุรกิจของตระกูลนานาเพิ่มขึ้น

เป็นเงาตามตัวด้วย โดยเฉพาะการปล่อยทั้งสินเชื่อเพื่อคว่ำหนี้ซื้อที่ดิน เพื่อทำธุรกิจนำเข้าและส่งออกของ ทรูกลุณานาตั้งแต่ ค.ศ. 1925 นอกจากธนาคารแห่งนี้จะปล่อยสินเชื่อเกินบัญชีล่วงหน้าหรือโอเวอร์ดราฟ (overdraft facilities) ให้กับบริษัท รันเดอร์บุร่าห์มากัน จำกัด เพิ่มขึ้นตลอดมา โดยในปลายปีนั้น สาขา แห่งนี้ในกรุงเทพมหานครให้ปล่อยสินเชื่อเกินบัญชีดังกล่าวกับบริษัทแห่งนี้สูงถึง 2,192,146 บาทแล้ว ใน ปีนั้นทั้งปี สาขานาคาร ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดในกรุงเทพมหานคร ยังได้ให้สินเชื่อ ล่วงหน้าพร้อมจ่ายใน ทุกเดือนแก่นายอาห์เม็ค เอ็มบราฮิม นานา มีมูลค่าสูงถึงเดือนละ 1,000,000 บาท เพื่อนำไปคว่ำหนี้ซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อื่นๆ จากเจ้านายและชนชั้นผู้ดี ซึ่งกำลังจะตกยากเพิ่มขึ้น ตลอดเวลาอีกด้วย ทั้งนี้ยังไม่รวมสินเชื่อจากสาขานาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดทั้งใน ปัตตาเวีย เมืองสุราบายา และฮ่องกง ซึ่งแต่ละสาขาได้ให้เครดิตสินเชื่อแก่ทรูกลุณานาอีกเป็นมูลค่า จำนวนมหาศาลด้วย ขณะเดียวกัน ผู้นำของทรูกลุณานาก็ยังคงรักษาความเป็นลูกค้าและกัมปราโดร์ที่มี คุณภาพของธนาคารแห่งนี้ไว้ได้เป็นอย่างดีตลอดเวลา เพราะฉะนั้นยิ่งนานวันมากขึ้น ธนาคาร ฮ่องกง และเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดซึ่งได้กำไรเพิ่มขึ้นตลอดมาจากการขยายตัวของธุรกิจการลงทุนของทรูกลุ มุสลิมอินเดียกลุ่มนี้ จึงได้อัดฉีดสินเชื่อในทุกรูปแบบแก่นายอาห์เม็ค เอ็มบราฮิม นานา อย่างง่ายดายด้วย เช่นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1931 บุคคลผู้นี้ใช้หลักทรัพย์ต่าง ๆ มีมูลค่ารวมกันเพียงประมาณ 1,000,000 บาท เพื่อขอสินเชื่อซื้อดราฟล่วงหน้าจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัดสาขา กรุงเทพมหานครมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 8,000,000 ล้านบาท เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่ประการใดที่ สินเชื่อทุกรูปแบบของสาขานาคารแห่งนี้กว่าร้อยละ 34 ที่ธนาคารแห่งนี้ปล่อยให้ลูกค้าในประเทศไทย ทั้งหมดในปีนั้น ได้ปล่อยให้กับธุรกิจทุกประเภทของนายอาห์เม็ค เอ็มบราฮิม นานา แต่เพียงกลุ่มเดียว ส่วนที่เหลือของสินเชื่อธนาคารรายใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยคือ การปล่อยเครดิตสินเชื่อต่างๆ ให้กับธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลและธนาคารสยามกัมมาจล จำกัด ซึ่งมีบรรดาพ่อค้าข้าวรายใหญ่อื่นๆ เป็นลูกค้าอีกทอดหนึ่ง¹⁸ จนอาจกล่าวได้ว่าในทุกฤดูกาลส่งออกข้าวไทยแต่ละปีตลอดช่วงก่อนเกิด สงครามโลกครั้งที่ 2 การส่งออกสินค้าสำคัญที่สุดของประเทศไทยในขณะนั้น ถ้าหากบรรดาพ่อค้า ส่งออกและโรงสีรายใหญ่ของไทยในขณะนั้นซึ่งมีอยู่ 5 กลุ่มเท่านั้นและล้วนเป็นผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเล อีกทอดหนึ่ง ไม่สามารถอาศัยสินเชื่อจากธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลและธนาคารสยามกัมมาจล จำกัด โดยมีธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด สาขากรุงเทพมหานครเป็นผู้ปล่อยสินเชื่อให้กับ บรรดาธนาคารเหล่านี้อีกทอดหนึ่งเพื่อนำไปหากำไรกินส่วนต่างของดอกเบี้ยเงินกู้จากบรรดาพ่อค้า ส่งออกและเจ้าของโรงสีรายใหญ่ทั้ง 5 กลุ่มแล้ว การส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลกในขณะนั้นไม่อาจจะ ดำรงอยู่ได้อย่างแน่นอน ถ้าหากขาดบทบาทสำคัญของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งเป็นผู้กำกับและผู้ควบคุมผลประโยชน์จากเศรษฐกิจข้าวไทยอีกทอดหนึ่งอย่างง่ายดาย จนกลายเป็น ปรากฏการณ์ปกติธรรมดาของธุรกิจการส่งออกข้าวไทยในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปในที่สุด ด้วย¹⁹

ถึงแม้ว่าประเทศไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 มีธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการอยู่ถึง 12 ธนาคาร ขณะที่ธนาคารของฝรั่งเศสมีเพียง 1 ธนาคารคือธนาคารอินโดจีน จำกัด ซึ่งได้เข้ามาเปิดสาขาในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ ค.ศ. 1897 ธนาคาร โยโกฮามาสเปชี จำกัด ของญี่ปุ่นซึ่งได้เปิดสาขาใน ค.ศ. 1936 เป็นต้นมา ส่วนที่เหลือเป็นธนาคารขนาดเล็กของชาวจีนโพ้นทะเลจากสิงคโปร์คือ ธนาคาร ซื่อไฮทง จำกัด ซึ่งเข้ามาเปิดสาขาใน ค.ศ. 1909 ธนาคาร กวางตุ้ง จำกัดของมหาเศรษฐีจีนจากผืนแผ่นดินใหญ่ซึ่งได้เข้ามาเปิดสาขาดังแต่ ค.ศ. 1919 ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กที่เหลืออีกทั้งหมดล้วนเป็นธนาคารของขุนนางและเอกชนไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเลอีก 5 ธนาคาร ซึ่งได้ถูกสถาปนาขึ้นมาและเจริญรอยตามธนาคาร สยามกัมมาจล จำกัด ซึ่งตั้งขึ้นมาใน ค.ศ. 1906 ถัดมาธนาคาร หวังหลีจัน จำกัด (Wang Lee Chan Bank) ได้สถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1933 ธนาคาร ดันเป็งซุน จำกัด (Tan Peng Choon Bank) ได้สถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1934 ธนาคารเอเชีย จำกัด (Bank of Asia) ได้ถูกสถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1936 และธนาคารนครหลวงไทยจำกัด (Siam City Bank) ได้ถูกสถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1941²⁰ อย่างไรก็ตาม ในบรรดาธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด 12 ธนาคารซึ่งเปิดดำเนินการในประเทศไทยตลอดช่วง ค.ศ. 1888-1941 เหล่านี้ ธนาคารพาณิชย์ของเอกชนอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารซึ่งมีสาขาดำเนินกิจการอยู่ในประเทศไทยขณะนั้น ถือว่ามีบทบาทในการครอบงำเศรษฐกิจไทยมากที่สุดและเหนียวแน่นที่สุดตลอดมาด้วย โดยเฉพาะในธุรกิจการค้าต่างประเทศส่วนใหญ่ของไทยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว

การที่ประเทศไทยไม่เคยมีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายใดที่ใช้ควบคุมการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์มาอย่างช้านาน ตั้งแต่เริ่มมีสาขาธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดได้ดำเนินการในกรุงเทพมหานครใน ค.ศ. 1888 เป็นต้นมานั้น โดยประเทศไทยเพิ่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1928 เท่านั้น ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธนาคารและประกันภัยใน ค.ศ. 1932 และถัดจากนั้นมามาตรการในการควบคุมธนาคารพาณิชย์ฉบับที่ 3 ก็ได้ประกาศใช้ใน ค.ศ. 1937 เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติควบคุมการดำเนินธุรกิจของธนาคารในปีนั้น โดยกฎหมายต่าง ๆ ทั้ง 3 ฉบับเหล่านี้ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการทำธุรกรรมต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์ทั้งของไทยและต่างประเทศตลอดมาจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2²¹ อย่างไรก็ตาม ทั้งในช่วงก่อนที่จะมีกฎหมายควบคุมใน ค.ศ. 1928 และช่วงหลังถัดจากนั้นมาเมื่อมีกฎหมายต่าง ๆ ที่นำมาใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยแต่ละฉบับนั้น ตามข้อเท็จจริงแล้ว นอกจากมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลความคิดจากบรรดาที่ปรึกษาอังกฤษทั้งในช่วงสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์และในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ในทางปฏิบัติจริง ทั้งรูปแบบและวิธีการดำเนินธุรกิจต่างๆ ของธนาคารพาณิชย์อังกฤษทั้ง 3 ธนาคาร โดยเฉพาะวิธีการบริหารและจัดการของสาขาธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัดในกรุงเทพมหานครหรือสาขาอื่น ๆ ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียขณะนั้น ยังได้กลายเป็นแม่แบบเพื่อการลอกเลียนของธนาคารชาวพื้นเมืองในเวลาต่อมาด้วย

แม้กระทั่งพัฒนาการของธนาคาร สยามกัมมาจล จำกัด ซึ่งต่อไปจะมีการเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด จนถึงปัจจุบันนั้น ตั้งแต่ ค.ศ. 1917 ก็อยู่ภายใต้การจัดการของนายธนาคารอังกฤษและอเมริกันจนถึง ค.ศ. 1941 โดยคนเหล่านี้ทั้งหมดล้วนเคยเป็นลูกจ้างเดิมของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขากรุงเทพมหานครซึ่งได้รับผิดชอบคัดเลือกคนเหล่านี้ เพื่อมาทำหน้าที่ควบคุมและบริหารจัดการธนาคารแห่งแรกของราชสำนักไทยตลอดช่วงดังกล่าวอีกด้วย

เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่ารัฐบาลได้ตรากฎหมายต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อนำมาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้งในช่วง ค.ศ. 1928 และใน ค.ศ. 1932 ก็ตาม แต่พระราชบัญญัติต่าง ๆ เหล่านั้นทั้ง 2 ฉบับ มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการกำหนดวิธีการควบคุมธนาคารแต่ละสาขาให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ ซึ่งธนาคารพาณิชย์เอกชนพึงยึดถือในลักษณะการลอกเลียนแบบกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ที่สาขาของธนาคารพาณิชย์อังกฤษในกรุงเทพมหานครยึดถือปฏิบัติกันเป็นปกติ แล้วที่ปรึกษาอังกฤษของรัฐบาลไทยกลับนำมาลอกเลียนแบบและตราเป็นกฎหมายบังคับใช้อีกทอดหนึ่งในภายหลัง หรือมิฉะนั้นก็เป็นพระราชบัญญัติต่าง ๆ เพื่อนำมาบังคับใช้ในการเรียกเก็บภาษีจากธนาคารพาณิชย์ อีกทอดหนึ่ง ส่วนพระราชบัญญัติที่จะนำมาใช้ควบคุมและบังคับธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยอย่างเป็นทางการจริงจังนั้น เพิ่งมีการปฏิบัติอย่างจริงจังภายหลัง ค.ศ. 1937 เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการค้าเงินธุรกิจของธนาคารในปีนั้น²²

ดังนั้นในระหว่างที่ประเทศไทยยังไม่ได้มีกฎหมายบังคับใด ๆ ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนสำหรับควบคุมธนาคารพาณิชย์ของเอกชนอย่างจริงจังก่อน ค.ศ. 1937 การดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ทุกรูปแบบของบรรดาธนาคารพาณิชย์เอกชนเชื้อสายไทยหรือเอกชนเชื้อสายจีนโพ้นทะเล จึงยังคงประสานผลประโยชน์ในลักษณะต่างๆ กับธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งของอังกฤษในกรุงเทพมหานครมากที่สุดตลอดเวลาด้วย โดยเฉพาะการยังคงบทบาทของกัมปราโดร์จีนโพ้นทะเลและกัมปราโดร์แขกอินเดียให้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์เอกชนไทยและเอกชนจีน ส่วนใหญ่ก็เป็นการยอมรับบทบาทของกัมปราโดร์ที่ธนาคารพาณิชย์เอกชนอังกฤษในกรุงเทพมหานครได้วางรากฐานมาไว้เป็นอย่างดี ก่อนที่คนเหล่านี้บางคนจะเข้ามาทำหน้าที่ให้ธนาคารพาณิชย์ท้องถิ่นต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นในภายหลัง เพราะคนเหล่านี้เท่านั้นที่จะทำให้เกิดการค้าต่างประเทศ การค้าส่ง และการค้าปลีกอื่นๆ ในกรุงเทพมหานครดำรงต่อไปได้อย่างมั่นคงแล้ว รายได้หลักของธนาคารพาณิชย์เอกชนจีนโพ้นทะเลต่าง ๆ ส่วนใหญ่นอกจากนั้นยังอิงอยู่กับธุรกรรมการค้าส่งโพยก๊วน ซึ่งสาขานาการพาณิชย์เหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งต้องประสานผลประโยชน์กับสาขานาการพาณิชย์อื่น ๆ ของอังกฤษทั้งในกรุงเทพมหานครและเมืองท่าชายฝั่งทะเลอื่น ๆ ของประเทศจีน ซึ่งขณะนั้นสาขาต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์อังกฤษทั้ง 3 ธนาคารข้างต้น ยังคงมีบทบาทครอบงำการทำธุรกรรมโพยก๊วนของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศเรื่อยมา จนกว่าธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเพิ่งถูกสถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1942 ได้เข้าไปควบคุมการทำธุรกรรมดังกล่าวทั้งของธนาคารพาณิชย์อังกฤษและธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลทุกสาขาในประเทศไทยอย่างเข้มงวดกวดขัน²³ ตามแรงกดดันของกองทัพญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรของ

รัฐบาลไทยตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเอง ตั้งแต่นั้นมาบทบาทของธนาคารพาณิชย์อังกฤษทั้ง 3 ธนาคาร ซึ่งเคยครอบงำการแลกเปลี่ยนเงินตราและธุรกรรมโพกัวนทั้งทางตรงและทางอ้อมในประเทศ ไทยมาก่อนหน้านั้นหลายทศวรรษ ก็ได้สิ้นสุดลง ก่อนที่ประเทศไทยจะประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 กับญี่ปุ่น ขณะที่สงครามในยุโรปก็ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ ค.ศ. 1939 แล้ว ถึงแม้ว่าประเทศไทยได้แสดงท่าทีตลอดมาที่จะมีสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับญี่ปุ่นเพื่อร่วมกันสร้างวงศ์ไพบูลย์แห่งเอเชียด้วยกันก็ตาม แต่ท่าทีการเป็นปรปักษ์กับชาติตะวันตกอย่างเปิดเผยก็ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใดในขณะนั้น จนกว่ากองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นมากในประเทศไทยเมื่อต้นเดือนธันวาคม ค.ศ. 1941 ถัดจากนั้นในเดือนมกราคมปีรุ่งขึ้น ประเทศไทยจึงได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาทันที²⁴

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มต้นจัดทำงบประมาณแผ่นดินประจำปีใน ค.ศ. 1892 เป็นต้นมา ก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการบริหารจัดการแบบอนุรักษนิยมตามคำแนะนำของที่ปรึกษาการคลังของชาวอังกฤษ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อทุนสำรองระหว่างประเทศและการกำหนดค่าเงินบาทของไทยอิงกับค่าเงินปอนด์สกุลเดียวตลอดมา ขณะที่ค่าเงินสกุลอื่น ๆ ทั่วโลกกลับไม่ได้รับความสำคัญแต่อย่างใด โดยรัฐบาลไทยได้ยึดแนวทางการจัดการและบริหารเงินทุนสำรองระหว่างประเทศและการจัดตั้งงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปีอย่างอนุรักษนิยม ซึ่งในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายดังกล่าวก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงและยังสอดคล้องตามนโยบายของที่ปรึกษากระทรวงพระคลังมหาสมบัติ คือนายดับบลิว .เอ. เอ็ม คอลล์ (W.A.M. DoII) ซึ่งเป็นชาวอังกฤษมาเป็นเวลานานหลายปีแล้วตั้งแต่ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปลายทศวรรษ 1920 อีกด้วย ถัดจากนั้นนโยบายอนุรักษนิยมในการบริหารการคลังตามแบบอังกฤษ ก็ได้ทำให้เศรษฐกิจไทยกลับมาเข้มแข็งอีกครั้งตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1930 โดยนโยบายการคลังของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาจะยังคงเน้นความสำคัญให้กับการจัดตั้งงบประมาณแผ่นดินเกินดุล คือรายรับของแผ่นดินจะต้องมากกว่ารายจ่ายของแผ่นดินตลอดมาแล้ว รัฐบาลไทยยังเน้นความสำคัญให้กับการมีทุนสำรองจำนวนมากทั้งในรูปทองคำและเงินปอนด์ตลอดมา เพื่อรักษาค่าเงินบาทให้มีเสถียรภาพตลอดเวลาด้วย โดยในบางครั้งประเทศไทยมีเงินทุนสำรองสูงถึง 100% บ่อยครั้งขึ้นเรื่อย ๆ และใน ค.ศ. 1931 มีทุนสำรองสูงถึง 130% เป็นครั้งแรก ดังนั้นเงินบาทไทยจึงแข็งแกร่งมาก และเศรษฐกิจไทยตั้งแต่นั้นมาไม่เคยเจอปัญหาเงินเฟ้อเลย²⁵ ขณะเดียวกัน ทุนสำรองของประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่เน้นถืออยู่ในสกุลเงินปอนด์และทองคำแท่งแทบทั้งหมด ก็ได้ทำให้ค่าเงินบาทของไทยในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 มีเสถียรภาพและถูกกำหนดอัตราตายตัวในระดับอัตราแลกเปลี่ยน 11 บาท ต่อ 1 ปอนด์ตลอดมาจนถึงสิ้นปี ค.ศ. 1941²⁶

ในเวลาเดียวกัน การค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการนำเข้าจะมีมูลค่าน้อยกว่าการส่งออก โดยรวมตลอดช่วง ค.ศ. 1937 – 1941 ขณะที่อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินปอนด์ นอกจากจะมีอัตราแน่นอนตายตัว การค้าระหว่างประเทศของเงินตราสกุลอื่นๆ ยังต้องอิงอยู่กับอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินปอนด์ที่ระดับ 11 บาท / 1 ปอนด์ตลอดมาด้วย ขณะที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

ก็เพิ่งถูกสถาปนาขึ้นมาในค.ศ. 1942 ภายใต้แรงกดดันทางการเมืองและทางทหารของกองทัพญี่ปุ่นต่างหาก เพราะฉะนั้นในช่วงก่อนหน้านั้นหลายทศวรรษ สาขานาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด สาขานาคารชาร์เตอร์ จำกัด และสาขานาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ในประเทศไทย จึงอยู่ในฐานะได้เปรียบกว่าสาขานาคารต่างชาติและธนาคารอื่น ๆ ในประเทศไทยตลอดเวลา แม้กระทั่งธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ก็ยังถูกครอบงำโดยผลประโยชน์ของอังกฤษ มากกว่าผลประโยชน์ของราชสำนักไทยตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เสียด้วยซ้ำไป โดยเฉพาะในด้านการค้าต่างประเทศ การปล่อยสินเชื่อให้กับธุรกิจการค้า และการลงทุนทางเศรษฐกิจทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการนำสินค้าเข้าหรือการส่งสินค้าออกแต่ละชนิด นอกจากจะต้องอิงกับอัตราแลกเปลี่ยนตั่วระหว่างเงินบาทกับเงินปอนด์แล้ว ยังต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายไม่ทางตรงก็ทางอ้อมให้กับการบริหารของธนาคารอังกฤษเหล่านั้นตลอดเวลา โดยเฉพาะธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ซึ่งนอกจากจะเป็นธนาคารพาณิชย์ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร ยังได้ทำหน้าที่กลาย ๆ เสมือนหนึ่งเป็นธนาคารกลางของประเทศไทย เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่าง ๆ แล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้ปล่อยสินเชื่อและเครดิตต่าง ๆ แทบทุกรูปแบบแก่เช่นธนาคารพาณิชย์อังกฤษสาขาอื่นๆ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ของชาวต่างประเทศและธนาคารพาณิชย์ซึ่งจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นในประเทศไทยอื่นๆ นำไปปล่อยเป็นเงินกู้สำหรับค้าประกันและเป็นเครดิตล่วงหน้าต่อบรรดาผู้นำเข้าและผู้ส่งออกส่วนใหญ่ของประเทศไทยตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2²⁷ ในทางตรงกันข้าม ทั้งธนาคารอังกฤษเหล่านี้รวมทั้งสถาบันการเงินอื่นๆ ในประเทศไทยขณะนั้น ไม่เคยให้ความสนใจต่อเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าวซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนชาวไทยแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกที่ชนชั้นชาวนาไทยจะยังคงดำรงชีวิตอย่างยากจนและขาดการพัฒนา เนื่องจากไม่ได้รับอานิสงส์ของการพัฒนาใดๆ จากการเข้ามาของธนาคารพาณิชย์อังกฤษและธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

การขยายตัวของธุรกิจนำเข้า เหมืองแร่ดีบุก และป่าไม้สัก

จากการที่รัฐบาลไทยตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา นอกจากจะให้ความสำคัญต่ออิทธิพลของอังกฤษในทุกด้านเหมือนอดีตก่อนหน้านั้น เพราะประเทศไทยได้กลายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับอังกฤษในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งนั้นแล้ว อิทธิพลดั้งเดิมของทุนอังกฤษ ตลอดจนที่ปรึกษาการคลังส่วนใหญ่ของรัฐบาลก็ยังคงเป็นชนชาตินี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นการบริหารและการจัดการทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศไทยตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังคงมีลักษณะเป็นแบบอนุรักษ์สุดโต่ง สภาพเศรษฐกิจทั่วไปของประเทศไทยขณะนั้นยังมีแนวโน้มคล้อยตามหรือลอกเลียนแบบนโยบายอาณานิคมของอังกฤษในคาบสมุทรมาเลย์เพิ่มขึ้นตลอดมา ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ค.ศ. 1932 แล้วก็ตาม แต่รัฐบาลคณะราษฎรภายหลังจากนั้นมาตลอดช่วงก่อนสิ้นสุดทศวรรษ 1930 ก็ยังไม่สามารถสลัดอิทธิพลอังกฤษออกไปจากนโยบายการ

บริหารและการจัดการเศรษฐกิจเชิงมหภาคโดยทั่วไปได้อย่างเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งสภาพเศรษฐกิจทั่วไปในขณะนั้นก่อนที่จะเข้ามามีบทบาทครอบงำสังคมไทยอย่างรุนแรงในทศวรรษ 1940 ล้วนแต่ยังอยู่ภายใต้โมเดลกระบวนการสร้างความทันสมัย (model of modernization) ลอกเลียนแบบอาณานิคมมลายูของอังกฤษซึ่งได้ดำรงอยู่มานานแล้วก่อนหน้านี้หลายทศวรรษต่อไป²⁸ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสาระหรือเนื้อหาของนโยบายการบริหารเศรษฐกิจหรือการพัฒนาการคลังของประเทศโดยชนชั้นนำไทยอย่างเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ถึงแม้จะเคยมีความพยายามหลายรูปแบบของผู้นำคณะราษฎรบางคน โดยเฉพาะบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงก้าวหน้าใหม่ ๆ ขึ้นมาช่วงหลัง ค.ศ. 1932 บ้าง แต่นโยบายดังกล่าวก็เป็นแค่เพียงกระดาษที่ไม่มีผลในเชิงปฏิบัติอย่างจริงจังเท่าใดนัก ในที่สุดความคิดในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงก้าวหน้าของผู้นี้ กลับกลายเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายอนุรักษนิยมใช้เป็นเครื่องมือจำกัดบทบาทของเขาได้อย่างง่ายดายในเวลาถัดมาด้วย เพราะฉะนั้นภายหลัง ค.ศ. 1932 ถึงแม้ว่าการเมืองไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ควบคู่กับการล้มเลิกกลไกกลไกของระบอบการเมืองไทยตลอดมาหลังจากนั้น จนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างน้อย โดยสภาพเศรษฐกิจไทยทั่วไปก็ยังคงมีสภาพไม่แตกต่างไปจากอดีตก่อนหน้านี้แต่อย่างใด กล่าวคือขณะที่เศรษฐกิจและการค้าภายในทั่วไปของประเทศไทยยังคงอยู่ในกำมือของชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานของคนเหล่านี้อย่างเหนียวแน่นต่อไปแล้ว การค้าระหว่างประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศและธุรกรรมธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ในประเทศไทย ก็ยังคงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทุนอังกฤษอย่างมั่นคงตลอดมาอีกด้วย

โดยเฉพาะสินค้าจำเป็นที่นำเข้าจากต่างประเทศทั่วไปในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากน้ำมันเชื้อเพลิงทุกประเภทที่นำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมด โดยกว่าร้อยละ 80 ของการนำเข้าในแต่ละปี ได้ถูกบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด (Shell Company of Siam, Ltd.) ของกลุ่มทุนอังกฤษผูกขาดมานานแล้ว ส่วนที่เหลือร้อยละ 20 ของปริมาณการบริโภคในประเทศไทย ก็ยังถูกผูกขาดโดยบริษัทสแตนดาร์ดแวลูม จำกัด (Standard Vacuum Oil Co., Ltd.) ของชาวอเมริกันอีกทอดหนึ่งเหมือนกัน²⁹ ผ้าฝ้ายและสิ่งทอต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยได้นำเข้ามาจากทั้งอาณานิคมและเมืองแม่ของอังกฤษโดยตรง ยังเป็นสินค้าจำเป็นที่ประชาชนคนไทยทุกระดับทั้งในกรุงเทพมหานครและชนบทต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้ให้ความนิยมสูงสุดตลอดมาอย่างน้อยก็ตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 แล้ว เช่นใน ค.ศ. 1898 กองสุลอังกฤษในเมืองเชียงใหม่ได้ประเมินว่าในปีนั้น สินค้าประเภทผ้าต่าง ๆ จากอังกฤษสามารถครอบครองตลาดต่างๆ ในหัวเมืองภาคเหนือแห่งนี้สูงถึงประมาณร้อยละ 33-34 ส่วนผ้าจากญี่ปุ่นมีเพียงร้อยละ 1 ผ้าที่เหลือส่วนใหญ่ในท้องตลาดล้วนเป็นสินค้าพื้นเมืองเท่านั้น ถึงแม้ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 สินค้านำเข้าต่าง ๆ จากอังกฤษได้ลดสัดส่วนลงพอสมควรเพราะถูกสินค้านำเข้าราคาถูกอื่น ๆ จากญี่ปุ่นแข่งขันเพิ่มขึ้นในตลาดภายในของประเทศไทยก็ตาม แต่ถึงกระนั้นสัดส่วนของสินค้านำเข้าทุกประเภทจากอังกฤษ ก็ยังคงมีสัดส่วนสูงกว่าสินค้านำเข้า

จากประเทศญี่ปุ่นซึ่งกำลังขยายตลาดสินค้าราคาถูกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งในประเทศไทยขณะนั้นเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ตัวอย่างเช่นใน ค.ศ. 1919 ขณะที่ประเทศไทยนำเข้าสินค้าจากอังกฤษซึ่งส่วนใหญ่นำเข้าผ่านจากสิงคโปร์และฮ่องกงอีกทอดหนึ่งนั้น มีมูลค่าหรือคิดเป็นสัดส่วนสูงสุดถึงประมาณร้อยละ 20.5 ของปริมาณสินค้านำเข้าทั้งหมดในปีนั้น ส่วนสินค้านำเข้าที่เหลืกลับเป็นของประเทศไทยอื่น ๆ โดยมีญี่ปุ่นได้เพิ่มบทบาทในฐานะผู้ส่งสินค้าออกสู่ประเทศไทยเป็นอันดับ 2 ตั้งแต่นั้นมา และสินค้าขาออกของญี่ปุ่นส่วนใหญ่ก็ถูกส่งผ่านท่าเรือฮ่องกงเข้าสู่ท่าเรือกรุงเทพมหานครอีกทอดหนึ่ง โดยสินค้านำเข้าราคาถูกจากญี่ปุ่นได้จําพรวด์สูงถึงร้อยละ 11 ของปริมาณสินค้านำเข้าของประเทศไทยทั้งหมดในปีนั้น³⁰

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สินค้าอังกฤษโดยทั่วไปก็ยังคงรักษาระดับการครองตลาดสินค้าขาเข้าของประเทศต่อมาได้อย่างมั่นคง ถึงแม้จะมีสินค้านำเข้าราคาถูกของญี่ปุ่นเป็นคู่แข่งเพิ่มขึ้นในทุกตลาดภายใน โดยเฉพาะสินค้าผ้าประเภทต่าง ๆ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่มาตรฐานของสินค้าอังกฤษโดยรวมก็ยังคงเป็นที่นิยมของบรรดาผู้อุปโภคและบริโภคภายในประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด ตัวอย่างเช่นใน ค.ศ. 1923 ขณะที่ประเทศไทยสั่งซื้อทั้งผ้าและสินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ จากอังกฤษโดยตรงและผ่านสิงคโปร์อีกทอดหนึ่งรวมทั้งสิ้นประมาณ 13,957,000 บาทหรือประมาณร้อยละ 35.2 ของสินค้านำเข้าทั้งหมดในปีนั้น สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นซึ่งเริ่มเป็นสินค้านำเข้าใหญ่อันดับ 2 ของไทยตั้งแต่นั้นมา ทั้งที่ส่งมาโดยตรงจากญี่ปุ่นและนำเข้าจากฮ่องกงอีกทอดหนึ่งมีมูลค่ารวมกันเพียงประมาณ 6,629,000 บาทหรือเพียงประมาณร้อยละ 7.5 ของปริมาณสินค้านำเข้าทั้งหมดของประเทศไทยในปีนั้น³¹ ส่วนสินค้านำเข้าที่เหลืออื่นๆ ก็ยังคงเป็นสินค้าเยอรมัน สินค้าอเมริกัน และสินค้าจากประเทศอื่นๆ ซึ่งมีสัดส่วนเปรียบเทียบกันไม่ได้เลยกับสินค้าอังกฤษและสินค้าญี่ปุ่น ที่กำลังขับเคี่ยวแข่งขันกันครอบงำตลาดภายในของประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุกขณะ ถึงแม้ว่าสินค้านำเข้าส่วนใหญ่จากญี่ปุ่นมีราคาถูกกว่าสินค้านำเข้าจากอังกฤษแทบทุกชนิด ขณะที่ผู้อุปโภคและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศส่วนใหญ่ที่มีกำลังซื้อในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไปในเมืองหลวงหรือในหัวเมือง ยังคงนิยมซื้อสินค้าที่มีคุณภาพจากอังกฤษ โดยเฉพาะผ้าต่างๆ ของอังกฤษมากกว่าสินค้านำเข้าราคาถูกประเภทเดียวกันจากญี่ปุ่น ตัวอย่างเช่น ใน ค.ศ. 1927-1928 ขณะที่ผ้าจากอังกฤษยังคงครองส่วนแบ่งในตลาดสูงถึงร้อยละ 30.3 ผ้าจากญี่ปุ่นมีส่วนแบ่งในตลาดเพียงร้อยละ 15.3 ของตลาดผ้าภายในประเทศทั้งหมด เป็นต้น³² แต่ถึงกระนั้นก็ตาม สินค้าราคาถูกบางประเภทจากญี่ปุ่น เช่น ของใช้ที่ผลิตจากอลูมิเนียม กระดาษ เครื่องแก้ว ถ้วยกระเบื้อง เครื่องหนัง กระป๋อง และไม้ขีดไฟ เป็นต้น ซึ่งมีราคาถูกกว่าสินค้าประเภทเดียวกันจากประเทศอังกฤษ ก็เริ่มขยายตลาดในประเทศไทยได้กว้างขวางขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา

ถึงแม้สินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่นำเข้าจากต่างประเทศ ผู้บริโภคภายในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงนิยมสินค้านำเข้าจากอังกฤษมากกว่าสินค้าประเภทเดียวกันจากประเทศอื่น ๆ โดยสินค้านำเข้าเหล่านั้นจะมีราคาแพงกว่าสินค้าคุณภาพจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในตลาดไทยเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ ค.ศ. 1925-1930 ก่อนที่ประเทศไทยจะเผชิญปัญหา

เศรษฐกิจถดถอยเพียงเล็กน้อย มูลค่านำเข้าสินค้าอังกฤษประเภทต่างๆ ก็ยังคงมียอดสูงสุดรวมกันถึงประมาณ 145,477,000 บาท แต่สินค้าส่งออกของไทยสู่อังกฤษโดยผ่านสิงคโปร์และฮ่องกงอีกทอดหนึ่ง มีมูลค่ารวมกันตลอดช่วงเวลาดังกล่าวเพียงประมาณ 15,284,000 บาทเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะมีมูลค่าน้อยมาก ยังทำให้อังกฤษได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศไทยตลอดช่วงเวลาดังกล่าวในจำนวนมหาศาลอีกด้วย³³

การที่สินค้าอังกฤษยังคงเป็นที่นิยมและครองส่วนแบ่งของตลาดภายในประเทศไทยไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ขณะที่สินค้าญี่ปุ่นซึ่งมีราคาถูกกว่าสินค้าอังกฤษแต่ละประเภทเหล่านั้นได้ใช้ความพยายามทุกรูปแบบเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งดังกล่าวตลอดเวลา พัฒนาการเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากตลาดค้าส่งและค้าปลีกภายในประเทศไทยสำหรับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมดตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ยังมีสภาพไม่แตกต่างไปจากช่วงก่อนหน้านั้นเท่าไรนัก กล่าวคือ บริษัทของชาวตะวันตกส่วนใหญ่ โดยเฉพาะบริษัทอังกฤษที่เข้ามาครอบงำตลาดนำเข้าในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน เช่น บริษัทเบอร์เนียว จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทนำเข้าสินค้าต่างประเทศรายใหญ่ที่สุดของประเทศไทยมานานหลายทศวรรษแล้วในขณะนั้น ได้มีการพัฒนาเครือข่ายลูกค้า บุคลากร และหุ้นส่วนทางธุรกิจในมิติต่างๆ กับบรรดาลูกหลานพ่อค้าจีนโพ้นทะเลและลูกหลานพ่อค้าอินเดียในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใหญ่อย่างกว้างขวางและรอบด้านมากขึ้นตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการกระจายสินค้าของอังกฤษในประเทศไทยจึงยังคงถิ่นไหลได้สะดวกตลอดมา แม้สินค้าแต่ละประเภทเหล่านั้นจะมีราคาสูงกว่าสินค้าญี่ปุ่นในเวลาเดียวกัน ชำร่วยยิ่งไปกว่านั้น ถึงแม้ว่าสินค้าญี่ปุ่นได้พยายามเจาะตลาดในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่กลางทศวรรษ 1920 โดยพยายามขายส่งสินค้าแต่ละประเภทในราคาถูกกว่าปกติและพร้อมที่จะให้เครดิตล่วงหน้าในระยะยาวกว่าบริษัทนำเข้าของอังกฤษทั่วไป แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้ที่มีกำลังซื้อทั่วไปในท้องตลาดก็ยังคงนิยมสินค้าตะวันตกโดยเฉพาะสินค้าอังกฤษ มากกว่าสินค้าประเภทเดียวกันที่นำเข้าจากญี่ปุ่นอยู่ตลอดเวลา เช่น ผ้าประเภทต่างๆ ที่มาจากอังกฤษก็ยังคงเป็นสุดยอดนิยมของผู้ซื้อชาวไทย มากกว่าผ้าชนิดต่างๆ ที่นำเข้าจากญี่ปุ่น เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่บรรดาพ่อค้าขายส่งและขายปลีกในประเทศไทยขณะนั้น ซึ่งประมาณ 2 ใน 3 เป็นพ่อค้าเชื้อสายจีนโพ้นทะเลและอินเดียโพ้นทะเล ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 1 ใน 3 เป็นพ่อค้าชาติตะวันตก³⁴ จะนิยมขายสินค้าอังกฤษมากกว่าสินค้าญี่ปุ่น แม้ว่าสินค้าอังกฤษจะมีราคาแพงกว่าและขายได้กำไรน้อยกว่าสินค้าประเภทเดียวกันจากญี่ปุ่นก็ตาม ดังนั้นปริมาณสินค้าอังกฤษที่นำเข้าสู่ประเทศไทยในแต่ละปีจึงยังคงมีปริมาณมากที่สุด มากกว่าสินค้าญี่ปุ่นซึ่งค่อย ๆ ก้าวเข้ามาครองส่วนแบ่งเป็นอันดับ 2 ตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และต่อเนื่องมาจนถึงช่วงต้นทศวรรษ 1930 ด้วย ตัวอย่างเช่น ในค.ศ. 1930 ขณะที่สินค้านำเข้าจากอังกฤษมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 34,077,000 บาท สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นมีมูลค่าสูงเพียงประมาณ 16,644,000 บาท ถัดมาในค.ศ. 1932 ขณะที่สินค้านำเข้าจากอังกฤษลดลงเหลือเพียงประมาณ 12,764,000 บาท ในเวลาเดียวกัน ประเทศไทยนำเข้าสินค้าญี่ปุ่นในปีนั้นเพียงประมาณ 5,832,000 บาท³⁵

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยต้องเผชิญผลกระทบจากเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกระหว่าง ค.ศ. 1929-1933 รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1932 เป็นต้นมา ขณะที่ประชาชนชาวไทยโดยทั่วไปมีฐานะยากจนลงอย่างเห็นได้ชัด ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับนานาชาติก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งมูลค่าการนำเข้าและการส่งออกของประเทศไทยได้เกิดการผันแปรทรุดฮวบอย่างรุนแรงด้วย โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นสินค้าออกสำคัญที่สุดของไทยนั้น ได้มีมูลค่าส่งออกถดถอยอย่างฮวบฮาบด้วย ตัวอย่างเช่น ในค.ศ. 1928-1929 การส่งออกข้าวของไทยในช่วงนั้นมีมูลค่าสูงประมาณ 175,000,000 บาท แต่พอถึงปี ค.ศ. 1933-1934 ได้ลดลงถึงประมาณร้อยละ 52.5 ของมูลค่าเดิม เหลือเพียงประมาณ 83 ล้านบาทเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะทำให้กำลังซื้อของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจข้าวทุกคน ต้องถดถอยอย่างมากแล้ว ยังทำให้ชาวนาไทยโดยทั่วไปกลายเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวมากกว่าในอดีตที่เคยผ่านมา³⁶ รัฐบาลใหม่ของคณะราษฎรเองก็ต้องกำหนดนโยบายเศรษฐกิจใหม่เพื่อพยุงฐานะการคลังของประเทศไม่ให้ล้มตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งเพิ่งถูกโค่นไป ผลพวงดังกล่าวนอกจากจะทำให้รัฐบาลใหม่ต้องกำหนดนโยบายลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจฟื้นฟูลืมขึ้นมาโดยเร็วแล้ว ยังได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าที่มีราคาแพงกว่าจากอังกฤษตั้งแต่นั้นมา ก็จะถูกสินค้าราคาถูกกว่าจากญี่ปุ่นเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งในตลาดค้าส่งและตลาดค้าปลีกของประเทศไทย ได้อย่างกว้างขวางและง่ายดายนกว่ายุคใดสมัยใด เพราะกำลังซื้อทั่วไปของผู้อุปโภคและบริโภคในประเทศไทยได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ช่วงนั้นด้วย และกว่าเศรษฐกิจทั่วไปของไทยจะกลับมาฟื้นตัวได้ตามปกติในช่วงถัดไป สินค้าญี่ปุ่นซึ่งเป็นสินค้านำเข้าที่มีราคาถูกที่สุดกว่าสินค้าประเภทเดียวกันที่นำเข้าจากประเทศอื่นๆ จึงได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้อุปโภคบริโภคชาวไทยไม่มีวันเมินเฉยอีกต่อไป เพราะฉะนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1934 เป็นต้นมา สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นจึงมีปริมาณเพิ่มสูงกว่าสินค้านำเข้าจากอังกฤษเป็นครั้งแรก แล้วประเทศญี่ปุ่นก็จะกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดของประเทศไทยแทนที่ประเทศอังกฤษตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาอีกด้วย

ดังนั้นตั้งแต่กลางทศวรรษ 1930 เป็นต้นมา สินค้านำเข้าทุกรูปแบบเช่น ผ้าประเภทต่างๆ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สบู่ อาหารกระป๋อง เครื่องถ้วยชาม เครื่องยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า วิทยุ จักรยาน ทีวี เครื่องใช้ต่างๆ บุหรี่ ไม้ขีดไฟ และอื่นๆ ซึ่งเดิมสินค้าจากอังกฤษเหล่านี้ล้วนเป็นสินค้าขอดนิยมของผู้บริโภคชาวไทย ก็ถูกแทนที่โดยสินค้าชนิดเดียวกันจากประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดทั่วทุกตลาดในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาด้วย จนกระทั่งเจ้าหน้าที่สถานกงสุลอังกฤษในกรุงเทพมหานครถึงกับรายงานด้วยความสิ้นหวังไปยังรัฐบาลของตนใน ค.ศ. 1934 ว่า “เป็นไปได้ที่ประเทศญี่ปุ่นจะได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากการที่เศรษฐกิจไทยกำลังฟื้นตัวขึ้นมาเรื่อยๆ สินค้าอังกฤษทั้งหลายก็จะถูกขับออกไปจากตลาดเพิ่มมากขึ้น โดยผู้ผลิตสินค้าอังกฤษที่มีตราหรือแบรนด์ (brand) ยอดนิยบบางชนิดเท่านั้น ที่จะยังขายสินค้าของตนในตลาดประเทศไทยได้อย่างจำกัดกว่าในอดีตที่เคยผ่านมา”³⁷ เพราะสินค้าประเภทเดียวกันส่วนใหญ่ ได้ถูกสินค้าญี่ปุ่นกลบหายไปจากร้านค้าต่างๆ ตลอดเวลาแล้ว การขยาย

บทบาทของสินค้าญี่ปุ่นในประเทศไทยยังเป็นที่น่าพอใจอย่างมากด้วย จนกระทั่งใน ค.ศ. 1937 สถานกงสุลอังกฤษในประเทศไทยก็ได้รับรายงานกลับเมืองแม่ของตัวเองและได้ยอมรับโดยคุณวิว่า “ญี่ปุ่นขณะนี้ได้ผูกขาดธุรกิจการค้าในประเทศไทยเรียบร้อยแล้ว”³⁸ ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวสามารถพิจารณาได้จากตารางการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศตลอดช่วง ค.ศ. 1932/33-1937/1938 พร้อมกับการคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่าสินค้าที่นำเข้าจากฮ่องกงส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ส่งมาจากญี่ปุ่นอีกทอดหนึ่ง ขณะที่สินค้านำเข้าจากสิงคโปร์ส่วนใหญ่ ก็ยังคงเป็นสินค้าที่ส่งมาจากอังกฤษอีกทอดหนึ่งเหมือนกันตลอดช่วงเวลาดังกล่าว

ตารางที่ 7

มูลค่าการนำเข้าสินค้าต่างประเทศของไทยช่วง ค.ศ. 1932/33 – 1937/38

(หน่วย : 1,000 บาท)

ช่วงค.ศ.	มูลค่านำเข้าทั้งหมด	มูลค่านำเข้าจากญี่ปุ่น	คิดเป็นร้อยละของทั้งหมด	มูลค่านำเข้าจากอังกฤษ	คิดเป็นร้อยละของทั้งหมด	มูลค่านำเข้าจากฮ่องกง	คิดเป็นร้อยละของทั้งหมด	มูลค่านำเข้าจากสิงคโปร์	คิดเป็นร้อยละของทั้งหมด
1932/33	89,497	9,798	11.0	12,257	13.7	15,379	17.2	11,365	13.6
1933/34	92,963	14,649	15.8	10,867	11.7	11,273	12.1	12,601	13.6
1934/35	101,727	21,125	20.8	11,457	11.3	12,075	11.9	13,922	13.7
1935/36	108,754	27,793	25.6	12,590	11.6	9,660	8.9	15,348	14.1
1936/37	110,044	28,259	25.7	11,167	10.2	10,152	9.2	17,795	16.2
1937/38	111,824	22,097	19.8	13,677	12.2	8,540	7.6	17,867	15.8

ที่มา : William L. Swan, “Japanese Economic Relations with Siam: Aspects of Their Historical Development, 1880 to 1942” (Ph.D. dissertation, Australian National University, 1986), p.58.

นอกจากข้อได้เปรียบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต้องกล่าวถึงเหมือนกัน เพราะปัจจัยหรือพัฒนาการเหล่านี้ก็ล้วนเป็นแรงผลักดันสำคัญซึ่งอยู่เบื้องหลังการเข้ามาแทนที่ของสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งจะมีผลทำให้สินค้านำเข้าจากอังกฤษผู้ครองส่วนแบ่งในตลาดไทยมากที่สุด ได้สูญเสียบทบาทดังกล่าวไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษ 1930 ด้วย ปัจจัยเหล่านั้นได้แก่ การที่เงินเยนของญี่ปุ่นได้ลดค่าลงจากเดิมก่อนสิ้นปี ค.ศ. 1931 ซึ่งอยู่ในอัตรา 100 เยนเท่ากับ 49 เหรียญสหรัฐ แต่พอถึงต้นปี ค.ศ. 1935 เงินเยนของญี่ปุ่นได้ลดลงมากกว่าเดิมถึงร้อยละ 43 กลายเป็น 100 เยนเท่ากับ 28 เหรียญสหรัฐตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา³⁹ ในขณะที่เงินปอนด์อังกฤษยังคงมีอัตราเท่าเดิมและเงินบาทไทยก็ยังคงผูกติดกับเงินตราสกุลนี้เพียงสกุลเดียวต่อไป โดยเงินบาทไทยมีอัตราแลกเปลี่ยนตายตัว และบิลเงินปอนด์อังกฤษเป็นฐานของการแลกเปลี่ยนเงินตราและการค้าระหว่างประเทศ

ตลอดเวลา ตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1923-1941 ในอัตรา 1 บาทเท่ากับ 1 ปอนด์ตลอดมา เพราะฉะนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1935 สินค้าญี่ปุ่นแต่ละชนิดในประเทศไทยจะมีราคาต้นทุนถูกลงกว่าในช่วง ค.ศ. 1931 เกือบครึ่งหนึ่งของราคาเดิมแล้ว ต้นทุนค่าขนส่งสินค้าญี่ปุ่นยังได้ลดลงอย่างฮวบฮาบตั้งแต่กลางทศวรรษ 1930 ในขณะที่สินค้าที่ส่งมาจากญี่ปุ่นมายังท่าเรือกรุงเทพมหานครในช่วงนั้น มีอัตราค่าระวางเรือบรรทุกสินค้าโดยเฉลี่ยเพียง 50 คิวบิกฟุต เพียง 11 ชิลลิง ค่าระวางเรือบรรทุกสินค้าจากอังกฤษมายังกรุงเทพมหานคร มีอัตราเฉลี่ยสูงถึง 50 คิวบิกฟุตเท่ากับ 60-97 ชิลลิง⁴⁰

เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งปกติที่สินค้าญี่ปุ่นจะมีต้นทุนต่ำกว่าสินค้าอังกฤษเป็นอันมากแล้ว ยังเป็นสินค้าที่อยู่ในวิสัยซึ่งผู้อุปโภคและบริโภคชาวไทยที่มีกำลังทรัพย์น้อยและยังอยู่ในสภาพเพิ่งฟื้นจากผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกก่อนหน้านี้ จะค่อยๆ หันมาให้ความสนใจและกลายเป็นลูกค้าของสินค้าญี่ปุ่นแทนที่สินค้าอังกฤษซึ่งมีราคาแพงกว่าเดิมไปโดยปริยายด้วย ชำร่ายยิ่งไปกว่านั้น บทบาทการครอบงำทางธุรกิจของทั้งพ่อค้าและสินค้าอังกฤษในประเทศไทยก่อนหน้านี้ ยังไม่มีทางเรียกกลับคืนมาได้อีกต่อไป เพราะตั้งแต่ช่วงหลังเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกเหมือนกัน กลุ่มทุนญี่ปุ่นขนาดใหญ่ซึ่งได้เริ่มแผ้วถางทางมาตั้งแต่ ค.ศ. 1906 เมื่อบริษัท มิตซูบิซัน จำกัด (Mitsui Bussan) ได้เข้ามาเปิดกิจการในกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรกในปีนั้น และต้องใช้เวลากว่า 2 ทศวรรษเพื่อศึกษาในการขยายธุรกิจลงทุนขนาดใหญ่ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาต่างๆ ในเมืองแม่ของตนตลอดเวลา กลุ่มทุนญี่ปุ่นเหล่านี้ก็ไม่ปล่อยให้โอกาสในการเข้ามาช่วงชิงบทบาทการครอบงำเศรษฐกิจไทยเพื่อแทนที่กลุ่มทุนอังกฤษหลุดลอยไปในช่วงนี้เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบริษัท อิโตชูโชจิ (Ito Chu Shoji) หรือที่คนไทยทั่วไปเรียกกว่าบริษัทชิโอโตะเทรดดิ้ง จำกัด (C. Itoh Trading Co., Ltd.) ซึ่งทำธุรกิจส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสิ่งทอรายใหญ่ที่สุดจากโอซากา ได้ขยายสาขาเข้ามาเปิดกิจการครั้งแรกที่ถนนเขาวราชในกรุงเทพมหานครเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1933 ถัดจากนั้นมาเพียง 2 ปี บริษัทมิตซูบิชิ จำกัด (Mitsubishi Co., Ltd.) และบริษัทเดินเรือทะเลรายใหญ่ที่สุดในโอซากาก็คือบริษัท โอซากาโชเซ็น จำกัด (Osaka Shosen Co., Ltd.) ก็ได้เข้ามาเปิดสาขาดำเนินธุรกิจในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ ค.ศ. 1935 ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1936 ธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่นในขณะนั้นคือธนาคารโยโกฮามาสเปชี จำกัด (Yokohama Specie Bank Ltd.) ก็ได้เข้ามาเปิดสาขาในกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรกตั้งแต่นั้นมาเหมือนกัน โดยอีก 2 เดือนหลังจากนั้นบรรดาผู้ประกอบการธุรกิจและนักลงทุนชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยทั้งหมด ก็ได้สถาปนาหอการค้าและอุตสาหกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย (The Siam Japanese Council of Commerce and Industry) หรือที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า “ซามู นิฮอนจิน โชโก ไกกโช” ตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 1936 เป็นต้นมา⁴¹ ถัดจากนั้นมาองค์กรนี้ก็จะร่วมมือกับสมาชิก ซึ่งล้วนเป็นตัวแทนกลุ่มทุนไซบัตสึ (Zaibatsu) ทั้ง 3 รายของญี่ปุ่นเหล่านี้ เพื่อทำการบุกเบิกขยายการลงทุนทุกรูปแบบในประเทศไทยอย่างกว้างขวางในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เคียงคู่ไปกับการที่สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นก็จะค่อยไหลทะลักเข้ามาแทนที่สินค้าอังกฤษ ซึ่งมีราคาแพงกว่าในทุกประเภทสินค้าที่ประเทศไทยนำเข้าจากต่างประเทศตลอดเวลาด้วย ขณะเดียวกัน บทบาทของสินค้า

อังกฤษซึ่งเคยครอบครองส่วนแบ่งของสินค้านำเข้าในประเทศไทยมากที่สุดตลอดมาก่อนหน้านั้นกว่าครึ่ง ศตวรรษก็ได้กลายเป็นอดีตชัดเจนยิ่งขึ้นตลอดเวลาก่อนที่สงครามโลกครั้งที่ 2 จะอุบัติขึ้นมาเหมือนกัน

เมื่อหันมาพิจารณาธุรกิจและการลงทุนในมิติอื่น ๆ ของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเห็นได้ว่าทุนอังกฤษได้ให้ความสำคัญกับการทำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกและการลงทุนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในภาคใต้ของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เฉกเช่นเดียวกับพฤติกรรมการลงทุนของพวกเขาในอาณานิคมมลายูก่อนหน้านั้น โดยมีทุนออสเตเรียซึ่งในความเป็นจริงก็คือทุนของคนในบังคับอังกฤษเหมือนกันเป็นคู่แข่งสำคัญตลอดมา โดยทั้งทุนอังกฤษและทุนออสเตเรียจะมีความแตกต่างกันบ้างเพียงเล็กน้อย เฉพาะสถานที่ในการจดทะเบียนและระดมทุนจัดตั้งบริษัทเหมืองแร่ต่าง ๆ แตกต่างกันไป กล่าวคือ ขณะที่ทุนจากออสเตเรียส่วนใหญ่มีการจดทะเบียนและระดมทุนผ่านตลาดหุ้นเมลเบิร์นและตลาดหุ้นซิดนีย์เป็นหลัก ทุนจากอังกฤษมักมีการระดมทุนผ่านตลาดหุ้นลอนดอนอีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ทั้งบริษัทของผู้ประกอบการอังกฤษและผู้ประกอบการออสเตเรีย นอกจากจะเป็นคนในบังคับอังกฤษด้วยกันทั้งสิ้นแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจเหล่านี้ยังแข่งขันกันช่วงชิงทำเหมืองแร่ดีบุกทั้งในอาณานิคมมลายูและภาคใต้ของประเทศไทยตลอดมา แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การที่อุตสาหกรรมและตลาดดีบุกของโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากสาเหตุที่กลุ่มทุนอังกฤษภายใต้การนำของบริษัทแองโกล – โอเรียนทัล ไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัด (The Anglo-Oriental Mining Corporation Ltd.) ได้พัฒนาบทบาทการลงทุนและการครอบงำตลาดดีบุกของโลกขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วตั้งแต่กลางทศวรรษ 1920 จนกระทั่งถึงยุคเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในต้นทศวรรษ 1930 ทุนอังกฤษกลุ่มนี้จึงได้กลายเป็นกลุ่มทุนในการทำธุรกิจเหมืองแร่และตลาดดีบุกรายใหญ่ที่สุดของโลกตั้งแต่นั้นมา นอกจากจะได้ขยายโอกาสการลงทุนด้วยการเข้าไปซื้อกิจการและครอบงำเหมืองแร่ดีบุกของกลุ่มทุนอื่น ๆ ทั่วทั้งอาณานิคมมลายูของอังกฤษ โดยเฉพาะการเข้าครอบงำกิจการลงทุนของกลุ่มออสเตเรียที่เคยเป็นคู่แข่งสำคัญของพวกเขาได้อย่างง่ายดายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1920 แล้ว ถัดจากนั้นมา บริษัทแองโกล-ไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัดก็ไม่ได้ปล่อยให้โอกาสในการขยายอาณาจักรทำธุรกิจและผูกขาดตลาดดีบุกในประเทศไทยของพวกเขาให้หลุดรอดต่อไปโดยเด็ดขาด เมื่อบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวออสเตเรียที่เหลืออยู่ทั้งหมดเหล่านั้น ไม่อยู่ในฐานะที่จะระดมทุนอย่างเต็มที่เพื่อมาพัฒนาเหมืองแร่เร็วชุดและเหมืองชนิดต่างๆ ของพวกเขาในภาคใต้ของประเทศไทย ให้กลับมาฟื้นฟูและมีชีวิตชีวาเหมือนในช่วงที่มีกำไรอย่างงดงามในอดีตได้อีกต่อไป ในที่สุดเหมืองแร่ดีบุกที่เหลือในประเทศไทยของชาวออสเตเรียทั้ง 15 บริษัท ก็ถูกขายหุ้นส่วนใหญ่ให้กับบริษัทแองโกล – โอเรียนทัล ไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัดของชาวอังกฤษไปหมดสิ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1934⁴² ภายหลังจากนั้นธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกของชาวตะวันตกทั่วทั้งประเทศไทยจนกระทั่งถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงกลายเป็นบริษัทเหมืองแร่ที่ถูกครอบงำโดยทุนอังกฤษ ชำร่วยยิ่งไปกว่านั้น เหมืองแร่ดีบุกของบริษัทชาวตะวันตกซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารของกลุ่มทุนอังกฤษโดยเด็ดขาดตั้งแต่ ค.ศ. 1934 เป็นต้นมา นอกจากจะยังคงรักษาสัดส่วนสำคัญในการผลิตดีบุกเพิ่มขึ้นในอัตราก้าวหน้า และมีสัดส่วนมากกว่าเหมืองแร่ดีบุกของชาวจีนโพ้นทะเลหรือลูกหลานของคนเหล่านั้น ซึ่งธุรกิจการลงทุน

ส่วนใหญ่ยังเน้นการใช้แรงงานกุลิจีนราคาถูก เพราะยังคงนิยมทำเหมืองแร่ตามแบบโบราณที่แต่ละบริษัทมีความชำนาญหรือมีประสบการณ์มาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ เช่น เหมืองนิต เหมืองกระ เหมืองปล่อง และเหมืองอุโมงค์ต่างๆ เป็นต้น แทนที่จะระดมทุนอย่างเต็มที่เพื่อซื้อเรือขุดแร่ดีบุกและหันมาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อประกอบการธุรกิจ ในสาขานี้เลียนแบบกลุ่มทุนอังกฤษ ผู้กำลังกลายเป็นกลุ่มทุนผูกขาดธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดทั่วประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา ดังนั้นภายในเวลาเพียง 2-3 ปีเท่านั้น บริษัทเหมืองแร่ของอังกฤษทั้งหมดซึ่งมีอยู่รวม 41 บริษัทและมีเรือขุดทั้งสิ้น 31 ลำทั่วทั้งภาคใต้ของประเทศไทยในช่วงดังกล่าว จึงกลายเป็นกลุ่มผู้ผลิตดีบุกสำคัญซึ่งสามารถกลบบทบาทของเหมืองแร่ดีบุกของผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยเรื่อยมาจนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะอุบัติขึ้นมาใน ค.ศ. 1941 อีกด้วย⁴³

ตารางที่ 8

สัดส่วนผลผลิตดีบุกของเหมืองแร่ชาวตะวันตกและเหมืองแร่ของผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเล ค.ศ. 1906 – 1940

(สัดส่วน : ร้อยละ)

ค.ศ.	เหมืองแร่ดีบุกของชาวตะวันตก	เหมืองแร่ดีบุกของผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเล
1906	7	93
1910	25	75
1914	37	63
1918	47	53
1920	47	53
1926	35	65
1929	32	68
1936	68	32
1940	70	30

ที่มา : Malcolm Falkus, "Early British Business in Thailand", in R.P.T. Davenport Hines and Geoffrey Jones (eds.), *British Business in Asia Since 1860* (London : Cambridge University Press, 1989), p.153.

การครอบงำของกลุ่มทุนอังกฤษเหนือผลผลิตดีบุกของประเทศไทยโดยการเข้าสู่อุตสาหกรรมหรือครอบครองหุ้นส่วนใหญ่ของธุรกิจเหมืองแร่เรือขุดของกลุ่มทุนออสเตรเลีย ซึ่งเคยเป็นคู่แข่งสำคัญของพวกเขามาในช่วงก่อนเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในปลายทศวรรษ 1920 นอกจากจะเป็นพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับพัฒนาการของการทำเหมืองแร่เรือขุดในอาณานิคมมลายู ซึ่งกลุ่มทุนอังกฤษภายใต้การนำของบริษัทแองโกล – โอเรียนทัลไมนิงคอร์ปอเรชัน จำกัดเข้าไปรุกไล่ซื้อกิจการของบริษัทเหมืองแร่เรือขุดของกลุ่มทุนออสเตรเลีย ซึ่งล้วนเป็นคนในบังคับอังกฤษจนหมดสิ้นในช่วงนั้นเหมือนกันแล้ว ยังทำให้กลุ่มทุนอังกฤษกลุ่มนี้ได้กลายเป็นกลุ่มทุนใหญ่ที่สุดในการผูกขาดผลผลิตดีบุกของโลกตั้งแต่นั้นมานอกเหนือจากนั้น บทบาทของบริษัทข้ามชาติอังกฤษกลุ่มนี้ ยังได้ผ่นักกำลังกับบริษัทข้ามชาติอังกฤษ

กลุ่มอื่นๆ ซึ่งเป็นกลุ่มทรงอิทธิพลที่สุดในธุรกิจถลุงแร่ดีบุก เพื่อครอบงำตลาดดีบุกของโลกทั้งในระดับต้นน้ำคือ แหล่งผลิตสินแร่ในแต่ละดินแดน และในระดับปลายน้ำคือแหล่งถลุงแร่ดีบุกสำคัญที่สุดของโลกทั้งในสิงคโปร์ ปีนัง และอังกฤษตั้งแต่ ค.ศ. 1928 เป็นต้นมาอีกด้วย โดยบริษัทแองโกล - โอเรียนทัลไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัดรายนี้ได้ตัดสินใจทำธุรกิจลงทุนร่วมกับบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของชาวอังกฤษอีกบริษัทหนึ่งในโบลิเวียคือบริษัท ปาติโนไมนส์แอนด์เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด (Patino Mines and Enterprises Ltd.) เพื่อจัดตั้งบริษัทโฮลคิงข้ามชาติขนาดใหญ่ที่สุดในธุรกิจถลุงแร่ดีบุกของโลกชื่อ บริษัทคอนโซลิเดเต็ดทินสมelters จำกัด (The Consolidated Tin Smelters Co., Ltd.) โดยมีสำนักงานใหญ่ของบริษัท โฮลคิงแห่งนี้อยู่ในกรุงลอนดอน ถัดจากนั้นใน ค.ศ. 1930 บริษัทนี้ก็ได้รับเงินทุนจากรัฐบาลชั้นนำของอังกฤษในขณะนั้นเพื่อเข้าไปสู่งานกิจการโรงงานถลุงแร่ดีบุกใหญ่ของโลกถึง 3 โรงงานด้วยกันในประเทศอังกฤษ คือโรงงานของบริษัทคอร์นนิสทินสมelters จำกัด (The Cornish Tin Smelting Company, Ltd.) โรงงานของบริษัทเพ็นพอลล์ทินสมelters จำกัด (The Penpoll Tin Smelting Company, Ltd.) และโรงงานของบริษัทวิลเลียมฮาร์วีย์ จำกัด (The William Harvey & Company, Ltd.) ซึ่งทั้ง 3 โรงงานเหล่านี้มีกำลังผลิตหรือถลุงแร่ดีบุกได้ประมาณปีละ 78,000 ตัน รวมทั้งโรงงานถลุงแร่ดีบุกอีกโรงหนึ่งในเกาะปีนังของบริษัทอีสเทิร์นสมelters จำกัด (The Eastern Smelting Company, Ltd.) ซึ่งเดิมเคยเป็นธุรกิจลงทุนร่วมของตระกูล ณ ระนองและหุ้นส่วนทั้งชาวจีนโพ้นทะเลและแขกเช็ดตีนคนอื่น ๆ แต่ต่อมาใน ค.ศ. 1911 เจ้าของเดิมเหล่านี้ได้ขายธุรกิจโรงถลุงแร่แห่งนี้ให้กับบริษัทในเครือแองโกล - โอเรียนทัลไมนิ่งคอร์ปอเรชัน จำกัดอีกทอดหนึ่ง แต่เมื่อมีการจัดตั้งบริษัทโฮลคิงชื่อ บริษัทคอนโซลิเดเต็ดทินสมelters จำกัดของบริษัทแม่กับหุ้นส่วนอังกฤษรายใหญ่คือ บริษัทปาติโนไมนส์แอนด์เอนเตอร์ไพรส์ จำกัดแล้ว โรงงานถลุงแร่ดีบุกของบริษัทอีสเทิร์นสมelters จำกัด ซึ่งมีกำลังถลุงแร่สูงถึงปีละ 27,500 ตัน ก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบริษัทคอนโซลิเดเต็ดทินสมelters จำกัด ตั้งแต่ ค.ศ. 1929 เป็นต้นมาอีกแห่งหนึ่งด้วย พร้อมกับการเปลี่ยนชื่อโรงงานถลุงแร่ดีบุกแห่งนี้เป็นโรงงานถลุงแร่ดาตูกเระมาต (Datuk Keramat) เพราะฉะนั้นบริษัทนี้จึงกลายเป็นกลุ่มโรงงานถลุงแร่ดีบุกที่ใหญ่ที่สุดของโลกตั้งแต่นั้นมา โดยมีส่วนแบ่งในการถลุงแร่ดีบุกตลอดทศวรรษ 1930 ถึงประมาณร้อยละ 43 หรือเกือบครึ่งหนึ่งของปริมาณสินแร่ดีบุกทั้งหมดของโลก บริษัทอื่นซึ่งเป็นเครือข่ายของบริษัทคอนโซลิเดเต็ดทินสมelters จำกัด ยังเป็นเจ้าของเหมืองแร่ดีบุกทุกภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกตั้งแต่นั้นมาด้วย เช่น ในสหราชอาณาจักรโบลิเวีย ไนจีเรีย หัวเมืองมลายู ภาคใต้ของประเทศไทย ภาคใต้ของพม่า และออสเตรเลีย เป็นต้น⁴⁴

นอกจากนั้นแล้ว กลุ่มยักษ์ใหญ่อันดับที่ 2 ในวงการถลุงแร่ดีบุกของโลกขณะนั้นซึ่งเป็นกลุ่มทุนอังกฤษอีกกลุ่มหนึ่งคือโรงงานถลุงแร่ดีบุกของบริษัทสเตอร์ทส์เทรคคิง จำกัด ซึ่งถูกสถาปนาขึ้นมาใน ค.ศ. 1887 ก็ยังคงดำรงบทบาทการเป็นเจ้าของโรงถลุงแร่ดีบุกใหญ่ที่สุดของโลกในเกาะสิงคโปร์ตั้งแต่นั้นมา ใน ค.ศ. 1911 บริษัทนี้ยังได้สร้างโรงงานถลุงแร่ดีบุกใหญ่อันดับ 2 ของโลกในเวลานั้นขึ้นที่เกาะปีนังอีกแห่งหนึ่ง เพราะฉะนั้นโรงงานถลุงแร่ดีบุกทั้งสองแห่งของบริษัทนี้ จึงมีกำลังถลุงสูงถึงปีละ

ประมาณ 63,000 ตัน จนกระทั่งทำให้กลุ่มนี้กลายเป็นกลุ่มโรงงานถลุงแร่ดีบุกใหญ่อันดับ 2 ของโลก ตั้งแต่นั้นมาแล้ว บริษัทนี้ยังมีธุรกิจลงทุนร่วมกันทำเหมืองแร่ดีบุกกับกิจการผูกขาดของรัฐบาล เนเธอร์แลนด์ในเกาะบังคา (Bangka) และเกาะบิลลิตัน (Billiton) ซึ่งเป็นแหล่งผลิตดีบุกที่สำคัญที่สุดของ หมู่เกาะอินเดียนตะวันออก นอกจากนั้นบริษัทนี้ยังมีธุรกิจลงทุนร่วมในโรงงานถลุงแร่ดีบุกอื่นๆ ทั่วทั้ง ทวีปยุโรปในขณะนั้นด้วย⁴⁵ พัฒนาการดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มทุนอังกฤษทั้งสองกลุ่มใหญ่คือ โรงงาน ถลุงแร่ดีบุกในเครือของบริษัทคอนโซลิเดเต็ดสเมลเตอร์ส จำกัด และในเครือของบริษัทสเตรทส์เทรคคิง จำกัด ได้กลายเป็นกลุ่มผูกขาดการถลุงแร่ดีบุกของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่ง เป็นแหล่งผลิตดีบุกที่สำคัญที่สุดของโลกโดยปริยายตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1930 เป็นต้นไป จนถึง ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะอุบัติขึ้นเพียงเล็กน้อยอีกด้วย ขณะเดียวกันใน ค.ศ. 1941 เหมืองแร่ ดีบุกเรือซุดและเหมืองถึคขนาดใหญ่ในประเทศไทยตลอดช่วงดังกล่าวรวมทั้งสิ้น 41 บริษัทล้วนเป็นของ ทุนอังกฤษส่วนใหญ่ เพราะทุนออสเตรเลียซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษเหมือนกันได้ล่าถอยไปจากแหล่ง แร่ต่างๆ ทั่วภาคใต้ของประเทศไทย เฉกเช่นในคาบสมุทรมาเลย์และภาคใต้ในพม่าจนหมดสิ้นไปแล้ว ตั้งแต่ก่อนสิ้นทศวรรษ 1930 ดังนั้นเรือซุดแร่ดีบุกจำนวนรวม 31 ลำในภาคใต้ของประเทศไทยขณะนั้น ซึ่งสามารถผลิตสินแร่ดีบุกได้มากกว่าร้อยละ 70 ของสินแร่ดีบุกทั้งหมดในประเทศไทยช่วงนั้น ล้วน เป็นเรือซุดแร่ดีบุกของเครือข่ายธุรกิจอังกฤษแต่เพียงกลุ่มเดียวด้วย⁴⁶ ขณะเดียวกัน การที่กลุ่มทุนอังกฤษ สามารถครอบงำทั้งตลาดดีบุกและโรงงานถลุงแร่ดีบุกของโลกไว้ได้เกือบทั้งหมด จึงทำให้การส่งออกแร่ ดีบุกของไทยสู่ตลาดโลกโดยระบายผ่านโรงงานถลุงแร่ดีบุกทั้งที่ปีนังและสิงคโปร์ตั้งแต่นั้นมา ทั้งเจ้าของ เหมืองแร่ดีบุกเชื้อสายจีนโพ้นทะเลและเหมืองแร่เรือซุดของชาวอังกฤษ จึงจำเป็นต้องส่งออกไปขายที่ โรงงานถลุงแร่ดีบุกคาตึกแกรมัตของกลุ่มบริษัทคอนโซลิเดเต็ดทินสเมลเตอร์ส จำกัดในปีนังหรือโรงงาน ถลุงแร่ดีบุกอื่นๆ ของบริษัทสเตรทส์เทรคคิง จำกัด ทั้งในปีนังและสิงคโปร์ ซึ่งล้วนเป็นของกลุ่มทุน อังกฤษด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งจะร่วมกันผูกขาดกับบรรษัทข้ามชาติในธุรกิจดีบุกอื่นๆ ทั่วโลก ผ่านสำนักงาน ใหญ่อยู่ในกรุงลอนดอนอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นเจ้าของเหมืองแร่ดีบุกรายย่อยของผู้มีเชื้อสายจีนโพ้น ทะเล รวมทั้งบริษัทรับซื้อแร่ดีบุกอื่นๆ ทั่วภาคใต้ของประเทศไทยตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากจะต้องดำเนินธุรกิจต่างๆ ภายใต้การครอบงำของทุนอังกฤษซึ่งทำหน้าที่กำกับทั้งอุปสงค์และ อุปทาน ตลอดจนราคาดีบุกของโลกไว้ได้อย่างง่ายดาย โดยปราศจากการแข่งขันของกลุ่มทุนจีนโพ้น ทะเลและทุนออสเตรเลียเฉกเช่นในช่วงก่อนเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกแล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจเชื้อสายจีน โพ้นทะเลเหล่านี้ก็เหมือนกับเรือญาติของพวกเขาในคาบสมุทรมาเลย์ จำเป็นต้องแสวงหาความ ร่วมมือกับกลุ่มทุนอังกฤษเพื่อประทับครองธุรกิจการลงทุนทำเหมืองแร่ดีบุกของครอบครัวตนเอง ต่อไปด้วย ขณะเดียวกัน กลุ่มทุนอังกฤษขนาดใหญ่เหล่านี้ก็จะไม่รีรอที่จะประสานผลประโยชน์ทาง ธุรกิจกับคนอังกฤษที่มีอิทธิพลหลงเหลืออยู่ในสังคมไทยขณะนั้น เพื่อร่วมกันขยายธุรกิจการลงทุนทำ เหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้การการทำดังกล่าวอาจจะทำให้ชนชั้น ผู้ปกครองไทยเกิดความกังวลได้บ้างเหมือนกัน ซึ่งตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่สุดก็คือการที่กลุ่มบริษัทเอง

โกล - โอเรียนทัล ไมนิ่ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด ให้ความจ้างทั้งนายเอช.จี. สกอตต์ (H.G. scott) และนายหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ (Louis T. Leonowens) เข้ามาทำธุรกิจในฐานะหุ้นส่วนสำคัญของบริษัทเหมืองแร่เรียวูด และเหมืองถิซของกุ่มนี้ในบริเวณจังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง เป็นต้น” นอกจากนั้นแล้ว สาขาของธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ในเกาะภูเก็ต รวมทั้งสาขาของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด แห่งแรกในประเทศไทยที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งมีผู้จัดการเป็นชาวอังกฤษคือนายเอฟ.เค.เอ็กเซลล์ (F.K. Excell) ยังได้ร่วมมือทางธุรกิจกับทั้งโรงงานถลุงแร่ดีบุกและธนาคารอังกฤษอื่น ๆ ในสิงคโปร์และปีนัง เพื่อทำหน้าที่ปล่อยเครดิตและสินเชื่อต่าง ๆ แก่เจ้าของเหมืองแร่ดีบุกและบริษัทรับซื้อแร่ทั่วไปในภาคใต้ ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นผู้ผูกขาดการให้บริการรับแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ และการจำหน่ายจ่ายโอนเงินเพื่อบริการลูกค้าที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการลงทุนทำเหมืองแร่ดีบุกระหว่างภาคใต้ของประเทศไทยกับอาณานิคมมลายูของอังกฤษเรื่อยมา⁴⁸ อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของทุนอังกฤษซึ่งได้ครอบงำวงการธุรกิจดีบุกของไทยแทบทั้งหมดในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงเล็กน้อยนั้น ก็ต้องประสบปัญหาจากการผลักดันลัทธิชาตินิยมของรัฐบาลไทยในยุคจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรกเพิ่มขึ้นตลอดเวลาตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1939 เมื่อรัฐบาลไทยได้ตัดสินใจจัดตั้งองค์กรเหมืองแร่ขึ้นเป็นครั้งแรกในปีนั้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การหาทางปลดแอกอุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่ดีบุกไทย ให้ออกพ้นจากการครอบงำของผู้ประกอบการอังกฤษและทุนจีนโพ้นทะเลกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีท่าทีเป็นศัตรูกับประเทศญี่ปุ่นที่เป็นมหาพันธมิตรของไทยเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ โดยเป้าหมายดังกล่าวของรัฐบาลไทยจะกลายเป็นความจริงขึ้นมาทันทีเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 อุบัติขึ้นมาจากหลังจากนั้น

ในด้านธุรกิจการทำป่าไม้สักตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา กลุ่มทุนอังกฤษก็ยังคงมีบทบาทครอบงำเศรษฐกิจไม้สักของไทยไว้ได้อย่างเหนียวแน่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่อุปสงค์ไม้สักในตลาดโลกทั้งตลาดยุโรปและตลาดเอเชียก็เพิ่มขึ้นตลอดเวลาเช่นกัน เพราะตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวเรื่อยมาจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น สิทธิสัมปทานการทำป่าไม้สักทั่วประเทศไทยมากกว่าร้อยละ 80 ล้วนอยู่ในกำมือของบริษัทอังกฤษทั้งหมด โดยมีบริษัทบอมเบย์เบอร์มาคอร์ปอเรชั่น จำกัด เป็นผู้ถือสิทธิสัมปทานมากที่สุด รองลงมาคือบริษัทเบอร์เนียว จำกัด บริษัทแองโกลไทย จำกัด และบริษัทหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ จำกัด ตามลำดับ ส่วนสิทธิสัมปทานการทำป่าไม้สักทั่วประเทศไทยที่เหลือในขณะนั้น ประมาณร้อยละ 5 เป็นของกรมป่าไม้เอง ประมาณร้อยละ 7 เป็นของนักลงทุนไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเล สิทธิสัมปทานที่เหลือเป็นของบริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัด ของชาวเดนมาร์กและของบริษัทอาเซียติก ออฟฟิศ จำกัด ของชาวฝรั่งเศสตามลำดับ⁴⁹ โดยบริษัทของชาวอังกฤษได้ตัดสินใจขยายธุรกิจโรงเลื่อยจักรเรียงรายอยู่ตามสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลต่างๆ เพิ่มขึ้นตลอดเวลา เพื่อให้ไม้สักแปรรูปเหล่านั้นพอเพียงกับอุปสงค์ของตลาดโลกที่เพิ่มขึ้นเรื่อยมาตลอดทศวรรษ 1920 โดยใน ค.ศ. 1924 กลุ่มทุนอังกฤษเหล่านี้ได้ทุ่มทุนสูงถึงประมาณ 3,000,000 ปอนด์เพื่อสร้างโรงเลื่อยจักรขนาดใหญ่ ส่วนโรงเลื่อยจักรที่เหลืออื่นๆ ส่วนใหญ่มักเป็นโรงเลื่อยจักรขนาดเล็กของผู้ประกอบการเชื้อสายจีนโพ้นทะเล ซึ่งมักจะผลิตไม้สักแปรรูป

เพื่อใช้สำหรับบริโภคภายในประเทศไทย หรือไม่ก็รับจ้างเลื่อยไม้สักให้กับบริษัททำไม้ของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง โรงเลื่อยจักรขนาดใหญ่ที่เหลือเพียงโรงเดียวก็เป็นบริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัดของผู้ประกอบการชาวเดนมาร์กเท่านั้น ในเวลาเดียวกันบริษัทอังกฤษทั้ง 4 บริษัทเหล่านี้ ยังได้อาศัยความสัมพันธ์คุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ผู้บริหารชั้นสูงในกรมป่าไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ถ้าไม่ใช่เป็นชาวอังกฤษก็เป็นข้าราชการไทยที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับบริษัทเหล่านี้มาเป็นอย่างดีตลอดช่วงเวลาการรับราชการของคนเหล่านั้นมานานแล้ว นอกจากนั้นบริษัทอังกฤษเหล่านี้ยังมีทุนและอิทธิพลทุกอย่างเหนือกว่าบริษัทคู่แข่งรายอื่น ๆ แทบทุกกรณีด้วย บริษัทเหล่านี้จึงสามารถขยายพื้นที่สิทธิสัมปทานการทำป่าไม้สัก ได้เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ขณะที่บริษัทชาวตะวันตกอื่น ๆ และผู้ประกอบการไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเลโดยทั่วไปในขณะนั้นแทบจะไม่อยู่ในฐานะที่จะประมูลแข่งขันการขอสิทธิสัมปทานป่าไม้สักกับยักษ์ใหญ่อังกฤษเหล่านั้นได้เลย จนกระทั่งใน ค.ศ. 1938 สิทธิสัมปทานการทำป่าไม้สักของบริษัทอังกฤษทั้งหมดในประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 88 ของพื้นที่การขอสัมปทานป่าไม้สักทั้งหมดในขณะนั้นส่วนสิทธิสัมปทานที่เหลือก็เป็นของผู้ประกอบการเดนมาร์ก ฝรั่งเศส และชาวไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเลรายอื่น ๆ ⁵⁰ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่บรรดาผู้ประกอบการทำไม้สักอังกฤษทั้ง 4 บริษัทเหล่านี้ จะสามารถคักดวงผลประโยชน์จากการส่งออกไม้สักของไทยสู่ตลาดโลกตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวไว้ได้อย่างง่ายดายโดยผู้ประกอบการทำป่าไม้สักและโรงเลื่อยรายอื่น ๆ ทุกราย ไม่อยู่ในฐานะที่จะแข่งขันได้เลย ยกเว้นการขอมทอนกินน้ำได้สอกบริษัทอังกฤษเหล่านี้ต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสามารถพิจารณารายละเอียดได้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9

ปริมาณการผลิตและการส่งออกไม้สักของประเทศไทย ค.ศ. 1896-1940

ก.ศ.	ปริมาณการผลิต (เมตริกตัน)	ปริมาณการส่งออก (เมตริกตัน)
1896-1900	142,659	60,544
1901-1905	182,059	84,884
1906-1910	169,285	98,698
1911-1915	143,581	75,533
1916-1920	169,757	82,274
1921-1925	164,092	84,511
1926-1930	179,005	110,501
1931-1935	165,168	68,806
1936-1940	225,344	123,946

ที่มา : Sompop Manarangsan , *The Economic Development of Thailand 1850 – 1950 : Response to the Challenge of the World Economy* (Bangkok : Chulalongkorn University Press , 1989), p. 135.

ตารางที่ 10

ปริมาณการส่งออกและตลาดไม้สักสำคัญของไทย ค.ศ. 1896 – 1940

ค.ศ.	ปริมาณการ ส่งออก (เมตริกตัน)	ทวีปยุโรป (ร้อยละ)	อินเดีย*และ ซีลอน (ร้อยละ)	ฮ่องกง (ร้อยละ)	จีน (ร้อยละ)	สิงคโปร์ (ร้อยละ)	ประเทศอื่น ๆ รวมทั้งญี่ปุ่น (ร้อยละ)
1896-1900	60,544	34.8	31.9	16.6	3.8	7.0	5.9
1901-1905	84,884	13.5	56.5	17.4	0.5	2.0	10.1
1906-1910	98,698	16.1	64.1	12.6	0.5	-	6.7
1911-1915	75,533	21.1	54.8	12.6	4.9	-	6.6
1916-1920	82,274	12.9	46.9	16.7	9.6	-	13.9
1921-1925	85,511	10.2	26.2	33.8	10.7	-	19.1
1926-1930	110,501	17.4	22.1	21.6	8.3	9.4	21.2
1931-1935	68,806	12.2	16.9	31.2	12.4	4.7	22.6
1936-1940	123,946	26.4	8.6	13.5	2.2	11.6	37.7

* รวมทั้งพม่าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมอินเดียในขณะนั้น

ที่มา : Sompop Manarangsan, *The Economic Development of Thailand 1850 – 1950 : Response to the Challenge of the World Economy* (Bangkok : Chulalongkorn University Press , 1989),p. 138.

ในเวลาเดียวกัน แรงงานซึ่งใช้ในแปลงสิทธิสัมปทานป่าไม้สักแต่ละแปลง ของทั้งบริษัทอังกฤษ และบริษัทชาวตะวันตกอื่น ๆ ตั้งแต่ต้นจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยใน ค.ศ. 1937 มีอยู่ทั้งสิ้นประมาณ 21,000 คน ส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้แรงงานพม่าและไทยใหญ่เป็นหลัก ยกเว้นในแปลงป่าไม้สักบางแปลงที่ครอบครองโดยบริษัทอาซิอาดีค อา อาฟริกัน จำกัดของชาวฝรั่งเศสเท่านั้น ซึ่งนิยมใช้แรงงานลาวเป็นส่วนใหญ่ตลอดมา นอกจากนั้นแรงงานที่เหลือส่วนน้อยก็คือชาวพื้นเมืองในภาคเหนือของไทยคละคล้ากันไป ในทางกลับกันโรงเลื่อยจักรทันสมัยขนาดใหญ่ซึ่งใน ค.ศ. 1940 มีอยู่ทั้งหมด 7 โรงและกระจุกวัดอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น ในจำนวนนี้ 2 โรงเลื่อยเป็นของนายทุนเชื้อสายจีนโพ้นทะเล 4 โรงเลื่อยเป็นของบริษัทอังกฤษ และอีก 1 โรงเลื่อยเป็นของบริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัดสัญชาติเดนมาร์กเท่านั้น แรงงานส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับโรงเลื่อยจักรเหล่านี้ รวมทั้งโรงเลื่อยจักรขนาดเล็กอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยขณะนั้นซึ่งมีอยู่ประมาณ 16,000 คน ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดล้วนเป็นแรงงานชาวจีนโพ้นทะเลหรือผู้มีเชื้อสายจีนแทบทั้งสิ้น⁵¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจและธุรกิจไม้สักแทบทุกขั้นตอนในประเทศไทยก่อนสิ้นทศวรรษ 1930 แทบจะไม่มีบทบาทของทุนและแรงงานไทยเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงเลย ขณะเดียวกัน ความมั่งคั่งของป่าไม้สักไทยและผลกำไรมากมายจากธุรกิจโรงเลื่อยจักรขนาดใหญ่ รวมทั้งการผูกขาดการส่งออกไม้

ลักเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะผันแปรไปตามอุปสงค์ของตลาดไม้ในโลกตะวันตกและดินแดนอื่นๆ ในเอเชียแล้ว ทุนอังกฤษกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะบริษัทบอมเบย์เบอร์มาเทรดดิ้งคอร์ปอเรชัน จำกัด ยังกลายเป็นผู้ประกอบการธุรกิจแบบครบวงจรรายใหญ่ที่สุด ซึ่งสามารถดักดวงผลประโยชน์มหาศาลจากการเป็นผู้ถือสิทธิสัมปทานป่าไม้สักและผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ของทรัพยากรชนิดนี้สู่ตลาดโลกไว้ได้อย่างเหนียวแน่นมั่นคงตลอดมาาก่อนหน้านั้นนานหลายทศวรรษแล้ว เฉกเช่นเดียวกับบทบาทของบริษัทนี้ในอาณานิคมพม่าของอังกฤษก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย

การขยายตัวของธุรกิจส่งออกยางพารา การขนส่งทางเรือ และการค้าข้าว

เศรษฐกิจยางพาราของไทยตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งถ้าหากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วแทบจะไม่ค่อยเห็นบทบาทของทุนอังกฤษเลย แต่ถ้าหากผู้ศึกษาได้พิจารณาและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ทุนชั้นตอนของการดำเนินธุรกิจค้าขายยางพาราทั้งในระดับขายปลีก ระดับขายส่ง และระดับส่งออกสู่ตลาดโลก ก็จะเห็นบทบาทของทุนอังกฤษซึ่งได้ครอบงำเศรษฐกิจไทยสาขานี้ทางอ้อมในมิติต่างๆ เรื่อยมา โดยอาศัยบทบาทของบริษัทนายทุนจีนโพ้นทะเลจากสิงคโปร์และปีนัง ผู้ทำหน้าที่เสมือนนายหน้าของทุนอังกฤษที่มีต่อเศรษฐกิจยางพาราทั่วโลก อย่างไรก็ตาม บทบาทของทุนอังกฤษที่มีต่อเศรษฐกิจยางพาราทั่วโลก ก็จะปรากฏเห็นชัดเจนขึ้นตั้งแต่โอกาสอันสำคัญที่บริษัทนี้ได้มีราคาต่ำลงอย่างฮวบฮาบในต้นทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา ภาคเอกชนซึ่งเป็นทั้งเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่ทั่วทุกอาณานิคมอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ และเป็นเจ้าของบรรดาบริษัทนายหน้าสำคัญทั้งในตลาดกลางลอนดอนและตลาดกลางสิงคโปร์ ซึ่งกำลังขาดทุนอย่างรุนแรงอยู่ในขณะนั้น ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้รัฐบาลของตนซึ่งอยู่ในฐานะประเทศมหาอำนาจผู้ทรงอิทธิพลที่สุดของโลก ให้เจรจาบีบบังคับชาติตะวันตกอื่นๆ ที่มีอาณานิคมเป็นผู้ผลิตยางพารารวมทั้งประเทศไทยในฐานะประเทศเอกราชที่ผลิตยางพาราก็ขาดหนึ่ง ให้ร่วมมือกันจำกัดปริมาณการผลิตยางพาราในดินแดนครอบครองของแต่ละประเทศ โดยการบังคับใช้มาตรการภาษีส่งออกเพื่อควบคุมปริมาณผลผลิตดังกล่าวอีกทอดหนึ่ง เพื่อให้ราคายางพาราในตลาดโลกมีราคามาตรฐานอ้างอิง (benchmark) ระหว่างปอนด์ละ 1 ชิลลิง ถึง 1 ชิลลิง 3 เพนนี เป็นราคาต่ำสุดให้ได้ โดยให้แต่ละประเทศซึ่งเป็นผู้ผลิตยางพาราร่วมมือกันโดยสมัครใจ ในการบังคับใช้โครงการจำกัดปริมาณการผลิตยางพาราหรือที่เรียกว่าโครงการจำกัดสติเวนสัน (Stevenson Restriction Scheme) ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1921 เป็นต้นมา⁵² แน่นนอนที่สุด ข้อตกลงจำกัดการผลิตยางพาราของแต่ละประเทศดังกล่าว ย่อมมีผลควบคุมตลาดการซื้อขายยางพาราในประเทศไทยด้วย เพราะธุรกิจการค้ายางพาราของประเทศไทยนอกจากจะต้องพึ่งพิงกลไกการควบคุมโควตาส่งออกยางพารา โดยปริวรรตคล้อยตามการส่งออกของยางพาราในอาณานิคมมลายูของอังกฤษไปโดยปริยาย วงจรธุรกิจยางพาราไทยแทบทุกขั้นตอนยังอาศัยเครดิตการลงทุนจากบริษัทของชาวจีนโพ้นทะเลทั้งในปีนังและสิงคโปร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งบริษัทนายหน้าและตัวแทนของทุนอังกฤษในดินแดนเหล่านั้นอีกทอดหนึ่งด้วย ดังที่ได้อธิบายมาแล้วใน

ตอนต้น เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจยางพาราไทยนอกจากจะยังคงถูกผูกขาดโดยเครือข่ายธุรกิจของคันทัน กากี คันทัน ลักซาย และหลี่ ก๊องเจียน เป็นส่วนใหญ่ต่อไปเรื่อย ๆ แล้ว ทั้งธนาคารและผู้ประกอบการธุรกิจอังกฤษรายใหญ่ ๆ ในวงการยางพาราของโลกทั่วทั้งสิงคโปร์และปีนัง ยังมีส่วนครอบงำตลาดยางพาราของไทยไปโดยปริยายอีกด้วย ในเวลาเดียวกัน ถึงแม้ว่ามาตรการพุงราคาของพาราในประเทศไทยมีเสถียรภาพและทำให้มีการเพิ่มเนื้อที่การทำสวนยางพาราเพิ่มขึ้นตลอดทศวรรษ 1920 ก็ตาม แต่เมื่อเศรษฐกิจโลกเริ่มหวนกลับมาสู่ภาวะถดถอยอย่างรุนแรงในปลายทศวรรษดังกล่าว รัฐบาลอังกฤษในฐานะหัวเรือใหญ่จึงไม่อยู่ในฐานะฝืนบังคับชาติต่าง ๆ ทั่วโลกให้ใช้ข้อจำกัดการผลิตยางพาราตามโครงการจำกัดสถิติเวินสันได้อีกต่อไปตั้งแต่ ค.ศ. 1928 เพราะฉะนั้นเมื่อมาตรการดังกล่าวหมดสภาพบังคับใช้ตั้งแต่นั้นมา ราคาของพาราในตลาดโลกจึงลดลงอย่างฮวบฮาบทันทีจากเดิมในค.ศ. 1928 ราคาโดยเฉลี่ยประมาณปอนด์ละ 26 เซนต์สหรัฐ ได้ลดลงเหลือเพียงเฉลี่ยประมาณปอนด์ละ 3 เซนต์สหรัฐใน ค.ศ. 1932 เท่านั้น⁵³ ในที่สุดประเทศผู้ผลิตยางพาราทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยและฝรั่งเศสเจ้าของอาณานิคมอินโดจีนที่มีการเพาะปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา ก็ได้ตัดสินใจเข้าร่วมประชุมกันในกรุงลอนดอนเมื่อ ค.ศ. 1932 เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมข้อบังคับการตกลงยางพาราระหว่างประเทศ (The International Rubber Regulation Agreement : IRRA) ซึ่งตามข้อตกลงดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าสมาคมผู้เพาะปลูกยางพารา (The Rubber Growers' Association) ของบริษัทเจ้าของสวนยางพาราอังกฤษทั้งในอาณานิคมมลายู ซิลอน อินเดีย พม่า บอร์เนียวเหนือ และซาราวักได้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้รัฐบาลของตนเองใช้อำนาจต่อรองที่ครอบงำตลาดยางพาราของโลกในขณะนั้นมากที่สุด เพื่อบีบบังคับรัฐบาลชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะรัฐบาลไทยซึ่งแทบไม่ได้มีอำนาจต่อรองใด ๆ ในเวทีเศรษฐกิจระหว่างประเทศขณะนั้นเลย เพื่อกำหนดโควตาในการผลิตยางพาราของแต่ละชาติตามข้อตกลงครั้งนั้น จนกระทั่งมีผลทำให้ผู้แทนบางประเทศ เช่น ผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสต้องตัดสินใจบอกรับการลงนามในข้อตกลงฉบับนี้ในที่สุด เพราะไม่พอใจโควตาการผลิตยางพาราซึ่งที่ประชุมภายใต้การครอบงำของทุนอังกฤษและทุนดัตช์ตามลำดับ จะจัดสรรให้กับอาณานิคมเวียดนามและกัมพูชาเพียงปีละ 30,000 ตันเท่านั้น⁵⁴ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเศรษฐกิจไทยโดยรวมในขณะนั้นก็เหมือนกับในอดีตที่ผ่านมาตลอดช่วงหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงคือ อยู่ในสภาพไม่แตกต่างกับการเป็นอาณานิคมทางเศรษฐกิจของอังกฤษตลอดมาแล้ว รัฐบาลในขณะนั้นยังไม่สถิติตัวเลขของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราและปริมาณการผลิตยางพาราของประเทศไทยในแต่ละปีที่แน่นอนเลย การส่งออกยางพาราของไทยสู่ตลาดโลกโดยเครือข่ายของบริษัทได้ต้อง จำกัด บริษัท น้ำเชื่อม จำกัด บริษัทน้ำไฉ่ จำกัด และบริษัทยางรายย่อยอื่นๆ ของชาวจีนโพ้นทะเลตั้งแต่อดีตก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงขณะนั้น ส่วนใหญ่ก็ส่งผ่านท่าเรือสิงคโปร์และปีนัง โดยถูกเหมารวมว่ามีแหล่งกำเนิดสินค้ามาจาก The Straits Settlements และอาณานิคมมลายูของอังกฤษก่อนระบายสู่ตลาดโลกไปโดยปริยายด้วย สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้ผู้แทนของรัฐบาลไทยซึ่งเข้าประชุมครั้งนั้น ต้องตกอยู่ในสภาพจำยอมที่จะยอมรับพันธกรณีตามข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยถูกจำกัดสิทธิใน

การส่งออกยางพาราสู่ตลาดโลกได้ตามโควตาไม่เกินปีละ 15,000 ตัน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1934 - 1938⁵⁵ ถ้าหากประเทศไทยไม่รักษากฎสัญญาโดยการส่งออกยางพาราเกินจำนวนโควตาที่คณะกรรมการควบคุมข้อบังคับการลงทุนยางพาราระหว่างประเทศ (IRRA) บังคับให้ปฏิบัติตามแล้ว ปริมาณยางพาราที่เกินโควตาเหล่านั้นก็จะถูกคณะกรรมการดังกล่าวปรับลงโทษทันที เงื่อนไขดังกล่าวนี้เองได้ทำให้การค้ายางพาราระหว่างไทยกับตลาดโลก โดยผ่านเครือข่ายธุรกิจของหลี่ ก๊องเจี้ยน ตัน ลักซาย และเครือข่ายจีนโพ้นทะเลอื่นๆจากสิงคโปร์และปีนัง ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอาศัยเครดิตและสินเชื่อจากทุนอังกฤษอีกทอดหนึ่ง เต็มไปด้วยกลไกการโกงภาษีการค้าและอากรส่งออกในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นด้วย เพราะตามข้อเท็จจริงซึ่งดำรงอยู่ในขณะนั้น ขณะที่ประเทศไทยได้โควตาการส่งออกยางพาราสู่ตลาดโลกได้เพียงปีละไม่เกิน 15,000 ตัน แต่ในเวลานั้นประเทศไทยเองผลิตยางพาราได้ทั้งหมดไม่ต่ำกว่าปีละ 40,000 ตัน⁵⁶ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมจำกัดยางพารา 2478 อีกฉบับหนึ่ง ควบคู่ไปกับการออกมาตรการคุ้มครองซื้อขายยางพารา การจำกัดเนื้อที่ทำสวนยางพาราใหม่ในระหว่าง ค.ศ. 1934 - 1938 ได้ไม่เกิน 31,000 เอเคอร์ มาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งยางพาราเข้าและออกนอกพระราชอาณาจักร การครอบครองยางพารา การปลูกซ่อมและการปลูกใหม่ยางพารา ตลอดจนข้อระวางโทษอื่นๆ ต่อการฝ่าฝืนและละเมิดกฎหมายฉบับนี้⁵⁷ แต่ถึงกระนั้น ก็ตาม ยางพาราที่ผลิตได้นอกโควตาเหล่านั้น ประเทศไทยก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะบริโภคได้เองเพราะอุตสาหกรรมภายในประเทศซึ่งต้องใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบในขณะนั้นยังไม่ได้เกิดขึ้นเลย ทางออกของบริษัทน้ำเชิยม จำกัด บริษัทน้ำไถ่ จำกัด และบริษัทไต้ตอง จำกัด ซึ่งเป็นเครือข่ายธุรกิจรายใหญ่ที่สุดเพียงกลุ่มเดียวในประเทศไทยขณะนั้นคือ นอกจากจะต้องหาทางโกงภาษีและกดราคาผู้ผลิตยางพารา รายย่อยทุกรูปแบบ เพราะช่องโหว่ของกฎหมายและสภาพการตลาดภายในซึ่งมีลักษณะผูกขาดทางอ้อมได้เอื้อประโยชน์เป็นอย่างดีอยู่แล้ว เครือข่ายธุรกิจผู้ส่งออกยักษ์ใหญ่เหล่านี้ยังได้มีส่วนสำคัญในการนำประเทศไทยละเมิดข้อตกลงนานาชาติครั้งนั้นอย่างกว้างขวาง ด้วยการระบายยางพาราที่ซื้อขายในประเทศไทยโดยอาศัยใบคุ้มครองปลอม ซึ่งเป็นการซื้อขายผิดกฎหมายต่าง ๆ แล้ว ยังได้สมคบกับเจ้าหน้าที่สรรพากรและเจ้าหน้าที่ศุลกากรตามด่านชายแดนทั่วภาคใต้ขณะนั้น เพื่อลักลอบขนส่งยางพาราผิดกฎหมาย โดยไม่มีการเสียภาษีการค้าและอากรขาออกแต่อย่างใด จึงระบายยางพาราส่งออกสู่ตลาดโลกได้อย่างง่ายดาย ขณะที่กลุ่มทุนอังกฤษซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ในการบังคับใช้โควตาการส่งออกยางพาราของชาติต่างๆ ครั้งนั้น ได้บีบบังคับให้รัฐบาลไทยยอมรับโควตาในอัตราตายตัวจำนวนเพียงเล็กน้อยในแต่ละปีไม่เกิน 15,000 ตันก็ตาม แต่กลุ่มทุนอังกฤษเหล่านั้นก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะป้องกันและขัดขวางการแสวงหาผลกำไรอย่างง่ายดายของบรรดาผู้ส่งออกไทยซึ่งเป็นการละเมิดข้อตกลงของคณะกรรมการควบคุมข้อบังคับการค้ายางพาราระหว่างประเทศ (IRRA) ซึ่งพวกตนเป็นคนบงการอยู่เบื้องหลังอีกทอดหนึ่งได้เลย

ตารางที่ 11

ปริมาณโควตาการส่งออกยางพาราสู่ตลาดโลกของดินแดนต่าง ๆ ค.ศ. 1934 - 1938

หน่วย : ลองตัน

ดินแดนผู้ผลิต	ค.ศ. 1934	ค.ศ. 1935	ค.ศ. 1936	ค.ศ. 1937	ค.ศ. 1938
มลายูของอังกฤษ	504,000	538,000	569,000	589,000	602,000
หมู่เกาะอินเดียตะวันออก ของเนเธอร์แลนด์	352,000	400,000	467,000	467,000	485,000
ซีลอนของอังกฤษ	77,500	79,000	81,000	81,000	82,000
อินเดียของอังกฤษ	6,850	8,250	9,000	9,000	9,250
พม่าของอังกฤษ	5,150	6,750	9,000	9,000	9,250
บอร์เนียวเหนือของ อังกฤษ	12,000	13,000	15,500	15,000	16,500
ซาราวักของอังกฤษ	24,000	28,000	31,000	31,000	32,000
ไทย	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000
รวม	996,500	1,088,000	1,168,000	1,217,000	1,251,000

ที่มา : Statistical Bulletin of the International Rubber Regulation Committee , Vol .I, No.1 (January 1935), p.1.

ขณะเดียวกัน การที่ตลาดยางพาราของโลกได้ถูกมาตรการโควตาการผลิตของแต่ละประเทศ ซึ่งคณะกรรมการควบคุมข้อบังคับการตกลงยางพาราระหว่างประเทศ (IRRA) เป็นผู้บังคับใช้ตลอดมา ตั้งแต่ ค.ศ. 1934 - 1938 นั้น ในทางปฏิบัติจริงเมื่อมาตรการนี้ได้บังคับใช้ไปได้เล็กน้อย กลุ่มทุนอังกฤษ ส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถผูกขาดควบคุมตลาดโลกได้อย่างง่ายดายเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ก่อนที่จะเกิด เศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกได้อีกต่อไป เพราะตั้งแต่บริษัทมิตซูบิซันไกชา จำกัด (Mitsui Bussan Kaisha : MBK) และบริษัทโกกุไซกิเซ็นไกชา จำกัด (Kokusai Kisen Kaisha : KKK) ซึ่งเป็นบริษัทเดินเรือ ขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นได้รับอนุญาตจากขมรมชนส่งสินค้าทางเรือจาก The Straits Settlements สู่ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเดิมเคยมีเฉพาะสมาชิกขมรมบริษัทเดินเรืออังกฤษ 6 บริษัท และบริษัทเดินเรือ อเมริกันอีก 1 บริษัทเท่านั้นที่ทำหน้าที่ผูกขาดการขนส่งสินค้าบนเส้นทางระหว่างคาบสมุทรมาเลย์กับ เมืองท่าต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ได้รับการอนุมัติให้เข้าเป็นสมาชิกของขมรมการเดินเรือดังกล่าวเพิ่มขึ้น อีก 2 บริษัทในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1934 เป็นต้นมา ตั้งแต่นั้น นอกจากบริษัทมิตซูบิซันไกชา จำกัด (MBK) และบริษัทโกกุไซกิเซ็นไกชา จำกัด (KKK) ได้เพิ่มบทบาทในการระบายยางพาราจากตลาด สิงคโปร์ไปสู่ตลาดต่างๆในสหรัฐอเมริกาสูงถึงประมาณร้อยละ 10 ของยางพาราที่ส่งสู่ตลาด สหรัฐอเมริกาในแต่ละปีแล้ว บริษัทการค้าขนาดใหญ่และสถาบันการเงินอื่นๆ ของญี่ปุ่น เช่น ธนาคาร มิตซูบิ จำกัด (Mitsui Bank) บริษัทโนมูระ จำกัด (Nomura Co., Ltd.) และธนาคารโยโกฮาม่าสเปชี จำกัด เป็นต้น ยังได้อัดฉีดเงินทุนและเครดิตระยะยาวให้กับบรรดานายทุนเงินโพ้นทะเลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ

ขางพาราทั่วทั้ง The Straits Settlements อย่างเต็มที่ เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งการค้าขางพาราของโลกให้หลุดพ้นจากอำนาจอิทธิพลของทุนอังกฤษให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้⁵⁸

เพราะสินค้าขางพารานอกจากจะเป็นยุทธปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งแล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่ออนาคตการพัฒนาประเทศญี่ปุ่นให้เป็นมหาอำนาจทางทหารของโลกได้อีกด้วย จึงเป็นพัฒนาการตามปกติที่เมื่อโอกาสทางการค้าและการเมืองระหว่างประเทศ เปิดให้ญี่ปุ่นก้าวขึ้นมามีบทบาทในทางการเมืองของทวีปเอเชียเพิ่มขึ้นตั้งแต่ยุคเศรษฐกิจโลกตกต่ำเป็นต้นมา ทั้งรัฐบาลและกลุ่มทุนเอกชนขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นจึงพุ่งความสนใจต่อการเข้ามามีบทบาทในวงการธุรกิจและอุตสาหกรรมขางพาราของโลกตั้งแต่นั้นมาอย่างชัดเจน โดยพัฒนาการดังกล่าวนอกจากจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจการค้าขางพาราในอาณานิคมมลายูซึ่งทุนอังกฤษเคยครอบงำไว้ได้มากที่สุด ทั้งโดยผ่านผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ ที่เป็นบริษัทของอังกฤษและโดยผ่านบทบาทของผู้ประกอบการชาวจีนโพ้นทะเลอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยสินเชื่อบริษัททั้งหมดจากสถาบันการเงินของอังกฤษอีกทอดหนึ่ง พัฒนาการดังกล่าวยังได้ส่งผลกระทบทางอ้อมต่อโครงสร้างการประกอบธุรกิจขางพาราส่งออกของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาด้วย เพราะกลุ่มธุรกิจเครือข่ายของหลี่ ก๊องเจียน และตัน ลักซาย ก็ได้รับอานิสงส์จากการเข้ามามีบทบาทของทุนญี่ปุ่นในตลาดขางพาราโลก เฉกเช่นเดียวกับกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลรายอื่น ๆ ทั่วทั้ง The Straits Settlements ซึ่งมีโอกาสนำเอาทุนญี่ปุ่นมาใช้ต่อรองกับทุนอังกฤษในการดำเนินธุรกิจขางพาราได้อย่างกว้างขวางและสะดวกกว่าในช่วงที่เคยผ่านมา โดยเฉพาะการปล่อยสินเชื่อบริษัทในลักษณะของการออกครีฟตัวเงินล่วงหน้าและค่าระวางขนส่งขางพาราทางเรือ ซึ่งทั้งธนาคารมิตซูบิ จำกัด บริษัทโนมูระ จำกัด บริษัทเคเอ็นเอเอ็ม.บี.เค. (MBK) และบริษัทเคเอ็นเค.เค.เค. (KKK) ได้คิดอัตราดอกเบี้ยและค่าระวางเรือที่ต่ำกว่ากลุ่มทุนอังกฤษซึ่งเคยประพฤติปฏิบัติมาก่อนหน้านั้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุนอังกฤษต้องเสียส่วนแบ่งการผูกขาดตลาดขางพาราของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้กับกลุ่มทุนญี่ปุ่นอย่างรวดเร็วมาตลอดครึ่งหลังของทศวรรษ 1930 ขณะเดียวกัน กลุ่มทุนญี่ปุ่นเหล่านี้มิใช่จะให้เฉพาะบริษัทไต้ตง จำกัด บริษัทน้ำเชื่อม จำกัด และบริษัทน้ำไฉ่ จำกัด ทำการผูกขาดตลาดส่งออกขางพาราไทยโดยอาศัยข้อได้เปรียบที่กลุ่มของพวกเขามีช่องทางระดมเงินเชื่อหลากหลายรูปแบบจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด และธนาคารจีนโพ้นทะเล จำกัด (OCBC) ซึ่งทั้งหลี่ ก๊องเจียนและตัน ลักซายเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่อยู่ในขณะนั้น เพื่อนำมาใช้เป็นเงื่อนไขต่อรองในการขอสินเชื่อระยะยาวและเงินมัดจำล่วงหน้าต่างๆ ในลักษณะการขมหมกกันน้ำได้สอกทุนจีนปีนังและสิงคโปร์กลุ่มนี้ตลอดไปได้อย่างง่ายดาย โดยกลุ่มทุนญี่ปุ่นต้องยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งบริษัทลิรับเบอร์ จำกัดและบริษัทในเครือจีนฮกเกี้ยนอื่นๆ ได้ตั้งเงื่อนไขให้ทั้งธนาคารและบริษัทซื้อขายขางพาราญี่ปุ่นต้องปฏิบัติต่อพวกเขาเหมือนกันคือ กลุ่มทุนญี่ปุ่นเหล่านี้ต้องให้สินเชื่อหรือเครดิตล่วงหน้าแก่บริษัท ลิรับเบอร์ จำกัดและบริษัทในเครือทั้งในสิงคโปร์ ปีนัง หมู่เกาะอินเดียนตะวันออก และภาคใต้ของประเทศไทยในแต่ละงวดของการทำสัญญาซื้อขายขางพาราล่วงหน้า ต้องมีมูลค่าสินเชื่อล่วงหน้าไม่คิดดอกเบี้ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของมูลค่าสินค้าขางพาราทั้งหมด

นอกจากนั้นแล้ว ถ้าหากการซื้อขายแต่ละงวดไม่สามารถทำให้เสร็จสิ้นได้ภายใน 30 วันภายหลังจากการครบคิด (deal) ตามสัญญา กลุ่มทุนญี่ปุ่นคู่สัญญาจะต้องยินยอมให้บริษัทของชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งเป็นคู่สัญญาแต่ละฉบับเหล่านั้น สามารถขายสินค้าของพวกเขาให้กับพ่อค้ารายอื่นตามราคารจริงของท้องตลาดในขณะนั้นได้ทันทีอีกด้วย⁵⁹

กลุ่มทุนญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องสร้างกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ชาวยุโรปเงินฮกเกี้ยนผู้ยังรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นมากภายใต้การนำของหลี่ ก๊องเจี้ยนและตัน ลักซาซั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อผูกขาดบทบาทการค้าส่งและธุรกิจการทำโรงงานยางพาราต่อไป เฉกเช่นตัน กากีญาติผู้ยิ่งใหญ่ของพวกเขาซึ่งได้วางรากฐานไว้ให้ก่อนหน้านี้ เพื่อหาทางพยายามทำลายอำนาจผูกขาดการซื้อขายพาราของพ่อค้ารายย่อยทั่วทั้งภูมิภาคต่อไป ในที่สุด ทุนญี่ปุ่นก็ประสบความสำเร็จในการผลักดันกลุ่มทุนจีนและซึ่งกำลังช่วงชิงบทบาทการนำทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจแข่งขันกับกลุ่มทุนจีนฮกเกี้ยนทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้การนำของอฮ ปุ่นโฮ้ว (Aw Bun Ho) ผู้เป็นศัตรูทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจของตน กากีอีกทอดหนึ่ง โดยกลุ่มทุนญี่ปุ่นได้ใช้ความเพียรพยายามอย่างถึงที่สุดในการเลือกเฟ้นหุ้นส่วนชาวจีนและซึ่งมีผู้นำเป็นปฏิปักษ์อย่างสูงกับผู้นำจีนฮกเกี้ยน ซึ่งได้ผูกขาดตลาดยางพาราของไทยและดินแดนอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานแล้วก่อนหน้านี้ โดยสามารถประสานความร่วมมือกับกลุ่มนายทุนและในปีหนึ่งกลุ่มหนึ่งได้สำเร็จ ซึ่งนายทุนจีนและกลุ่มนี้มีผู้นำสำคัญคือ เหียบ จูเสียง (Heah Joo Seang) ซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทฮินเกียบเทรดดิ้ง จำกัด (Hin Giap Trading & Company, Ltd.) โดยธุรกิจส่วนใหญ่เคยอาศัยสินเชื่อระยะยาวจากธนาคารค้าต่างประเทศสาขาต่าง ๆ ในปีหนึ่งอีกทอดหนึ่ง เมื่อได้รับการทาบทามที่จะได้เครดิตอย่างเต็มที่จากกลุ่มทุนญี่ปุ่น เพื่อแสวงหาอิทธิพลของกลุ่มเครือข่ายสิริบเบอร์ จำกัดและเครือญาติในภาคใต้ของประเทศไทยให้ได้ผลอย่างเต็มที่ เหียบ จูเสียง จึงได้ดึงหุ้นส่วนชาวจีนและจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาคือ ยิป อินซอ (Yip In Tsoi) เพื่อเข้ามาเพิ่มทุนจดทะเบียนของบริษัทฮินเกียบเทรดดิ้ง จำกัด ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1935 หุ้นส่วนจีนและทั้งในปีหนึ่งและหาดใหญ่กลุ่มนี้ยังได้จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทกิมฮิน จำกัด (Kim Hin & Company, Ltd.) ด้วยทุนจดทะเบียน 100,000 เหรียญ เพื่อทำธุรกิจซื้อขายยางพารากับบริษัทญี่ปุ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะเพราะเครดิตและสินเชื่อส่วนใหญ่ของบริษัทนี้มาจากกลุ่มทุนญี่ปุ่นมากที่สุดและกลุ่มทุนดัตช์ก็มีบทบาทรองลงมาตั้งแต่นั้น⁶⁰

เพราะฉะนั้นเมื่อทุนญี่ปุ่นได้เข้ามามีส่วนแบ่งในการค้าขายยางพาราทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษ 1930 ทุนอังกฤษซึ่งเคยครอบงำตลาดยางพาราส่วนใหญ่ของภูมิภาคนี้ รวมทั้งในประเทศไทย เพราะบรรดาบริษัทส่งออกยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลแทบทุกบริษัทในอดีตก่อนหน้านี้ ล้วนแล้วแต่ต้องพึ่งพิงทุนอังกฤษในการดำเนินธุรกิจยางพาราทั้งวงจรตลอดมาแล้ว บริษัทและนายหน้าค้าขายยางพาราของอังกฤษในตลาดกลางสิงคโปร์ส่วนใหญ่ ยังนิยมทำการซื้อขายโดยตรงกับบรรดาบริษัทเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่ทั่วทั้งอาณานิคมของอังกฤษในคาบสมุทรมลายูอีกด้วย ดังนั้นการเข้ามามีส่วนแบ่งของทุนญี่ปุ่นทั้งในภาคใต้ของประเทศไทย อาณานิคมมลายู

และอาณานิคมอินเดียตะวันออกตั้งแต่นั้น โดยเน้นการทำธุรกิจกับบรรดาบริษัทพ่อค้าส่งออกชาวจีนและของแต่ละดินแดน ซึ่งนิยมรับซื้อยางพาราจากบรรดาพ่อค้ารายย่อยและเจ้าของสวนยางพาราขนาดเล็กทั่วไปอีกทอดหนึ่งนั้น ในที่สุดก็ได้ทำให้บริษัทญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้บรรดาบริษัทส่งออกยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วทั้งภูมิภาคนี้มีความเข้มแข็งมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งเคยจำเป็นต้องดำเนินธุรกิจอยู่ในฐานะเสียเปรียบกลุ่มทุนอังกฤษเพราะเป็นแหล่งทุนสำคัญในการดำเนินธุรกิจของแต่ละบริษัท ตั้งแต่นั้นมากลุ่มทุนอังกฤษจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะเอาเปรียบในเชิงธุรกิจต่างๆ ต่อบริษัทค้ายางพารขนาดใหญ่เช่นบริษัท ลีรับเบอร์ จำกัด และบริษัทในเครือของเขาทั่วประเทศไทยได้แต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนในอดีตอีกต่อไป ในทางตรงกันข้าม กลุ่มทุนอังกฤษทั่วทั้ง The Straits Settlements จำเป็นต้องประสานผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ กับเครือข่ายของบริษัทลีรับเบอร์ จำกัด และบริษัทในเครืออื่นๆ ทั่วภาคใต้ของประเทศไทยไปโดยปริยายด้วย มิฉะนั้นแล้ว บริษัทของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ก็ไม่ต่างกับธุรกิจในเครือบริษัทกิมฮิน จำกัดของบรรดาพ่อค้าจีนและ ซึ่งมีทุนญี่ปุ่นพร้อมที่จะเข้ามาลงทุนและทำผลประโยชน์ร่วมในการค้าขายยางพาราเพิ่มขึ้นตลอดเวลาเช่นกัน⁶¹

พัฒนาการเหล่านี้จึงมีส่วนทำให้บริษัทได้ต้อง จำกัด บริษัทน้ำเชื่อม จำกัด และบริษัทน้ำได้ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ส่งออกยางพารารายใหญ่ที่สุดของประเทศไทยตลอดมาตั้งแต่ต้น ได้กลายเป็นพลังสำคัญในการผลักดันให้บริษัท ลีรับเบอร์ จำกัดซึ่งเป็นบริษัทแม่ในสิงคโปร์ สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นบรรษัทค้าขายยางพาราข้ามชาติใหญ่ที่สุดบริษัทหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนสามารถใช้ทุนญี่ปุ่นและตลาดที่เพิ่งเปิดใหม่ในสหรัฐอเมริกา เพื่อนำมาใช้เป็นพลังต่อรองแข่งขันกับทุนอังกฤษซึ่งเคยครองเจ้าตลาดยางพาราของโลกแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นส่วนใหญ่มาอย่างยาวนานก่อนหน้านี้ด้วย ขณะเดียวกัน บริษัทเหล่านี้ซึ่งล้วนเป็นเครือข่ายธุรกิจการลงทุนร่วมระหว่างหลั ก้องเจียนและตัน ลักซา ยก็ยังสามารถอาศัยช่องโหว่ของการดำเนินธุรกิจการค้าขายพาราของโลกในขณะนั้น รวมทั้งความไร้เคียงสาของรัฐบาลไทยในการไปทำความตกลงกับมหาอำนาจอังกฤษในเรื่องการจำกัดผลผลิตยางพาราในประเทศของตนเอง ทั้ง ๆ ที่กลไกของรัฐบาลไม่เคยทราบสถิติตัวเลขที่แน่นอนในการผลิตยางพาราของประเทศตนเองเลยมาตั้งแต่ต้น ดังนั้นในขณะที่พ่อค้าผู้ส่งออกยางพาราไทยเหล่านี้ สามารถกดราคาซื้อยางพาราจากผู้ผลิตรายย่อยตามอำเภอใจได้อย่างง่ายดาย เพราะปริมาณยางพาราที่ผลิตได้จริงมันมีปริมาณสูงกว่าจำนวนโควตาที่ประเทศไทยได้รับอยู่ในขณะนั้นแล้ว บรรดาบริษัทยางพาราผู้ผูกขาดเหล่านี้ยังสามารถระบายสินค้าของพวกเขาออกสู่ตลาดโลก โดยอาศัยสินเชื่อของญี่ปุ่นเข้ามาผสมผสานในการซื้อขายยางพาราจากพ่อค้ารายย่อย ซึ่งอาศัยใบคุ้มครองปลอมหรือการซื้อขาดผิดกฎหมายต่างๆ ออกสู่ตลาดสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่การส่งออกยางพาราที่ถูกกฎหมายและอยู่ภายใต้โควตาปีละ 15,000 ตันนั้น บริษัทเหล่านี้ก็มีความเขยิบคายมากพอที่จะอาศัยการระดมทุนจากกลุ่มทุนอังกฤษต่างๆ เพื่อส่งออกไปปิ้งหรือสิงคโปร์ เพื่อมุ่งหน้าสู่ตลาดอังกฤษและยุโรปต่อไป

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้บริษัทผู้ส่งออกยางพาราเหล่านี้ของพ่อค้าชาวจีนสิงคโปร์และปิ้ง สามารถอาศัยเงื่อนไขต่าง ๆ ของคณะกรรมการควบคุมข้อบังคับการตกลงยางพาราระหว่างประเทศ (IRRA)

รวมทั้งการพยายามเข้ามาบีบบทบาทของทุนญี่ปุ่นเพื่อขอมีส่วนแบ่งในการค้ายางพาราของโลกเพิ่มขึ้นตั้งแต่ครั้งหลังทศวรรษ 1930 เป็นต้นมา แต่ถ้ามองโดยภาพรวมแล้ว ทุนอังกฤษก็ยังคงมีบทบาทครอบงำตลาดยางพาราของโลกส่วนใหญ่ได้มากกว่าทุนชาติอื่นๆ ต่อไป ขณะที่ทุนญี่ปุ่นก็ค่อยขยายบทบาทในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับยุทธปัจจัยสำคัญชนิดนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้ภาวะวิสัยดังกล่าว บริษัทยางพาราของหัตถ์ ก้องเจียนและตัน ลักซาในประเทศไทยก็เหมือนกับเครือข่ายอื่นๆของบริษัทลิรับเบอร์ จำกัดในอาณานิคมมลายู ก็จะมีโอกาสในการเพิ่มบทบาทผูกขาดการรับซื้อยางพาราจากเจ้าของสวนรายย่อยและพ่อค้ารายย่อยอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนเหมือนกัน ได้อย่างกว้างขวาง และสามารถเก็บเกี่ยวผลกำไรในการดำเนินธุรกิจผูกขาดมาได้อย่างง่ายดายในประเทศไทย ขณะเดียวกัน ถึงแม้มาตรการต่างๆ ของประเทศไทยรวมถึงดินแดนอื่นๆ ซึ่งบังคับใช้มาตรการของคณะกรรมการควบคุมข้อบังคับการตกลงยางพาราระหว่างประเทศ (IRRA) จะมีช่องโหว่มากมายที่เปิดโอกาสให้บริษัทส่งออกยางพาราของชาวจีนโพ้นทะเลที่ทรงอิทธิพลเหล่านี้ สามารถดักดวงผลกำไรได้อย่างมหาศาลเรื่อยมาก็ตาม แต่ก็มีผลทำให้ราคายางพาราในตลาดโลกมีเสถียรภาพมั่นคงมากขึ้น จนอยู่ในจุดที่เหมาะสมคู่กับการทำสวนยางพาราขนาดเล็ก (rubber holding) ของเจ้าของรายย่อยใหม่ๆ เพิ่มขึ้นตลอดเวลา เหมือนกับดินแดนอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้นอกจากนั้นแล้ว ตลาดยางพาราของโลกได้ผ่านช่วงวิกฤตไม่ตกต่ำค้างคั่งเหมือนช่วงทศวรรษที่เคยผ่านมา ก่อนหน้านั้นอีกด้วย ซึ่งถ้าหากเกิดขึ้นซ้ำอีกเพียงครั้งเดียว การล้มละลายของบริษัทข้ามชาติตะวันตกและกลุ่มทุนอังกฤษซึ่งยังคงครอบงำตลาดยางพาราโลกอยู่ในขณะนั้น ก็อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้นอังกฤษในฐานะมหาอำนาจสำคัญสูงสุดของโลกจึงได้ตกลงร่วมกับสมาชิกชาติผู้ผลิตยางพารารายอื่นๆ เพื่อขยายเวลาควบคุมโควตายางพาราของแต่ละประเทศอีกครั้งหนึ่ง เมื่อข้อตกลงเดิมได้สิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1938 โดยข้อตกลงใหม่ซึ่งจะเริ่มใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1939 – 1942 จะยังคงยึดสัดส่วนการเพิ่มโควตาการผลิตยางพาราของแต่ละดินแดนประเทศสมาชิก IRRA โดยจำกัดตามพื้นที่การเพาะปลูกยางพาราใหม่ ได้ไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราที่มีอยู่เดิมทั้งหมดก่อนหน้านั้น ส่วนการเพาะปลูกยางพาราใหม่ทดแทนยางพาราเดิมในพื้นที่เพาะปลูกเก่าที่มีมาก่อน ค.ศ. 1939 นั้น แต่ละประเทศซึ่งเป็นสมาชิกของ IRRA สามารถกระทำได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ ⁶² เมื่อข้อบังคับของ IRRA ยังคงยึดถือปฏิบัติกันในประเทศอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลกทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในเอเชียใต้ ควบคู่ไปกับชาติสมาชิกอื่น ๆ คือ อาณานิคมอินเดียตะวันออกเฉียงเหนือและแลนด์ และประเทศไทยต่อไปจนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ราคายางพาราในตลาดโลกก็ค่อยเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ โดยราคาเฉลี่ยทั้งปีในตลาดกลางลอนดอนจากเดิมใน ค.ศ. 1938 มีราคาเฉลี่ยประมาณปอนด์ละ 7.2 เพนนี ได้เพิ่มขึ้นใน ค.ศ. 1940 เป็นราคาเฉลี่ยทั้งปีประมาณปอนด์ละ 12 เพนนี ⁶³ พัฒนาการดังกล่าวจึงมีผลกระตุ้นให้บรรดาชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานของคนเหล่านี้ในประเทศไทย เพิ่มพื้นที่ขยายการเพาะปลูกยางพาราอย่างรวดเร็วตลอดช่วง ค.ศ.

1934 -1940 จนกระทั่งประเทศไทยมีส่วนขยายพาราทั้งใหม่และเก่าเพิ่มขึ้นมากมายรวมกันทั้งสิ้นกว่า 2,710,000 ไร่ ในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ⁶⁴

ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ยังคงขาดกลไกและมาตรการทางกฎหมายใดๆ ที่จะบังคับควบคุมพื้นที่การเพาะปลูกยางพาราได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหน่วยงานของรัฐบาลนอกจากจะขาดบุคลากรและเจ้าหน้าที่รักษากฎหมายให้เข้มแข็งตามพันธกรณีที่ได้ทำสัญญาไว้กับ IRRA แล้ว หน่วยงานของรัฐบาลในขณะนั้นยังคงทำเป็นเอาหูไปนา เอาตาไปไร่อีกด้วย ดังนั้นการส่งออกยางพาราของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาจึงได้เพิ่มขึ้นกว่าจำนวนโควตาที่ได้ตกลงไว้กับ IRRA ตลอดเวลาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ใกล้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากมาตรการอุปถัมภ์ยางพาราของรัฐบาลไทยจะไม่ได้มีการปฏิบัติตามอีกต่อไป รัฐบาลยังไม่อยู่ในฐานะที่จะควบคุมการลักลอบส่งออกยางพาราทั้งทางบกและทางทะเล โดยอาศัยการขนส่งทางรถไฟ รถยนต์ และเกวียน หรือแม้กระทั่งการขนส่งทางเรือกลไฟผ่านท่าเรือกันตัง ท่าเรือสงขลา ท่าเรือบางนรา และท่าเรือสาบบุรีได้เลย เพราะเจ้าหน้าที่ศุลกากรและเจ้าหน้าที่สรรพากรส่วนใหญ่ในภาคใต้ขณะนั้น ได้ร่วมมือกับบรรดาบริษัทส่งออกยางพาราจากประเทศไทยสู่ตลาดสิงคโปร์และปีนังอย่างเต็มที่ โดยมีทุนอังกฤษส่วนใหญ่และทุนญี่ปุ่นใน The Straits Settlements ให้การอุดหนุนเชื้อกระยะยาวแก่บริษัทใดต้อง จำกัด บริษัทน้ำใจจำกัด และบริษัทน้ำเขียว จำกัด ซึ่งล้วนเป็นบริษัทในเครือของหลี่ ก๊องเจี้ยนและตัน ลักซายอีกทอดหนึ่งแล้ว บริษัทบิบบินซอ จำกัดในฐานะหุ้นส่วนสำคัญของบริษัทกิมฮิน จำกัดในปีนัง ยังได้ระดมทุนจากญี่ปุ่นในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเต็มที่ด้วย ถึงแม้ว่าบทบาทการส่งออกยางพาราของบริษัทนี้ รวมทั้งบรรดาบริษัทส่งออกยางพารารายย่อยอื่นๆ ของภาคใต้ในขณะนั้น เช่น บริษัทจันฮกซุ่น จำกัดที่ปัตตานี และบริษัทอุษวุดจัน จำกัดที่นราธิวาส อาจจะได้รับเครดิตและสินเชื่อบางส่วนจากบริษัทญี่ปุ่นเพื่อระดมยางพาราจากภาคใต้สู่ตลาดญี่ปุ่นซึ่งกำลังเตรียมเข้าสู่สงครามก็ตาม แต่โดยสรุปแล้ว ทั้งบริษัทยักษ์ใหญ่ผู้ส่งออกยางพาราไทยขณะนั้นซึ่งเป็นเครือข่ายธุรกิจการลงทุนของหลี่ ก๊องเจี้ยนและตัน ลักซายอีกทอดหนึ่ง รวมทั้งบรรดาบริษัทผู้ส่งออกขนาดเล็กอื่นๆ ในขณะนั้น ส่วนใหญ่ก็ยังคงระดมเงินทุนและสินเชื่อมาจากธนาคารฮ่องกงเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด ธนาคารเมอแกนไทล์ & จำกัด และบรรดาบริษัทนายหน้าค้ายางพาราอังกฤษในตลาดสิงคโปร์และปีนัง เพื่อนำมาใช้ดำเนินธุรกิจโรงรมและส่งออกยางพาราในประเทศไทยมากที่สุดตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ขณะที่กลุ่มทุนญี่ปุ่นและธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ทั่วทั้ง The Straits Settlements และในกรุงเทพมหานคร ได้มีส่วนสำคัญเพิ่มขึ้นตามลำดับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1930 แต่ก็ยังคงนำไปเปรียบเทียบกับไม่ได้เลยกับบทบาทของทุนอังกฤษ ซึ่งยังคงมีส่วนแบ่งสำคัญที่สุดในการครอบงำธุรกิจการค้ายางพาราทั่วโลกไว้ได้อย่างเหนียวแน่น คราบไคที่ตลาดกลางสิงคโปร์และตลาดกลางลอนดอนยังคงเป็นศูนย์กลางสำคัญในการซื้อขายสินค้ายุทธปัจจัยชนิดนี้ต่อไปจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อุบัติขึ้นในเวลาถัดมา

เมื่อหันกลับมาพิจารณาธุรกิจการขนส่งทางทะเลระหว่างท่าเรือกรุงเทพมหานครกับประเทศคู่ค้าอื่นๆ ของประเทศไทยตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเห็นได้ว่าช่วงดังกล่าวคือช่วงของการ

กลับมาผจญและขยายบทบาทครอบงำของกองเรือพาณิชย์อังกฤษอีกครั้งหนึ่งอย่างชัดเจนที่สุด โดยมีคู่แข่งที่มีบทบาทเพียงเล็กน้อยไม่กี่รายเท่านั้น เช่น บริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัดของชาวเดนมาร์ก ซึ่งเปิดบริการเดินเรือทะเลรับส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้าระหว่างกรุงเทพมหานครกับสิงคโปร์ด้วยเรือกลไฟเพียง 1 ลำเท่านั้น ส่วนคู่แข่งรายเล็กอื่น ๆ อีก 2 บริษัท ก็เป็นกองเรือของบริษัทญี่ปุ่นทั้งสองบริษัทซึ่งเพิ่งหวนกลับมามีบทบาทในการขนส่งสินค้าจากน่านน้ำไทยอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากบริษัทเดินเรือของญี่ปุ่นไม่ต่ำกว่า 11 บริษัทได้หวนกลับมาฟื้นฟูธุรกิจอย่างจริงจังของพวกเขาทั่วโลกตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ผ่านมา จนกระทั่งเรือเดินทะเลของญี่ปุ่นได้กลับมากลายเป็นภาพปกติดีกครั้งหนึ่งในท่าเรือคลองเตยของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา ถึงแม้ว่าเรือเดินทะเลของญี่ปุ่นเหล่านี้มีขนาดเล็กมากและเปรียบเทียบกันไม่ได้เลยกับขนาดของกองเรือพาณิชย์อังกฤษ ซึ่งครอบงำการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศไทยมากที่สุดในช่วงนั้นก็ตาม โดยใน ค.ศ. 1926 บริษัทเรือกลไฟโอซาก้า จำกัด (Osaka Steamship Company, Ltd.) หรือที่เรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่าโอซากาโชเซ็น เค.เค. (Osaka Shosen K.K. : OSK) ก็ได้กลายเป็นบริษัทแรกของญี่ปุ่นที่เปิดบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารเป็นประจำบนเส้นทางญี่ปุ่น - ไชงอัน - กรุงเทพมหานครตั้งแต่นั้น ต่อมาใน ค.ศ. 1928 บริษัทเดินเรือของกลุ่มมิตซูบิชิคือบริษัทมิตซูบิชิไคชา จำกัด (Mitsui Bussan Kaisha : MBK) ก็ได้เปิดบริการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยโดยตรง โดยขาออกของเรือบริษัทจากญี่ปุ่นจะบรรทุกสินค้าอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ จากเมืองแม่ เพื่อนำมาขายในกรุงเทพมหานครโดยตรงแล้ว ขากลับของเรือบริษัทนี้ก็จะบรรทุกปลายข้าวสารจากประเทศไทยกลับสู่เมืองท่าต่าง ๆ ของญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่ และเพื่อป้องกันการแข่งขันกันเองระหว่างเรือเดินทะเลของบริษัทเรือกลไฟโอซาก้า จำกัด (OSK) และบริษัทมิตซูบิชิไคชา จำกัด (MBK) ซึ่งแต่ละบริษัทมีเรือเดินทะเลเพียงบริษัทละ 1 ลำเท่านั้นที่เปิดบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารระหว่างญี่ปุ่นและประเทศไทย ทั้งสองบริษัทจึงได้ตกลงกันเดินเรือประจำบนเส้นทางดังกล่าวในลักษณะเดือนเว้นเดือนตลอดเวลา และได้กลายเป็นผู้ผูกขาดแต่เพียงกลุ่มเดียวบนเส้นทางเดินเรือระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นตลอดครั้งหลังของทศวรรษ 1920 เป็นต้นมาอีกด้วย⁶⁵ ส่วนกองเรือพาณิชย์ที่เหลือส่วนใหญ่ในประเทศไทยขณะนั้น ก็ล้วนเป็นเรือกลไฟสำหรับลากจูงข้าวและเรือขนส่งสินค้าขนาดเล็กในแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำต่างๆ ของภาคกลาง ซึ่งมีอยู่เพียง 3 บริษัทเท่านั้นและทั้งหมดก็ล้วนเป็นธุรกิจการลงทุนของชาวจีนโพ้นทะเล นอกจากนั้นแล้ว กองเรือพาณิชย์ที่เหลือส่วนใหญ่ซึ่งยังคงครอบงำธุรกิจการขนส่งสินค้าขาออกและสินค้าขาเข้า รวมทั้งการขนส่งชาวจีนอพยพและญาติแรงงานทั้งขาเข้าและขาออกของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาจนถึงปลายทศวรรษ 1930 ก็คือกองเรือพาณิชย์ของบริษัทเดินทะเลต่างๆ ของคนในบังคับอังกฤษ โดยบริษัทเรือเดินทะเลเหล่านั้นมีทั้งบริษัทเรือเดินทะเลของคนสัญชาติอังกฤษ หรือบริษัทเรือเดินทะเลของมหาเศรษฐีจีนโพ้นทะเลซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษทั้งในฮ่องกงและใน The Straits Settlements แทบทั้งสิ้น

ถึงแม้ว่ากองเรือพาณิชย์ของญี่ปุ่นได้เพิ่มปริมาณเรือกลไฟเพื่อเปิดบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร ระหว่างประเทศไทยกับอาณานิคมอินเดียของอังกฤษเพิ่มขึ้นมาอีกบริษัทหนึ่งใน ค.ศ. 1933

เมื่อบริษัทเรือกลไฟยามาชิตะ จำกัด (Yamashita Steamship Company, Ltd.) หรือที่มีชื่อเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า บริษัทยามาชิตะกิเซ็นเค.เค. (Yamashita Kisen K.K. : YKK) ได้เปิดบริการขนส่งสินค้าข้าวและไม้สักจาก กรุงเทพมหานครไปยังเมืองท่ามัตราสและเมืองท่าบอมเบย์ในอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ และ ขากลับก็จะนำผ้าฝ้ายจากเมืองท่าทั้งสองแห่งในอินเดียกลับมาขายในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา⁶⁶ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การขยายตัวของธุรกิจเดินเรือของบริษัทญี่ปุ่นซึ่งเพิ่มขึ้นมาอีกบริษัทหนึ่งนั้น ก็ไม่ได้ทำให้บทบาทของกองเรือพาณิชย์อังกฤษซึ่งได้ขยายปีกครอบงำการขนส่งทางทะเลของประเทศไทยอย่างกว้างขวางภายหลังเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในต้นทศวรรษ 1930 เพราะบริษัทเรือเดินทะเลขนาดเล็กของชาติตะวันตกอื่นๆ ซึ่งเคยมีบทบาทในน่านน้ำแถบนี้มาก่อนตลอดทศวรรษ 1920 ได้ล้มละลายเพราะหนี้สินพอกพูนจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เรือพาณิชย์ของบริษัทชาวตะวันตกเหล่านั้น ต่อมาก็ได้ถูกขายทอดตลาดให้บริษัทของชาวอังกฤษหรือคนในบังคับอังกฤษมากที่สุดด้วย ดังนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่บริษัทเดินเรืออังกฤษเหล่านี้ จะอยู่ในฐานะผู้ครอบงำธุรกิจการขนส่งทางทะเลของประเทศไทยเพิ่มขึ้นตลอดเวลา โดยมีบริษัทเดินเรือของญี่ปุ่นเพียง 3 บริษัทเท่านั้นที่จะกลายเป็นผู้อยู่ในฐานะมีส่วนแบ่งบ้างในธุรกิจดังกล่าวตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยบริษัทเดินเรืออังกฤษซึ่งมีบทบาทครอบงำการขนส่งทางทะเลของประเทศไทยมากที่สุดตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็คือ บริษัท ไชน่านาวิกेशन จำกัด (China Navigation Company, Ltd.) ซึ่งมีบริษัทบอร์เนียว จำกัดเป็นตัวแทนในกรุงเทพมหานคร มีเรือกลไฟเดินทะเลรวม 6 ลำโดยมีน้ำหนักทั้งสิ้นถึง 7,575 ตัน ได้เปิดบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารเป็นประจำบนเส้นทางระหว่างกรุงเทพมหานคร - ฮองกง - ชัวเถา ส่วนบริษัทเดินเรืออังกฤษที่มีความสำคัญรองลงมาและเป็นผู้ผูกขาดการขนส่งทั้งหมดทั่วชายฝั่งทะเลอันดามันคือ บริษัท บริติชอินเดียนสตีมนิวเกชั่น จำกัด (British India Steam Navigation Company, Ltd.) ซึ่งมีบริษัทบอมเบย์เบอร์ม่าเทรดดิ้งคอร์ปอเรชัน จำกัดในกรุงเทพมหานครเป็นตัวแทนแต่เพียงผู้เดียวในประเทศไทย โดยบริษัทนี้มีเรือกลไฟเปิดบริการเป็นประจำบนเส้นทางระหว่างปีนัง - หัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก - ร้างกุ้ง ด้วยเรือกลไฟรวม 3 ลำซึ่งมีน้ำหนักทั้งสิ้น 3,114 ตัน ถัดมาก็คือบริษัทสเตรทส์สตีมชิป จำกัด (The Straits Steamship Company, Ltd.) ซึ่งมีบริษัทบอร์เนียว จำกัดเป็นตัวแทนในกรุงเทพมหานคร ได้เปิดบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารเป็นประจำบนเส้นทางระหว่างกรุงเทพมหานคร - หัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก - สิงคโปร์โดยมีเรือกลไฟรวม 3 ลำที่มีน้ำหนักทั้งสิ้น 2,597 ตัน⁶⁷

ดังนั้น ขณะที่การเดินเรือทะเลระหว่างกรุงเทพมหานครกับโลกภายนอกทั้งหมด โดยเฉพาะการขนส่งสินค้าทั้งขาเข้าและขาออกของประเทศไทย ซึ่งอาศัยการขนส่งผ่านเมืองท่าฮองกงและเมืองท่าสิงคโปร์มากที่สุดตลอดเวลานั้น เมื่อมาผนวกเข้ากับการครอบงำการขนส่งของบริษัทเดินเรืออังกฤษที่มีส่วนแบ่งมากกว่าคู่แข่งรายย่อยอื่น ซึ่งเป็นธุรกิจการเดินเรือของบริษัทญี่ปุ่นต่าง ๆ และบริษัท อีสต์เอเชียติก จำกัดของชาวเดนมาร์กเพียง 4 บริษัท โดยแต่ละรายมีเรือเดินทะเลขนาดเล็กเพียงรายละเอียด 1 ลำที่มีน้ำหนักลำละไม่กี่ร้อยตันเท่านั้น จึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่กองเรือพาณิชย์อังกฤษทั้ง 3 บริษัทที่มีเรือกลไฟรวมกันถึง 12 ลำและมีน้ำหนักเรือรวมกันถึง 13,286 ตันจะอยู่ในฐานะได้เปรียบคู่แข่งอื่นๆ

ทั้งหมดทั่วทุกเส้นทางทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่ค้าอื่น ๆ ในช่วงทศวรรษ 1930 จนกว่าภาวะการครอบงำดังกล่าวของบริษัทเดินเรืออังกฤษเหล่านี้ จะเผชิญปัญหาการทำหายอย่างจริงจังของบริษัทเดินเรือญี่ปุ่น ซึ่งได้ผงาดขึ้นมาอย่างรวดเร็วจากสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นั่นเอง จึงทำให้สถานภาพของการผูกขาดดังกล่าวของบริษัทเดินเรืออังกฤษในประเทศไทยต้องได้รับผลกระทบเสียหายอย่างร้ายแรงในเวลาถัดมา

เมื่อหันมาพิจารณาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับโรงสีและการส่งออกข้าว ซึ่งในอดีตก่อนสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น บริษัทค้าข้าวของอังกฤษซึ่งมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่เดินด้วยเครื่องจักรกลทันสมัยทั้งสิ้น 4 บริษัทคือ โรงสีข้าวของบริษัทอาร์กัน จำกัด (Arracan Company, Ltd.) บริษัทบอร์เนียว จำกัด บริษัทสกอตต์ จำกัด (Scott & Company, Ltd.) และบริษัทแฟรงกลินเบลค จำกัด (Franklin Blake & Company, Ltd.) ล้วนเป็นยักษ์ใหญ่ในกลุ่มโรงสีข้าวของประเทศไทยที่มีคู่แข่งแต่มีพลังน้อยกว่าคือบริษัทค้าข้าวเยอรมันเท่านั้น โดยโรงสีข้าวของชาวอังกฤษเหล่านี้ สามารถควบคุมการส่งออกข้าวของไทยได้ถึงประมาณร้อยละ 68 ขณะที่พ่อค้าจีนควบคุมการส่งออกข้าวได้เพียงร้อยละ 29 และที่เหลืออีกเพียงร้อยละ 2 เป็นพ่อค้าผู้มีเชื้อสายไทย นอกจากนั้นแล้ว บริษัทค้าข้าวของชาวอังกฤษยังเป็นเจ้าของเรือโยงสำหรับลากจูงเรือบรรทุกในแม่น้ำเจ้าพระยาลง 39 ลำ จากจำนวนทั้งสิ้น 63 ลำในช่วงก่อนสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วย⁶⁸ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา บริษัทของชาวอังกฤษเหล่านี้รวมทั้งบริษัทอื่นๆ ของชาวยุโรปในขณะนั้น ก็ได้ขายโรงสีข้าวแทบทั้งหมดให้กับพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งได้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นกับเพื่อนร่วมชาติที่นำข้าวไทยทั้งในฮ่องกงและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทยตลอดมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงช่วงหลังจากนั้น เพื่อเข้ามาค้าขายแข่งขันกับพ่อค้าอังกฤษและเยอรมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริษัทอังกฤษทั้ง 4 บริษัทก็ได้ตัดสินใจขายโรงสีข้าวที่ใช้เครื่องจักรกลของพวกเขาให้กับพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลจนหมดสิ้นตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงใหม่ ๆ แล้ว โดยบริษัทอังกฤษเหล่านี้ที่เหลือส่วนใหญ่ทั้ง 3 บริษัทคือ บริษัทบอร์เนียว จำกัด บริษัทสกอตต์ จำกัด และบริษัทแฟรงกลินเบลค จำกัด ก็จะหันไปให้ความสำคัญกับธุรกิจชิปปิง การประกันภัย และนายหน้าธนาคารอังกฤษต่าง ๆ เพื่อประสานผลประโยชน์กับพ่อค้าส่งออกและเจ้าของโรงสีข้าวชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาครอบงำบทบาทเศรษฐกิจข้าวอย่างเต็มที่ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 นั่นเอง ส่วนบริษัทอาร์กัน จำกัดก็ได้หันกลับไปเพิ่มบทบาทค้าข้าวและธุรกิจโรงสีข้าวอย่างจริงจังในอาณานิคมพม่าโดยเปลี่ยนชื่อมาจากบริษัทเอลลเลอร์แมนส์อาร์กันไรซ์แอนด์เทรดดิ้ง จำกัด (Ellerman's Arracan Rice & Trading Company, Ltd.) ตั้งแต่ ค.ศ. 1919 เพราะฉะนั้นโรงสีข้าวที่ทันสมัยตลอดจนการส่งออกข้าวแทบทั้งหมด จึงกลายเป็นของพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลไปอย่างง่ายดาย โดยใน ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา ยังคงมีโรงสีข้าวของชาวตะวันตกเหลืออยู่เพียงโรงเดียวเท่านั้นในประเทศไทยคือ โรงสีข้าวของบริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัดของชาวเดนมาร์ก⁶⁹

ถัดจากนั้นมาในทศวรรษ 1920 บรรดาพ่อค้าจีนโพ้นทะเลทั้งในกรุงเทพมหานครและผู้นำเข้าข้าวไทยในสิงคโปร์และฮ่องกง ยังประสานผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่องที่ด้วยการผสมผสานความร่วมมือซึ่ง

กันและกัน ตั้งแต่กระบวนการสีข้าวจนถึงการให้เครดิตสินเชื่อล่วงหน้าจากบรรดาธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลด้วยกันเอง แทนที่จะใช้บริการเครดิตสินเชื่อแทบทั้งหมดจากสาขาธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด์ จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ทั้งในสาขากรุงเทพมหานคร ฮ่องกง และสิงคโปร์เหมือนในอดีตที่ผ่านมา ธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลต่าง ๆ เช่น ธนาคารซือไฮทง จำกัดของพ่อค้าจีนแต่จิวจากสิงคโปร์ก็ได้เข้ามาเปิดสาขาในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ ค.ศ. 1909 ธนาคารกวางตุ้ง จำกัดซึ่งเป็นของบรรดาพ่อค้าชาวจีนในฮ่องกง ก็ได้เข้ามาเปิดสาขาในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ ค.ศ. 1920 แล้วเหมือนกัน⁷⁰ โดยธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ล้วนมีผลประโยชน์ร่วมกับการส่งออกข้าวไทยไปขายผ่านตลาดสิงคโปร์และตลาดฮ่องกงมานานแล้ว ขณะเดียวกัน การส่งออกข้าวไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ก็มีลูกค้าส่วนใหญ่คือชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และชาวจีนในพื้นแผ่นดินใหญ่ ซึ่งนิยมรสชาติของข้าวไทยมากเป็นพิเศษเรื่อยมาตั้งแต่อดีตก่อนหน้านั้นแล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่การส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลก ประมาณร้อยละ 70-80 ของจำนวนทั้งหมดในแต่ละปี ล้วนส่งออกไปสู่ตลาดฮ่องกงและสิงคโปร์ตลอดมา⁷¹ โดยพ่อค้าชาวจีนแต่จิวทั้งในกรุงเทพมหานคร สิงคโปร์ ชัวเถา และฮ่องกง จะร่วมมือกันสร้างเครือข่ายธุรกิจ เครดิต สินเชื่อ และข้อมูลข่าวสารในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยเรียนรู้ซึ่งกันและกันตลอดมาตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว ถึงแม้ว่าในช่วงแรก ๆ เหล่านี้ พ่อค้าจีนแต่จิวของแต่ละดินแดนจำเป็นต้องยอมทนกับการเอาเปรียบของบริษัทธุรกิจและธนาคารอังกฤษต่างๆบ้างก็ตาม แต่พอถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งนั้นแล้ว ทั้งประสบการณ์และทุนที่สั่งสมมากมายของพ่อค้าชาวจีนแต่จิวเหล่านี้ก็เข้มแข็งพอที่จะเข้ามามีบทบาทในการครอบงำการส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลกทั้ง 2 แห่งได้อย่างเหนียวแน่นทั้งในประเทศผู้ส่งออก ฮ่องกง และสิงคโปร์ตามลำดับด้วย⁷²

ตารางที่ 12

การส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลกระหว่าง ค.ศ. 1900-1940

(หน่วย : 1,000 หาบ)

ช่วง ค.ศ.	จีนและฮ่องกง	สิงคโปร์	ประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย	ประเทศในยุโรป และอื่น ๆ ทั้งหมด	รวม
1900-1904 (โดยเฉลี่ย)	5,950	4,080	53	1,030	11,130
1907/1908	7,137	5,086	90	2,147	14,460
1911/1912	7,545	5,975	310	3,720	17,550
1923/1924- 1927/1928 (โดยเฉลี่ย)	9,375	7,868	3,061	2,341	22,645

(ต่อตารางที่ 12)

1932/1933	11,432	7,130	5,545	3,760	27,867
1939/1940	6,085	11,869	6,700	6,882	31,537

ที่มา : Rajeswary Ampalavanar Brown, *Capital and Entrepreneurship in South – East Asia* (London : Macmillan Press, 1994), p.124.

เพราะฉะนั้นตั้งแต่เริ่มทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา ทั้งธุรกิจโรงสีข้าวและการส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลก จึงถูกรอบงาโดยกลุ่มธุรกิจชาวจีนโพ้นทะเลเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มโรงสีข้าวขนาดใหญ่ของชาวจีนเหล่านี้คือ หลี เต็กอว (Lee Teck Aw) โก๊ะ ม่าหวา (Koh Ma Wah) ตัน ลิบบ้วย (Tan Lip Buay) และโลว เต็กชวน (Low Teck Chuan) คือผู้กุมส่วนแบ่งโรงสีข้าวรวมกันทั้งหมดประมาณร้อยละ 46 ส่วนที่เหลืออื่นๆ เป็นส่วนแบ่งของโรงสีข้าวขนาดเล็กทั้งหมดในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา ถึงแม้ว่ากลุ่มธุรกิจค้าข้าวรายใหญ่ที่สุดในขณะนั้นถึง 2 กลุ่มคือ ธุรกิจค้าข้าวของหลี เต็กอว ซึ่งในค.ศ. 1929 เป็นผู้ส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลกมากกว่าร้อยละ 60 และกลุ่มพ่อค้าข้าวรายใหญ่รองลงมาคือกลุ่มธุรกิจค้าข้าวของโก๊ะ ม่าหวา ต้องเผชิญปัญหาล้มละลายอันเนื่องมาจากผลกระทบของเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกระหว่าง ค.ศ. 1929 – 1932 ก็ตาม⁷³ แต่ภายหลังจากนั้นตั้งแต่ครึ่งหลังของทศวรรษ 1930 เศรษฐกิจไทยโดยรวมก็ฟื้นตัวขึ้นมาอีก และการส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดโลกก็ค่อยขยายตัวเพิ่มขึ้นจนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่กลุ่มบริษัทธุรกิจและธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ของอังกฤษก็ยังไม้อาจจะแทรกเข้ามามีส่วนแบ่งหรือมีบทบาทในการค้าข้าวไทยเหมือนในอดีตที่ผ่านมาได้อีกต่อไป ยกเว้นเพียงสาขาธนาคารอังกฤษเหล่านี้ในกรุงเทพมหานคร ช่างกง และสิงคโปร์ ซึ่งอาจจะมีส่วนในการปล่อยสินเชื่อล่วงหน้าให้กับบรรดาธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลทั้งในเมืองท่าเหล่านั้น ตลอดจนธนาคารต่างๆ ในประเทศไทยซึ่งเพิ่งเปิดกิจการขึ้นมาในช่วงนั้นเช่น ธนาคารหวังหลีจั้น จำกัดซึ่งตั้งขึ้นมาใน ค.ศ. 1933 ธนาคารตันเป็งซุน จำกัด ซึ่งตั้งขึ้นมาใน ค.ศ. 1934 ธนาคารเอเชีย จำกัด ซึ่งตั้งขึ้นมาใน ค.ศ. 1939 และธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ซึ่งตั้งขึ้นมาใน ค.ศ. 1914 เป็นต้น โดยผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ของธนาคารใหม่ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นมาในประเทศไทยตลอดช่วงดังกล่าวข้างต้น แทบทั้งหมดล้วนผ่านการสะสมทุนจากธุรกิจการค้าข้าวไม่ทางตรงก็ทางอ้อมมาก่อนแล้ว สาขาของธนาคารจีนโพ้นทะเลต่างๆ ในกรุงเทพมหานครขณะนั้น ส่วนใหญ่ก็มีธุรกรรมพาณิชย์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยสินเชื่อและเครดิตล่วงหน้าให้กับพ่อค้าผู้ส่งออกข้าว หรือไม่ก็เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจโพ้นทวนซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มเดียวกับพ่อค้าข้าวรายใหญ่เช่นเดียวกัน

สำหรับกลุ่มยักษ์ใหญ่พ่อค้าข้าวชาวจีนในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีอยู่ 5 กลุ่มคือกลุ่มหวังหลี ภายใต้การนำของตัน จิวเม้ง (Tan Siew Meng) ซึ่งเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว กลุ่มบุลกุลภายใต้การนำของหม่า ลับคุน (Ma Lap Khun) ซึ่งเป็นชาวจีนกวางตุ้ง กลุ่มบุลสุภายใต้การนำของโลว เต็กชวน

Iam) ซึ่งเป็นชาวจีนแต่ใจเหมือนกัน และกลุ่มล่าช้าภายใต้การนำของนายจุลินทร์ ล่ำช้าซึ่งเป็นบุตรชายของนายอึ้ง ล่ำช้า (Ung Lam Sam) ชาวจีนและ โดยทั้ง 5 กลุ่มนี้ซึ่งมีโรงสีข้าวสมัยใหม่รวมกันทั้งสิ้นถึง 20 โรงและมีกำลังผลิตหรือสีข้าวรวมกันได้ถึงวันละประมาณ 4,141 ตัน กลุ่มหวังหลีจะมีโรงสีข้าวมากที่สุดถึง 7 โรงและสีข้าวรวมกันได้ถึงวันละ 1,710 ตัน ส่วนกลุ่มที่มีขนาดเล็กที่สุดคือกลุ่มล่าช้า ที่มีโรงสีข้าวเพียง 2 โรงและสีข้าวรวมกันได้ถึงวันละประมาณ 340 ตันเท่านั้น⁷⁴

ในขณะที่กลุ่มพ่อค้าข้าวรายใหญ่ของไทยเหล่านี้ทั้ง 5 กลุ่ม ซึ่งครอบครองส่วนแบ่งในการสีข้าวและการส่งออกข้าวสู่ตลาดต่างประเทศเหล่านั้นไปตลอดช่วงทศวรรษ 1930 นั้น โดยแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่แทบจะประสานผลประโยชน์กับกลุ่มทุนอังกฤษในรูปแบบต่างๆ น้อยมาก ยกเว้นการทำธุรกรรมบางอย่างทางอ้อมกับธนาคารพาณิชย์ของอังกฤษซึ่งมีสาขาทั้งในกรุงเทพมหานคร อ่องกง และสิงคโปร์ตามลำดับ โดยใช้บริการผ่านธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลหรือธนาคารพาณิชย์ไทยซึ่งคนเหล่านี้เป็นหุ้นส่วนรายใหญ่อีกทอดหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในบรรดากลุ่ม 5 เสือซึ่งเป็นผู้ครอบงำการค้าข้าวส่วนใหญ่ของประเทศไทยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น กลุ่มล่าช้าเพียงกลุ่มเดียวที่ได้ตัดสินใจริเริ่มโครงการส่งออกข้าวของกลุ่มนี้ออกสู่ตลาดโลกในช่วงนั้นคือ แทนที่บริษัทส่งออกรายนี้จะมุ่งแข่งขันกับกลุ่มพ่อค้าข้าวรายใหญ่อื่นๆ เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งในตลาดข้าวฮ่องกง สิงคโปร์ และดินแดนอื่นๆ ในเอเชียเหมือนประสบการณ์ที่เคยผ่านมา กลุ่มนี้ได้มองไปยังตลาดข้าวซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นใหม่ เช่น ตลาดต่างๆ ในทวีปยุโรป ด้วยเหตุนี้กลุ่มล่าช้าจึงได้ร่วมลงทุนกับบริษัทล็อกเลย์ จำกัด (Loxley & Company, Ltd.) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงลอนดอนขณะนั้น เพื่อร่วมกันจัดตั้งสาขาของบริษัทล็อกเลย์ จำกัดขึ้นในกรุงเทพมหานครเมื่อ ค.ศ. 1939 โดยบริษัทล็อกเลย์ จำกัดจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบริษัทค้าข้าวในเครือตระกูลล่าช้าทั้งหมด เพื่อจำหน่ายข้าวไทยสู่เครือข่ายตลาดยุโรปอื่นๆ แล้วสมาชิกอีกคนหนึ่งของกลุ่มล่าช้าคือ อึ้ง ตุงปัก (Ung Tung Pak) ยังได้เข้าไปทำหน้าที่ควบคุมดูแลการขยายเครือข่ายค้าข้าวและธุรกิจอื่นๆ เช่น น้ำตาล เครื่องมือก่อสร้าง และโรงงานต่างๆ ของเครือตระกูลล่าช้า ซึ่งจะขยายการลงทุนเข้าไปยังคิวบาและสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2⁷⁵

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าธุรกิจโรงสีและการส่งออกข้าวซึ่งกลุ่มทุนอังกฤษเคยเป็นผู้มีบทบาทครอบงำมาอย่างนานหลายทศวรรษก่อนหน้านี้สมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น เมื่อยังนานวันมากขึ้นอิทธิพลของผู้ประกอบการอังกฤษในวงการค้าข้าวไทยก็ลดลงอย่างรวดเร็วมาก บทบาทของธนาคารพาณิชย์และบริษัทประกันภัยต่างๆ ของกลุ่มทุนอังกฤษ ซึ่งเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งออกข้าวไทยมากที่สุดตลอดมา ก็ค่อยๆ ผันแปรไปอยู่ในกำมือของธนาคารพาณิชย์เชื้อสายจีนโพ้นทะเลทั้งจากฮ่องกงและสิงคโปร์ และธนาคารพาณิชย์ไทยซึ่งมีเจ้าของเป็นชาวจีนโพ้นทะเลเพิ่มขึ้นตลอดเวลาตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงแม้ว่าสาขาของธนาคารพาณิชย์อังกฤษต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร จะยังคงมีบทบาททางอ้อมในการทำธุรกรรมพาณิชย์บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดฮ่องกงและสิงคโปร์เหลืออยู่บ้างก็ตาม แต่บทบาทดังกล่าวก็ยังคงเหลืออยู่น้อยมาก ยกเว้นในช่วงฤดูการส่งออกข้าวสู่ตลาดโลกในแต่ละปีเท่านั้น ซึ่งธนาคารของชาวจีนโพ้นทะเลที่มีสาขาอยู่ในกรุงเทพมหานครอาจจะ

เงินทุนหมุนเวียนไม่พอต่อการปล่อยเครดิตล่วงหน้า ให้กับบรรดาพ่อค้าผู้ส่งออกและเจ้าของโรงสีรายใหญ่แต่ละราย ธนาคารจีนโพ้นเหล่านี้อาจจำเป็นต้องกู้เงินจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชัน จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด จากสาขาใดสาขาหนึ่งทั้งใน กรุงเทพมหานคร ฮ่องกง สิงคโปร์ เพื่อนำใช้ในวัตถุประสงค์ดังกล่าว แต่ภาพลักษณ์โดยทั่วไปซึ่งครั้งหนึ่งทั้งบริษัทการค้าและธนาคารพาณิชย์ของทุนอังกฤษสาขาต่างๆ ในกรุงเทพมหานครคือ ผู้ครอบงำตลาดข้าวไทยไว้ในกำมือมากที่สุดตลอดช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เพียงเล็กน้อยนั้นก็ได้กลายเป็นภาพในอดีตไปแล้วตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นไป โดยไม่มีวันที่จะวนกลับมาได้อีกเลยตั้งแต่นั้นมา

ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2

ตามข้อเท็จจริงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย ธุรกิจและการลงทุนต่างๆ ของภาคเอกชนอังกฤษในประเทศไทย ก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกันกับการลงทุนของภาคเอกชนตะวันตกอื่นๆ ซึ่งยิ่งนานวันขึ้นก็อยู่ในสภาพหวาดระแวงภัยคุกคามของลัทธิชาตินิยมซึ่งรัฐบาลไทยกำลังผลักดันเพิ่มขึ้นตลอดมา เกี่ยวคู่ไปกับการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของกลุ่มยักษ์ใหญ่ทางธุรกิจจากประเทศญี่ปุ่นถึง 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มไชบัทสุมิตซุบิชิ (Mitsubishi Zaibatsu) และกลุ่มไชบัทสุมิตซุย (Mitsui Zaibatsu) ซึ่งได้ร่วมมือกับรัฐบาลเมืองแม่ของพวกเขาเพื่อแปรเปลี่ยนอิทธิพลของภาคเอกชนญี่ปุ่นในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดครึ่งหลังของทศวรรษ 1930 ให้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอิทธิพลทางการเมือง เพื่อสร้างวงศ์ไพบูลย์ร่วมกันกับรัฐบาลไทยในการเป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองของอังกฤษและชาติพันธมิตรตะวันตกอื่นๆ เพิ่มขึ้นตลอดมา ตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1938 ขณะเดียวกัน ทันทิที่สงครามในทวีปยุโรปได้เกิดขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1939 แล้วต่อมาได้บานปลายกลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างยืดเยื้อต่อไปนั้น ยังได้เปิดโอกาสทั้งทางตรงและทางอ้อมให้รัฐบาลไทยสามารถร่วมมือกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนญี่ปุ่นเพื่อขยายขอบเขตความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมือง ได้อย่างกว้างขวางและใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นกว่ายุคใดสมัยใดที่เคยผ่านมามาก็คว่า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทุนอังกฤษที่เคยครอบงำเศรษฐกิจไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการส่งออกผ้าและสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ จากอังกฤษและชาติยุโรปอื่นๆ ซึ่งได้หยุดชะงักลงทันทีที่สงครามได้อุบัติขึ้นในโลกตะวันตกนั้น ได้มีผลทำให้การนำเข้าสินค้าประเภทเดียวกันนี้ของประเทศไทยจากประเทศญี่ปุ่น ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากทันที จนกระทั่งใน ค.ศ. 1940 ได้มีบริษัทนำเข้าญี่ปุ่นร่วม 30 บริษัทได้เข้ามาเปิดกิจการเป็นครั้งแรกในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาด้วย⁷⁶ นอกจากนั้นแล้ว ในช่วงเวลาเดียวกัน ตลาดนำเข้าสินค้าขาออกของไทยในญี่ปุ่น โดยเฉพาะข้าว แร่ดีบุก ยางพารา ไม้สัก และอื่นๆ ก็ได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วจากการที่ญี่ปุ่นเตรียมกระโจนเข้าสู่สงครามโลกในเวลานั้น โดยสถิติการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นจากช่วง ค.ศ. 1938 ซึ่งมีมูลค่ารวมกันทั้งสิ้นเพียงประมาณ 22,627,000 บาท กลายเป็น 163,144,000 บาทใน ค.ศ. 1941⁷⁷

โดยเฉพาะการส่งออกข้าวของประเทศไทย ซึ่งเดิมผู้ประกอบการอังกฤษเคยมีบทบาทครอบงำสูงสุดตลอดมาอย่างยาวนานหลายทศวรรษ นอกจากจะค่อยลดบทบาทลงอย่างมากมาเรื่อยๆ มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1930 แล้ว ในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่นานคือใน ค.ศ. 1940 ยังมีบริษัทอังกฤษเพียง 2 บริษัทเท่านั้นคือ บริษัทเบอร์เนียว จำกัด และบริษัทแอ่งโกลไทย จำกัดซึ่งยังคงได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยให้ทำการส่งออกข้าวสู่ตลาดโลกได้ โดยต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ อย่างเคร่งครัดในขณะนั้น ส่วนการส่งออกข้าวไทยที่เหลือส่วนใหญ่ นั้น รัฐบาลไทยได้อนุญาตให้บริษัทข้าวไทย จำกัด บริษัทมิตรชัยบุสชัน จำกัด และบริษัทมิตรชัยปิโซจิ จำกัด เป็นผู้ผูกขาดการส่งออกข้าวได้อย่างเต็มที่อีกด้วย⁷⁸

อย่างไรก็ตาม ภาคเศรษฐกิจสำคัญอื่นๆ ของประเทศไทยก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงเล็กน้อย เช่น ธุรกิจการลงทุนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ดีบุกและการทำป่าไม้สัก ก็ยังคงอยู่ภายใต้การครอบงำของบริษัทอังกฤษเป็นส่วนใหญ่เหมือนในอดีตก่อนหน้านี้มานานแล้ว ตัวอย่างเช่นใน ค.ศ. 1939 ขณะที่บริษัททำธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยขณะนั้นมีอยู่ทั้งหมด 60 บริษัท ในจำนวนดังกล่าวเป็นบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของผู้มีสัญชาติอังกฤษถึง 38 บริษัท ส่วนที่เหลือเป็นของนักลงทุนออสเตรเลียและชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ขณะที่สัมปทานป่าไม้สักส่วนใหญ่ซึ่งบริษัทต่างๆ ถือครองสิทธิสัมปทานมานานแล้ว และมีการต่อสิทธิสัมปทานในแต่ละแปลงเรื่อยมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิทธิสัมปทานเหล่านั้นกว่าร้อยละ 80 ของป่าไม้สักทั่วประเทศไทย ก็ยังคงถูกครอบครองโดยบริษัทบอมเบย์เบอร์มาเทรดดิ้งคอร์ปอเรชัน จำกัด บริษัทแอ่งโกลไทย จำกัด บริษัทเบอร์เนียว จำกัด และบริษัทหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ จำกัดเป็นส่วนใหญ่แล้ว บริษัทอังกฤษเหล่านี้ยังได้รับอนุญาตจากทางรัฐบาลไทยให้โค่นต้นไม้สักจากแปลงสิทธิสัมปทานของแต่ละบริษัทในแต่ละปีมากกว่าบริษัทชาติตะวันตกและบริษัทของชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆ ซึ่งได้รับสิทธิสัมปทานตลอดช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ตัวอย่างเช่น ใน ค.ศ. 1938/1939 รัฐบาลไทยยังคงอนุญาตให้บริษัทต่างๆ ที่ได้รับสิทธิสัมปทานการทำป่าไม้สักในขณะนั้น สามารถโค่นต้นไม้สักในช่วงดังกล่าวได้จำนวนทั้งสิ้น 1,149,000 ต้น ในจำนวนดังกล่าวนี้ บริษัททำป่าไม้สักของอังกฤษทั้ง 4 บริษัทดังกล่าวข้างต้นได้รับอนุญาตให้โค่นต้นไม้สักในปีนั้นได้สูงถึง 660,000 ต้น ส่วนบริษัทอาซิอาติก อาอฟริกัน จำกัดของชาวฝรั่งเศสได้รับอนุญาตให้โค่นต้นไม้สักในปีนั้นได้เพียง 80,000 ต้น บริษัทอีสต์เอเชียติก จำกัดของชาวเดนมาร์กได้รับอนุญาตให้โค่นต้นไม้สักในปีนั้นได้เพียง 70,000 ต้น ส่วนที่เหลือเป็นของบริษัทชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนอื่นๆ ทั้งหมด⁷⁹

ขณะที่ธุรกิจการลงทุนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางพารา ก็ยังคงถูกครอบงำโดยกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลจาก The Straits Settlements ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นบริษัทนายหน้าของกลุ่มทุนอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ โดยบริษัทชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งเป็นบริษัทนายหน้าของกลุ่มทุนญี่ปุ่น ก็ได้ขยายบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปลายทศวรรษ 1930 เหมือนกัน ส่วนทางพาราที่ส่งออกสู่ตลาดโลกแทบทั้งหมดก็ยังคงส่งออกโดยผ่านเมืองท่าปีนังและเมืองท่าสิงคโปร์เหมือนในอดีตก่อนหน้านี้ โดยทางพาราที่ส่งออกสู่ตลาดญี่ปุ่น

ซึ่งกำลังกลายเป็นพันธมิตรที่สำคัญของไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะนั้น ด้วยการส่งผ่านท่าเรือคลองเตย โดยตรง ยังคงมีปริมาณน้อยมาก เพราะบริษัทต่างๆ ของญี่ปุ่นก็ยังลงนิยมตั้งซื้อยางพาราไทยโดยผ่าน บริษัทนายหน้าชาวจีนโพ้นทะเลในปิ่นนังและสิงคโปร์เหมือนเดิม⁸⁰ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการนำเข้า ดิบูก ยางพารา และสินค้ายุทธปัจจัยอื่นๆ ของญี่ปุ่น จากประเทศคู่ค้าต่างๆ เหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปทันที ในกลางปี ค.ศ. 1941 ก่อนเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาเพียงไม่กี่เดือน เมื่ออังกฤษ สหรัฐอเมริกา และ เนเธอร์แลนด์ได้ประกาศใช้มาตรการควบคุมการส่งสินค้ายุทธปัจจัยเหล่านี้ จากดินแดนอาณานิคมของ พวกเขาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าไปในตลาดญี่ปุ่นเข้มงวดขึ้นตลอดเวลา ผลลัพธ์ดังกล่าวจึงทำให้ ประเทศญี่ปุ่นต้องหันมาพึ่งพิงการนำเข้ายางพารา ดิบูก ข้าว และสินค้ายุทธปัจจัยอื่นๆ จากประเทศไทย เพิ่มขึ้นอย่างมากมายทันที เพื่อทดแทนแหล่งวัตถุดิบเดิมที่ได้ปิดประตูการค้ากับพวกเขาในช่วงนั้น ประเทศไทยยังถูกมาตรการบังคับจากชาติพันธมิตรตะวันตกซึ่งกำลังดำเนินนโยบายกีดกันการค้าต่าง ๆ กับญี่ปุ่นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1941 เมื่อต้องยินยอมทำข้อตกลงรับรองกับรัฐบาลอังกฤษว่าจะยังคง อนุญาตให้มีการส่งออกยางพาราจากประเทศไทยไปยังมลายูปีละไม่ต่ำกว่า 18,000 ตัน ควบคู่ไปกับการที่ รัฐบาลไทยจะยังคงยินยอมให้คนสัญชาติอังกฤษหรือผู้ประกอบการซึ่งเป็นคนในเครือจักรภพอังกฤษ สามารถดำเนินธุรกิจการลงทุนเหมืองแร่และการส่งออกสินค้าออกนอกประเทศไทยได้ตามความสมัครใจ โดยรัฐบาลไทยไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้ผู้ประกอบการเหล่านี้ขายสินค้าของเขาให้กับผู้หนึ่งผู้ใด หรือให้แก่ ญี่ปุ่นโดยเด็ดขาดนั่นเอง ในทางกลับกัน เมื่อประเทศไทยยอมปฏิบัติตามข้อตกลงนี้แล้ว รัฐบาลอังกฤษ จึงจะอนุญาตให้บริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งจะทำหน้าที่ป้อนน้ำมันต่าง ๆ ค่อไปใช้ในแต่ละ เดือนให้กับประเทศไทยแต่เพียงรายเดียวตั้งแต่นั้นมา คือ 1) น้ำมันก๊าดเดือนละ 3,000 ตัน น้ำมันเบนซิน เดือนละ 2,500 ตัน น้ำมันดีเซล เดือนละ 5,000 ตัน แก๊สธรรมชาติเดือนละ 1,000 ตัน และน้ำมันดิบ เดือนละ 5,000 ตัน โดยราคาน้ำมันแต่ละประเภทเหล่านี้จะคิดราคาแบบ ซี.ไอ.เอฟ. (C.I.F.)⁸¹

อย่างไรก็ตาม บทบาททางเศรษฐกิจในมิติต่าง ๆ ซึ่งภาคเอกชนอังกฤษได้เคยครอบงำประเทศ ไทยมาอย่างยาวนานภายหลังจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงใน ค.ศ. 1855 ได้มีการพลิกผันจากหน้ามือเป็น หลังมือทันทีนับตั้งแต่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1941 เพื่อเข้าร่วมทำสงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งแต่นั้นมา ในวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1942 ประเทศไทย ยังได้ประกาศทำสงครามกับอังกฤษและพันธมิตรอื่น ๆ อีกด้วย⁸² ถัดจากนั้น นอกจากเศรษฐกิจไทยได้ ถูกบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบเศรษฐกิจใหม่เพื่อสร้างวงศ์ไพบูลย์ร่วมกันกับญี่ปุ่น รัฐบาล ไทยยังได้นำนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจมาบีบบังคับใช้กับธุรกิจการค้าและการลงทุนของภาคเอกชน ต่างชาติ ซึ่งรัฐบาลไทยถือว่าเป็นชนชาติศัตรูอย่างกว้างขวางและรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทันที โดยเฉพาะ อย่างยิ่งธุรกิจการลงทุนของชาวอังกฤษและชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งเคยครอบงำเศรษฐกิจไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในธุรกิจการลงทุนขนาดใหญ่ เช่น เหมืองแร่ดิบูก ธนาคารพาณิชย์ สิทธิสัมปทานป่าไม้สัก การค้า ส่งออกและการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ตลอดจนการค้าปลีกในรูปแบบต่างๆ ของชนชาติศัตรู เหล่านั้น ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม

อย่างง่ายดาย และเต็มไปด้วยการตีความกฎหมายข้อบังคับต่างๆ อย่างคลุมเครือตลอดมา ตั้งแต่รัฐบาลไทยได้ประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน ค.ศ. 1941 ถัดจากนั้นรัฐบาลก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่พิจารณาว่ากิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าว ซึ่งเป็นคนของประเทศใดจำพวกใด หรือผู้ใดควรจะถูกควบคุมและจัดการเพียงไร แล้วจึงจะเข้าควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวเหล่านั้นตามวิธีการแบบอำเภอใจแต่เพียงฝ่ายเดียวหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ภาครัฐกิจเอกชนอังกฤษทุกรายในประเทศไทยผู้อยู่ในฐานะชนชาติศัตรูตั้งแต่นั้นมา ไม่อยู่ในฐานะที่จะปกป้องทรัพย์สินการลงทุนต่างๆ ของพวกเขาในประเทศไทยได้อีกต่อไป เพราะตามกฎหมายฉบับนั้น รัฐบาลไทยสามารถเข้าไปดำเนินการและเข้าครอบครองทรัพย์สินใด ๆ แทนคนอังกฤษหรือคนในบังคับอังกฤษทุกรายได้ทันทีแล้ว รัฐบาลยังสามารถยึดทรัพย์สินของคนต่างด้าว รวมทั้งสามารถออกคำสั่งให้เลิกกิจการลงทุน หรือจัดการจำหน่ายทรัพย์สินทั้งหมดของธุรกิจการลงทุนแต่ละราย โดยผ่านการอนุมัติเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจเท่านั้น⁸³ ถัดจากนั้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942 รัฐบาลไทยยังได้ประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยชนชาติศัตรูและทรัพย์สินของชนชาติศัตรูขึ้นมามีฉบับหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินของบริษัทเอกชน มูลนิธิ สมาคม และกิจการลงทุนต่าง ๆ ของชาวอังกฤษในประเทศไทยทั้งหมด ได้กลายเป็นทรัพย์สินของชนชาติศัตรูคู่สงครามของประเทศไทย ซึ่งจะต้องถูกควบคุมและยึดครองโดยง่ายดายจากรัฐบาลไทยตั้งแต่นั้นมา

สำหรับบริษัทธุรกิจของภาคเอกชนอังกฤษซึ่งได้รับความเสียหายร้ายแรงจากการเข้ายึดกิจการของรัฐบาลไทยตั้งแต่นั้นมา เฉพาะที่เป็นบริษัททำธุรกิจการค้า (trading firms) ต่างๆ มีจำนวนทั้งสิ้นถึง 72 บริษัท โดยมีบริษัทที่สำคัญ ๆ ในขณะนั้นได้แก่ 1) บริษัทแองโกลไทย จำกัด (Anglo - Thai Corporation) 2) บริษัทแองโกล - เบอร์มาไรซ์ จำกัด (Anglo - Burma Rice Co., Ltd.) 3) บริษัทอู่กรุงเทพ จำกัด (Bangkok Dock Co., Ltd.) 4) บริษัทบาร์โรว์บราวน์ จำกัด (Barrow Brown & Co., Ltd.) 5) บริษัทบอร์เนียว จำกัด (Borneo Co., Ltd.) 6) บริษัทบลีทแอนด์แพลตต์ จำกัด (Blyth & Platt Co., Ltd.) 7) บริษัทบุหร้องอังกฤษ จำกัด (British Cigarette Co., Ltd.) 8) บริษัทยาสูบอังกฤษ - อเมริกัน จำกัด (British American Tobacco Co., Ltd.) 9) บริษัทบัตเลอร์แอนด์เว็บสเตอร์ จำกัด (Butler & Webster Co., Ltd.) 10) บริษัทดันล็อปรับบเบอร์ จำกัด (Dunlop Rubber Co., Ltd.) 11) บริษัทอีสเทิร์นสเมลติง จำกัด (Eastern Smelting Co., Ltd.) 12) บริษัทเอลลเลอร์แมนส์ อารกันไรซ์แอนด์เทรดดิ้ง จำกัด (Ellerman's Arracan Rice & Trading Co., Ltd.) 13) บริษัทเฟรเซอร์แอนด์นีฟ จำกัด (Fraser & Neave Co., Ltd.) 14) บริษัทเก็สเตตเนอร์ จำกัด (Gestetner Co., Ltd.) 15) บริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด (Shell Company of Siam Ltd.) 16) บริษัทยูนิลีเวอร์เอ็กซ์พอร์ต จำกัด (Unilever Export Co., Ltd.) 17) บริษัทบริติชอินเดียสตีมนิวิกชัน จำกัด (The British India steam Navigation Co., Ltd.) 18) บริษัทสเตริตส์สตีมนิป จำกัด (Straits Steamship Co., Ltd.) 19) บริษัทเรือโยงและลากจูงเจ้าพระยา จำกัด (Menam River Towage & Lighter Co., Ltd.) 20) บริษัททอเรนเซ่น จำกัด (Thorensen & Company, Ltd.) 21) บริษัทไฟว์สโตนไทร์แอนด์

Co., Ltd.) 20) บริษัทธอเรนเซ็น จำกัด (Thorensen & Company, Ltd.) 21) บริษัทไฟร์สโตนไทร์แอนด์
 รีบเบอร์ จำกัด (Fireston Tyre & Rubber Co., Ltd.) นอกจากนั้นสาขารณการอังกฤษทั้ง 3 ธนาคารใน
 ประเทศไทยคือ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด ธนาคารชาร์เตอร์ด จำกัด และธนาคาร
 เมอร์แคนไทล์ จำกัด รวมทั้งบริษัทประกันภัยและประกันชีวิตอื่น ๆ ของอังกฤษในขณะนั้น เช่น 1)
 บริษัทเกรทอีสเทิร์นไลฟ์แอสซัวรันซ์ จำกัด (Great Eastern Life Assurance Co., Ltd.) 2) บริษัทฟีนิกซ์
 แอสซัวรันซ์ จำกัด (Phoenix Assurance Co., Ltd.) 3) บริษัทสก๊อตทิชยูเนียนแอนด์เนชั่นอินชัวรันซ์ จำกัด
 (Scottish Union & Nation Insurance Co., Ltd.) ทั้งนี้ยังไม่รวมบริษัทอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าของสวนยางพารา
 ขนาดใหญ่โดยเฉลี่ยแต่ละแปลงมีเนื้อที่กว่า 500 เอเคอร์ในจังหวัดยะลาและนราธิวาสอีกถึง 5 บริษัท คือ
 1) บริษัทอาเยอร์ซอห์เอ็สเตท จำกัด (Ayer Soh Estate Co., Ltd.) 2) บริษัทกูลิมรีบเบอร์แพลนเตชันส์
 จำกัด (Kulim Rubber Plantations Co., Ltd.) 3) บริษัทบางนารับเบอร์ จำกัด (Bangnara Rubber Co.,
 Ltd.) 4) บริษัทเซลามา (มลายา) รีบเบอร์เอ็สเตทส์ จำกัด (Selama (Malaya) Rubber Estates Co., Ltd.)
 และ 5) บริษัทยะลาคอนโซลิเตเต็ด จำกัด (Yala Consolidated Co., Ltd.) บริษัทอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิ
 สัมปทานป่าไม้สักมากกว่าร้อยละ 80 ของประเทศไทยทั้งหมดในขณะนั้นคือ 1) บริษัทบอมเบย์เบอร์มา
 เทรดดิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัด (Bombay Burma Trading Corporation Ltd.) 2) บริษัทแองโกลไทยคอร์
 ปอเรชั่น จำกัด (Anglo – Thai Corporation Ltd.) 3) บริษัทบอร์เนียว จำกัด (Borneo Co., Ltd.) และ 4)
 บริษัทหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ จำกัด (Louis T. Leonowens Co., Ltd.) รวมทั้งบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของคน
 ในบังคับอังกฤษอีก 42 บริษัท โดยในจำนวนนี้เป็นบริษัทของเอกชนอังกฤษถึง 30 บริษัท และอีก 12
 บริษัทซึ่งจดทะเบียนจัดตั้งในอาณานิคมออสเตรเลีย⁸⁴

ตารางที่ 13

บริษัทเหมืองแร่ดีบุกของเอกชนอังกฤษซึ่งถูกรัฐบาลไทยยึดกิจการในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

เลขที่	ชื่อบริษัท
1	บริษัท แองโกลอีสเทิร์นทิน จำกัด (Anglo – Eastern Tin Co., Ltd.)
2	บริษัท แองโกล – ไทยทินซินดิเคต จำกัด (Anglo – Thai Tin Syndicate Co., Ltd.)
3	บริษัท เอเยอร์เวง (ราห์มัน) ดีเวล็ลอปเม้นท์แอนด์พรีอสเพ็คติง จำกัด (Ayer Weng (Rahman) Development & Prospecting Co., Ltd.)
4	บริษัท บางรินทินเดร็ดจิง จำกัด (Bangrin Tin Dredging Co., Ltd.)
5	บริษัท บางทาพรีอสเพ็คติง จำกัด (Bangta Prespecting Co., Ltd.)
6	บริษัท เจ.เอ. รัสเซลล์ จำกัด (J.A. Russell & Co., Ltd.)
7	บริษัท กระโสมทินเดร็ดจิง จำกัด (Krasom Tin Dredging Co., Ltd.)
8	บริษัท กะมุนตึงทินเดร็ดจิง จำกัด (Kamunting Tin Dredging Co., Ltd.)
9	บริษัท กะทู้ทินเดร็ดจิง จำกัด (Katu Tin Dredging Co., Ltd.)
10	บริษัท กำมะราทินเดร็ดจิง จำกัด (Kamra Tin Dredging Co., Ltd.)
11	บริษัท กำปงโตะทิน จำกัด (Kampong Toh Tin Co., Ltd.)

(ต่อตารางที่ 13)

12	บริษัท กำมุนติงทิน จำกัด (Kammunting Tin Co., Ltd.)
13	บริษัท หนองเป็ดทิน จำกัด (Nawng Pet Tin Co., Ltd.)
14	บริษัท ปัตตานีทิน จำกัด (Pattani Tin Co., Ltd.)
15	บริษัท ภูเก็ตทินเดร็ดจิง จำกัด (Puket Tin Dredging Co., Ltd.)
16	บริษัท พังงาทินเดร็ดจิง จำกัด (Pungah Tin Dredging Co., Ltd.)
17	บริษัท ปีนังไมนิง จำกัด (Penang Mining Co., Ltd.)
18	บริษัท रणองคอนโซลิเดเต็ดทินเดร็ดจิง จำกัด (Renong Consolidated Tin Dredging Co., Ltd.)
19	บริษัท ไซแอมมีสทินซินดิเคต จำกัด (Siamese Tin Syndicate Co., Ltd.)
20	บริษัท สเตรทส์คอนโซลิเดเต็ดทินไมนส์ จำกัด (Straits Consolidated Tin Mines Co., Ltd.)
21	บริษัท เซ้าเทิร์นกินตากอนโซลิเดเต็ด จำกัด (Southern Kinta Consolidated Co., Ltd.)
22	บริษัท ซินฮองฮวตไมนิง จำกัด (Sin Hong Huat Mining Co., Ltd.)
23	บริษัท ไทชังทิน จำกัด (Taichang Tin Co., Ltd.)
24	บริษัท ไทปิงคอนโซลิเดเต็ด จำกัด (Taiping Consolidated Co., Ltd.)
25	บริษัท เทมินไมนส์ จำกัด (Temin Mines Co., Ltd.)
26	บริษัท ไทยแลนด์ทินไมนส์ จำกัด (Thailand Tin Mines Co., Ltd.)
27	บริษัท ทินบี จำกัด (Tin Bee Co., Ltd.)
28	บริษัท ทินเลย์ จำกัด (Tin Lay Co., Ltd.)
29	บริษัท เรือขุดแร่ตึงทุ้งคาฮาเบอร์ จำกัด (Tongkah Harboar Tin Dredging Co., Ltd.)
30	บริษัท ยะลาไมนส์ จำกัด (Yala Mines Co., Ltd.)

ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ, กต 66/74, เรื่องเงินก้ำทดแทนที่จ่ายออกตามคำเรียกร้อง พ.ศ. 2492-2494.

ตารางที่ 14

บริษัทเหมืองแร่ตึงทุ้งคาฮาเบอร์ในออสเตรเลียและถูกรัฐบาลไทยยึดกิจการในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

เลขที่	ชื่อบริษัท
1	บริษัท ช้างพระทิน เอ็น.แอล. (Chang Phra Tin N.L.)
2	บริษัท เพ็นนินซูลาทิน เอ็น.แอล. (Peninsula Tin N.L.)
3	บริษัท ระเง็งทิน เอ็น.แอล. (Rangeng Tin N.L.)
4	บริษัท รอนพิบูลย์ทินเอ็น.แอล. (Ronpibon Tin N.L.)
5	บริษัท ราชูตเบซินทินเดร็ดจิง จำกัด (Ratrut Basin Tin Dredging N.L.)
6	บริษัท ตะกั่วป่าวัลเลย์ทินเดร็ดจิง เอ็น.แอล. (Takuapa Valley Tin Dredging N.L.)
7	บริษัท ตะกั่วป่าวัลเลย์ทินเดร็ดจิง เอ็น.แอล., ตะกั่วป่าเซ็คชั่น (Takuapa Valley Tin Dredging N.L., Takuapa Section)
8	บริษัท ซาตูปูลิ เอ็น.แอล. (Satupolo N.L.)
9	บริษัท ทินสงขลา เอ็น.แอล. (Tin Songkhla N.L.)

(ต่อตารางที่ 14)

10	บริษัท ทุงคาคอมปาวด์ เลขที่ 3 เอ็น.แอล. (Tongkah Compound No. 3 N.L.)
11	บริษัท ทุงคาคอมปาวด์ เลขที่ 4 เอ็น.แอล. (Tongkah Compound No. 4 N.L.)
12	บริษัท ทุงคาคอมปาวด์เลขที่ 5 เอ็น.แอล. (Tongkah Compound No. 5 N.L.)

ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ, กต. 66/ 74, เรื่องเงินค่าทดแทนที่จ่ายออกตามคำเรียกร้อง พ.ศ. 2492 -2494.

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1942 คณะรัฐมนตรียังได้ลงมติกำหนดหลักการให้คณะกรรมการยึดทรัพย์ของชาวต่างชาติซึ่งถือว่าเป็นชนชาติศัตรูรวมทั้งคนในบังคับอังกฤษทั้งหมดในประเทศไทยขณะนั้นดังต่อไปนี้คือ 1) ทรัพย์สินส่วนตัวให้ดำเนินการขาย 2) ห้างร้านต่าง ๆ ให้ดำเนินการเลิก 3) โรงงานเล็ก ๆ ถ้าหากโรงงานใดมีผลิตผลเป็นประโยชน์แก่ราชการทหารและประชาชน ให้คณะกรรมการพยายามดำเนินกิจการนั้นต่อไป ถ้าหากโรงงานใดไม่เป็นประโยชน์ก็ให้ยุบเลิกไป 4) ธนาคารต่าง ๆ ให้ดำเนินการยุบเลิกและสะสมบัญชี แล้วมอบให้ธนาคารใหม่ที่ได้รับอนุมัติให้ตั้งขึ้นมา เข้าไปดำเนินการสะสมบัญชี และจัดการคืนเงินแก่เจ้าหน้าที่ตามหลักฐาน และ 5) กิจการใด ๆ ที่ได้รับสัมปทานให้ยกเลิกหรือโอนสัมปทานให้หมด แล้วมอบกิจการนั้น ๆ ให้องค์การรัฐบาลไปจัดการดำเนินกิจการหรือรับเข้าช่วงไปทำ หรือเลิกกิจการไม่ดำเนินการใด ๆ ต่อไป⁸⁵

ในการยึดทรัพย์สินและบังคับซื้อกิจการลงทุนของคนในบังคับอังกฤษและชนชาติศัตรูอื่น ๆ ของประเทศไทยทั้งหมดตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น คณะกรรมการดำเนินงานดังกล่าวของรัฐบาลได้มีการแบ่งหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อควบคุมและจัดการทรัพย์สินแต่ละประเภทที่ยึดมาออกเป็นแผนกต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ 1) แผนกเลขานุการ 2) แผนกเหรียญกษาปณ์ 3) แผนกพิจารณาเรื่องราว 4) แผนกธนาคาร 5) แผนกเหมืองแร่ 6) แผนกป่าไม้ 7) แผนกโรงเลื่อย 8) แผนกสวนยาง 9) แผนกโรงเรียน 10) แผนกโรงพยาบาล 11) แผนกท่าเรือ อุโมงค์ คลังสินค้า และเรือ 12) แผนกบริษัทประกัน 13) แผนกสำนักงานทนายความ และ 14) แผนกบริษัทห้างร้าน โดยแผนกต่าง ๆ เหล่านี้จะควบคุมกิจการลงทุนแต่ละประเภทของคนในบังคับอังกฤษในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศไทย ส่วนในกรณีที่ธุรกิจการลงทุนของบริษัทอังกฤษเหล่านั้นประกอบกิจการหลายอย่าง ลักษณะการควบคุมและจัดการก็แบ่งออกเป็นส่วน ๆ ตามลักษณะของงานด้วย เช่น บริษัทบอร์เนียว จำกัด บริษัทหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ จำกัด บริษัททอมเบย์ - เบอร์มิงแฮม จำกัด และบริษัทแองโกลไทยคอร์ปอเรชัน จำกัด เป็นต้น บริษัทเหล่านี้ล้วนมีธุรกิจการลงทุนหลากหลายประเภท เช่น การค้าขายสินค้าต่าง ๆ ท่าเรือ โกดัง โรงสี โรงเลื่อย ป่าไม้ และเหมืองแร่ เป็นต้น เพราะฉะนั้นการควบคุมหรือยึดกิจการทรัพย์สินของบริษัทอังกฤษเหล่านี้ในขณะนั้น ก็ต้องแบ่งแยกให้แต่ละแผนกของคณะกรรมการชุดดังกล่าวข้างต้น รับไปดูแลรับผิดชอบเป็นแผนกๆ ไป อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติจริงแล้ว มาตรการต่างๆ ที่นำไปบังคับใช้กับธุรกิจการลงทุนของภาคเอกชนอังกฤษทั้งหมดในช่วงสงคราม ก็เต็มไปด้วยการใช้อำนาจอำเภอใจของผู้ปฏิบัติงานและการไร้กฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความบกพร่องในการทำบัญชีทรัพย์สินและการตีราคา

ทรัพย์สินต่างๆ ซึ่งทางรัฐบาลไทยยึดมาจากภาคเอกชนอังกฤษ แล้วนำมาให้รัฐวิสาหกิจไทยซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นมาใหม่ หรือโอนกิจการลงทุนเหล่านั้นให้หน่วยงานของรัฐบาล หรือขายให้เอกชนไทย หรืออนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นสามารถครอบครองได้ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ทำให้มูลค่าของทรัพย์สินต่างๆ ที่ยึดมาจากภาคเอกชนอังกฤษทั้งหมดถูกรายในขณะนั้น ต้องเสื่อมค่าลงไปอย่างรวดเร็ว ทรัพย์สินการลงทุนบางอย่างยังถูกทำให้ชำรุดและสูญหายไปเป็นจำนวนมากอีกด้วย นอกจากนั้นกิจการลงทุนขนาดใหญ่เช่นเหมืองแร่ดีบุกและป่าไม้สักของบริษัทอังกฤษต่างทั้งหมด ยังถูกรัฐบาลไทยยึดสิทธิสัมปทานและถ่ายโอนให้รัฐวิสาหกิจซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นมาใหม่ในช่วงนั้น โดยไม่มีการจ่ายเงินชดเชยที่เหมาะสมให้กับเจ้าของกิจการเดิมแต่อย่างใดแล้ว เจ้าของกิจการลงทุนชาวอังกฤษเหล่านั้น บางคนยังถูกกองทัพญี่ปุ่นจับไปเป็นเชลยศึกตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ขณะที่เหมืองแร่ดีบุกของกนในบังคับของชาติสัมพันธมิตรตะวันตกทั้งหมดในประเทศไทยขณะนั้นมีอยู่ 57 บริษัท ในจำนวนนั้นเป็นบริษัทของคนในบังคับอังกฤษถึง 42 บริษัทที่เป็นเจ้าของเหมืองแร่เรียวูตและเหมืองนิจขนาดใหญ่ ซึ่งมีกำลังผลิตสินแร่ดีบุกมากกว่าครึ่งหนึ่งของปริมาณการผลิตที่ประเทศไทยผลิตได้ในแต่ละปีอีกด้วย นอกจากนั้นแล้ว บริษัทสวนยางพาราขนาดใหญ่ทั้ง 5 แห่งของชาวอังกฤษทั้งในจังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส ซึ่งถูกรัฐบาลไทยสั่งถอนสิทธิสัมปทานและถูกยึดกิจการทั้งหมดนั้น ในระหว่างที่รัฐบาลกำลังตีราคาทรัพย์สินและประเมินค่าเสียหายที่จะจ่ายชดเชยให้กับผู้ประกอบการอังกฤษแต่ละรายที่ถูกยึดกิจการไปและไม่อาจหาข้อยุติใดๆ ได้เลย รัฐบาลไทยก็ได้ใช้อำนาจฉุกเฉินตามสถานการณ์สงครามโลกขณะนั้น ออกคำสั่งให้มีการโอนกรรมสิทธิ์และทรัพย์สินทั้งหมดของบรรดาบริษัทเหมืองแร่และบริษัทยางพาราของคนในบังคับอังกฤษทั้งหมด ให้กลายเป็นของบริษัทร่วมและยางไทย จำกัด ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจใหม่ที่รัฐบาลเพิ่งสถาปนาขึ้นมาในช่วงสงครามดังกล่าวนั่นเอง⁸⁶ นอกจากนั้นแล้ว บรรดาผู้ประกอบการทำเหมืองแร่ดีบุกซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษ โดยเฉพาะในเหมืองแร่เรียวูตต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและในอาณานิคมมลายูของอังกฤษในขณะนั้น ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นเครือข่ายธุรกิจการลงทุนของกลุ่มทุนอังกฤษและทุนออสเตรเลียเพียงไม่กี่กลุ่ม โดยถือหุ้นไขว้กันไปมาตลอดเวลาในช่วงก่อนเกิดสงคราม ยังมีเรียวูตดำเนินกิจการอยู่ทั่วภาคใต้และคาบสมุทรมลายูรวมกันมากกว่า 130 ลำ⁸⁷ เมื่อสงครามโลกเกิดขึ้น นอกจากพวกเขาต้องหาทางหลบหนีให้พ้นเงื้อมมือการจับกุมของกองทัพญี่ปุ่น และเจ้าหน้าที่ของทางราชการไทยในฐานะชนชาติศัตรู โดยไม่ต้องคำนึงถึงทรัพย์สินและการลงทุนต่างๆ ทั้งหมดที่จะถูกทางราชการไทยสั่งยึดกิจการไปในช่วงนั้นแล้ว ผู้ประสบความโชคร้ายเพราะหลบหนีออกนอกประเทศไทยไม่ทันทั่วทั้งที่ จนกระทั่งถูกกองทัพญี่ปุ่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยจับกุมตัวได้ในเวลาต่อมา เจกเช่น นายอาร์เธอร์ ไมลส์ (Arthur Miles) ซึ่งเป็นผู้จัดการบริษัท ปัตตานีทิน จำกัด (Pattani Tin Co., Ltd.) และเป็นลูกชายคนหนึ่งของกัปตันไมลส์ (Captain Miles) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกธุรกิจเหมืองแร่เรียวูตคนแรกของประเทศไทยและของโลกในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บุคคลผู้นี้ก็ต้องประสบชะตากรรมร้ายเหมือนกับคนในบังคับอังกฤษและชนชาติพันธมิตรตะวันตกอื่นๆ อีกหลายพันคน ซึ่งจะถูกกองทัพญี่ปุ่นจับกุมและควบคุมตัวขังไว้ในคุกชางจี (Changi

Prison) ของเกาะสิงคโปร์ โดยคนเหล่านี้จะถูกทรมานและบังคับใช้งานอย่างหนักหน่วงตลอดเวลา และถ้าหากไม่ตายไปเสียก่อนในระหว่างถูกจองจำ คนเหล่านี้ก็จะกลับมาเป็นไทอีกครั้งหนึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง⁸⁸

อย่างไรก็ตาม มาตรการยึดทรัพย์สินและโอนกิจการลงทุนต่าง ๆ ของผู้ประกอบการธุรกิจหรือของบรรดาผู้ลงทุนในบังคับอังกฤษทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลไทยนำมาใช้อย่างกว้างขวางในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากจะเปิดช่องทางให้มีการทุจริตคอร์รัปชันกันอย่างกว้างขวางระหว่างผู้มีอำนาจบริหารรัฐวิสาหกิจต่างๆ กับบรรดานายหน้าหรือผู้ประกอบการธุรกิจไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเล ซึ่งจะอาศัยช่องโหว่และความไม่พร้อมในทุกด้านที่รัฐวิสาหกิจแต่ละแห่ง จะเข้าไปดำเนินการธุรกิจการลงทุนในแต่ละประเภทซึ่งรัฐบาลยึดมาจากชนชาติศัตรูอีกทอดหนึ่ง โดยเฉพาะปัญหาการขาดกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ วิธีการบริหารที่โปร่งใส ตลอดจนความรู้ความชำนาญต่าง ๆ ซึ่งพนักงานของรัฐวิสาหกิจใหม่ที่เพิ่งตั้งขึ้นมา ยังไม่มีความพร้อมแต่อย่างใดที่จะเข้าไปดำเนินการธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมการลงทุนต่างๆ ซึ่งยึดมาจากกลุ่มทุนอังกฤษได้ตามความมุ่งหมายของรัฐบาลได้ ในที่สุดทรัพย์สินของชาวต่างชาติเหล่านี้บางส่วนนอกจากจะถูกปล่อยให้กร้างว่างเปล่าไว้เช่น ในกรณีสวนยางพาราของบริษัทอังกฤษที่ยึดมาในภาคใต้ นอกจากจะถูกทิ้งร้างไปโดยเปล่าประโยชน์แล้ว รัฐบาลยังต้องจ้างพนักงานชั่วคราวไปเฝ้าสวนยางพาราเหล่านั้น โดยไม่มีการสร้างผลผลิตใดๆ ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชำร่ายยิ่งไปกว่านั้น ทรัพย์สินของชาวอังกฤษที่ถูกยึดไปครั้งนั้น ยังถูกกองทัพญี่ปุ่นใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายและสูญหายไปเป็นจำนวนมาก โดยที่ทางรัฐบาลไทยเองไม่อยู่ในฐานะ ที่จะใช้ประโยชน์จากกิจการลงทุนของผู้ประกอบการธุรกิจใด ๆ ซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษ ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่เลย⁸⁹

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ปัญหาและผลกระทบต่างๆ ข้างต้นเหล่านั้น ยังไม่ส่งผลกระทบเสียหายร้ายแรงเท่ากับปัญหาทันทีที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ใกล้จะสิ้นสุดลงตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1944 ซึ่งนอกจากलगแห่งของญี่ปุ่นมหาพันธมิตรร่วมรบของไทยได้ปรากฏชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 30 กรกฎาคม ค.ศ. 1944 ถัดจากนั้นมา รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติต่างๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชนชาติศัตรูในอดีตอย่างเร่งรีบแล้ว ยังได้ใช้มติของที่ประชุมคณะรัฐมนตรียกเลิกคำสั่งข้อห้ามต่างๆ ซึ่งรัฐบาลในอดีตได้บังคับให้หน่วยงานราชการต้องปฏิบัติตาม แม้กระทั่งการที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบให้กรมโลหกิจขึ้นใบอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกแก่ผู้ประกอบการซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษทั้งหมด ก็ได้เกิดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1944 นั่นเอง⁹⁰

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงโดยญี่ปุ่นเป็นผู้แพ้สงครามอย่างยับเยินในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 นอกจากประเทศไทยจะต้องเผชิญปัญหาการหาทางออกเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ตนเองอยู่ในฐานะผู้แพ้สงคราม เพราะการกระทำของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในอดีต รัฐบาลไทยภายใต้การนำของม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช ยังต้องเผชิญกับปัญหาหมักหมมซึ่งรัฐบาลในอดีตได้กระทำการยึดทรัพย์สินและสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินต่างๆ ของคนในบังคับอังกฤษ ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่าเป็นการกระทำที่ขัด

กับกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว รัฐบาลไทยยังต้องชดเชยค่าเสียหายต่างๆ พร้อมกับดอกเบี้ยทั้งหมดให้กับผู้ประกอบการธุรกิจอังกฤษทุกรายโดยไม่มีข้อแม้ใดๆ เคียงคู่ไปกับค่าปฏิกรรมสงครามต่างๆ ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรโดยเฉพาะอังกฤษ จะพึงเรียกร้องและบีบบังคับจากประเทศไทยในฐานะฝ่ายอักษะผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งต่อกระบวนการเจรจาโดยรวมของรัฐบาลในการที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชของประเทศไทยในขณะนั้น โดยไม่มีทางเลือกเหลืออีกต่อไป เพราะมิฉะนั้นแล้วทั้งอังกฤษและชาติในเครือจักรภพทั้งหมดก็จะไม่ยอมเลิกสถานะสงครามกับประเทศไทยโดยเด็ดขาดด้วย เพราะฝ่ายอังกฤษถือว่า “โดยปรกติ การที่จะเลิกสถานะสงครามระหว่างสองประเทศนั้น ฝ่ายที่ชนะก็ย่อมที่จะเรียกร้องบังคับให้ฝ่ายที่แพ้ทำสัญญาสันติภาพ เมื่อได้ลงนามในสัญญาสันติภาพแล้ว สถานะสงครามจึงจะสิ้นสุดลง ประเทศไทยได้ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้ด้วย ประกอบกับคณะรัฐบาลที่รับผิดชอบในการก่อให้เกิดสถานะสงครามขึ้น ได้ล้มไปแล้ว บริเตนใหญ่ (Great Britain) จึงได้ตกลงใจใช้วิธีใหม่ด้วยน้ำใจอันกว้างขวาง กล่าวคือแทนที่จะให้ประเทศไทยทำสัญญาสันติภาพ บริเตนใหญ่ได้เรียกร้องแต่เพียงให้ประเทศไทยยอมรับข้อกำหนดบางประการเกี่ยวกับการที่จะทำให้ทรัพย์สินอันได้เสียหายไปในระหว่างสงคราม ได้กลับคืนมา และให้ประเทศไทยได้ร่วมมือในการบูรณะเศรษฐกิจและร่วมมือในการจัดประกันความมั่นคงและส่งเสริมสันติภาพระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันมิให้เกิดมีสงครามขึ้นในภายหน้า”⁹¹

ในการเจรจาเพื่อยกเลิกสถานะสงครามระหว่างทั้งสองฝ่ายนั้น ประเทศไทยได้แต่งตั้งให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยซึ่งยังประกอบด้วยบุคคลอื่นๆ อีก 2 คน คือ พลโท พระยาอภัยสงคราม และนายเสริม วินิจกุลเป็นผู้มีอำนาจเต็มในการเจรจาและทำข้อตกลงดังกล่าว ขณะที่ฝ่ายอังกฤษและประเทศในเครือจักรภพได้แต่งตั้งให้นายเอ็ม.อี. เดนิง (Mr. M.E. Dening) และนายเอ็ม.เอส. อานีย์ (Mr. M.S. Aney) เป็นผู้แทนเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบครั้งนั้น⁹² ในเวลาเดียวกัน ขณะที่ความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อยกเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษและเครือจักรภพ (Formal Agreement for the Termination of the State of War between Siam and Great Britain and India and Australia) กำลังเกิดการเจรจาทอรองกันอยู่ตลอดเวลาในปลายปี ค.ศ. 1945 นั้น ทางฝ่ายรัฐบาลไทยนอกจากจะต้องคืนทรัพย์สินต่างๆ ทั้งหมดให้กับบริษัทและธุรกิจการลงทุนอื่นๆ ทั้งหมดของผู้ประกอบการอังกฤษหรือคนในสัญชาติเครือจักรภพอังกฤษ โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ แล้ว บริษัทและผู้ประกอบการธุรกิจในบังคับอังกฤษเหล่านั้น ยังได้เรียกร้องค่าเสียหายในรูปแบบต่างๆ ผ่านทางคณะกรรมการเพื่อการเรียกร้องค่าเสียหายระหว่างไทยกับจักรภพอังกฤษ (The British Commonwealth – Siamese Claims Committee) จำนวนมหาศาลเป็นกรณีๆ ไป โดยผู้ประกอบการธุรกิจในบังคับอังกฤษทุกราย มักเรียกร้องค่าเสียหายไว้เป็นจำนวนสูงเกินกว่าความเป็นจริงไว้ล่วงหน้า ขณะที่ฝ่ายไทยต้องใช้เวลาเจรจาทอรองด้วยความอดทนทุกรูปแบบในฐานะผู้แพ้สงคราม ซึ่งมีอำนาจต่อรองไม่มากนัก แต่ก็มีความจริงใจที่จะชดเชยค่าเสียหายให้กับคนเหล่านั้นตามสภาพของข้อเท็จจริงต่างๆ จนประสบความสำเร็จไปได้ในที่สุดเหมือนกัน

สำหรับความเสียหายส่วนบุคคล (personal prejudice claims) ซึ่งมีเอกชนชาวอังกฤษ 316 คน ชาวออสเตรเลีย 33 คน และชาวอินเดีย 23 คน ได้เรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ รวมกันเป็นเงินประมาณ 2,032,135 ปอนด์ ในที่สุดคณะกรรมการเพื่อการเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ ระหว่างไทยกับจักรภพ อังกฤษ ได้ตกลงจ่ายค่าชดเชยให้เฉพาะเอกชนชาวอังกฤษเพียง 203 คน ชาวออสเตรเลีย 21 คน และชาวอินเดีย 5 คน คิดเป็นจำนวนเงินประมาณ 286,719 ปอนด์เท่านั้น⁹³ แม้กระทั่งค่าซ่อมแซมสถานกงสุล อังกฤษที่เชียงใหม่ ลำปาง และสงขลา คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 286,282.25 บาท ค่าซ่อมแซมอาคาร ค่าเสียหายของโต๊ะบิลเลียด พัดลมเพดาน ค่าเหล้าขินและวิสกี และสิ่งของอื่น ๆ ที่สูญหายไปของ สโมสรบริติชยูไนเต็ด (The British United Club) ในเกาะภูเก็ต ซึ่งมีมูลค่าทั้งสิ้นรวมประมาณ 3,257 ปอนด์ รัฐบาลไทยก็ต้องจ่ายค่าเสียหายให้ทั้งหมดด้วย⁹⁴ อย่างไรก็ตาม ค่าชดเชยความเสียหายต่างๆ เหล่านี้ยังมีจำนวนน้อยมาก ถ้าหากนำไปเปรียบเทียบกับค่าเรียกร้องเงินชดเชยจำนวนมหาศาล ซึ่งรัฐบาลต้องจ่ายให้กับบริษัทที่ได้สิทธิสัมปทานการทำป่าไม้สักและการทำเหมืองแร่ดีบุกทั่วประเทศในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ค่าชดเชยความเสียหายซึ่งรัฐบาลไทยต้องจ่ายตามข้อเรียกร้องของบริษัททำป่าไม้สักในประเทศไทยขณะนั้นรวม 4 บริษัท เป็นเงินทั้งสิ้นรวมกันประมาณ 1,396,210 ปอนด์ ในจำนวนนี้เป็นเงินชดเชยตามข้อเรียกร้องของบริษัทแอ่งไกลไทยคอร์ปอเรชั่น จำกัดรวมประมาณ 215,129 ปอนด์ บริษัทบอมเบย์เบอร์มาเทรดดิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัดรวมประมาณ 816,006 ปอนด์ บริษัทบอร์เนียว จำกัดรวมประมาณ 320,822 ปอนด์ และบริษัทหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ จำกัดรวมประมาณ 44,251 ปอนด์ ตามลำดับแล้ว รัฐบาลไทยยังต้องจ่ายเงินซื้อไม้ซุงคืนให้กับบริษัทป่าไม้อังกฤษเหล่านี้ เพราะกองทัพญี่ปุ่นและหน่วยงานราชการนำซุงไม้ซุงของบริษัทเหล่านี้ไปใช้โดยพลการตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเพิ่งผ่านพ้นมาเป็นมูลค่าความเสียหายสูงถึง 17,359,738.85 บาท⁹⁵ ส่วนความเสียหายของบริษัทเหมืองแร่ดีบุกทั้งอังกฤษและออสเตรเลีย กลับมีมูลค่าความเสียหายต่างๆ สูงกว่าการลงทุนอื่นๆ ทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลไทยแทบไม่อยู่ในฐานะเจรจาต่อรองได้เลย ยกเว้นการยอมจ่ายเงินชดเชยให้กับบริษัทต่างๆ เหล่านี้โดยคุณฉวีเป็นรายๆ ไปในที่สุด โดยบริษัทเหมืองแร่ดีบุกของเอกชนอังกฤษขณะนั้นซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้นรวม 30 บริษัทเรียกร้องค่าเสียหายประมาณ 4,607,362 ปอนด์ ขณะที่บริษัทเหมืองแร่ดีบุกซึ่งได้จดทะเบียนจัดตั้งในออสเตรเลียขณะนั้นมี 12 บริษัท ได้เรียกร้องค่าเสียหายรวมประมาณ 1,750,201 ปอนด์ นอกจากนั้นแล้ว รัฐบาลไทยยังต้องจ่ายเงินทดแทนกำไรเหมืองแร่ดีบุกเหล่านี้ทั้งหมดซึ่งต้องสูญหายไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ให้ทั้ง 42 บริษัทคิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้นประมาณ 1,250,000 ปอนด์⁹⁶

นอกจากรัฐบาลไทยต้องคืนสิทธิสัมปทานและชดเชยค่าเสียหายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งบริษัททำป่าไม้สักและเหมืองแร่ดีบุกที่ทรงอิทธิพลเหล่านั้น สามารถใช้อำนาจต่อรองเรียกร้องความเสียหายในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและมากมายกว่ากลุ่มธุรกิจการลงทุนอื่นๆ ของผู้ประกอบการในบังคับอังกฤษขณะนั้นแล้ว รัฐบาลไทยยังต้องปฏิบัติตามพันธะสัญญาต่างๆ ที่ได้ให้ไว้กับบรรดาผู้ได้รับความเสียหายเหล่านี้ รวมทั้งเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐบาลอังกฤษและประเทศในเครือจักรภพที่เกี่ยวข้อง โดยมีการเซ็นสัญญาขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรในความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อเลิกสถานะ

สงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และอินเดีย และในจดหมายเหตุแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศไทยกับออสเตรเลียเพื่อที่จะเลิกสถานะสงคราม (Exchange of Notes between the Siamese Government and Australia with a View to Terminating the State of War) ซึ่งคู่กรณีผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้มีการเซ็นสัญญาวันที่สิงคโปร์เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1946 โดยเนื้อหาสาระสำคัญของความตกลงดังกล่าวข้างต้นซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการธุรกิจและการลงทุนต่างๆ ของคนในบังคับอังกฤษเหล่านี้ ได้มีการบรรจุเป็นลายลักษณ์อักษรในความตกลงข้อต่างๆ ซึ่งมีอยู่ถึง 24 ข้อ แต่ที่มีนัยสำคัญได้แก่ข้อที่ 3 ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐบาลไทยจะยอมรับผิดชอบในการพิทักษ์รักษาและคืนในสภาพไม่เสื่อมเสีย บรรดาทรัพย์สิน สิทธิ และผลประโยชน์ทุกชนิดของฝ่ายบริติชในประเทศไทย และในการใช้ค่าทดแทนเพื่อความวินาศ หรือความบอบสลายที่ได้รับคำว่า ทรัพย์สิน สิทธิ และผลประโยชน์ ให้กินความรวมตลอดถึงทรัพย์สินของทางราชการของรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรและรัฐบาลอินเดีย ทรัพย์สินที่ได้โอนกรรมสิทธิ์หลังจากสงครามได้อุบัติขึ้น บำนาญที่ให้แก่คนชาติบริติช สต็อกดิบๆ ไม้สักและโภคภัณฑ์อื่นๆ เรือและท่าเทียบ สัญญาเช่า และสัญญาเกี่ยวกับดิบๆ ไม้สัก และอื่นๆ ซึ่งให้ไว้แก่ห้างและเอกชนบริติชก่อนวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 และยังคงใช้สมบูรณ์อยู่ในวันนั้น” ข้อที่ 4 ซึ่งได้ทำความเข้าใจความตกลงกันไว้คือ “รัฐบาลไทยตกลงว่าจะเลิกการพิทักษ์ธุรกิจการธนาคารและการพาณิชย์ฝ่ายบริติช และยอมให้กลับดำเนินธุรกิจต่อไป” และข้อที่ 5 ซึ่งระบุไว้ว่า “รัฐบาลไทยตกลงว่าจะยอมรับผิด โดยบวกดอกเบี้ยตามอัตราส่วนร้อยละ ที่สมควรในส่วนการใช้เงินค้างจ่ายเกี่ยวกับเงินกู้ และเกี่ยวกับการใช้เงินบำนาญเต็มจำนวนตั้งแต่วันที่หยุดใช้เงินตามระเบียบ”⁹⁷

นอกจากนั้นแล้วหนังสือความตกลงสมบูรณ์เพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างไทยกับอังกฤษ ยังได้กำหนดเงื่อนไขความร่วมมือทางพาณิชย์ เศรษฐกิจ และความมั่นคงซึ่งทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบและได้รับผลกระทบอย่างมากทั้งในขณะนั้นและในอนาคตต่อไปนานนับทศวรรษ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการที่อังกฤษจะไม่ลงโทษไทยโดยมาตรการอื่นๆ ในฐานะประเทศผู้แพ้สงครามโลกครั้งนั้น ตัวอย่างเช่น ในข้อที่ 7 ของความตกลงดังกล่าวได้ระบุไว้ดังนี้คือ “รัฐบาลไทยรับว่าจะไม่ตัดคลองข้ามอาณาเขตไทยเชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับอ่าวไทย โดยรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรมิได้เห็นพ้องด้วยก่อน”⁹⁸ ชำรายังไปกว่านั้นรัฐบาลอังกฤษยังได้อาศัยข้อตกลงฉบับนี้เพื่อบีบบังคับรัฐบาลไทยให้จัดสรรข้าวสารไม่ต่ำกว่า 1.5 ล้านตันโดยไม่คิดมูลค่าใดๆ ให้กับตนเอง โดยระบุไว้อย่างชัดเจนในข้อที่ 14 ว่า “รัฐบาลไทยรับว่าจะจัดให้มีข้าวสาร ณ กรุงเทพฯ โดยไม่คิดมูลค่า เพื่อให้องค์การที่รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรจะได้แจ้งให้ทราบนั้น ใช้ประโยชน์ได้เป็นปริมาณเท่ากับข้าวส่วนที่เหลือซึ่งสะสมไว้และมีอยู่ในประเทศไทย ณ บัดนี้ แต่ไม่เกินหนึ่งกับกึ่งล้านตันเป็นอย่างมาก”⁹⁹

จากนั้นข้อตกลงต่างๆ ตามหนังสือสัญญานี้ ยังมีผลผูกพันบังคับใช้เสมือนหนึ่งกับการที่ประเทศไทยทำกับประเทศเครือจักรภพออสเตรเลียในวาระเดียวกันด้วย เพราะในจดหมายเหตุแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศไทยกับออสเตรเลียเพื่อเลิกสถานะสงคราม ซึ่งลงนามร่วมกันระหว่างหม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยกับพันเอกเอ.เจ.อีสต์แมน (Colonel A.J. Eastman) ซึ่งเป็น

ผู้แทนผู้มีอำนาจเดิมของรัฐบาลเครือจักรภพออสเตรีย เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1946 ที่สิงคโปร์ เหมือนกัน ซึ่งมีข้อตกลงต่าง ๆ รวม 6 ข้อในจดหมายเหตุแลกเปลี่ยนดังกล่าว ในข้อที่ 4 ได้ระบุไว้ว่า รัฐบาลไทยยอมรับผิดชอบที่จะใช้ค่าทดแทนแก่รัฐบาลของจักรภพแห่งออสเตรียและพลเมืองออสเตรีย “เพื่อบรรเทาความวินาศและความบอบสลายที่ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมภายหลังวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941”¹⁰⁰ และในข้อที่ 6 ยังได้ยืนยันว่ารัฐบาลไทยจะปฏิบัติตามบรรดาข้อผูกพันที่ได้ระบุไว้ในความตกลงสมบูรณ์แบบ “ที่ได้กระทำกันวันนี้อย่างระหว่างรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรและรัฐบาลแห่งประเทศอินเดียฝ่ายหนึ่ง กับรัฐบาลแห่งประเทศไทยอีกฝ่ายหนึ่งเท่าที่รัฐบาลของจักรภพแห่งออสเตรียพิจารณาเห็นว่าเป็นอันใช้ได้ในการกำหนดนโยบายและผลประโยชน์ของออสเตรีย และเรียกร้องให้รัฐบาลแห่งประเทศไทยยอมรับปฏิบัติ”¹⁰¹

ภายหลังจากนั้นรัฐบาลไทยก็ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลงต่าง ๆ ดังกล่าวตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงช่วงก่อนเกิดสงครามเกาหลี กิจกรรมลงทุนและบทบาทของผู้ประกอบการธุรกิจอังกฤษโดยรวม ก็ได้หวนกลับมาครอบงำเศรษฐกิจสำคัญบางสาขาของประเทศไทยเหมือนเดิมต่อไปอีกนานหลายปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก ไร่ไม้สัก ธนาคารพาณิชย์ การขนส่งทางเรือ การนำเข้าและการส่งออกของประเทศไทย จนกว่าธุรกิจการลงทุนบางส่วนของอังกฤษในประเทศไทยและดินแดนอาณานิคมอื่น ๆ แถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะค่อย ๆ ถอนตัวออกไปบ้าง เพราะสาเหตุอันเนื่องมาจากเงื่อนไขเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามเกาหลีนั่นเอง

บทที่ 8

บทสรุป

ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ขณะที่รัฐบาลไทยต้องใช้ความพยายามอดกลั้นและวิธีการทางการทูตทุกรูปแบบ เพื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลงอย่างเป็นทางการในการยกเลิกสถานะสงครามกับรัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลเครือจักรภพอื่นๆ แล้ว รัฐบาลยังต้องสูญเสียเงินงบประมาณประจำปีและผลประโยชน์แห่งชาติในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการชดเชยความเสียหายทางธุรกิจให้กับบริษัทและเอกชนในบังคับในบังคับอังกฤษจนเสร็จสิ้นเรียบร้อยในช่วงถัดจากนั้นมาไม่กี่ปี โดยประชาชนทั่วไปในสังคมไทยในขณะนั้น แทบไม่มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงใด ๆ ของพัฒนาการดังกล่าวเลย เพราะปัญหาข้อตกลงและการปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ เหล่านั้น ล้วนถือเป็นปัญหาล่อแหลมที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งรัฐบาลไทยสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มักถือเป็นความลับของทางราชการที่จะต้องพยายามปกปิด ไม่ให้สาธารณชนทั่วไปได้ทราบในรายละเอียดและข้อเท็จจริงต่อมาเรื่อยๆ

อย่างไรก็ตาม ขณะที่เศรษฐกิจไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งนั้น ค่อยๆ พ้นตัวขึ้นมาทีละเล็กละน้อย เครือข่ายธุรกิจการลงทุนของคนในบังคับอังกฤษ โดยเฉพาะในธุรกิจการลงทุนต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์ การประกันภัย การนำเข้าและส่งออก การขนส่งทางทะเล เหมืองแร่ดีบุก การทำป่าไม้ การทำสวนยางพารา การค้าส่งและการค้าปลีกต่างๆ เป็นต้น ก็ได้หวนกลับมาฟื้นฟูบทบาท การครอบงำทั้งเศรษฐกิจและการค้าของประเทศไทยในช่วงถัดมาอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่งตลอดปลายทศวรรษ 1940 ขณะเดียวกัน กลุ่มทุนอังกฤษบางกลุ่มก็ได้ฉวยโอกาสดังกล่าว เพื่อแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างต่าง ๆ ของแต่ละบริษัทซึ่งมีการลงทุนอยู่ในประเทศไทยต่อไป ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและความเป็นจริงต่างๆ ของสัดส่วนการถือหุ้นในแต่ละบริษัท ซึ่งได้เคยมีการจดทะเบียนจัดตั้งทั้งในประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย อาณานิคมมลายู สิงคโปร์ ปีนัง และกรุงเทพมหานคร มาแล้วก่อนหน้านี้หนึ่ง บางบริษัทธุรกิจการลงทุนยังได้ถือโอกาสช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อจำหน่ายและถ่ายโอนกิจการบริษัทจากกลุ่มผู้ถือหุ้นเดิมไปสู่กลุ่มผู้ถือหุ้นใหม่ส่วนใหญ่ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อธุรกิจการลงทุนประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทยของบริษัทเหล่านั้นไปโดยปริยายด้วย

แต่เมื่อภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปลายปี ค.ศ. 1949 และสงครามเกาหลี (ค.ศ. 1951 – 1953) แล้ว ความเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของอังกฤษในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ถูกแทนที่อย่างถาวรโดย

บทบาทของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้กลายเป็นมหาอำนาจสำคัญที่สุดของโลกและชาติพันธมิตรอื่นๆ ในภูมิภาคแถบนี้ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน'

เงื่อนไขเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศซึ่งได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาตั้งแต่ นั้นมา ได้ส่งผลกระทบโดยรวมต่อธุรกิจการลงทุนของคนในบังคับอังกฤษทั่วประเทศไทย เหมือนกัน โดยธุรกิจการลงทุนประเภทใดซึ่งกลุ่มทุนอังกฤษ ไม่สามารถปฏิรูปหรือปรับปรุงให้ สอดคล้องกับภาวะวิสัยของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ธุรกิจการลงทุน เหล่านั้นก็จะถูกจำหน่ายโอนให้กลุ่มนายทุนเชื้อสายจีนโพ้นทะเลทั้งในประเทศไทยและใน คาบสมุทรมลายูเป็นส่วนใหญ่ ส่วนธุรกิจการลงทุนขนาดใหญ่ใด ๆ ซึ่งกลุ่มทุนอังกฤษยังคงมี ความเข้มแข็งมากพอที่จะพัฒนาธุรกิจเพื่อแข่งขันกับกลุ่มทุนชาติอื่นๆ ในประเทศไทยได้ต่อไปอย่าง มั่นคง ธุรกิจการลงทุนประเภทนั้นๆ ก็จะดำเนินการต่อมาอย่างถาวรจนถึงปัจจุบัน เช่น การดำรง อยู่ซึ่งบทบาทอันทรงอิทธิพลยิ่งในธุรกิจนำเข้าและส่งออกต่าง ๆ ของบริษัทบอร์เนียว จำกัด ซึ่งใน ปัจจุบันเพิ่งเปลี่ยนชื่อใหม่เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ในนามบริษัทอินเคป จำกัด (Incape Company., Ltd.) และการขยายธุรกิจเครดิตและสินเชื่อสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง ทันสมัยที่สุด และเก่าแก่ที่สุดใน ประเทศไทยของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้คอร์ปอเรชั่น จำกัด เป็นต้น

เพราะฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าถึงแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและธุรกิจการลงทุนในประเทศไทย ยุคปัจจุบัน บทบาทของกลุ่มทุนท้องถิ่นเชื้อสายจีนโพ้นทะเล กลุ่มทุนศักดินาราชสำนักไทย กลุ่ม ทุนอเมริกัน กลุ่มทุนญี่ปุ่น และกลุ่มทุนต่างชาติอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการลดบทบาททุน อังกฤษเรื่อยมา ขณะเดียวกัน ผลพวงของการยึดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา อาจทำให้ ภาพลักษณ์ความยิ่งใหญ่ของทุนอังกฤษซึ่งเคยครอบงำเศรษฐกิจและสังคมไทยโดยรวมเกือบ 1 ศตวรรษนั้น มีความพร่ามัวจนกระทั่งประชาชนไทยรุ่นปัจจุบัน อาจไม่สามารถจับต้นชนปลาย ปัญหาหมักหมมต่าง ๆ ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจอังกฤษและคนในบังคับสัญชาติอื่นๆ ได้ก่อกรรม ทำเหตุและทิ้งมรดกบาปต่างๆ ของพวกเขาให้สังคมไทยในเวลาต่อมาก็ตาม แต่ถ้าหากผู้ใฝ่รู้ทั่วไป ได้มีการศึกษาพัฒนาการของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยทั้งในช่วงนั้นจนถึงช่วงปัจจุบันนี้อย่าง จริงจังแล้ว ก็อาจจะสรุปได้ในลักษณะคล้ายคลึงกันประการหนึ่งคือ ปัญหายุ่งยากต่างๆ ในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยเวลานี้ รากเหง้าส่วนหนึ่งของปัญหาเหล่านั้นได้ถูกพัฒนาขึ้นมา อย่างต่อเนื่องโดยผู้ประกอบการธุรกิจและทุนอังกฤษตลอดช่วงสมัยของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้นั่นเอง และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าว ก็คงยังดำรงอยู่ในพลวัตของเศรษฐกิจตั้งแต่นั้น มาจนถึงปัจจุบัน

เชิงอรรถ

บทที่ 1 : บทนำ

1. รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของชาติตะวันตกต่างๆ รวมทั้งอังกฤษ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน Nicholas Tarling (ed.), **The Cambridge History of Southeast Asia, Vol.I** (New York: Cambridge University Press, 1992), pp. 345 – 402.
2. ผู้สนใจสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์สามารถศึกษาได้อย่างรอบด้านใน J.G.D. Cambell, **Siam in the Twentieth Century** (London: Edward Arnold, 1902), pp.18 – 58. Lysa Hong, **Thailand in the Nineteenth Century** (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1984), pp. 38 – 74. และ นิธิ ทองโสภิต (แปล), **แผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ** (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2530), หน้า 23 – 50.

บทที่ 2 : ภูมิหลังของอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1. Brian Harrison, **South – East Asia** (London: Macmillan, 1963), p. 90.
2. **Ibid.**, p. 91.
3. **Ibid.**, p. 92.
4. **Ibid.**
5. **Ibid.**, p. 93.
6. **Ibid.**, p. 94.
7. **Ibid.**
8. การแข่งขันเพื่อช่วงชิงผลประโยชน์ในหมู่เกาะเครื่องเทศ ระหว่างบริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ (V.O.C.) และบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษก่อน ค.ศ. 1619 สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน D.G.E. Hall, **A History of South – East Asia** (London: Macmillan, 1968), pp. 295 – 308.
9. Brian Harrison, **op.cit.**, p.122.
10. **Ibid.**, p.123.
11. บทบาทของชาวอังกฤษเหล่านี้ซึ่งได้เข้ามาบริหารราชการในราชสำนักพระนารายณ์มหาราช แต่ต่อมาได้กลายเป็นกบฏและถูกฆ่าทิ้งทั้งหมด สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน ส. ธรรมยศ, **พระเจ้ากรุงสยาม** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 255 – 261.
12. Brian Harrison, **op.cit.**, pp. 142 – 143.

13. **Ibid.**, p. 143.
14. **Ibid.**
15. **Ibid.**, p. 144.
16. **Ibid.**
17. **Ibid.**, p. 151.
18. **Ibid.**, p. 153.
19. **Ibid.**, p. 154.
20. **Ibid.**, p. 20.
21. **Ibid.**, p. 159.
22. การทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับเนเธอร์แลนด์ใน ค.ศ. 1824 เพื่อแบ่งเขตอิทธิพลของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งนั้น ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดของข้อตกลงดังกล่าวได้ใน John Bastin (ed.), **The Emergence of Modern Southeast Asia: 1511 – 1957** (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1967), pp. 55 - 58.
23. **Ibid.**, pp. 81 – 82.
24. สภาพสังคมและศัคคินาไทยสมัยโบราณก่อนยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้เคยมีการศึกษากันมากมายหลากหลายรูปแบบจากทั้งนักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างประเทศ แต่มีงานวิจัยของชาวต่างประเทศชิ้นหนึ่งซึ่งได้ใช้ทฤษฎีมาร์กซ์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจไทยยุคนั้นไว้ได้อย่างน่าสนใจ รายละเอียดดูได้ใน David Elliot, **Thailand: Origins of Military Rule** (London: Zed Press, 1978), pp. 47 - 52.
25. ญาดา ประภาพันธ์, ระบบเจ้าภีษยานุวงศ์อยุธยาสมัยกรุงธนบุรี ยุคต้น (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524), หน้า 108.
26. **เรื่องเดิม**, หน้า 112 – 113.
27. Henry Burney, **The Burney Papers, Vol. II** (Farnborough: Gregg International Publishers, 1971), p. 80.
28. ญาดา ประภาพันธ์, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 128.
29. Vikrom Koompirochana, "Siam in British Foreign Policy 1855 – 1938: The Acquisition and the Relinquishment of British Extraterritorial Rights", (Ph.D. thesis, Department of History, Michigan State University, 1972), pp. 33 – 34.
30. **Ibid.**, p. 36.
31. **Ibid.**, p. 38.

32. Barbara Watson Andaya and Leonard Y. Andaya, **A History of Malaysia**. (Houndmills, Basingstoke: Palgrave, 2001), pp. 128 - 129.
33. Vikrom Koompirochana, **op.cit.**, p. 42.
34. ส. พลายน้อย, **ชาวต่างชาติในประวัติศาสตร์ไทย** (กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยา, 2516), หน้า 76 - 77.
35. **เรื่องเดิม.**
36. William L. Swan, "Japanese Economic Relations with Siam: Aspects of Their Historical Development 1884 – to 1942", (Ph.D. dissertation, Australian National University, 1986), p. 1.
37. James C. Ingram, **Economic Change in Thailand 1850 – 1970** (Stanford: Stanford University Press, 1971), p. 7.
38. **Ibid.**, p. 9.
39. **Ibid.**, p. 19.
40. **Ibid.**, p. 20.
41. รายละเอียดเพิ่มเติมดูใน D.E. Malloch, **Siam, Some General Remarks on Its Production** (Calcutta: The British East India Co., 1852), p. 7.
42. James C. Ingram, **op.cit.**, p. 26.
43. Vikrom Koompirochana, **op.cit.**, p. 46.
44. **Ibid.**
45. ชาญวิทย์ เกษตรศิริและกัณฐิกา ศรีอุดม (บรรณาธิการแปล), **ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม 2** (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547), หน้า 171.
46. **เรื่องเดิม.**
47. **เรื่องเดิม.**
48. **เรื่องเดิม**, หน้า 172.
49. **เรื่องเดิม**, หน้า 178.
50. **เรื่องเดิม**, หน้า 179.
51. **เรื่องเดิม**, หน้า 180.
52. **เรื่องเดิม**, หน้า 182.
53. **เรื่องเดิม**, หน้า 199 - 200.
54. **เรื่องเดิม**, หน้า 201.

55. เรื่องเดิม.
56. ชาญวิทย์ เกษตรศิริและกัญจิกา ศรีอุดม (บรรณาธิการแปล), **ราชอาณาจักรและราชรัฐสยาม 1** (กรุงเทพมหานคร: มุลินีนิติโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547), หน้า 15 - 16.
57. ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศอื่นๆ ได้เลียนแบบตามสนธิสัญญาเบาว์ริง แล้วทำข้อตกลงในลักษณะทำนองเดียวกันกับประเทศไทยอีก 4 ประเทศคือ ประเทศออสเตรีย – ฮังการี ใน ค.ศ. 1869 ประเทศสเปนใน ค.ศ. 1870 ประเทศญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1898 และประเทศรัสเซียใน ค.ศ. 1899 รายละเอียดเพิ่มเติมอื่นๆ ดูได้ใน James C. Ingram, *op.cit.*, p. 35.
58. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), **ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔** (กรุงเทพมหานคร: มุลินีนิติโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547), หน้า 94 - 95.
59. เรื่องเดิม, หน้า 96.
60. เรื่องเดิม, หน้า 86 - 87.
61. เรื่องเดิม, หน้า 102 - 104.
62. เรื่องเดิม, หน้า 106 - 107.
63. เรื่องเดิม, หน้า 104.
64. เรื่องเดิม, หน้า 110.
65. เรื่องเดิม, หน้า 118.
66. เรื่องเดิม, หน้า 119 - 121.
67. เรื่องเดิม, หน้า 138 - 139.
68. เรื่องเดิม, หน้า 140 - 141.

บทที่ 3 : ศักยภาพใหม่ของทุนอังกฤษในประเทศไทย

1. Suehiro Akira, **Capital Accumulation in Thailand 1855 – 1985** (Tokyo: The Centre for East Asian Cultural Studies, 1989), p. 42.
2. *Ibid.*, p. 43.
3. *Ibid.*, p. 44.
4. *Ibid.*
5. *Ibid.*
6. *Ibid.*, p. 49. และ National Archives, British Parliamentary Papers 2/2, **Commercial Reports from Her Majesty's Consuls in China, Japan and Siam, 1865.**

7. K.G. Tregonning, **Home Port Singapore: A History of Straits Steamship Company Limited 1890 – 1965** (Singapore: Oxford University Press, 1967), p. 16.
8. Suehiro Akira, **op.cit.**, p. 49.
9. Rajeswary Ampalavanar Brown, **Capital and Entrepreneurship in South – East Asia** (London: Macmillan Press, 1994), p. 70.
10. Suehiro Akira, **op.cit.**, pp. 45 - 46.
11. **Ibid.**
12. **Ibid.**
13. Chatthip Nartsupha and Suthy Prasartset, **The Political Economy of Siam 1851 – 1910** (Bangkok: The Social Science Association of Thailand, 1978), pp. 123 – 125.
14. Suehiro Akira, **op.cit.**, pp. 49.
15. **Ibid.**, p. 48.
16. **Ibid.**
17. Rajeswary Ampalavanar Brown, **op.cit.**, p. 135.
18. A.D. Blue, "The China Coasters", **Journal of the Royal Asiatic Society (Hong Kong Branch)**, Vol. 7 (1967), p. 80.
19. Suehiro Akira, **op.cit.**, pp. 52 - 53.
20. Yen Ching – Hwang, **Coolies and Mandarin** (Singapore: Singapore University Press, 1985), pp. 35 - 36.
21. Rajeswary Ampalavanar Brown, **op.cit.**, p. 183.
22. K.G. Tregonning, **op.cit.**, p. 81.
23. **Ibid.**, pp. 16 – 17.
24. Rajeswary Ampalavanar Brown, **op.cit.**, p. 182 - 184.
25. A.D. Blue, **op.cit.**, p. 81.
26. Suehiro Akira, **op.cit.**, p. 53.
27. **Ibid.**
28. **Ibid.**, p. 54.
29. **Ibid.**
30. **Ibid.**, p. 56.
31. **Ibid.**

32. G. William Skinner, **Chinese Society in Thailand: An Analytical History** (Ithaca, New York: Cornell University Press, 1954), p.1.
33. นวรัตน์ เลชะกุล, เบี้ย บาท ภาษี แบงก์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี, 2547), หน้า 28 – 29.
34. สุจิตรา มาถาวร (เรียบเรียง), **เงินตราในประเทศไทย** (กรุงเทพมหานคร: ฐานการพิมพ์, 2542), หน้า 33.
35. Paul Sithi – Amnuai, **Finance and Banking in Thailand** (Bangkok: Thai Watana Panich, 1964), p.24.
36. **Ibid.**
37. บุญเกิด งอกคำ, เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับเงินตรา เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และทุนสำรองเงินตรา (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526), หน้า 61.
38. **เรื่องเดิม.**, หน้า 79.
39. สุจิตรา มาถาวร (เรียบเรียง), **เรื่องเดียวกัน.**, หน้า 41 – 42.
40. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 139.
41. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 มร.5 รด – กต/23 , เรื่องกงสุลสยามเมืองสิงคโปร์, ค.ศ. 1871.
42. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 34.
43. ส่วนธนาคารอินโดจีนจำกัด (Banque de L'Indochine) ได้เข้ามาเปิดสาขาใน กรุงเทพมหานครเมื่อ ค.ศ. 1897 ก็ได้ออกบัตรธนาคารขึ้นมา 4 ชนิดราคาคือ ราคา 5 บาท ราคา 20 บาท ราคา 80 บาท และราคา 100 บาท โดยพิมพ์มาจากสำนักงานใหญ่ของธนาคารนี้ในกรุงปารีส
44. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), **เรื่องเดียวกัน.**, หน้า 119 – 121.
45. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 24.
46. สุจิตรา มาถาวร (เรียบเรียง), **เรื่องเดียวกัน.**, หน้า 67 – 69.
47. บุญเกิด งอกคำ, **เรื่องเดียวกัน.**, หน้า 170 – 171.
48. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 24.
49. Francis David Birch, “Tropical Milestones Australian Gold and Tin Mining Investment in Malaya and Thailand 1880 – 1930”, (M.A. dissertation, University of Melbourne, 1976), p. 137.
50. บุญเกิด งอกคำ, **เรื่องเดียวกัน.**, หน้า 218 – 220.
51. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 29.

52. Ibid., p. 28.
53. Ibid., p. 33.
54. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 มร.5/ก/69, เรื่องเงินพระคลังที่ฝากไว้ในธนาคาร, ร.ศ. 105. และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.50/3, เรื่องอ่องกงและเชียงไต้แบงก์, 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 – 3 ตุลาคม พ.ศ. 2481.
55. Paul Sithi – Amnuai, *op.cit.*, p. 35.
56. Suehiro Akira, *op.cit.*, p. 89.
57. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, pp. 157 - 158.
58. Ibid., pp. 138 - 139.
59. Ibid., p. 183.
60. Ibid., pp. 217 - 218.

บทที่ 4 : ธุรกิจป่าไม้สักของบริษัทอังกฤษ

1. Rajeswary Ampalavanar Brown, *Capital and Entrepreneurship in South – East Asia* (London: Macmillan Press, 1994), p. 66.
2. รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการยึดครองพม่าของอังกฤษ ดูได้ใน Victor Purcell, *South and East Asian Since 1800* (London: Cambridge University Press, 1965), pp. 62 - 64.
3. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, pp. 69 - 70.
4. Vikrom Koompirochana, “Siam in British Foreign Policy 1855 – 1938: The Acquisition and the Relinquishment of British Extraterritorial Rights”, (Ph.D. thesis, Department of History, Michigan State University, 1972), p. 75.
5. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 70.
6. A.C. Pointon, *The Bombay Burmah Trading Corporation Ltd., 1863 – 1963*. (Southampton: The Millbrook Press, 1964), pp. 34 – 35.
7. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.58/ 146, สำเนาหนังสือหลวงชาญบุตสร ข้าหลวงประจำรักษาราชการนครเมืองน่าน ถึงพระยาทรงสุรเดช ข้าหลวงใหญ่รักษาราชการหัวเมืองลาวเฉียง, 20 กรกฎาคม, ร.ศ. 112.
8. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16/11, รายงานราชการป่าไม้ ตอนที่ 2 ตรวจป่าไม้แดนพม่าฝ่ายอังกฤษ ของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี, 4 พฤศจิกายน ร.ศ. 112.
9. รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้ใน วรรณสิทธิ์ บุญมี, “ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: การป่าไม้และการเหมืองแร่” (ปริญญา

- นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520), หน้า 97 – 100. และ National Archives. British Parliamentary Papers 2/13, **Commercial Reports by Her Majesty's Agent and Consuls – General in Siam**, 1880.
10. วรรณสิทธิ์ บุญมี, เรื่องเดียวกัน., หน้า 374.
 11. หลวงสิทธิสยามการ, **สัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับต่างประเทศ** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2506), หน้า 48.
 12. กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, **สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เล่ม 2 พ.ศ. 2413 – 2462** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2512), หน้า 31 – 36.
 13. วรรณสิทธิ์ บุญมี, เรื่องเดียวกัน, หน้า 378.
 14. รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้ใน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 70 - 80.
 15. ผู้สนใจบทบาทของเซอร์เจมส์ บรู๊ก (ค.ศ. 1803 – 1868) และวิวัฒนาการของบริษัทบอร์เนียว จำกัดตั้งแต่แรกเริ่มที่ทุนอังกฤษกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อปลายปี ค.ศ. 1838 เป็นต้นไป สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน Victor Purcell, *op.cit.*, pp. 57 – 60. และในกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 มร. 5บ/27, **เรื่องห้างบอร์เนียวกัมปนี**, 27 พฤษภาคม ร.ศ. 120.
 16. ศ. ธรรมยศ, **พระเจ้ากรุงสยาม** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 117.
 17. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 73.
 18. **Ibid.**
 19. **Ibid.**
 20. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201. 58.1/4, **เรื่องบริษัทอาซิอาติก เออาฟริกันและบริษัทบอร์เนียวทำป่าไม้ แม่แจ่ม แม่ฝาง แม่อิง**, 29 สิงหาคม พ.ศ. 2475 – ถึง 16 มิถุนายน พ.ศ. 2484.
 21. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16/10, **รายงานพระองค์เพ็ญฯ เสด็จตรวจการป่าไม้**, 1 พฤษภาคม ร.ศ. 112.
 22. วรรณสิทธิ์ บุญมี, เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.
 23. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16.1/19, **พระยาตรีศหเทพฤทธกรมหลวงเทวะวงษ์วโรปกการ เรื่องบริษัทป่าไม้ขอขยายสัญญารับเช่าทำป่าไม้**, 3 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119. และ National Archives, British Parliamentary Papers 2/16, **Commercial Reports by Her Majesty's Agent and Consul – General in Siam**, 1883.

24. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16.2/5, กรมหลวงดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 5 ธันวาคม ร.ศ. 120.
25. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16.2/21, พระองค์เจ้ากัลยาณประวัติ ประทานบทคัดย่อเรื่องป่าไม้เมืองยวม กราบบังคมทูลกรมหลวงดำรงราชานุภาพ, 21 สิงหาคม ร.ศ. 116.
26. National Archives, British Parliamentary Papers 1/5, **Diplomatic and Consular Reports on Trade and Finance**, 1891, p. 3.
27. National Archives, British Parliamentary Papers 3/2, **Diplomatic and Consular Reports**, 1897, p. 5.
28. National Archives, British Parliamentary Papers 3/1, **Diplomatic and Consular Reports**, 1896, p. 4.
29. National Archives, British Parliamentary Papers 3/2, **Diplomatic and Consular Reports**, 1897, p. 5.
30. รายละเอียดเพิ่มเติมคูใน วรรณชลิย์ บุญมี, เรื่องเดียวกัน, หน้า . 383 – 401.
31. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 70 - 71.
32. วรรณชลิย์ บุญมี, เรื่องเดียวกัน, หน้า . 402.
33. James C. Ingram, **Economic Change in Thailand 1850 – 1970** (Stanford: Stanford University Press, 1971), p. 106.
34. วรรณชลิย์ บุญมี, เรื่องเดียวกัน, หน้า . 410 - 413.
35. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16.2/5, บัญชีป่าไม้ขายสัญญาให้บริษัทรับเช่าทำ, วันที่ 23 กันยายน ร.ศ. 120.
36. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16.1/8, พระบรมราชานุญาตออกพระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบชักลากไม้ขนสั๊กในป่า, ร.ศ. 118.
37. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 73.
38. *Ibid.*
39. *Ibid.*, p. 74.
40. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.58.1/4, เรื่องบริษัทอาเซียติก เอ แอฟริเคนและบริษัทบอร์เนียวทำป่าไม้แม่แอม แม่ฝาง แม่อิง, 29 สิงหาคม พ.ศ. 2475 – 16 มิถุนายน พ.ศ. 2484.
41. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 75.

42. National Archives, British Parliamentary Papers 2/16, **Commercial Reports by Her Majesty's Agent and Consul – General in Siam**, 1883.
43. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ม.16.2/5, บัญชีป่าไม้ขอรับพระราชทานอนุญาตขยายสัญญาให้บริษัทบอมเบย์เบอร์มารับเช่าทำ, วันที่ 23 กันยายน ร.ศ. 120.
44. National Archives, British Parliamentary Papers 3/2, **Diplomatic and Consular Reports**, 1897, p. 4.
45. National Archives, British Parliamentary Papers 1/7, **Diplomatic and Consular Reports on Trade and Finance**, 1893, p. 8.
46. National Archives, **Diplomatic and Consular Reports**, 1896, p. 4.
47. National Archives, **Diplomatic and Consular Reports**, 1897, p. 5.
48. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 74.
49. **Ibid.**
50. James C. Ingram, *op.cit.*, p. 107.
51. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 74.
52. **Ibid.**, p. 75.
53. **Ibid.**
54. **Ibid.**

บทที่ 5 : ธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกของคนในบังคับอังกฤษ

1. G.E. Gerini, "Historical Retrospect of Junkceylon Island", **Journal of the Siam Society**, Vol. II (1905), pp. 128 – 129.
2. **Ibid.**, p. 151.
3. Phuwadol Songprasert, "The Development of Chinese Capital in Southern Siam, 1868 – 1932", (Ph.D. thesis, Department of History, Monash University, 1968), p. 118.
4. **Ibid.**, p. 188.
5. **Ibid.**, pp. 115 - 118.
6. **Ibid.**, p. 148.
7. **Ibid.**, p. 118.
8. Rajeswary Ampalavanar Brown, **Capital and Entrepreneurship in South – East Asia** (London: Macmillan Press, 1994), p. 77.
9. Phuwadol Songprasert, *op.cit.*, pp. 68 - 71.
10. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 กษ. 6.4, การขออนุญาตทำเหมืองแร่, ร.ศ. 108 – ร.ศ. 113.

11. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ,ร.5 กษ.6.3/1, เมมโมแรนดัมบริษัทปะตานีคอนเซกซ์ชั่น ลิมิเตด พูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ 28 พฤศจิกายน ร.ศ. 108.
12. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 กษ. 6.4, เรื่องเดิม.
13. Foreign Office, *Hertslet's Commercial Treaties*, Vol. XXVI (London: Harrison and Sons, 1913), pp. 915 – 916.
14. *Ibid.*, p. 916.
15. วรรณสิทธิ์ บุญมี, “ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: การป่าไม้และการเหมืองแร่” (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520), หน้า 278.
16. บุคคลผู้นี้ได้ใช้เวลารับราชการอยู่ประเทศไทยตลอดช่วง ค.ศ. 1891 – 1896 พร้อมกับการเดินทางสำรวจภูมิภาคต่างๆ ตลอดเวลา ควบคู่ไปกับการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยไว้อย่างน่าสนใจในหนังสือชื่อเดียวกัน รวม 2 เล่มคือ H. Warrington Smyth, *Five Years in Siam*, Vol.I (London: John Murray, 1897), 330 pages. และ H. Warrington Smyth, *Five Years in Siam*, Vol.II (London: John Murray, 1897), 337 pages.
17. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ,ร.5 กษ.6.3 เล่ม 1 - 2, ขออนุญาตตรวจแร่, ร.ศ. 122.
18. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.6 กษ. 6/2, กรมหลวงดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 25 สิงหาคม ร.ศ. 128.
19. Phuwadol Songprasert, *op.cit.*, pp. 252.
20. Thomas A. Miles, “The Life Story of Captain Edward Thomas Miles, Master Mariner and Pioneer of Tin Dredging” (Typescript, Australian National Library, Canberra, 1969), p. 148.
21. *Ibid.*, p. 155.
22. Francis David Birch, “Tropical Milestones Australian Gold and Tin Mining Investment in Malaya and Thailand 1880 – 1930”, (M.A. dissertation, University of Melbourne, 1976), p. 131.
23. Chandran Jeshurun, “The British Foreign Office and the Siamese – Malay States 1890 – 1897”, *Modern Asian Studies*, Vol. V, No.2, (1971), pp. 155 – 156.
24. Francis David Birch, *op.cit.*, pp. 130 - 131.
25. *Ibid.*

26. **Ibid.**, p. 135.
27. K.P. London, **The Chinese in Thailand** (New York: Russell & Russell, 1973), p. 14.
28. Phuwadol Songprasert, **op.cit.**, pp. 311.
29. **Ibid.**, p. 313.
30. **Ibid.**
31. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 187.
32. **Ibid.**, p. 131.
33. **Ibid.**, p. 135.
34. **Ibid.**
35. Phuwadol Songprasert, **op.cit.**, pp. 184.
36. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 136.
37. **Ibid.**, p. 137.
38. Thomas A. Miles, **op.cit.**, p. 165.
39. Yip Yat Hoong, **The Development of the Tin Mining Industry of Malaya** (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1969), pp. 139 - 144.
40. J.M. Sinclair, "Tin in the East", **Australian Mining Standard** (April 15, 1908), p. 385.
41. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 158.
42. **Ibid.**, p. 163.
43. **Ibid.**, p. 170.
44. **Ibid.**, p. 169.
45. **Ibid.**
46. **Ibid.**, p. 171.
47. **Ibid.**, p. 137.
48. **Ibid.**
49. **Ibid.**, p. 173.
50. Phuwadol Songprasert, "The Investment of Malaysian – Chinese in Southern Thailand", in Fukui Hayao(ed.), **Cross – Border Perspectives from Thailand and Malaysia** (Kyoto: The Centre for Southeast Asian Studies, 1995), pp. 40 – 41.
51. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 187.
52. **Ibid.**, p. 190.

53. **Ibid.**, p. 196.
54. **Ibid.**, p. 219.
55. **Ibid.**, p. 214.
56. **Ibid.**, p. 216.
57. **Ibid.**, p. 217.
58. **Ibid.**
59. **Ibid.**
60. **Ibid.**
61. **Ibid.**, p. 218.
62. **Ibid.**, p. 219.
63. **Ibid.**
64. Yip Yat Hoong, **op.cit.**, p. 196.
65. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 220.
66. **Ibid.**, p. 222.
67. **Australian Mining Standard** (May 7, 1927), pp. 599 – 600.
68. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 226 - 227.
69. **Ibid.**, p. 229 - 230.
70. **Ibid.**, p. 230.
71. **Ibid.**
72. **Ibid.**, p. 231.
73. **Ibid.**
74. **Ibid.**, p. 233.
75. **Ibid.**, p. 234.
76. Yip Yat Hoong, **op.cit.**, pp. 170 - 171.
77. Francis David Birch, **op.cit.**, p. 236.
78. **Ibid.**, p. 238.
79. **Ibid.**, p. 239.

บทที่ 6 : ทุนอังกฤษและนายหน้าชาวต่างชาติในธุรกิจยางพารา

1. C.F. Yong, **Tan Kah – Kee: The Making of an Overseas Chinese Legend** (Singapore: Oxford University Press, 1987), pp. 46 - 47.

2. Rajeswary Ampalavanar Brown, **Capital and Entrepreneurship in South – East Asia** (London: Macmillan Press, 1994), p. 100.
3. ภาวศล ทรงประเสริฐ, **ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 69.
4. **เรื่องเดิม**, หน้า 70.
5. Joan Wilson, **The Singapore Rubber Market** (Singapore: Eastern Universities Press, 1958), pp. 27 - 28.
6. ภาวศล ทรงประเสริฐ, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 96 – 97.
7. Joan Wilson, **op.cit.**, p. 27.
8. C.F. Yong, **op.cit.**, p. 43.
9. **Ibid.**, p. 47.
10. **Ibid.**, p. 48.
11. ภาวศล ทรงประเสริฐ, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 89.
12. Joan Wilson, **op.cit.**, p. 29.
13. C.F. Yong, **op.cit.**, p. 76.
14. **Ibid.**, p. 52.
15. **Ibid.**, pp. 18 - 21.
16. **Ibid.**, p. 49.
17. **Ibid.**, p. 37.
18. ภาวศล ทรงประเสริฐ, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 75 - 76.
19. C.F. Yong, **op.cit.**, p. 54.
20. Rajeswary Ampalavanar Brown, **op.cit.**, pp. 182 - 183.
21. ภาวศล ทรงประเสริฐ, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 72.
22. **เรื่องเดิม**, หน้า 77.
23. **เรื่องเดิม**, หน้า 91.
24. **เรื่องเดิม**, หน้า 77.
25. **เรื่องเดิม**.
26. Rajeswary Ampalavanar Brown, **op.cit.**, p. 105.
27. **Ibid.**, p. 106.
28. **Ibid.**, pp. 161 - 163.
29. **Ibid.**, pp. 106 - 107.

30. ภูวดล ทรงประเสริฐ, เรื่องเดียวกัน., หน้า 74.
31. เรื่องเดิม., หน้า 90.
32. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 102.
33. C.F. Yong, *op.cit.*, p. 64.
34. *Ibid.*, pp. 73 - 74.
35. ภูวดล ทรงประเสริฐ, เรื่องเดียวกัน., หน้า 93.
36. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 159.
37. *Ibid.*, pp. 107 - 108.
38. ภูวดล ทรงประเสริฐ, เรื่องเดียวกัน., หน้า 84.
39. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 113.

บทที่ 7 : การขยายตัวของธุรกิจอังกฤษในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

1. Paul Sithi – Amnuai, **Finance and Banking in Thailand** (Bangkok: Thai Watana Panich, 1964), p. 33.
2. *Ibid.*, p. 25.
3. *Ibid.*
4. William L. Swan, “Japanese Economic Relations with Siam: Aspects of Their Historical Development 1884 to 1942”, (Ph.D. dissertation, Australian National University, 1986), pp. 3 – 4.
5. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.50/3, เรื่องฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบ่งกั, 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 – 3 ตุลาคม พ.ศ. 2481 และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กต.66/74, **British Commonwealth – Siamese Claims Committee, 1947.**
6. Paul Sithi – Amnuai, *op.cit.*, p. 29.
7. Rajeswary Ampalavanar Brown, **Capital and Entrepreneurship in South – East Asia** (London: Macmillan Press, 1994), p. 184.
8. *Ibid.*, pp. 158 - 160.
9. *Ibid.*, p. 158.
10. *Ibid.*, p. 155.
11. *Ibid.*
12. *Ibid.*, p. 215.
13. *Ibid.*, p. 214.
14. *Ibid.*, p. 215.

15. **Ibid.**, p. 217.
16. **Ibid.**, p. 218.
17. **Ibid.**, p. 216.
18. **Ibid.**, p. 218.
19. Suehiro Akira, **Capital Accumulation in Thailand 1855 – 1985** (Tokyo: The Centre for East Asian Cultural Studies, 1989), p. 51.
20. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 33.
21. **Ibid.**, p. 35.
22. **Ibid.**, p. 36.
23. **Ibid.**, p. 37.
24. **Ibid.**, p. 51.
25. William L. Swan, **op.cit.**, p. 3.
26. Paul Sithi – Amnuai, **op.cit.**, p. 52.
27. Rajeswary Ampalavanar Brown, **Chinese Big Business and the Wealth of Asian Nations** (New York: Palgrave Macmillan, 2000), pp. 33 – 34.
28. William L. Swan, **op.cit.**, p. 5.
29. ภาณุต รวมศิลป์, “นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487”, (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 371 – 372.
30. William L. Swan, **op.cit.**, p. 24 - 25.
31. **Ibid.**, p. 25.
32. **Ibid.**, p. 28.
33. **Ibid.**, p. 30.
34. **Ibid.**, p. 36.
35. **Ibid.**, p. 48.
36. **Ibid.**, p. 51.
37. **Ibid.**, p. 55.
38. **Ibid.**, p. 56.
39. **Ibid.**, p. 59.
40. **Ibid.**, p. 61.
41. **Ibid.**, p. 65.

42. Francis David Birch, *op.cit.*, p. 241.
43. Rajeswary Ampalavanar Brown, *Capital and Entrepreneurship in South – East Asia* (London: Macmillan Press, 1994), p. 80.
44. ภูวดล ทรงประเสริฐ, *ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 17.
45. *เรื่อง เดิม.*
46. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 80.
47. *Ibid.*, p. 88.
48. ภูวดล ทรงประเสริฐ, *เรื่องเดียวกัน.*, หน้า 9.
49. James C. Ingram, *Economic Change in Thailand 1850 – 1970* (Stanford: Stanford University Press, 1971), p. 107.
50. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 107.
51. James C. Ingram, *op.cit.*, p. 107.
52. T.R. McHale, *Rubber and the Malaysian Economy* (Singapore: M.P.H. Publications, 1967), pp. 48 – 49.
53. *Ibid.*, p. 60.
54. *Ibid.*
55. ภูวดล ทรงประเสริฐ, *เรื่องเดียวกัน.*, หน้า 80 - 81.
56. *เรื่องเดิม.*, หน้า 79.
57. *เรื่องเดิม.*, หน้า 81.
58. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, pp. 117 - 118.
59. *Ibid.*
60. *Ibid.*, p. 119.
61. *Ibid.*, p. 118.
62. Andrew McFadyean, *The History of Rubber Regulation 1934 – 1943* (London: George Allen & Unwin, 1944), pp. 48 - 57.
63. *Ibid.*
64. ภูวดล ทรงประเสริฐ, *เรื่องเดียวกัน.*, หน้า 72.
65. William L. Swan, *op.cit.*, p. 35.
66. *Ibid.*, p. 61.
67. Suehiro Akira, *op.cit.*, pp. 56 - 57.

68. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 135.
69. *Ibid.*
70. Paul Sithi – Amnuai, *op.cit.*, p. 33.
71. Suehiro Akira, *op.cit.*, pp. 103.
72. Rajeswary Ampalavanar Brown, *op.cit.*, p. 134.
73. *Ibid.*
74. *Ibid.*, pp. 136 - 137.
75. *Ibid.*, p. 138. และ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.50/5, เรื่องธนาคารกวองโกหลง, 8 ธันวาคม – 3 มกราคม พ.ศ. 2476.
76. William L. Swan, *op.cit.*, p. 100.
77. *Ibid.*, p. 104.
78. *Ibid.*, p. 105.
79. ภาณีต รวมศิลป์, เรื่องเดียวกัน., หน้า 35.
80. William L. Swan, *op.cit.*, p. 106.
81. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.60.3/6, เรื่องข้อตกลงพาณิชย์กับอังกฤษเกี่ยวกับยาง แร่ดีบุก น้ำมัน, 4 – 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2484.
82. William L. Swan, *op.cit.*, pp. 167 - 171.
83. ภาณีต รวมศิลป์, เรื่องเดียวกัน., หน้า 77 - 78.
84. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กต. 66/74 , เรื่องเงินค่าทดแทนที่จ่ายตามคำเรียกร้อง, พ.ศ. 2492 – พ.ศ. 2494.
85. ภาณีต รวมศิลป์, เรื่องเดียวกัน., หน้า 79.
86. เรื่องเดิม., หน้า 81 - 82.
87. Thomas A. Miles, "The Life Story of Captain Edward Thomas Miles, Master Mariner and Pioneer of Tin Dredging" (Typescript, Australian National Library, 1969), p. 42.
88. *Ibid.*, p. 80.
89. ภาณีต รวมศิลป์, เรื่องเดียวกัน., หน้า 82 - 83.
90. ภูวดล ทรงประเสริฐ. "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย(พ.ศ. 2475 – 2500)", (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 126.
91. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กต. 66/74, หนังสือความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และ ฯลฯ, หน้า 3.

92. เรื่องเดิม., หน้า 4.
93. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กต. 66/74, เรื่องเงินค่าทดแทนที่จ่ายออกตามคำเรียกร้อง, พ.ศ. 2492 – พ.ศ. 2494.
94. เรื่องเดิม.
95. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.58.5/1, เรื่องการซื้อไม้ซุงเพื่อคืนให้บริษัท อังกฤษ, 15 มกราคม – 22 ธันวาคม พ.ศ. 2489.
96. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร. 0201.60.1/26, เรื่องการมอบคืนและชดใช้ค่าเสียหายเหมืองแร่ดีบุกแก่อังกฤษ อเมริกา และออสเตรเลีย ตอน 2, 30 ตุลาคม พ.ศ. 2490 – 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2496.
97. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กต. 66/74 , หนังสือความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และฯลฯ, หน้า 7.
98. เรื่องเดิม., หน้า 8.
99. เรื่องเดิม., หน้า 11.
100. เรื่องเดิม., หน้า 21.
101. เรื่องเดิม., หน้า 22.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เอกสารชั้นต้น

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. ร.5 กษ. 6.3 เล่ม 1-2, ขออนุญาตตรวจแร่, ร.ศ. 122.

. ร.5 กษ.6.3/1, เมมโมแรนด์บริษัทปะตานิ คอนเซชัน ลิมิเตด
ทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วันที่ 28
พฤศจิกายน ร.ศ. 108.

. ร.5 กษ.6.4, การขออนุญาตทำเหมืองแร่, ร.ศ. 108 – ร.ศ. 113

. ร.6 กษ.6/2, กรมหลวงดำรงราชานุภาพกราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 25 สิงหาคม ร.ศ. 128.

. ร.5 ม.16/10, รายงานพระองค์เพ็ญฯเสด็จตรวจการป่าไม้, 1
พฤษภาคม ร.ศ. 112.

. ร.5 ม. 16.2/5, บัญชีป่าไม้ขอรับพระราชทานอนุญาตขยายสัญญาให้
บริษัทบอมเบย์เบอร์มารับเช่าทำ, วันที่ 23 กันยายน ร.ศ. 120.

. ร.5 มร.5/ค/69, เรื่องเงินพระคลังที่ฝากไว้ในธนาคาร, ร.ศ. 105.

. ร.5 มร.5ป/27, เรื่องห้างบอร์เนียวกัมปนี, 27 พฤษภาคม ร.ศ. 120.

. ร.5 มร.5 รล – กต/23, เรื่องกงสุลสยามเมืองสิงคโปร์, ค.ศ. 1871.

. กต. 66/74, British Commonwealth – Siamese Claims Committee,
1947.

. กต. 66/74, เรื่องเงินค่าทดแทนที่จ่ายตามคำเรียกร้อง, พ.ศ. 2492 –
พ.ศ. 2494.

. กต. 66/74, หนังสือความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อเลิกสถานะสงคราม
ระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และฯลฯ.

. (2) สร. 0201.50/3, เรื่องฮองกงและเซี่ยงไฮ้แบงก์, 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.
2475 – 3 ตุลาคม พ.ศ. 2481.

. (2) สร. 0201.50/5, เรื่องธนาคารกวางโก๋หลง, 8 ธันวาคม – 3 มกราคม
พ.ศ. 2476.

. (2) สร. 0201.58.1/4, เรื่องบริษัทอาซิอาติก เอ แอฟริกัน และบริษัท
บอร์เนียวทำป่าไม้แม่แจ่ม แม่ฝาง แม่อิง, 29 สิงหาคม พ.ศ. 2475 – 16
มิถุนายน พ.ศ. 2484.

(2) สร. 0201.58.5/1, เรื่องการซื้อไม้ซุงเพื่อคืนให้บริษัทอังกฤษ, 15 มกราคม – 22 ธันวาคม พ.ศ. 2489.

(2) สร. 0201.60.1/26, เรื่องการมอบคืนและชดใช้ค่าเสียหายเหมืองแร่ ดีบุกแก่อังกฤษ อเมริกา และออสเตรเลีย ตอน 2, 30 ตุลาคม พ.ศ. 2490 – 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2496.

(2) สร. 0201.60.3/6, เรื่องข้อตกลงพาณิชย์กับอังกฤษเกี่ยวกับยาง แร่ดีบุก น้ำมัน, 4 – 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2484.

เอกสารชั้นรอง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ(บรรณาธิการ). ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริและกัญจิกา ศรีอุดม(บรรณาธิการแปล). ราชอาณาจักรและราชสุยาม 1. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.

ราชอาณาจักรและราชสุยาม 2.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.

ญาดา ประภาพันธุ์. ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงเทพฯ ยุคต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524.

นวรรณ์ เลขะกุล. เบี้ย บาท กษาปณ์ แบงก์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี, 2547.

นิจ ทองโสภิต(แปล). แผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2530.

บุญเกิด งอกคำ. เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับเงินตรา เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และทุนสำรองเงินตรา. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526.

ผาณิต รวมศิลป์. “นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย(พ.ศ. 2475 – 2500)”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

วรรณชสิทธิ์ บุญมี. “ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: การป่าไม้และการเหมืองแร่”. ปรินญาการศึกษาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520.

ส. ธรรมยศ. พระเจ้ากรุงสยาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547.

ส. พลายน้อย. ชาวต่างชาติในประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยา, 2516.

สนธิสัญญาและกฎหมาย, กรม. สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เล่ม 2 พ.ศ. 2413 – 2462. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2512.

สิทธิสยามการ, หลวง. สัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2506.

English Language

Primary Source

National Archives. British Parliamentary Papers 2/2, **Commercial Reports from Her Majesty's Consuls in China, Japan and Siam**, 1865.

_____. British Parliamentary Papers 2/13, **Commercial Reports by Her Majesty's Agent and Consul – General in Siam**, 1880.

_____. British Parliamentary Papers 2/16, **Commercial Reports by Her Majesty's Agent and Consul – General in Siam**, 1883.

_____. British Parliamentary Papers 2/17, **Commercial Reports by Her Majesty's Minister Resident and Consul – General in Siam**, 1884.

_____. British Parliamentary Papers 1/5, **Diplomatic and Consular Reports on Trade and Finance**, 1891.

_____. British Parliamentary Papers 1/7, **Diplomatic and Consular Reports on Trade and Finance**, 1893.

_____. British Parliamentary Papers 3/1, **Diplomatic and Consular Reports**, 1896.

_____. British Parliamentary Papers 3/6, **Diplomatic and Consular Reports**, 1901.

_____. British Parliamentary Papers 3/7, **Diplomatic and Consular Reports**, 1902.

_____. British Parliamentary Papers 3/8, **Diplomatic and Consular Reports**, 1903.

_____. British Parliamentary Papers 3/11, **Diplomatic and Consular Reports**, 1906.

_____. British Parliamentary Papers 3/13, **Diplomatic and Consular Reports**, 1908.

_____. British Parliamentary Papers 3/17, **Diplomatic and Consular Reports**, 1910.

Miles, Thomas A. "The Life Story of Captain Edward Thomas Miles, Master Mariner and Pioneer of Tin Dredging". Typescript, Australian National Library, Canberra, 1969.

Secondary Sources

Andaya, Barbara Watson and Andaya, Leonard Y. **A History of Malaysia**. Houndmills, Basingstoke: Palgrave, 2001.

Australian Mining Standard. (May 7, 1927), pp. 599 – 600.

Bastin, John(ed.). **The Emergence of Modern Southeast Asia: 1511 – 1957**. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1967.

Birch, Francis David. "Tropical Milestones Australian Gold and Tin Mining Investment in Malaya and Thailand 1880 – 1930". M.A. dissertation, University of Melbourne, 1976.

Blue, A.D. "The China Coasters", **Journal of the Royal Asiatic Society (Hong Kong Branch)**, Vol. 7 (1967), p. 80.

Brown, Rajeswary Ampalavanar. **Capital and Entrepreneurship in South – East Asia**. London: Macmillan Press, 1994.

_____. **Chinese Big Business and the Wealth of Asian Nations**. New York: Palgrave Macmillan, 2000.

Burney, Henry. **The Burney Papers, Vol. II**. Farnborough: Gregg International Publishers, 1971.

Cambell, J.G.D. **Siam in the Twentieth Century**. London: Edward Arnold, 1902.

Chatthip Nartsupha and Suthy Prasartset. **The Political Economy of Siam 1851 – 1910**. Bangkok: The Social Science Association of Thailand, 1978.

Department of Secretary General of the Council. **Statistical Year Book of the Kingdom of Siam B.E. 2479 – 2480 (1936 – 1937), No. 21**. Bangkok: Bangkok Times Press, 1939.

Elliot, David. **Thailand: Origins of Military Rule**. London: Zed Press, 1978.

Falkus, Malcolm. "Early British Business in Thailand", in R.P.T. Davenport Hines and Geoffrey Jones (eds.). **British Business in Asia Since 1860**. London: Cambridge University Press, 1989.

Foreign Office. **Hertslet's Commercial Treaties, Vol. XXVI**. London: Harrison and Sons, 1913.

- Gerini, G.E. "Historical Retrospect of Junkceylon Island", **Journal of the Siam Society**, Vol. II (1905), pp. 128 – 129.
- Hall, D.G.E. **A History of South – East Asia**. London: Macmillan, 1968.
- Harrison, Brian. **South – East Asia**. London: Macmillan, 1963.
- Hong Lysa. **Thailand in the Nineteenth Century**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1984.
- Ingram, James C. **Economic Change in Thailand 1850 – 1970**. Stanford University Press, 1971.
- Jeshurun, Chandran. "The British Foreign Office and the Siamese – Malay States 1890 – 1897", **Modern Asian Studies**, Vol. V, No.2 (1971), pp. 155 – 156.
- London, K.P. **The Chinese in Thailand**. New York: Russell & Russell, 1973.
- Malloch, D.E. **Siam, Some General Remarks on Its Production**. Calcutta: The British East India Co., 1852.
- McFadyean, Andrew. **The History of Rubber Regulation 1934 – 1943**. London: George Allen & Unwin, 1944.
- McHale, T.R. **Rubber and the Malaysian Economy**. Singapore: M.P.H. Publications, 1967.
- Melbourne Stock Exchange. **Official Record** (October 3, 1927), p.419.
- Paul Sithi – Amnuai. **Finance and Banking in Thailand**. Bangkok: Thai Watana Panich, 1964.
- Phuwadol Songprasert. "The Development of Chinese Capital in Southern Siam, 1868 – 1932". Ph.D. thesis, Department of History, Monash University, 1968.
- _____. "The Investment of Malaysian – Chinese in Southern Thailand", in Fukui Hayao(ed.). **Cross – Border Perspectives from Thailand and Malaysia**. Kyoto: The Centre for Southeast Asian Studies, 1995.
- Pointon, A.C. **The Bombay Burmah Trading Corporation Ltd., 1863 – 1963**. Southamton: The Millbrook Press, 1964.
- Purcell, Victor. **South and East Asian Since 1800**. London: Cambridge University Press, 1965.
- Sinclair, J.M. "Tin in the East", **Australian Mining Standard**(April 15, 1908), p. 385.
- Skinner, G. William. **Chinese Society in Thailand: An Analytical History**. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1954.
- Smyth, H. Warrington. **Five Years in Siam, Vol. I**. London: John Murray, 1897.
- _____. **Five Years in Siam, Vol. II**. London: John Murray, 1897.

Statistical Bulletin of the International Rubber Regulation Committee, Vol.I, No.1 (January 1935), p. 1.

Suchiro Akira. **Capital Accumulation in Thailand 1855 – 1985.** Tokyo: The Centre for East Asian Cultural Studies, 1989.

Swan, William L. "Japanese Economic Relations with Siam: Aspects of Their Historical Development 1884 – to 1942". Ph.D. dissertation, Australian National University, 1986.

Tarling, Nicholas(ed.). **The Cambridge History of Southeast Asia, Vol.I.** New York: Cambridge University Press, 1992.

Tregonning, K.G. **Home Port Singapore: A History of Straits Steamship Company Limited 1890 – 1965.** Singapore: Oxford University Press, 1967.

Vikrom Koompirochana. "Siam in British Foreign Policy 1855 – 1938: The Acquisition and the Relinquishment of British Extraterritorial Rights". Ph.D. thesis, Department of History, Michigan State University, 1972.

Wilson, Joan. **The Singapore Rubber Market.** Singapore: Eastern Universities Press, 1958.

Yen Ching – Hwang. **Coolies and Mandarin.** Singapore: Singapore University Press, 1985.

Yip Yat Hoong. **The Development of the Tin Mining Industry of Malaya.** Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1969.

Yong, C.F. **Tan Kah – Kee: The Making of an Overseas Chinese Legend.** Singapore: Oxford University Press, 1987.